

PILSONISKĀ IZGLĪTĪBA PRAKSĒ

IEA ICCS PĒTĪJUMA REZULTĀTOS BALSTĪTI
MĀCĪBU MATERIĀLI
PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS UN SOCIĀLO ZINĪBU APGUVĒI

Ireta Čekse
Aiga Radziņa
Aija Nīlendere
Reinis Alksnis
Ēvalds Urtāns

Ireta Čekse, Aiga Radziņa, Aija Nīlendere, Reinis Alksnis, Ēvalds Urtāns (2025). Pilsoniskā izglītība praksē: IEA ICCS pētījuma rezultātos balstīti mācību materiāli pilsoniskās līdzdalības un sociālo zinību apguvei. Rīga: Izglītības pētniecības institūts.”
ISBN 978-9934-527-76-0

Zinātniskais redaktors: Ireta Čekse, Dr.sc.admin.

Literārā redakcija: Aiga Radziņa

Vāka dizains: Aija Nīlendere

Makets un datorgrafika: Kaspars Kiris

Mācību līdzeklis sagatavots projekta Nr. 4.2.2.5/1/23/I/001 “Dalība starptautiskos izglītības pētījumos izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas attīstībai un nodrošināšanai”, ko līdzfinansē Eiropas Sociālais fonds Plus (ESF+), ietvaros.

“Pilsoniskā izglītība praksē: IEA ICCS pētījuma rezultātos balstīti mācību materiāli pilsoniskās līdzdalības un sociālo zinību apguvei”© vai tā fragmenta pārpublicēšanas gadījumā atsauce uz autortiesību īpašnieku ir obligāta. Autortiesības ir attiecināmas uz mācību līdzekli jebkurā atveidojuma formā.

© Ireta Čekse, Aiga Radziņa, Aija Nīlendere, Reinis Alksnis, Ēvalds Urtāns, 2025

© Kaspars Kiris, 2025

© Izglītības pētniecības institūts, 2025

ISBN 978-9934-527-76-0

SATURS

1

Starptautiskā pilsoniskās izglītības pētījuma ICCS 2022
nozīme mācību materiāla saturā

5

2

Droša un atvērta klases vide

ICCS tēma: Sava viedokļa izteikšana 9

ICCS tēma: Patstāvīga viedokļa veidošana 12

ICCS tēma: Drosme paust vairākumam pretēju viedokli 15

ICCS tēma: Kādas tēmas aplūkošana no dažādiem rakursiem 18

ICCS tēma: Diskusija par politiskiem notikumiem 22

3

Cienpilnas attiecības

ICCS tēma: Kas es esmu klasē? Mans ieguldījums 26

ICCS tēma: Skolotājs un skolēns - globālie pilsoņi ar dažādu
skatījumu 30

ICCS tēma: Emocionālā inteligence attiecībās ar skolotājiem un
klasesbiedriem 34

ICCS tēma: Kā vairot cieņu klasē? Autoritāte un atbildība 38

ICCS tēma: Kā sadarboties komandā, neraugoties uz atšķirīgiem
viedokļiem? 43

4

Draudi demokrātijai

ICCS tēma: Pilsoniskās līdzdalības nozīme demokrātijā 49

ICCS tēma: Draudi demokrātijai 51

ICCS tēma: Korupcija un tās ietekme uz demokrātiju 55

ICCS tēma: Dezinformācija un tās ietekme uz sabiedrību un
demokrātiju 58

ICCS tēma: Neiecietības cēloņi un to ietekme uz demokrātisko
sabiedrību 61

ICCS tēma: Neiecietība un tās ietekme uz demokrātisko
sabiedrību 64

ICCS tēma: Populisma ietekme uz demokrātiskajiem procesiem 67

5

Elektorālā līdzdalība

ICCS tēma: Pilsoniskā drošme un atbildība ietekmēt pārmaiņas sabiedrībā	70
ICCS tēma: Aktīvs pilsonis - sabiedrības veidotājs	73
ICCS tēma: Līderis un līderība	75
ICCS tēma: Kandidātu un politiskās informācijas kritiska izvērtēšana pirms balsošanas	78
ICCS tēma: Starptautiskā pieredze jauniešu politiskajā iesaistē	81
ICCS tēma: Jauniešu dalība skolas un jauniešu organizācijās iespējamā ietekme sabiedrībā	84

6

Pilsoniskā līdzdalība legālās aktivitātēs

ICCS tēma: Legālās politiskās aktivitātes demokrātiskā sabiedrībā	88
ICCS tēma: Politisko protestu kustības un tiesiskums demokrātiskā sabiedrībā	91
ICCS tēma: Pilsoniskā līdzdalība caur petīciju un atbalsta iniciatīvām	94

7

Kritiskā domāšana un mākslīgais intelekts mācību procesā

ICCS tēma: Ievads mākslīgajā intelektā un lielie valodas modeļi	97
---	----

1. STARPTAUTISKĀ PILSONISKĀS IZGLĪTĪBAS PĒTĪJUMA ICCS 2022 NOZĪME MĀCĪBU MATERIĀLA SATURĀ

Mācību materiāls veidots, izmantojot 2022. gadā savāktos Starptautiskajā pilsoniskās izglītības pētījuma (ICCS, International Civic and Citizenship Study, mājas lapa: <https://www.iea.nl/studies/iea/iccs>, publikācijas latviešu valodā <https://www.ipi.lu.lv/publikācijas-1/iea-iccs/>) datu analīzes rezultātus, ņemot vērā principu – stiprināt skolēnos vājākās tematiskās jomas. Mācību materiāla sākumpunkts ir ICCS 2022 pētījuma skalas (skat. aprakstu 1. nodaļā), kas tālāk izklāstītas ICCS tēmās, sniedzot skolotājam iespēju sociālo zinību stundā izklāstītās teorētiskās zināšanas nostiprināt praksē, jo materiālā ir izveidoti ierosmes idejas tēmām, metodēm un stratēģijām, uzdevumu piemēri un resursi. Lai veidotos sasaiste ar mācību saturu, materiālā iekļauti pilsoniskās līdzdalības sasniegtie rezultāti un mācību stundai plānotie sasniegtie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata un satura vienības ietvaros.

Līdz šim pētījuma rezultāti tika izmantoti galvenokārt zinātnisko publikāciju veidošanai un izglītības rīcībpolitikas lēmumu pieņemšanai. Šis ir pirmais solis, kurā pētījums nāk tuvāk savam respondentam – skolēnam ar mērķi palīdzēt stiprināt tēmas, kurās Latvijas 8. klašu skolēni uzrādījuši zemākos rezultātus. Materiāls ir veidots 7.-9. klašu skolēniem sociālo zinību apguvei, lai stiprinātu ICCS pētījuma mērķa grupas pilsoniskās izglītības līmeni un sniegtu iespēju skolotājiem smelties no izveidotā mācību materiāla idejas sociālo zinību stundām. Starptautiskais pilsoniskās izglītības pētījums ICCS ir pasaulē plašākais pētījums par pilsoniskās izglītības nozīmi un jauniešu gatavību iesaistīties demokrātiskajā sabiedrībā[1], ko organizē Starptautiskā izglītības sasniegumu un novērtēšanas asociācija (IEA, International Association for the Evaluation of Educational Achievement). ICCS pētījumā tiek analizētas skolēnu zināšanas, attieksmes, uzvedība, pilsoniskā iesaiste un sagaidāmās nākotnes darbības.

Latvija šajā pētījumā piedalās jau kopš 1999. gada, kas bija pirmais pētījuma cikls. Kopš tā laika Latvija ņemusi dalību arī ICCS 2009, ICCS 2016 un ICCS 2022[1] (Schulz, Frallion, Ainley, Losito, & Kerr, 2008; Schulz W. , u.c., 2018; Schulz W. , u.c., 2024). Pēdējā pētījuma ciklā– ICCS 2022 kopumā piedalījās 24 valstis, ieskaitot divas atsevišķas Vācijas federālās zemes - Bulgārija, Horvātija, Kipra, Dānija, Igaunija, Francija, Ziemeļreina-Vestfālene (Vācija), Šlēsviga-Holšteina (Vācija), Itālija, Latvija, Lietuva, Malta, Nīderlande, Norvēģija, Polija, Rumānija, Serbija, Slovākija, Slovēnija, Spānija, Zviedrija, Taivāna, Brazīlija un Kolumbija.

Latvijā pētījumu veica Latvijas Universitātes Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultātes Izglītības pētniecības institūta IEA ICCS 2022 pētnieku darba grupa. Pētījumā piedalījās 147 skolas un to vadītāji, 2876 astoto klašu skolēni un 1638 skolotāji, kuri veltīja savu laiku un aizpildīja aptaujas. Datu savākšana notika sadarbībā ar 147 skolu koordinatoriem un 187 testa administratoriem, kuri rūpējās par to, lai ICCS pētījums norisinātos Latvijas skolās. Ziņojums latviešu valodā pieejams:

https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/ICCS2022_pirmo_rezultatu_zinojums_2023_Cekse_Kiris_Alksnis_Geske_Kampmane_web.pdf Starptautiskais ziņojums angļu valodā: <https://www.iea.nl/publications/iccs-2022-international-report>.

ICCS 2022 pētījuma datubāze sastāv no vairākām daļām, atkarībā no respondentu tipa (skolēns, skolotājs, direktors) un pētījuma aspektiem.

- Skolēnu dati – satur informāciju par skolēniem, kuri piedalījušies pētījumā: a) Skolēnu zināšanu testi (zināšanas par pilsoniskās izglītības saturu, jautājumi par demokrātiju, cilvēktiesībām u. c.), b) Skolēnu aptaujas dati (attieksme pret politiku, sabiedrības līdzdalību, uzticība valsts institūcijām, attieksme pret dažāda veida draudiem pasaules nākotnei u. c.), c) Sociāldemogrāfiskā informācija (vecums, dzimums, ģimenes sociālekonomiskais stāvoklis, ģimenes imigrācijas statuss u. c.)
- Skolotāju dati - informācija no skolotāju aptaujām, kuri māca pilsoniskās izglītības vai līdzīgus priekšmetus.
- Skolu dati - informācija no skolu direktoru aptaujām, kā arī informācija par attiecīgo skolu (urbanizācijas statuss, skolas lielums pēc skolēnu skaita u. c.).

Pētījumā skolēnu attieksmes aptaujās tika mērītas, izmantojot Likerta skalas jautājumus, kas ir viena no populārākajām metodēm sabiedriskās domas un attieksmju izpētē. Piemēram, skolēniem tika piedāvāti apgalvojumi, un viņiem bija jānorāda, cik lielā mērā viņi tiem piekrīt vai nepiekrīt. Parasti tika izmantota četru vai piecu kategoriju skala, piemēram, no "Pilnīgi piekrītu" līdz "Pilnīgi nepiekrītu". Vairākus šādus, savstarpēji saistītus jautājumus, izmantojot, attiecīgas statistiskās metodes, piemēram, jautājumu atbildes teoriju (IRT – Item Response Theory) var apvienot vienā kopējā skalā, kas precīzāk atspoguļo uzskatus vai attieksmes, uz kuriem fokusēti bija attiecīgie Likerta skalas jautājumi.

Piemēram, lai noskaidrotu skolēnu uzskatus par pastāvošo politisko sistēmu, skolēniem tika uzdots sekojošs jautājums: "Cik lielā mērā jūs piekrītat vai nepiekrītat šādiem apgalvojumiem par politiskajiem līderiem, parlamenta deputātiem un politisko lēmumu pieņemšanu valstī?" Tika piedāvāti konkrēti trīs apgalvojumi:

1. Parlamenta deputātiem nepietiekami rūp cilvēku vēlmes.
2. Politiskajiem līderiem ir pārāk daudz varas salīdzinājumā ar citiem cilvēkiem.
3. Parlamenta deputāti parasti aizmirst par savu vēlētāju vajadzībām.

Uz katru no šiem atbilžu variantiem skolēni atbildēja četru punktu Likerta skalā, izvēloties vienu no opcijām - "Pilnībā piekrītu", "Piekrītu", "Nepiekrītu", "Pilnībā nepiekrītu". Izmantojot jautājumu atbildes teoriju, šīs atbildes tika izmantotas, izveidojot kopēju skalu ar nosaukumu SYSCRT, kurā skaitliski izsteikti skolēnu kritiskie uzskati par politisko sistēmu.

Līdzīgā veidā tika iegūtas arī daudzas citas skalas, kuras attēlotas tabulā zemāk, piemēram, POLDISC, kas skaitliski izsaka skolēnu diskusijas par politiskiem vai sociāliem jautājumiem ārpus skolas, SCHPART, kas skaitliski izsaka skolēnu līdzdalību pilsoniskajās aktivitātēs skolā vai ELECPART, kas skaitliski izsaka skolēnu sagaidāmo elektorālo līdzdalību nākotnē.

Detalizēta informācija par visām skalām skatāma: <https://www.iea.nl/sites/default/files/2024-09/ICCS%20User%20Guide.pdf>

Schulz, W., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., Ainley, J., Damiani, V., & Friedman, T. (2024). IEA International Civic and Citizenship Education Study 2022 Assessment Framework. Cham: Springer Nature

Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Losito, B., Agrusti, G., & Friedman, T. (2018). Becoming Citizens in a Changing World: IEA International Civic and Citizenship Education Study 2016 International Report. Cham: Springer. Schulz, W., Frallion, J., Ainley, J., Losito, B., & Kerr, D. (2008). International Civic and Citizenship Education Study. Assessment Framework, Amsterdam: IEA

Skalas nosaukums	Latvijas vieta starp 24 valstīm (rezultāts)	Valsts 1. vietā (rezultāts)	Skalas apraksts
ATTENV	22 (47.1)	Taivāna (53.3)	Skolēnu pozitīvā attieksme pret vides aizsardzību
CITCON	20 (46.6)	Taivāna (54.1)	Skolēnu pārliecība par tradicionālo pilsonisko aktivitāšu nozīmi
CITEFF	21 (48.8)	Brazīlija (55.1)	Skolēnu pilsoniskā pašefektivitāte
CITSOC	17 (46.2)	Kolumbija (51.6)	Skolēnu pārliecība par to, cik nozīmīgas ir ar sociālo kustību saistītās pilsoniskās aktivitātes
CIVLRN	21 (44.8)	Taivāna (58.6)	Skolēnu ziņojumi par pilsonisko mācīšanos skolā
COMPART	14 (49.8)	Bulgārija (55.1)	Skolēnu dalība plašākās kopienas grupās vai organizācijās
DEMTHRT	22 (47.1)	Taivāna (57.2)	Skolēnu uzskati par draudiem demokrātijai
ELECPART	23 (44.5)	Francija (53.3)	Skolēnu sagaidāmā līdzdalība vēlēšanās
ENGDM	19 (49.4)	Brazīlija (55.0)	Skolēnu iesaistīšanās politisku vai sociālu jautājumu risināšanā, izmantojot digitālos plašsaziņas līdzekļus
ENREST	20 (48.2)	Taivāna (54.3)	Skolēnu atbalsts ierobežojumiem valsts mēroga ārkārtas situācijā
ENVACT	22 (46.4)	Rumānija (54.3)	Paredzamā skolēnu līdzdalība vides aizsardzības pasākumos
ENVCON	11 (50.1)	Francija (52.9)	Skolēnu bažas par globālās vides apdraudējumu
GENEQL	22 (48.3)	Taivāna (57.6)	Skolēnu atbalsts dzimumu līdztiesībai
GLOBCIT	20 (47.2)	Itālija (53.2)	Skolēnu pārliecība par globāli orientētu pilsonisko aktivitāšu nozīmi

Pētījuma ICCS 2022 skalas (2. daļa)

Skalas nosaukums	Latvijas vieta starp 24 valstīm (rezultāts)	Valsts 1. vietā (rezultāts)	Skalas apraksts
ILLACT	17 (48.3)	Kolumbija (55.1)	Sagaidāmā skolēnu dalība nelegālās protesta akcijās
IMMPOS	22 (46.4)	Taivāna (56.5)	Skolēnu pozitīvā attieksme pret imigrantiem
INFDEC	17 (49.1)	Kolumbija (56.5)	Skolēnu pārliecība par viņu ietekmi uz lēmumu pieņemšanu skolā
INTACT	17 (46.2)	Taivāna (55.5)	Skolēnu priekšstatu par skolēnu mijiedarbību skolā
INTRUST	16 (47.8)	Norvēģija (55.1)	Skolēnu uzticēšanās pilsoniskajām institūcijām
LEGACT	23 (45.6)	Kolumbija (52.9)	Sagaidāmā skolēnu līdzdalība legālās darbībās

ICCS 2022 pētījuma dati ļauj salīdzināt Latvijas skolēnu rādītājus ar citām dalībvalstīm. Tabulas otrajā kolonnā norādīta Latvijas vieta konkrētajos rādītājos starp 24 pētījumā iesaistītajām valstīm. Jāņem vērā, ka zemā pozīcija ne vienmēr nozīmē negatīvu tendenci. Piemēram, skalā ILLACT, kas mēra skolēnu sagaidāmo iesaisti nelegālās protesta aktivitātēs, augstāks rezultāts nebūtu obligāti vērtējams kā pozitīvs, jo tas nozīmētu lielāku gatavību piedalīties šādās akcijās. Tabulas trešajā kolonnā kontekstam pie katras skalas norādīta valsts, kas attiecīgajā aspektā sasniegusi visaugstākos rezultātus. No pētījuma datiem varam ievērot vairākas tendences. Piemēram, Taivānas skolēni dominē daudzos rādītājos, kas liecina par efektīvu pilsoniskās izglītības sistēmu. Norvēģijas skolēni uzrāda visaugstāko uzticību politiskajai sistēmai un pilsoniskajām institūcijām, kas, visticamāk, atspoguļo stabilu politisko vidi un sabiedrības uzticēšanos. Kolumbijas skolēni izceļas ar augstu iesaisti pilsoniskajās aktivitātēs, tostarp gan legālās, gan nelegālās protesta formās, kā arī ar pārliecību par savu ietekmi uz lēmumu pieņemšanu skolā, kas var liecināt par augstu pilsonisko aktivitāti. Diemžēl ICCS 2022 neiezīmē nevienu aspektu, kurā Latvijas skolēni būtu starp līderiem. Turpretim ir vairāki rādītāji, kuros rezultāti ir īpaši zemi. Rādītājos OPDISC (priekšstatu par atvērtību diskusijām klasē) un STUTREL (priekšstatu par skolēnu un skolotāju attiecībām skolā) Latvijas skolēni ierindojas pēdējā vietā starp visām dalībvalstīm. Rādītājos ELECPART (sagaidāmā līdzdalība vēlēšanās) un LEGACT (sagaidāmā iesaiste legālās protesta aktivitātēs) rezultāti ir otri zemākie. Kopumā Latvijas skolēnu sniegums lielākajā daļā rādītāju ir zem vidējā, kas norāda uz izaicinājumiem pilsoniskās izglītības jomā. Šī izpēte un vēl papildus veiktā datu analīze bija pamats šī mācību materiāla tēmu atlasē un satura izveidei, lai stiprinātu aspektus, kuros, pēc ICCS 2022 pētījuma rezultātiem, Latvijas skolēniem ir vāji, un tie ir – droša un atvērta klases vide, cieņpilnu attiecību veidošana, elektorālā līdzdalība, līdzdalība pilsoniskās aktivitātes un draudi demokrātijai.

Zemāk norādītas skalas un skalās ietvertie jautājumi, kuros Latvijas skolēni uzrādīja sliktākos rezultātus un tās arī kas tika izmantotas par pamatu ICCS 2022 pētījuma rezultātos balstīta mācību satura izveidei.

Jautājumi un atbilžu varianti no skolēnu aptaujas, no kuriem tika veidotas skalas, skaidrotas šeit:

OPDISC skala: Skolēnu viedoklis par diskusijām atvērtu klasi/ iekļaujošas un drošas vides veidošana diskusijām klasē (pamats nodaļai “Droša un atvērta klases vide”)

Cik bieži, diskutējot par politiskiem un sociāliem jautājumiem, stundās notiek šādas aktivitātes? (Lūdzu, atzīmē tikai vienu atbilžu variantu katrā rindā.)

- a) Skolotāji iedrošina skolēnus veidot pašiem savus uzskatus.
- b) Skolēni paši stundā uzsāk diskusiju par kādu aktuālu politisko notikumu.
- c) Skolēni izsaka savu viedokli pat tad, ja viņu viedoklis atšķiras no pārējo domām.
- d) Skolotāji iedrošina skolēnus diskutēt par dažādiem jautājumiem ar cilvēkiem, kuru viedokļi atšķiras.
- e) Skolotāji iepazīstina ar problēmām un izskaidro tās no dažādiem aspektiem.
- f) Skolotāji iedrošina skolēnus izteikt savu viedokli.

ICCS 2022 skala: STUTREL Skolēnu uztvere par skolēnu-skolotāju attiecībām skolā (pamats nodaļai “Cieņpilnas attiecības”)

Cik lielā mērā tu piekrīti vai nepiekrīti šādiem apgalvojumiem par tavas skolas skolēniem un skolotājiem? (Lūdzu, atzīmē tikai vienu atbilžu variantu katrā rindā.)

- a) Gandrīz visi skolotāji izturas pret mani godīgi.
- b) Skolēni labi saprotas ar gandrīz visiem skolotājiem.
- c) Gandrīz visiem skolotājiem interesē skolēnu labsajūta.
- d) Gandrīz visi skolotāji mani uzklausa.
- e) Ja man papildus nepieciešama palīdzība, es to saņemšu no saviem skolotājiem.
- f) Vairākums manas skolas skolēnu viens pret otru izturas ar cieņu.
- g) Vairākums skolēnu manā skolā viens pret otru izturas labi.
- h) Mana skola ir vieta, kur skolēni jūtas drošībā.

ICCS 2022 skala: DEMTHRT Skolēnu uzskati par draudiem demokrātijai (pamats nodaļai “Draudi demokrātijai”)

Cik slikti šādi notikumi ietekmētu demokrātiju? (Lūdzu, atzīmē tikai vienu atbilžu variantu katrā rindā.)

- a) Politiskie līderi valsts amatos pieņem savus ģimenes locekļus.
- b) Valdība pārkāpj likumu, lai izpildītu pirms vēlēšanām dotu solījumu.
- c) Opozīcijas līderi tiek arestēti, jo viņi atklāti kritizēja jaunu likumu.
- d) Par tiesnešiem ieceļ tikai tos, kas atbalsta valdību.
- e) Valdība slēdz laikrakstus, radio un televīzijas kanālus, kuri ir kritizējuši valdības politiku.
- f) Valdība bloķē sociālos medijus, lai neļautu to lietotājiem kritizēt valdības politiku.
- g) Valdība kontrolē visus valstī esošos laikrakstus, radio stacijas un televīzijas kanālus.

ICCS 2022 skala: ELECPART Skolēnu sagaidāmā elektorāta līdzdalība (pamats nodaļai “Elektorālā līdzdalība”)

Zemāk minēti dažādi veidi, kā pieaugušie var aktīvi līdzdarboties sabiedrībā. Kā tu domā, ko tu darīsi, kad būsi pieaudzis? (Lūdzu, atzīmē tikai vienu atbilžu variantu katrā rindā.)

- a) Balsotu pašvaldību vēlēšanās.
- b) Balsotu Saeimas vēlēšanās.
- c) Pirms balsošanas iepazītos ar informāciju par kandidātiem.

ICCS 2022 skala: LEGACT Skolēnu sagaidāmā līdzdalība legālās aktivitātēs (pamats nodaļai “Līdzdalība pilsoniskās legālās aktivitātēs”)

Pastāv daudz dažādu iespēju, kā pilsoņi var izteikt savu viedokli par sabiedrībā svarīgiem jautājumiem.

Vai tu nākotnē varētu piedalīties kādā no nosauktajām aktivitātēm, tādējādi izsakot savu viedokli? (Lūdzu, atzīmē tikai vienu atbilžu variantu katrā rindā.)

- a) Runātu ar citiem par savu nostāju politikas un sociālos jautājumos.
- b) Sazinātos ar deputātiem.
- c) Piedalītos miermīlīgā gājienā vai mītiņā.
- d) Vāktu parakstus petīcijai.
- e) Veicinātu diskusijas interneta forumos par sociāliem un politiskiem jautājumiem.
- f) Organizētu internetā kampaņu, atbalstot kādu politisku vai sociālu jautājumu.

Augstāk esošās skalas tika izmantotas par pamatu tēmu izveidei. Šis ir pirmais solis ceļā uz pētījumos balstītu mācību materiālu, kurš ir izveidots ar mērķi skolotājiem palīdzēt sasniegt satura rezultatīvos rādītājus un tajā pašā laikā stiprināt skolēnos izpratni un zināšanas par tēmām, kuras pēc starptautiskā ICCS pētījuma 2022. gadā vāktajiem datiem, Latvijas 8.klašu skolēniem ir zemā līmenī.

2. DROŠA UN ATVĒRTA KLASĒS VIDE

Šīs nodaļas materiāli veidoti no ICCS 2022 skalas “OPDISC Skolēnu viedoklis par diskusijām atvērtu klasi/ iekļaujošas un drošas vides veidošana diskusijām klasē”. Šīs skalas jautājumu atbildes vērstas uz skolotāja un skolēna rīcību, tāpēc stundas aktivitāšu ieteikumi rosina skolotājam veidot atvērtu un brīvu diskusiju, atbalsta un aicina demonstrēt skolēnam pastāvīga viedokļa veidošanos, diskusiju par politiskajiem notikumiem, drosmi paust pretēju viedokli vairākumam, sava viedokļa izteikšanu un skolotāja spēju demonstrēt tēmu no dažādām pozīcijām. Savukārt stundas tēmām izvēlēti aktuālas un provokatīvas tēmas, lai varētu stiprināt augstāk minēto rīcību un/vai prasmi.

ICCS tēma

Sava viedokļa izteikšana

Stundas tēma: Protests kā legāla pilsoniskās līdzdalības forma

Sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā (7.-9. klasē)

1. Personīgā un sociālā identitāte

1.2. Uzklauša atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā "Vai visi protesti ir vienādi efektīvi?" apskata dažādus protestu veidus un analizē, kā to dalībnieku motivācija var atšķirties atkarībā no vērtībām un sabiedrības attieksmes.

1.5. Salīdzina dažādu cilvēku pieredzētos notikumus ar vēsturiskajiem un mūsdienu protestiem.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Protestu piemēru analīze" pēta vēsturiskus un mūsdienu protestus, izvērtējot to efektivitāti un ietekmi uz sabiedrību.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.3. Skaidro, kā demokrātiskā sabiedrībā tiek nodrošinātas iedzīvotāju tiesības uz vārda brīvību un miermīlīgu pulcēšanos.

Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Kas ir legāls politiskais protests?" pēta dažādus protesta veidus un to tiesisko regulējumu, nosakot, kāpēc ir svarīgi ievērot miermīlīguma principus.

2.5. Sadarbojoties grupā, izstrādā stratēģijas, kā izmantot legālus protestus, lai panāktu pārmaiņas sabiedrībā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Protesta plānošana" izveido stratēģiju, kā organizēt efektīvu un likumīgu protestu par kādu sabiedrībā aktuālu jautājumu.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.1. Pauž viedokli par to, kā protesti ietekmē demokrātisko procesu un sabiedrības attīstību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni esejas rakstīšanā "Kāpēc protesti ir svarīgi demokrātijā?" formulē savus argumentus par protesta nozīmi kā pilsoniskās līdzdalības instrumentu.

3.2. Skaidro, kā pilsoniskā līdzdalība un protesti palīdz uzturēt demokrātiju un aizstāvēt pilsoņu tiesības.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumu projektā "Protestu loma demokrātijas vēsturē" pēta, kā dažādi protesti ir veicinājuši pilsoniskās brīvības un demokrātisko institūciju nostiprināšanos.

3.3. Analizē, kā valsts regulē protestus un kādas ir likumīgās iespējas izteikt viedokli sabiedrībā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Kas ir legāls politiskais protests?" analizē normatīvo regulējumu par pulcēšanās un protesta tiesībām dažādās valstīs.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

4.1. Analizē, kā protesti var ietekmēt ekonomisko situāciju valstī.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Protestu piemēru analīze" pēta, kā plaši protesti var ietekmēt investīcijas, uzņēmējdarbību un valsts ekonomiku.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.1. Skaidro, kā pilsoniskās aktivitātes, tostarp protesti, veicina ilgtspējīgu attīstību un demokrātijas stiprināšanu.

Sasaistes pamatojums: Skolēni multimediju prezentācijā "Veiksmīgu protestu piemēri un to ietekme" analizē, kā miermīlīgas kustības ir panākušas ilgtspējīgus politiskus risinājumus.

6. Kultūra un globalizācija

6.1. Skaidro, kā dažādās valstīs tiek uztverti un regulēti protesti.

Sasaistes pamatojums: Skolēni starptautisku protestu analizē salīdzina, kā dažādās kultūrās un valstu režīmos tiek interpretētas un īstenotas tiesības uz protestu.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

7.1. Pēta vēsturiskos piemērus, kur protesti ir ietekmējuši sabiedrību un politiskos lēmumus.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā "Protestu loma demokrātijas vēsturē" analizē, kā pilsoņu kustības, piemēram, ASV pilsoņtiesību kustība vai Baltijas ceļš, ir veicinājušas politiskas pārmaiņas.

8. Mediju un informācijas pratība

8.1. Analizē, kā mediji un sociālie tīkli var ietekmēt protestu organizēšanu un sabiedrības viedokli par tiem.

Sasaistes pamatojums: Skolēni video analizē "Kā protests var mainīt sabiedrību?" pēta, kā mediji atspoguļo protestus un kā tie var veicināt vai mazināt sabiedrības atbalstu protestiem.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.1. Formulē atvērtus jautājumus un analizē dažāda veida informāciju par protestiem un pilsonisko līdzdalību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Protestu piemēru analīze" veido jautājumus, kas palīdz izprast dažādu protestu ietekmi un efektivitāti.

4. Sadarbība

4.1. Analizē sabiedrības problēmas un piedāvā risinājumus legālu protestu izmantošanai demokrātiskajā procesā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Protesta plānošana" izstrādā stratēģiju, kā likumīgi un efektīvi izmantot protestus, lai panāktu pārmaiņas sabiedrībā.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.1. Skaidro, kā pilsoniskā aktivitāte un protests var palīdzēt stiprināt demokrātiju.

Sasaistes pamatojums: Skolēni esejas rakstīšanā "Kāpēc protesti ir svarīgi demokrātijā?" izvērtē, kā protesti ir kalpojuši kā demokrātijas attīstības instrumenti.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Diskusija

Skolēni piedalās diskusijā par dzimumu līdztiesību un tās ietekmi uz sabiedrību, izmantojot piemērus, kas atspoguļo nevienlīdzības ietekmi uz karjeru, izglītību un politisko līdzdalību. Skolēni mācās izteikt argumentētu viedokli, kas nav tāds parts kā viedoklis līdzcilvēkiem apkārt.

7. klasei	Tēma: "Kas ir legāls politiskais protests?" Aktivitāte: "Protesta definēšana": Skolēni grupās pēta, kas ir protests, kādi ir tā mērķi un kādas formas tiek uzskatītas par legālām. Viņi izveido plakātu ar dažādiem protesta veidiem un apspriež to nozīmi. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija "Vai visi protesti ir vienādi efektīvi?" Video analīze "Kā protests var mainīt sabiedrību?"
8. klasei	Tēma:"Legālu protestu nozīme demokrātijā" Aktivitāte: "Protestu piemēru analīze": Skolēni analizē reālus piemērus par to, kā legālie protesti ir veicinājuši pārmaiņas, piemēram, pilsoņu tiesību kustība vai klimata pārmaiņu aktivistu darbība. Viņi izvērtē šo protestu efektivitāti un mācības, ko varam no tiem gūt. Citas tēmai izmantojamās metodes: Esejas rakstīšana "Kāpēc protesti ir svarīgi demokrātijā?" Grupās darbs: Starptautisku protestu analīze par dažādām tēmām.
9. klasei	Tēma:"Kā organizēt legālu un efektīvu protestu?" Aktivitāte: "Protesta plānošana": Skolēni grupās izstrādā plānu leģitīmam un efektīvam protestam par kādu aktuālu sabiedrības tēmu. Viņi apspriež nepieciešamās atļaujas, organizēšanas posmus un kā efektīvi nodot vēstījumu sabiedrībai. Citas tēmai izmantojamās metodes: Multimediju prezentācija "Veiksmīgu protestu piemēri un to ietekme". Pētījumu projekts "Protestu loma demokrātijas vēsturē".

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

"Domā -> strādā pāri -> dalies grupā" metode

Process: Skolēni vispirms individuāli pārdomā konkrētu jautājumu vai tēmu, pēc tam pārrunā savas domas ar pārinieku, un visbeidzot dalās ar secinājumiem visas klases diskusijā.

Ieguvumi: Šī metode veicina kritisko domāšanu, sadarbības prasmes un pārliecību par savu viedokli.

Piemērs. Tēma: "Vides aizsardzība mūsu kopienā". Gaita: Skolēni individuāli pārdomā, kādas vides problēmas pastāv viņu apkārtnē un kā tās varētu risināt. Pēc tam pāros apspriež savas idejas, un visbeidzot katrs pāris dalās ar saviem secinājumiem visas klases diskusijā.

Argumentācijas struktūras izmantošana.

Process: Mācīt skolēniem veidot savus argumentus, balstoties uz skaidru struktūru: apgalvojums, pamatojums, piemērs un secinājums.

Ieguvumi: Palīdz attīstīt loģisku domāšanu un spēju pamatot savu viedokli ar pierādījumiem.

Piemērs. Tēma: "Vai jauniešiem būtu jāpiedalās vēlēšanās no 16 gadu vecuma?". Gaita: Skolēni veido argumentus, izmantojot struktūru: apgalvojums (piemēram, "Jauniešiem būtu jādod balsstiesības no 16 gadiem"), pamatojums (piemēram, "Jo viņi ir pietiekami nobrieduši, lai pieņemtu informētus lēmumus"), piemērs (piemēram, "Dažās valstīs, piemēram, Austrijā, tas jau ir ieviests ar pozitīviem rezultātiem"), secinājums (piemēram, "Tāpēc arī mūsu valstī vajadzētu apsvērt šādu soli").

Debašu organizēšana.

Process: Skolēni tiek sadalīti grupās, kur katra grupa aizstāv noteiktu viedokli par konkrētu tēmu. Pēc tam notiek strukturētas debates ar noteiktiem laika ierobežojumiem un noteikumiem.

Ieguvumi: Attīsta publiskās runas prasmes, spēju klausīties un atbildēt uz pretargumentiem, kā arī veicina dziļāku izpratni par apspriesto tēmu.

Piemērs. Tēma: "Vai obligātajam militārajam dienestam jābūt atjaunotam?". Gaita: Skolēni tiek sadalīti divās grupās: viena aizstāv obligātā militārā dienesta atjaunošanu, otra ir pret to. Katra grupa sagatavo savus argumentus un piedalās strukturētās debatēs, ievērojot noteiktus laika ierobežojumus un noteikumus.

Refleksijas dienasgrāmatas.

Process: Skolēni regulāri raksta dienasgrāmatu, kurā atspoguļo savas domas, sajūtas un viedokļus par mācību procesā apspriestajām tēmām.

Ieguvumi: Veicina pašrefleksiju, palīdz formulēt un skaidri izteikt savas domas rakstiskā formā.

Piemērs. Tēma: "Mana loma sabiedrības dzīvē". Gaita: Pēc diskusijām vai nodarbībām par pilsonisko līdzdalību skolēni raksta dienasgrāmatā par to, kā viņi redz savu lomu sabiedrībā, kādas aktivitātes viņi vēlētos uzsākt vai kādas izmaiņas veicināt savā kopienā.

Resursi

- Autoritārisms Eiropā 20.–30. gados. Pieejams: <https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/9-klase/ideologiskie-virzieni-nacisms-un-komunisms-7220/re-e55f5593-b4a7-4334-ad6c-d951ca41fd13>
- Demokrātija. Pieejams: https://wpweb2-prod.rtu.lv/ebooks/wp-content/uploads/sites/32/2020/02/9789934106934_Demokratija_tekstu_krajums.pdf
- Demokrātijas audits 2005–2014. Pieejams: https://eszf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/Demokratijas_audits_2014_kopaa.pdf
- No demokrātijas uz totalitārismu. Pieejams: <https://mape.gov.lv/materials/B3AD7BBA-B369-4923-9EEF-9CB56D4BBDF8>
- Ceļa karte skolotājam - 3. Demokrātiskas valsts pārvaldīšana. Pieejams: <https://mape.gov.lv/api/files/2779E765-E878-4F79-B804-B63CB1BA4ACF/download>
- 1934. gada Latvijas valsts apvērsums. Pieejams: https://lv.wikipedia.org/wiki/1934._gada_Latvijas_valsts_apvērsums
- Totalitāro režīmu izveide un to ietekme uz demokrātiju. Pieejams: <https://www.history.com/topics/20th-century/totalitarianism>
- Weimar Republic and the Rise of Hitler. Pieejams: <https://www.britannica.com/event/Weimar-Republic>
- How Democracies Die – Case Studies. Pieejams: <https://www.cambridge.org/core/books/how-democracies-die/>
- Mūsdienu demokrātijas apdraudējumi un autoritārisma tendences pasaulē. Pieejams: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world>

Uzdevumu piemēri

Uzdevums:

1. Analizē konkrētu protesta piemēru un izvērtē tā efektivitāti un atbilstību likumiem! Ziņas par protestiem: <https://www.lsm.lv/temas/protesti/>

2.Izvēlies vienu no notikušajiem protestiem un atbildi uz zemāk esošajiem jautājumiem!

Ja informācija rakstā vai video ir nepilnīga, meklē papildu informācijas avotus par šo notikumu!

- Lauksaimnieku protesti pirmdien notiks 16 pilsētās; brīdina par satiksmes ierobežojumiem (2024) <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/02.02.2024-lauksaimnieku-protesti-pirmdien-notiks-16-pilsetas-bridina-par-satiksmes-ierobezojumiem.a541363/>
- Protesta akcijā vairāki Latvijas restorāni un kafejnīcas lemj neapkalpot konkrētus politikus (2024) <https://www.delfi.lv/life/56010800/notikumi/120053946/protesta-akcija-vairaki-latvijas-restorani-un-kafejnicas-lemj-neapkalpot-konkretus-politikus>
- Spain set for protests over tourism | BBC News (angļu valodā) <https://www.youtube.com/watch?v=7iyOcqBRI9o>
- Protesta akcija par PVN samazināšanu apkurei noslēgusies bez starpgadījumiem (2023) <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/protesta-akcija-par-pvn-samazinasanu-apkurei-noslegusies-bez-starpgadijumiem.a51609/>
- Rīgā pie Krievijas vēstniecības piketēs pret militāro iebrukumu Ukrainā (2014) <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/riga-pie-krievijas-vestniecibas-piketes-pret-militaro-iebrukumu-ukraina.a96696/>

Protesta nosaukums un vieta: _____

Kāds bija protesta mērķis? _____

Kā tika organizēts protests? _____

Vai protestam bija nepieciešamas atļaujas? Ja jā, kādas? _____

Vai protests bija miermīlīgs un atbilstošs likumiem? _____

Kādas bija protesta sekas un ietekme uz sabiedrību? _____

Vai protestam bija plaša sabiedrības un mediju uzmanība? _____

Kādi bija galvenie protestētāju argumenti un kā tie tika pamatoti? _____

Kādi varētu būt alternatīvi līdzekļi mērķa sasniegšanai? _____

Stundas tēma: ??? (ICCS skala ???)

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

- 1.2. Uzklauša atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni Četru stūru diskusijā par skolēnu līdzdalību lēmumu pieņemšanā analizē dažādus viedokļus, un mēģina pamatot savas domas, kā arī izvērtēt, vai viņu sākotnējais viedoklis mainās diskusijas gaitā.
- 1.3. Formulē savu viedokli par sabiedrībā aktuāliem jautājumiem, pamatojoties uz faktiem un dažādiem informācijas avotiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni esejas rakstīšanā par jauniešu iesaisti protestos un petīcijās izvērtē konkrētus gadījumus un izsaka argumentētu viedokli, balstoties uz analīzi.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

- 2.3. Skaidro, kā individuālais viedoklis un kritiskā domāšana palīdz veidot demokrātisku sabiedrību.
Sasaistes pamatojums:Skolēni Zivju baseina diskusijā par jauniešu dalību protestos analizē dažādas pieejas pilsoniskajai aktivitātei un diskutē par tās nozīmi sabiedrības attīstībā.
- 2.5. Sadarbojoties grupā, izvērtē dažādus sabiedrības līdzdalības veidus un piedāvā risinājumus aktīvākai iesaistei.
Sasaistes pamatojums: Skolēni Lomu spēlē par skolas padomes lēmumiem iejūtas dažādās lomās, un argumentē, kā skolēniem vajadzētu piedalīties lēmumu pieņemšanā.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

- 3.1. Pauž viedokli par to, kā pilsoniskā līdzdalība stiprina demokrātiju un politiskos procesus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni K. Popera debatēs par obligātu balsošanu vēlēšanās izvērtē demokrātijas principus un kā iedzīvotāju līdzdalība ietekmē valsts pārvaldi.
- 3.3. Analizē, kā kritiska domāšana un viedokļa formulēšana palīdz atpazīt manipulāciju un dezinformāciju politiskajos procesos.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē politisko retoriku un dezinformācijas ietekmi uz sabiedrību, izmantojot reālus piemērus no vēlēšanām un kampaņām.
- 3.4. Izvērtē, kā pilsoniskās aktivitātes un sabiedriskās kustības ietekmē politisko lēmumu pieņemšanu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē vēsturiskus un mūsdienu piemērus par jauniešu iesaisti politiskajos procesos, un secina, kā dažādas kustības ir ietekmējušas sabiedrību.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

- 4.2. Skaidro, kā politiskie lēmumi un ekonomiskās politikas ietekmē indivīdu un sabiedrības labklājību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni simulācijā par pašvaldības budžeta sadali pieņem lēmumus par izdevumu sadali, analizējot ekonomiskos un sociālos faktorus.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro, kā pilsoniskā aktivitāte un argumentētas diskusijas palīdz veidot ilgtspējīgu sabiedrību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā par to, vai jauniešiem jāiesaistās protestos un petīcijās, izvērtē ilgtermiņa sekas, kādas var būt dažādiem pilsoniskās līdzdalības veidiem.

6. Kultūra un globalizācija

- 6.1. Analizē, kā dažādu valstu politiskie modeļi un vēlēšanu sistēmas ietekmē sabiedrības līdzdalību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā par dažādu valstu vēlēšanu modeļiem analizē, kā dažādas politiskās sistēmas veicina vai ierobežo pilsonisko līdzdalību.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

- 7.1. Pēta vēsturiskos piemērus, kur pilsoniskā līdzdalība un debates ir ietekmējušas sabiedrību un politiskos procesus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā vēsturiskas debates un argumentācijas spējas ir mainījušas sabiedrības attīstību, piemēram, caur cilvēktiesību kustībām un referendumiem.

8. Mediju un informācijas pratība

- 8.2. Izvērtē dažādus informācijas avotus un to ietekmi uz sabiedrisko domu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni veic mediju analīzi, salīdzinot, kā dažādi ziņu avoti atspoguļo politiskos notikumus un līdzdalības jautājumus.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

- 1.4. Attīsta spēju veidot neatkarīgu un argumentētu viedokli, izvērtējot dažādus informācijas avotus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izmanto "Pirms un pēc" metodi, kurā viņi sākumā pauž savu viedokli, veic pētījumu un pēc tam analizē, vai viņu viedoklis mainījās.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

- 2.3. Izmanto dažādus argumentācijas modeļus un metodes, lai strukturēti pamatotu savu nostāju.
Sasaistes pamatojums:Skolēni K. Popera debatēs par vēlēšanu obligātumu trenē argumentācijas prasmes un strukturētu domāšanu, analizējot dažādas pozīcijas.

4. Sadarbība

- 4.3. Attīsta sadarbības prasmes, formulējot kopīgus risinājumus un iesaistoties diskusijās.
Sasaistes pamatojums:Skolēni grupu darbā un lomu spēlē par skolas padomes sēdi attīsta prasmi sadarboties, pieņemt kopīgus lēmumus un aizstāvēt savas idejas.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Debates

Skolēni apgūs pilsoniskās līdzdalības nozīmi demokrātiskā sabiedrībā, attīstīs spēju kritiski izvērtēt informāciju un formulēt pamatotu personīgo viedokli. Nodarbībā tiks izmantotas diskusijas, debašu formāti un interaktīvas metodes, lai attīstītu argumentācijas prasmes un spēju pamatot savu nostāju.

7. klasei	Temats: "Kas ir legāls politiskais protests?" Aktivitāte: "Protesta definēšana": - Skolēni grupās pēta, kas ir protests, kādi ir tā mērķi un kādas formas tiek uzskatītas par legālām. Viņi izveido plakātu ar dažādiem protesta veidiem un apspriež to nozīmi. Citas tēmai izmantojamās metodes: - Diskusija "Vai visi protesti ir vienādi efektīvi?" - Video analīze "Kā protests var mainīt sabiedrību?"
8. klasei	Temats: "Legālu protestu nozīme demokrātijā" Aktivitāte: "Protestu piemēru analīze": - Skolēni analizē reālus piemērus par to, kā legālie protesti ir veicinājuši pārmaiņas, piemēram, pilsoņu tiesību kustība vai klimata pārmaiņu aktivistu darbība. Viņi izvērtē šo protestu efektivitāti un mācības, ko varam no tiem gūt. Citas tēmai izmantojamās metodes: - Esejas rakstīšana "Kāpēc protesti ir svarīgi demokrātijā?" - Grupas darbs: Starptautisku protestu analīze par dažādām tēmām.
9. klasei	Temats: Kā pilsoniskā līdzdalība ietekmē demokrātiju? Metode: K. Popera debates Tēma: Vēlēšanās ikvienam ir obligāti jāiet balsot Norise: - Skolēni sadalās divās komandās – viena komanda aizstāv, ka balsošana vēlēšanas būtu jāpadara obligātas, otra komanda iebilst. - Katra komanda sagatavo argumentus, balstoties uz pētījumiem un starptautiskiem piemēriem. - Pēc debašu norises skolēni analizē argumentus un secina, vai debašu gaitā viņu sākotnējais viedoklis ir mainījies. Mācību mērķis: Skolēni attīsta spēju analizēt demokrātijas procesus un veidot informētu nostāju par vēlēšanu nozīmi. Citas iespējamās metodes: - Pētījumu projekts: Skolēni pēta dažādu valstu vēlēšanu modeļus un analizē to ietekmi uz sabiedrību. - Diskusija: Skolēni apspriež, kā pilsoniskā līdzdalība var stiprināt vai vājināt demokrātiju.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Lomu spēles un simulācijas

Process: Skolēni ieņem dažādas lomas (piemēram, politiķi, aktivisti, uzņēmēji, žurnālisti) un pieņem lēmumus par kādu sabiedrisku jautājumu, argumentējot un aizstāvēt savu pozīciju.

Ieguvumi: Palīdz izprast dažādas perspektīvas, attīsta spēju veidot pamatotu un konsekventu viedokli, kā arī trenē argumentācijas un pārliecināšanas prasmes.

Piemērs: Skolēni simulē pašvaldības sapulci par jauniešu līdzdalības palielināšanu vietējā pārvaldē. Katra grupa pārstāv dažādas intereses un cenšas panākt vienošanos, argumentējot savu viedokli.

Argumentācijas rakstu veidošana

Process: Skolēni raksta esejas vai argumentējošus tekstus par kādu sabiedriski nozīmīgu tēmu, balstoties uz faktiem un pamatotiem argumentiem.

Ieguvumi: Veicina strukturētu domāšanu, spēju pamatot savu nostāju ar loģiskiem argumentiem un attīstīt konsekventu viedokli ilgtermiņā.

Piemērs: Skolēni raksta argumentētu esēju par tēmu “Vai jauniešiem būtu jābūt lielākai pārstāvniecībai politiskajos lēmumos?”, analizējot dažādus argumentus un secinot savu nostāju.

"Pirms un pēc" metode

Process: Skolēni sākumā izsaka savu viedokli par kādu jautājumu, pēc tam veic izpēti, piedalās diskusijā un vēlreiz pārskata savu nostāju, reflektējot par to, kas mainījies un kāpēc.

Ieguvumi: Palīdz skolēniem attīstīt spēju izvērtēt jaunu informāciju, pielāgot savu viedokli, ja tam ir pamatoti argumenti, vai arī nostiprināt sākotnējo nostāju ar papildus faktiem.

Piemērs: Skolēni sākumā pieraksta savu viedokli par tēmu “Vai sociālo tīklu algoritmi ietekmē sabiedrības viedokļa veidošanos?”. Pēc diskusijas un datu analīzes viņi vēlreiz pārskata savu nostāju un pamato iespējamās izmaiņas.

Pētījumu veikšana un analīze

Process: Skolēni vāc informāciju par konkrētu tēmu, analizē dažādus avotus, interpretē datus un veido secinājumus, lai attīstītu uz faktiem balstītu viedokli.

Ieguvumi: Attīsta spēju kritiski izvērtēt informāciju, pamanīt pretrunas dažādos avotos un veidot pamatotus, ilgtermiņā saglabājamus uzskatus par sabiedriski nozīmīgām tēmām.

Piemērs: Skolēni veic pētījumu par jauniešu vēlēšanu aktivitāti savā valstī, salīdzina dažādus statistikas datus un intervē ekspertus. Balstoties uz secinājumiem, viņi izstrādā ieteikumus jauniešu pilsoniskās līdzdalības veicināšanai.

Stratēģijas patstāvīga viedokļa veidošana:

Kritiskās domāšanas jautājumi

Skolotājs uzdod jautājumus, kas mudina skolēnus analizēt situācijas no dažādiem skatupunktiem, piemēram:

- Kas ir šī argumenta stiprās un vājās puses?
- Kādas varētu būt ilgtermiņa sekas šim lēmumam?
- Kādi fakti atbalsta vai apstrīd šo viedokli?

Diskusiju dienasgrāmatas

Skolēni pēc katras diskusijas vai debates pieraksta, kā mainījās viņu viedoklis un kādi argumenti bija pārliecināšākie.

Avotu analīze un medijpratība

Skolēni tiek mudināti pārbaudīt informācijas avotus, analizēt mediju objektivitāti un atpazīt dezinformāciju.

Pārdomāta izvēle ("Think-Pair-Share")

Skolēni vispirms individuāli pārdomā jautājumu, pēc tam apspriež to ar pārinieku un visbeidzot prezentē grupai.

Viedokļa attīstības metode ("Opinion Continuum")

Skolēni vizuāli parāda savu nostāju, nostājoties rindā no "pilnībā piekritu" līdz "pilnībā nepiekritu", pēc diskusijas viņi var mainīt savu vietu atkarībā no dzirdētajiem argumentiem.

Debašu portfelis

Skolēni apkopo savu viedokļu attīstību, pierakstot sākotnējās domas, pretargumentus un secinājumus pēc diskusijas.

"Detaļu lēciens"

Skolēni tiek mudināti aizvien dziļāk analizēt vienu jautājumu, apskatot to no dažādiem aspektiem (piemēram, ekonomiskais, sociālais, vides, politiskais).

Resursi

- Eiropas Padomes "Demokrātijas skola". Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn>
- Pilsoniskās izglītības un cilvēktiesību institūts. Pieejams: <https://www.picit.lv/>
- UNESCO Global Citizenship Education. Pieejams: <https://en.unesco.org/themes/gced>
- Deliberating in a Democracy. Pieejams: <https://www.deliberating.org/>
- Sabiedrības integrācijas fonda materiāli. Pieejams: <https://www.sif.gov.lv/>
- Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra (JSPA). Pieejams: <https://www.jaunatne.gov.lv/>
- Debating Matters – debašu metodika. Pieejams: <https://debatingmatters.com/>
- IDEA Debate – debašu stratēģijas un metodika. Pieejams: <https://idebate.org/>
- LSM Pilsoniskā līdzdalība. Pieejams: <https://www.lsm.lv/>
- Democracy Now! – analīzes un diskusijas. Pieejams: <https://www.democracynow.org/>
- Jauniešu līdzdalība Latvijā – video resursi. Pieejams: https://www.youtube.com/results?search_query=jauniešu+līdzdalība
- Mentimeter – interaktīvām aptaujām. Pieejams: <https://www.mentimeter.com/>
- Padlet – ideju kartēšanai. Pieejams: <https://padlet.com/>
- Kialo Edu – argumentācijas diskusijām. Pieejams: <https://www.kialo-edu.com/>

Stundas tēma: Dzimumu līdztiesības nozīme sabiedrībā (ICCS skala GENEQL Dzimumu vienlīdzība)

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

1.2. Uzklausa atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni K. Popera debatēs par dzimumu līdztiesību uzklausa atšķirīgus uzskatus un formulē argumentus, lai pamatotu savu nostāju, pat ja tā nesakrīt ar vairākuma viedokli.
1.5. Salīdzina dažādu sabiedrību attieksmi pret dzimumu līdztiesību vēsturiskā un mūsdienu kontekstā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Dzimumu līdztiesības politikas analīze dažādās valstīs" pēta, kā dažādu valstu likumdošana un kultūra ir ietekmējušas dzimumu līdztiesības attīstību.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.3. Skaidro, kā dzimumu stereotipi un sabiedrības uzskati ietekmē cilvēku iespējas darba tirgū, politikā un izglītībā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Kas ir dzimumu līdztiesība?" analizē ienākumu atšķirības starp sievietēm un vīriešiem, pētot reālās dzīves piemērus.
2.5. Sadarbojoties grupā, izstrādā stratēģijas dzimumu līdztiesības veicināšanai sabiedrībā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Priekšlikumu izstrāde situācijas uzlabošanai Latvijā" piedāvā iespējamus risinājumus dzimumu līdztiesības veicināšanai politiskajos un ekonomiskajos procesos.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.1. Pauž viedokli par to, kā dzimumu līdztiesība ietekmē demokrātiskās sabiedrības attīstību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā par dzimumu līdztiesības nozīmi sabiedrībā apskata, kā vienlīdzīgas iespējas visiem stiprina demokrātiskās vērtības.
3.2. Skaidro, kā sabiedrības līdzdalība un likumdošana var veicināt dzimumu līdztiesību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā par dzimumu līdztiesības politiku dažādās valstīs izvērtē, kā dažādas pilsoniskās iniciatīvas un valdību lēmumi ir veicinājuši vienlīdzīgas iespējas darba tirgū un politikā.
3.4. Analizē, kā pilsoniskās aktivitātes var palīdzēt mazināt dzimumu diskrimināciju un stereotipus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Vienādas iespējas visiem – mīts vai realitāte?" apskata sabiedrības uzskatus, un argumentē, kā dažādas pilsoniskās kustības palīdz stiprināt vienlīdzību.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

4.1. Analizē, kā dzimumu stereotipi ietekmē profesiju izvēli un atalgojuma atšķirības.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Vai vīrieši un sievietes saņem vienādu atalgojumu par vienādu darbu?" pēta un analizē algu statistiku un diskusijās izvirza iespējamus risinājumus.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.1. Skaidro, kā dzimumu līdztiesības veicināšana ietekmē sabiedrības ilgtspējīgu attīstību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni esejas rakstīšanā "Kāpēc dzimumu līdztiesība ir svarīga sabiedrības attīstībai?" analizē, kā vienlīdzība nodrošina taisnīgākas un ekonomiski stabilākas sabiedrības.

6. Kultūra un globalizācija

6.1. Skaidro, kā dažādu kultūru uzskati par dzimumu lomām ietekmē cilvēku iespējas sabiedrībā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni video analizē par dzimumu lomām dažādās kultūrās pēta, kā dažādas sabiedrības uztver dzimumu lomas un kā tas ietekmē sieviešu un vīriešu iespējas.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

7.1. Pēta vēsturiskos piemērus, kur dzimumu nevienlīdzība ir ietekmējusi sabiedrību un politiskos lēmumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē dzimumu līdztiesības politikas attīstību dažādās valstīs, un pēta, kā sieviešu tiesību kustības ir mainījušas politiskos un ekonomiskos procesus.

8. Mediju un informācijas prasmes

8.1. Analizē, kā mediji un sabiedriskā doma ietekmē uzskatus par dzimumu līdztiesību un sociālajām normām.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā pēc pētījuma apskates par dzimumu līdztiesību darba tirgū analizē, kā mediji atspoguļo sieviešu un vīriešu lomas sabiedrībā.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.1. Formulē atvērtus jautājumus un analizē dažāda veida informāciju par dzimumu līdztiesību un tās ietekmi uz sabiedrību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā "Kas ir dzimumu līdztiesība?" formulē jautājumus un analizē dažādus sabiedrībā pastāvošos uzskatus.

4. Sadarbība

4.1. Analizē sabiedrības problēmas un piedāvā risinājumus dzimumu stereotipu un diskriminācijas mazināšanai.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Vienādas iespējas visiem – mīts vai realitāte?" izstrādā stratēģijas, kā mazināt sabiedrībā pastāvošos aizspriedumus.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.1. Skaidro, kā pilsoniskā aktivitāte var palīdzēt veicināt dzimumu līdztiesību sabiedrībā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izstrādā priekšlikumus situācijas uzlabošanai Latvijā, pētot, kā pilsoniskās kustības un sabiedrības iniciatīvas var mainīt pastāvošos uzskatus.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts:
Skolēni piedalās diskusijā par dzimumu līdztiesību un tās ietekmi uz sabiedrību, izmantojot piemērus, kas atspoguļo nevienlīdzības ietekmi uz karjeru, izglītību un politisko līdzdalību. Skolēni mācās izteikt argumentētu viedokli, kas nav tāds pats kā viedoklis līdzcilvēkiem apkārt.

7. klasei	Temats: Kas ir dzimumu līdztiesība? Aktivitāte: Skolēni analizē atšķirības starp dzimumiem izglītībā un darba iespējās, izmantojot piemērus no reālās dzīves. Piemēram, statistiku par sieviešu un vīriešu ienākumu atšķirībām. Piemērs ar citu metodi: Lomu spēle, kurā skolēni pēc dotā paraksta izspēlē situācijas darbavietā, lai izprastu dzimumu diskriminācijas cēloņus un sekas. Novērotāji pēc skeču izspēles pauž savu viedokli (iepriekš tiek sadalīts, kurš piekritis izspēlētajai situācijai, kurš būs pretējā pozīcijā)
8. klasei	Temats: Pastāv vai nepastāv dzimumu vienlīdzība? Aktivitāte: Pēc Karla Popera debates metodes (apraksts un materiāli te: https://www.debasucentrs.lv/materiali-1) komandu debates par tēmu, Piemēri: - Sabiedrībai ir jāpieņem ikviens dzimums, - sievietes un vīrieši darbā saņem vienlīdzīgu atalgojumu, - Latvijā pastāv dzimumu nevienlīdzība. Piemērs ar citu metodi: - Grupas izstrādā īsus argumentus, atsaucoties uz avotiem, kāpēc sieviešu līdzdalība politiskajos un ekonomiskajos procesos ir būtiska.
9. klasei	Temats: Vienādas iespējas visiem – mīts vai realitāte? Aktivitāte: Pēc K. Popera debates metodes (apraksts un materiāli te: https://www.debasucentrs.lv/materiali-1) komandu debates par tēmu. Piemēri: - Mīts: Dzimumu līdztiesības veicināšana apdraud tradicionālās ģimenes vērtības. Debašu tēma: Dzimumu līdztiesības veicināšana ir pretrunā ar tradicionālajām ģimenes vērtībām. - Mīts: Dzimumu līdztiesība jau ir sasniegta, tāpēc turpmāka diskusija nav nepieciešama. Debašu tēma: Vai mūsdienu sabiedrībā dzimumu līdztiesība ir pilnībā realizēta? - Mīts: Dzimumu līdztiesība ir sieviešu jautājums un neattiecas uz vīriešiem. Debašu tēma: Vai dzimumu līdztiesības jautājumi ir aktuāli tikai sievietēm? Tēmas atvasinātas no sabiedrībā eksistējošiem mītiem dzimumu līdztiesības jautājumos. Piemērs ar citu metodi: - Skolēni analizē dzimumu līdztiesības politiku piemērus dažādās valstīs un izstrādā priekšlikumus situācijas uzlabošanai Latvijā.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Sadarbības veicināšana grupu darbos.
Process: Sadarbības veicināšana grupu darbos ietver mācību situācijas, kurās skolēni strādā kopā, lai kopīgi sasniegtu mērķi, aktīvi klausoties, daloties ar idejām un pieņemot kopīgus lēmumus.
Ieguvumi: Attīsta skolēnu spēju sadarboties, sadalīt atbildību, risināt konfliktus un efektīvi strādāt komandā, stiprinot viņu argumentācijas prasmes un savstarpējo cieņu.
Piemērs: Skolēni grupās izstrādā prezentāciju par dzimumu līdztiesību dažādās valstīs, pētot vēsturiskos datus, likumus un sociālās normas. Katrs grupas dalībnieks ir atbildīgs par noteiktu aspektu, piemēram, sieviešu vēlēšanu tiesībām, darba tirgus vienlīdzību vai izglītības pieejamību. Prezentācijas noslēgumā grupa atbild uz klasesbiedru jautājumiem un reflektē par dažādiem skatpunktiem.

Kritiskās domāšanas uzdevumi.
Process: Kritiskās domāšanas uzdevumi ir balstīti uz skolēnu spēju analizēt informāciju, izvērtēt argumentus un veidot pamatotus secinājumus, izmantojot loģiku un pierādījumus.
Ieguvumi: Attīsta skolēnu spēju atpazīt neobjektivitāti, pamatot savus uzskatus ar faktiem un konstruktīvi diskutēt ar citiem, veicinot pašrefleksiju un demokrātisku sarunu kultūru.
Piemērs: Skolēniem tiek dots dažādu viedokļu apkopojums par dzimumu līdztiesību, piemēram, politiku, žurnālistu un sabiedrības locekļu citāti. Viņiem jāsadala apgalvojumi faktos, viedokļos un pieņēmumos, pēc tam grupās jāizvērtē, kuri argumenti ir pamatoti ar pierādījumiem, un kuri balstās uz subjektīviem uzskatiem.

Integrēti projekti ar citām mācību tēmām, piemēram, vēsturi un sociālajām zinībām.
Process: Integrēti projekti ar citām mācību tēmām apvieno zināšanas no vairākām disciplīnām, lai skolēni varētu labāk izprast sarežģītus sociālos jautājumus un attīstīt starppriekšmetu domāšanu.
Ieguvumi: Veicina padziļinātu izpratni par tematu, stiprina analītiskās prasmes un parāda, kā dažādas zinātnes nozares mijiedarbojas, veicinot skolēnu spēju domāt kompleksi un redzēt kopsakarības.
Piemērs: Skolēni vēstures un sociālo zinību stundās veic projektu par drosmi paust pretēju viedokli dažādos laikmetos. Viņi pēta vēsturiskus gadījumus, kur cilvēki ir aizstāvējuši savus uzskatus pret sabiedrības vairākuma viedokli, piemēram, sufražistu kustību vai pilsonisko tiesību aktivistus. Projekta noslēgumā skolēni sagatavo eseju vai diskusiju par to, kā drosme paust viedokli ir veicinājusi sabiedrības attīstību.

Resursi

- Dzimumu līdztiesība. Nacionālā enciklopēdija. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/185497-dzimumu-l%C4%ABdzties%C4%ABba>
- Debašu centrs (Karla Popera metode) Pieejams: <https://www.debasucentrs.lv/materiali-1>
- Debašu kluba rokasgrāmata. Medijpratības datu bāze. Pieejams: https://datubaze.neplp.lv/wp-content/uploads/2023/03/DEBASU-ROKASGRAMATA_LV_QTD.pdf
- Goal 5: Achieve gender equality and empower all women and girls (UNESCO, angļu valodā) Pieejams: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/gender-equality/>
- Gender equality. Societies that protect equal rights for girls and boys create benefits for everyone. (UNICEF, angļu valodā) Pieejams: <https://www.unicef.org/gender-equality>
- Free lesson plan to connect human rights and sustainable development/ Amnesty International stundas plāns: Stundas plāns par cilvēktiesībām un ilgtspējīgu attīstību. (angļu valodā) Pieejams: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/02/free-lesson-plan-to-connect-human-rights-and-sustainable-development/>
- ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi: Stāsti un vizuāli resursi par ANO ilgtspējīgu attīstību. (angļu valodā) Pieejams: https://issuu.com/unpublications/docs/frieda_2018
- ANO cilvēktiesību deklarācija, pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/resource/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija/>
- European Parliament tiešsaistes izstāde "Art in Democracy": Mākslas izstāde par demokrātiskām vērtībām.
- Pieejams: <https://art-collection.europarl.europa.eu/lv/exhibitions/art-in-democracy/>
- Mācību stundu plāni par līdztiesību un cilvēktiesībām: Pieejami vietnē "Learning for Justice". Pieejams: <https://www.learningforjustice.org/classroom-resources/lessons>
- Stratēģiskā komunikācija un dezinformācijas apkarošana: Izglītojoši video un rokasgrāmatas. (Eiropas Komisija) Pieejams: https://commission.europa.eu/topics/countering-information-manipulation_lv
- Dzimumu līdztiesība: viedokļi un pieredzes stāsti (Sbiedrības integrācijas fonds, 2024, 9 m 49s) Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=Kp1XSY_Vmw8
- Filma "He Named Me Malala": Dokumentālā filma par Malalas Jusafzajas cīņu par meiteņu tiesībām uz izglītību. Pieejama dažādās straumēšanas platformās. Treileris pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=vE5gSHJkusU>

Uzdevumu piemēri

Uzdevumu piemērs 7. klasei

- 1. Kā tu saproti dzimumu līdztiesības jēdzienu?
- 2. Atzīmē situācijas, kurās redzama nevienlīdzība starp dzimumiem! Piemēram:
 - Profesiju izvēlē
 - Sporta iespējās
 - Lēmumu pieņemšanā ģimenē
- 3. Piedāvā trīs idejas, kā uzlabot dzimumu līdztiesību!
 - Ideja 1:
 - Ideja 2:
 - Ideja 3:

Uzdevumu piemērs 8. klasei

- 1. Nosauc trīs sievietes līderes un viņu ieguldījumu sabiedrībā! Piemēram:
 - Vārds 1:
 - Ieguldījums:
 - Vārds 2:
 - Ieguldījums:
 - Vārds 3:
 - Ieguldījums:
- 2. Kā šie piemēri ietekmē sabiedrību? Paud savu viedokli!

Uzdevumu piemērs 9. klasei

Eseja: "Vai dzimumu līdztiesība ir iespējama Latvijā? Argumentē savu viedokli, minot piemērus!"
Norādījumi:
1. Sāc ar ievadu, kurā izskaidro dzimumu līdztiesības nozīmi!
2. Argumentē savu viedokli ar piemēriem no Latvijas vai pasaules!
3. Piedāvā savus risinājumus dzimumu līdztiesības veicināšanai!
4. Nobeigumā apkopo savu viedokli un atgādini galveno ideju!

Stundas tēma: Vienlīdzīgas darba iespējas un atalgojums (ICCS skala GENEQL Dzimumu vienlīdzība)

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

- 1.2. Uzklaua atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni Karla Popera debatēs par dzimumu līdztiesību darba tirgū analizē argumentus par vienlīdzīgu darba atalgojumu un iespējamās pretrunas starp ekonomisko realitāti un sabiedrības vērtībām.
- 1.5. Salīdzina dažādu cilvēku pieredzētos notikumus ar dzimumu līdztiesības attīstību darba tirgū.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni veic pētījumu par atalgojuma atšķirībām dažādās profesijās, un analizē, kā vēsturiski ir mainījušās dzimumu lomas ekonomikā un nodarbinātībā.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

- 2.3. Skaidro, kā darba tirgus vienlīdzības principi veicina taisnīgumu un sabiedrības attīstību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Līdztiesības kampaņa" analizē, kā darba devēju un likumdevēju politika var veicināt vienlīdzīgas iespējas sabiedrībā.
- 2.5. Sadarbojoties grupā, izstrādā risinājumus dzimumu līdztiesības veicināšanai darba tirgū.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā pēc video par dzimumu līdztiesību darba tirgū piedāvā konkrētus pasākumus, lai mazinātu stereotipus par profesiju piemērotību sievietēm un vīriešiem.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

- 3.1. Pauž viedokli par to, kā dzimumu līdztiesība ietekmē demokrātiskās sabiedrības attīstību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Vai vīrieši un sievietes saņem vienādu atalgojumu par vienādu darbu?" analizē statistiku par algu atšķirībām un diskutē par vienlīdzīgu iespēju nozīmi demokrātijā.
- 3.2. Skaidro, kā pilsoniskā līdzdalība un sabiedriskās iniciatīvas var palīdzēt veicināt vienlīdzību darba tirgū.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā par dzimumu līdztiesības politiku dažādās valstīs izvērtē, kā valsts un nevalstiskās organizācijas strādā pie sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanas.
- 3.4. Analizē, kā dažādas sabiedrības aktivitātes un politiskās kustības var ietekmēt darba tirgus vienlīdzības principu ievērošanu.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni projekta darbā "Līdztiesības kampaņa" piedāvā iniciatīvas, kas varētu palīdzēt darba devējiem veicināt vienlīdzīgu atalgojumu.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

- 4.1. Analizē, kā dzimumu stereotipi ietekmē ekonomikas attīstību un nodarbinātības struktūru.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā par profesiju sadalījumu dzimumu starpā pēta, kā noteiktās nozarēs dominējošais dzimums ietekmē uzņēmējdarbības vidi un ekonomisko attīstību.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro, kā dzimumu vienlīdzība darba tirgū ietekmē sabiedrības ilgtspējīgu attīstību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni esejas rakstīšanā "Vienlīdzīgs atalgojums – mīts vai realitāte?" analizē, kā taisnīgāks darba tirgus veicina ekonomisko stabilitāti un sabiedrības labklājību.

6. Kultūra un globalizācija

- 6.1. Skaidro, kā dažādu kultūru uzskati par dzimumu lomām ietekmē darba tirgu un profesiju sadalījumu.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē dažādu valstu dzimumu līdztiesības politikas, un diskutē, kā kultūras normas ietekmē sieviešu un vīriešu iespējas karjerā.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

- 7.1. Pēta vēsturiskos piemērus, kur dzimumu nevienlīdzība ir ietekmējusi darba tirgu un sociālo struktūru.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā par dzimumu līdztiesības attīstību dažādos laikos analizē, kā sabiedrība ir mainījusi savu attieksmi pret dzimumu lomām un kā tas ietekmējis darba iespējas.

8. Mediju un informācijas pratība

- 8.1. Analizē, kā mediji un sociālie tīkli var ietekmēt sabiedrības attieksmi pret dzimumu līdztiesību un profesiju izvēli.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā pēc reklāmu un mediju attēlojuma par dzimumu lomām analīzes vērtē, kā stereotipi tiek nostiprināti vai mainīti publiskajā telpā.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

- 1.1. Formulē atvērtus jautājumus un analizē dažāda veida informāciju par dzimumu līdztiesību un darba tirgu.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā "Vai visi cilvēki var iegūt savu sapņu darbu?" analizē faktorus, kuri ietekmē karjeras izvēli un darba iespējas dažādiem dzimumiem.

4. Sadarbība

- 4.1. Analizē sabiedrības problēmas un piedāvā risinājumus darba tirgus vienlīdzības veicināšanai.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni projekta darbā "Līdztiesības kampaņa" veido ieteikumus, kā darba devēji varētu mazināt atalgojuma atšķirības un stereotipus.

5. Pilsoniskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro, kā pilsoniskā aktivitāte var palīdzēt veicināt vienlīdzību darba tirgū.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni izpēta sabiedriskās iniciatīvas par algu caurskatāmību un analizē, kā pilsoniskā līdzdalība var mainīt politiskos un ekonomiskos lēmumus.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts:

Diskusija un aktivitāte kritiskās domāšanas veicināšanai. Skolēni apspriež jautājumu par to, vai vīriešiem un sievietēm ir vienlīdzīgas iespējas darba tirgū. Viņi analizē atšķirības darba iespējās, ienākumos un attieksmē, izmantojot statistikas datus un reālās dzīves piemērus. Grupās skolēni izvērtē dažādus faktorus, kas ietekmē dzimumu līdztiesību nodarbinātībā.

7. klasei	Temats: Vai visi cilvēki var iegūt savu sapņu darbu? Aktivitāte: - Skolēni izveido sarakstu ar dažādām profesijām un analizē, vai sabiedrībā tās tiek uztvertas kā “sieviešu” vai “vīriešu” profesijas. - Pēc tam viņi apspriež, kā šī uztvere ietekmē cilvēku karjeras izvēles. - Noslēgumā skolēni veido plakātus vai infografikas, kas atspoguļo vienlīdzīgas darba iespējas. Cita tēmai izmantojamā metode: Lomu spēle: Skolēni iejūtas dažādu profesiju pārstāvju lomās un apspriež, kā viņiem klājas darba tirgū. Lomu spēle "Darba intervija" Mērķis: Izprast, kā aizspriedumi var ietekmēt darba devēju lēmumus. Apraksts: - Skolēni sadalās grupās, viena grupa spēlē darba devējus, otra – darba meklētājus. - Darba devēji saņem informāciju par amata prasībām un sagatavo darba intervijas jautājumus, bet darba meklētāji – dažādus CV un sagatavo ievadsarunu darba intervijai. - Publiski izspēlē intervijas, un pēc intervijām skolēni apspriež, kas noteica pieņemšanas lēmumu – prasmes vai stereotipi.
8. klasei	Temats: Vai vīrieši un sievietes saņem vienādu atalgojumu par vienādu darbu? Aktivitāte: - Skolēni analizē īsu statistikas pētījumu par algu atšķirībām dažādās nozarēs. - Grupās viņi apspriež, kādi faktori var ietekmēt algu atšķirības (piemēram, izglītība, pieredze, aizspriedumi, dzīves vietas ģeogrāfiskā lokalizācija, pieredze, tautība). - Skolēni piedāvā idejas, kā panākt lielāku dzimumu līdztiesību atalgojumā. Cita tēmai izmantojamā metode: Video analīze: Skolēni skatās īsu video par dzimumu līdztiesību darba tirgū un veido grupu diskusiju. Projekta darbs: "Līdztiesības kampaņa" Mērķis: Rosināt radošumu un veicināt sociālo atbildību. Apraksts: - Skolēni grupās izstrādā informatīvu kampaņu par vienlīdzīgu darba atalgojumu. - Kampaņa var būt plakātu, video, sociālo tīklu ierakstu vai uzrunas formā. - Noslēgumā kampaņas tiek prezentētas un pārrunātas.
9. klasei	Temats: Vienlīdzīgs atalgojums – mīts vai realitāte? Mērķis: Rosināt skolēnus kritiski domāt par vienlīdzīga atalgojuma jautājumiem un dalīties ar personīgo pieredzi vai novērojumiem. Norise: - Skolēni tiek sadalīti grupās, kur katra grupa apspriež vienu no šādiem jautājumiem: - Kādi faktori ietekmē atalgojuma atšķirības starp cilvēkiem ar dažādu izglītības pieredzi? - Vai pastāv profesijas, kurās atalgojuma atšķirības ir izteiktākas vīriešiem vai sievietēm? - Kādas sekas var būt nevienlīdzīgam atalgojumam sabiedrībā? - Kādi pasākumi varētu veicināt vienlīdzīgu atalgojumu? Rezultāts: Katra grupa prezentē savus secinājumus, kam seko kopīga diskusija klasē. Cita tēmai izmantojamā metode: Pētījums: Atalgojuma atšķirības dažādās profesijās Mērķis: Analizēt atalgojuma atšķirības starp dzimumiem dažādās nozarēs. Norise: - Skolēni individuāli vai grupās izvēlas konkrētu profesiju vai nozari un pēta statistikas datus par atalgojuma atšķirībām starp dzimumiem. - Viņi izmanto oficiālus avotus, piemēram, Centrālās statistikas pārvaldes datus vai pētījumus par darba tirgu. Rezultāts: Prezentācija ar secinājumiem un ieteikumiem, kā mazināt atalgojuma atšķirības izvēlētajā nozarē.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Triangulācija. Šī metode ietver vairāku datu avotu, pētniecības metožu vai teorētisko perspektīvu izmantošanu, lai izpētītu vienu un to pašu parādību. Piemēram, apvienojot statistikas datus no aptaujām, intervijas ar cilvēkiem un ziņas, pieņemtos lēmumus valsts pārvaldē, var iegūt pilnīgāku priekšstatu par aplūkojamo tēmu. Piemēram, skolēni tiek sadalīti grupās, un katra grupa pēta vienlīdzīgu iespēju un atalgojuma jautājumus, izmantojot dažādus avotus: statistikas datus, intervijas ar dažādu profesiju pārstāvjiem un mediju publikācijas. Pēc tam grupas salīdzina savus atklājumus, lai iegūtu daudzpusīgu izpratni par tēmu.

Tematiskā analīze. Šī kvalitatīvā pētniecības metode ietver datu analīzi, identificējot tajos atkārtotas tēmas vai modeļus. Tematiskā analīze ļauj izcelt dažādus aspektus un perspektīvas, kas saistītas ar pētāmo tēmu. Stundās to var izmantot lūdzot skolēniem atrast informāciju par vienu tēmu no dažādiem avotiem, piemēram, viedokli par atalgojuma atšķirībām starp dzimumiem. Piemēram, skolēni lasa dažādus stāstus vai scenārijus, kas saistīti ar vienlīdzīgām iespējām un atalgojumu. Viņi identificē galvenās tēmas, piemēram, diskrimināciju, dzimumu stereotipus vai taisnīgumu un diskutē par to nozīmi.

Diskursa analīze. Šī metode pēta, kā valoda tiek izmantota dažādos kontekstos, lai izprastu, kā noteiktas tēmas tiek apspriestas un interpretētas sabiedrībā. Diskursa analīze palīdz atklāt dažādus skatpunktus un sociālās normas, kas ietekmē tēmas uztveri. Piemēram, Skolēni analizē dažādu mediju materiālus (reklāmas, ziņu rakstus, sociālo mediju ierakstus), lai saprastu, kā tiek attēlotas dažādas profesijas un dzimumu lomas. Viņi diskutē par to, kā šie attēlojumi var ietekmēt sabiedrības uztveri par vienlīdzīgām iespējām un atalgojumu.

Datu triangulācija. Šajā pieejā tiek izmantoti dažādi datu avoti vai veidi, piemēram, intervijas, dokumenti un novērojumi, lai iegūtu daudzpusīgu skatījumu uz pētāmo tēmu. Piemēram, skolēni vāc datus no dažādiem avotiem, piemēram, veic aptaujas skolā, analizē oficiālos statistikas datus un pēta literatūru par vienlīdzīgu atalgojumu. Viņi salīdzina šos datus, lai identificētu tendences un atšķirības.

Metodoloģiskā triangulācija. Šī pieeja ietver dažādu pētniecības metožu, piemēram, kvalitatīvo un kvantitatīvo metožu, kombinēšanu, lai izpētītu tēmu no dažādiem skatpunktiem. Skolēni izmanto gan kvalitatīvās, gan kvantitatīvās pētniecības metodes, lai izpētītu vienlīdzīgu iespēju un atalgojuma tēmu. Piemēram, viņi var veikt intervijas ar skolotājiem un vecākiem (kvalitatīvā metode) un vienlaikus analizēt statistikas datus par atalgojuma atšķirībām dažādās profesijās (kvantitatīvā metode).

Debates un argumentācijas veicināšana, piemēram, Karla Popera debatēs, metodes skaidrojums pieejams: <https://www.debasucentrs.lv/materiali-1>.

Starpriekšmetu saiknes izmantošana (sociālās zinības, ekonomika, vēsture u. c.).

Resursi

- Dzimumu līdztiesība. Nacionālā enciklopēdija. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/185497-dzimumu-l%C4%ABdzties%C4%ABba>
- Praktiski uzdevumi un aktivitātes skolotājiem, lai palīdzētu mazināt dzimumu stereotipus mācību procesā. Eiropas Savienība. 2021. Pieejams: <https://sievietestransporta.lv/wp-content/uploads/2024/03/macibu-metodiskais-paliglidzeklis-dzimumu-stereotipu-MIO421110LVN.pdf>
- Saskarsme, daudzveidība un tolerance. Atbalsta materiāls skolotājiem. IAC, Rīgas Domes izglītības, kultūras un sporta departaments. 2012. Pieejams: <https://iac.edu.lv/assets/Publications/IAC-Atbalsta-materials-skolotajiem-GATAVS.pdf>
- Dzimumu līdztiesība. Dažāda informācija. Labklājības ministrija. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/jaunums/eiropas-dzimumu-lidztiesibas-indekss-latvija-2022-gada-ienem-16-vietu>
- Situācijas analīze izglītības sistēmā par dzimumu līdztiesības jautājumiem. Pētījums par dzimumu līdztiesības jautājumu integrēšanu dažādos izglītības līmeņos. Providus. 2005. Pieejams: <https://providus.lv/petijumi/situacijas-analize-izglitibas-sistema-par-dzimumu-lidztiesibas-jautajumiem/>
- Dzimumu noteiktās izglītības rezultātu atšķirības. Apskats par veiktajiem pasākumiem un pašreizējo situāciju Eiropā. Eurydice. 2009. Pieejams: <https://cilvektiesibas.org.lv/media/record/docs/2012/10/04/120LV.pdf>
- Dzimumu līdztiesības komitejas izveidotās darba grupas rekomendācijas sieviešu un vīriešu skaita līdzsvarošanai un dzimumu līdztiesības aspektu integrēšanai Latvijas pirmsskolas, vispārējās, profesionālās un augstākās izglītības līmeņos, izglītības procesā un saturā līdz 2020. gadam. Labklājības ministrija. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/en/media/2056/download>
- Vadlīnijas horizontālā principa “Vienlīdzība, iekļaušana, nediskriminācija un pamattiesību ievērošana” īstenošanai un uzraudzībai (2021-2027)” (2022) Labklājības ministrija. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/vadlinijas-horizontala-principa-vienlidziba-ieklausana-nediskriminacija-un-pamattiesibu-ieverosana-istenosanai-un-uzraudzibai-2021-2027>
- Eiropas Savienības dzimumu līdztiesības indekss. Metadati. Eiropas dzimumu līdztiesības institūts. Pieejams: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1332?language_content_entity=lv
- Dzimumu līdztiesības indekss Latvijā un ES valstīs 2023. gadā. Tabula. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/grafiks/pr2023dzimumlidztiesibaeige1>
- Eiropas Dzimumu līdztiesības indeksā Latvija ierindota 19.vietā. LETA. Pieejams: <https://leta.lv/home/important/1ABDB37F-424D-42C1-8F77-F629AD6D4916/>
- Eurostat dati par dzimumu līdztiesību darba tirgū (angļu valodā) Pieejams: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/UNE_RT_M_custom_7680578/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=2feeff57-57c9-4278-a50b-7e2279d699c2
- UN Women mājaslapa. ANO dzimumu līdztiesības iniciatīvas (angļu valodā) Pieejams: <https://www.unwomen.org>
- Why are women paid less than men? The Economist (2018, angļu valodā 2 min 18 s) Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=mpE8ttCEd-w>

Mājas darbu, uzdevumu, pārbaudes darbu ieteikumi

Uzdevumu piemērs 7. klasei. Profesiju un dzimumu lomas

Uzraksti trīs profesijas, kas bieži tiek uzskatītas par “vīriešu” profesijām!

-
-
-

Uzraksti trīs profesijas, kas bieži tiek uzskatītas par “sieviešu” profesijām!

-
-
-

Vai tev šķiet, ka šie uzskati ir taisnīgi? Kāpēc?

Kā varētu mainīt šo uztveri par profesiju dzimumu sadalījumu?

Uzdevumu piemērs 8. klasei. Algu atšķirības

Aplūko statistikas datus par vīriešu un sieviešu atalgojumu dažādās profesijās!
Kādi faktori, tavuprāt, var izraisīt algu atšķirības starp dzimumiem?

Piedāvā risinājumus, kā nodrošināt vienlīdzīgu atalgojumu sievietēm un vīriešiem!

Kādi vēl iemesli var ietekmēt atšķirīgu atalgojumu?

Uzdevumu piemērs 9. klasei. Līdztiesības ietekme uz ekonomiku

Pēc tavām domām, cik lielā mērā dzimumu līdztiesība darba tirgū ir svarīga? Kāpēc? Pamato savu atbildi!

Kā valsts un privātā sektora uzņēmumi var veicināt vienlīdzīgas darba iespējas? Mini piemēru!

Izveido kampaņas saukli vai plakāta skici, kas veicina līdztiesību darba vidē!

Stundas tēma: Politisko lēmumu ietekme sabiedrībā (ICCS skala GENEQL Dzimumu vienlīdzība)

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

- 1.2. Uzklaua atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus, izprotot, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni Zivju baseina diskusijā par pašvaldības budžetu analizē dažādu sabiedrības grupu intereses un mācās pieņemt kompromisus, lai nodrošinātu līdzsvarotu finanšu sadali.
- 1.4. Veido pamatotu viedokli par politisko lēmumu ietekmi, balstoties uz faktiem un dažādiem informācijas avotiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni esejā par politisko lēmumu ietekmi uz sabiedrību izvērtē konkrētus gadījumus un formulē savas nostājas, balstoties uz reāliem piemēriem un statistiku.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

- 2.3. Skaidro, kā politiskie lēmumi ietekmē dažādas sabiedrības grupas un kā tās var ietekmēt politiku.
Sasaistes pamatojums: Skolēni Pasaules skolu debašu formātā apspriež tēmu "Politisks lēmums ir palīdzība iedzīvotājiem", analizējot dažādu sabiedrības grupu ieguvumus un zaudējumus no konkrētiem politikas pasākumiem.
- 2.6. Izvērtē, kā sabiedriskās kustības un pilsoniskā iesaiste ietekmē politisko lēmumu pieņemšanu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupās analizē protestu un sabiedrības iesaistes ietekmi uz politiskajiem lēmumiem un secina, kā iedzīvotāju aktivitāte var ietekmēt valsts pārvaldi.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

- 3.2. Skaidro, kā pilsoniskā līdzdalība ietekmē politiskos lēmumus un kā iedzīvotāji var piedalīties valsts pārvaldē.
Sasaistes pamatojums: Skolēni simulācijā par valdības lēmumu pieņemšanu ieņem dažādas lomas un izprot, kā tiek pieņemti lēmumi un kā iedzīvotāju iesaiste var tos mainīt.
- 3.5. Izvērtē, kā dažādu valstu politiskās sistēmas ietekmē vēlēšanas un politiskos lēmumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā par dažādu valstu vēlēšanu modeļiem analizē, kā atšķirīgas sistēmas ietekmē valdības darbību un pilsoņu līdzdalību.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

- 5.2. Analizē, kā politiskie lēmumi var veicināt vai kavēt ilgtspējīgu attīstību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni datu analizē par sociālajām politikām dažādās valstīs izvērtē, kā dažādas stratēģijas var ietekmēt ilgtspējīgu attīstību un labklājību.

6. Ekonomika un starptautiskās attiecības

- 6.1. Izvērtē, kā ekonomiskās sankcijas un tirdzniecības līgumi ietekmē valstu attīstību un diplomātiskās attiecības.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā par ekonomiskajām sankcijām modelē situācijas un analizē politisko lēmumu ietekmi uz globālo ekonomiku un starptautiskajām attiecībām.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

- 7.2. Salīdzina vēsturiskus un mūsdienu politiskos lēmumus, izvērtējot to ietekmi uz sabiedrību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni vēsturiski analizē dažādu valstu reakcijas uz starptautiskiem konfliktiem, lai izprastu politisko lēmumu sekas ilgtermiņā.

8. Mediju un informācijas pratība

- 8.3. Analizē, kā mediji un sociālie tīkli ietekmē sabiedrības attieksmi pret politiskajiem lēmumiem un dezinformāciju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni veic mediju analīzi, salīdzinot, kā dažādi ziņu avoti atspoguļo politiskos notikumus un līdzdalības jautājumus.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

- 1.5. Izvērtē politiskos procesus un pieņem informētus lēmumus, balstoties uz dažādiem viedokļiem un faktiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā par valsts budžeta sadali analizē, kā tiek pieņemti ekonomiskie lēmumi un kā tie ietekmē dažādas sabiedrības grupas.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

- 2.2. Attīsta prasmi diskutēt un formulēt argumentētus viedokļus par politiskajiem notikumiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni Britu parlamentārajās debatēs par politiskajiem lēmumiem izvērtē, kā dažādi argumenti var mainīt sabiedrības attieksmi pret valdības politiku.

4. Sadarbība

- 4.3. Attīsta sadarbības prasmes, risinot grupu uzdevumus un pieņemot kolektīvus lēmumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlē par valdības politikas veidošanu analizē, kā sadarboties un pieņemt lēmumus, kas apmierina dažādas sabiedrības grupas.

5. Pilsoniskā līdzdalība

- 5.2. Analizē, kā pilsoniskā līdzdalība var ietekmēt politiskos lēmumus un sabiedrības attīstību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni simulācijā par politisko protestu ietekmi vērtē, kā aktīva pilsoņu iesaiste var mainīt politiskos lēmumus un sabiedrības attieksmi.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts:
Diskusija un aktivitāte kritiskās domāšanas veicināšanai. Skolēni apspriež jautājumu par to, vai vīriešiem un sievietēm ir vienlīdzīgas iespējas darba tirgū. Viņi analizē atšķirības darba iespējās, ienākumos un attieksmē, izmantojot statistikas datus un reālās dzīves piemērus. Grupās skolēni izvērtē dažādus faktorus, kas ietekmē dzimumu līdztiesību nodarbinātībā.

7. klasei	Temats: Manas pilsētas budžets Aktivitāte: - Skolēni tiek sadalīti grupās, un katra grupa veido pašvaldības budžeta sadalījumu, ņemot vērā sabiedrības vajadzības. - Katras grupas mērķis ir izveidot līdzsvarotu budžetu, kas apmierina dažādu sabiedrības grupu vajadzības (izglītība, veselība, infrastruktūra u.c.). - Izmantojot Zivju baseina (Fishbowl) diskusiju (apraksts zemāk), klasē notiek diskusija par to, kādi kompromisi bija jāpieņem un kādi varētu būt iedzīvotāju protesti vai reakcija uz konkrētiem lēmumiem. Citas iespējamās metodes: Lomu spēle: Skolēni pārstāv dažādas sabiedrības grupas un argumentē par finansējuma sadali. Sokrata seminārs (apraksts zemāk): Skolotājs uzdod atvērtus jautājumus ar mērķi noskaidrot pamatojumu sastādītajam budžetam.
8. klasei	Temats: Politiskais lēmums ir palīdzība iedzīvotājiem Aktivitāte: - Skolēni tiek sadalīti grupās pa trim. Saņem aprakstus par dažādiem politiskajiem lēmumiem (piemēram, bezmaksas izglītība, minimālās algas celšana, sociālā palīdzība). - Grupās analizē šo lēmumu plusus un mīnusus dažādām sabiedrības grupām un sniedz priekšlikumus to uzlabošanai, sagatavo argumentāciju, meklē papildu resursus informācijas avotos, ja nepieciešams. - Izspēlē debates pēc Pasaules skolu debašu formāta (apraksts zemāk) tēmai: Politisks lēmums ir palīdzība iedzīvotājiem. Citas iespējamās metodes: - Datu analīze: Skolēni pēta reālus statistikas datus par sociālo politiku dažādās valstīs. - Simulācija: Skolēni pieņem lēmumus kā valdības pārstāvji un vērtē to sekas.
9. klasei	Temats: Ekonomiskās sankcijas un starptautiskās attiecības Aktivitāte: - Skolēni pēta ekonomisko sankciju piemērus (piemēram, pret Krieviju, Ziemeļkoreju vai citām valstīm) un analizē to ietekmi uz valstu attīstību un savstarpējo sabiedrību. - Grupās izstrādā hipotētiskus politiskus lēmumus – vai sankcijas būtu jāpastiprina, jāmīkstina vai jāatceļ. - Zivju baseina (Fishbowl) diskusija (apraksts zemāk) vai Britu parlamentārais formāta debates (apraksts zemāk) tēmai “Ekonomiskās sankcijas ir šķērslis labām starptautiskajām attiecībām” Citas iespējamās metodes: Debates: K. Popera debates par tēmu "Ekonomiskās sankcijas ir efektīvs līdzeklis starptautiskajā politikā". Vēsturisks salīdzinājums: Skolēni salīdzina dažādu valstu reakcijas uz starptautiskiem konfliktiem pagātnē un tagadnē.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

K. Popera debates: Struktūra: Divas komandas – "par" un "pret" – katra ar trim dalībniekiem. Debates sastāv no konstruktīvajām runām, atspēkojumiem un noslēguma runām. Piemērotība: Attīsta argumentācijas prasmes un spēju analizēt dažādus viedokļus. Debates norises skaidrojums: https://www.youtube.com/watch?v=A6p47q7mEVO (video angļu valodā norises skaidrojums) https://www.debasucentrs.lv/materiali-1, (tekstuāli latviešu valodā) https://datubaze.neplp.lv/wp-content/uploads/2023/03/DEBASU-ROKASGRAMATA_LV_QTD.pdf (tekstuāli latviešu valodā, 12 lpp.)	
Britu parlamentārais formāts: Struktūra: Četras komandas pa diviem dalībniekiem, kas pārstāv valdību un opozīciju. Katra komanda piedalās debatēs ar noteiktām lomām. Piemērotība: Veicina ātru domāšanu un spēju pielāgoties dažādām lomām. Debates norises skaidrojums: https://www.youtube.com/watch?v=Kgvx7Z7dR9U (video angļu valodā norises skaidrojums) https://projects.unitn.it/nsf/British_Parliamentary_Style.pdf (tekstuāli angļu valodā) https://datubaze.neplp.lv/wp-content/uploads/2023/03/DEBASU-ROKASGRAMATA_LV_QTD.pdf (tekstuāli latviešu valodā, 14 lpp.)	
Pasaules skolu debašu formāts: Struktūra: Divas komandas pa trim dalībniekiem – viena aizstāv tēzi, otra to noraida. Debates ietver konstruktīvās runas, atspēkojumus un noslēguma runas. Piemērotība: Piemērots skolēniem ar dažādu pieredzi debatēs, attīsta gan argumentācijas, gan publiskās runas prasmes. Debates norises skaidrojums: https://www.youtube.com/watch?v=UetCR8CpD-Q (video angļu valodā – norises skaidrojums) https://www.youtube.com/watch?v=GrmSC-9wS44&list=PLPI7NOK72ioEf3ifdwvYE133PEcBGAY59&index=2 (video latviešu valodā) https://datubaze.neplp.lv/wp-content/uploads/2023/03/DEBASU-ROKASGRAMATA_LV_QTD.pdf (tekstuāli latviešu valodā, 15 lpp.)	
Zivju baseina (Fishbowl) diskusija: Struktūra: Neliela grupa skolēnu sēž aplī un diskutē, kamēr pārējie klausās. Klausītāji var rotēt ar diskutētājiem, lai piedalītos diskusijā. Piemērotība: Veicina aktīvu klausīšanos un dod iespēju vairāk skolēniem piedalīties diskusijā. Diskusijas norises skaidrojums: https://www.youtube.com/watch?v=JVCFGLVZA3w (veido angļu valodā) https://www.youtube.com/watch?v=hUKN5TiZOg (video angļu valodā – metodes skaidrojums)	
Četru stūru diskusija ("Four-Corners Debate"): Struktūra: Telpas četros stūros tiek izvietoti dažādi viedokļi vai atbildes uz jautājumu. Skolēni izvēlas stūri, kas atbilst viņu viedoklim, un diskutē ar citiem, kas izvēlējušies to pašu stūri. Piemērotība: Veicina skolēnu iesaisti un ļauj izpētīt dažādus viedokļus par konkrētu tēmu. Diskusijas norises skaidrojums: https://www.youtube.com/watch?v=6dmaDjZWGvA (video angļu valodā – norises skaidrojums) https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2021/03/PUPA2021-2.pdf (teksts latviešu valodā, 5 lpp.; Latviešu valodas aģentūra), https://datubaze.neplp.lv/wp-content/uploads/2023/03/DEBASU-ROKASGRAMATA_LV_QTD.pdf (latviešu valodā, 25 lpp.)	
Sokrata seminārs: Struktūra: Skolotājs uzdod atvērtus jautājumus, kas veicina dziļāku izpratni un analīzi. Skolēni piedalās diskusijā, balstoties uz tekstu vai konkrētu tēmu. Piemērotība: Attīsta kritisko domāšanu un spēju pamatot savu viedokli ar pierādījumiem. Semināra norises skaidrojums: https://www.youtube.com/watch?v=VeoGKQKXdps (video angļu valodā – metodes skaidrojums) https://www.pvg.edu.lv/wp-content/uploads/2022/11/Macibu_metodes_teksta_analizes_prasmju_attistisanai.pdf (prezentācija par norisi latviešu valodā, autori O. Kaulēns, E. Plētiens, Silavs)	
Diskusiju tēma ievirzes iespējas: morāle, dilemmas, ētika, demokrātijas vērtības.	

Nacionālie politiskie notikumi:

- Valdības veidošana un ministru iecelšana.
- Saeimas vēlēšanas un to rezultāti.
- Valsts budžeta pieņemšana un ar to saistītās debates.
- Pašvaldību vēlēšanas un reģionālās politikas izmaiņas.
- Politisko partiju kongresi un programmu izmaiņas.

Starptautiskie politiskie notikumi:

- Starptautiskie samiti un līderu tikšanās (piemēram, G7, G20, NATO sanāksmes).
- Starptautiskie konflikti un to risināšanas mēģinājumi.
- Globālas klimata pārmaiņu konferences un vienošanās.
- Starptautiskie tirdzniecības līgumi un ekonomiskās sankcijas.
- Cilvēktiesību jautājumi un starptautiskās tiesas procesi.

Reģionālie politiskie notikumi:

- Eiropas Savienības paplašināšanās un dalībvalstu attiecības.
- Baltijas valstu sadarbība un kopīgas iniciatīvas.
- Reģionālie konflikti un diplomātiskās attiecības.
- Reģionālās ekonomiskās savienības un to ietekme.

Politiskās reformas un likumdošanas izmaiņas:

- Konstitucionālās reformas un to ietekme uz valsts pārvaldi.
- Vēlēšanu sistēmas izmaiņas un politisko partiju finansēšanas regulējumi.
- Tiesu sistēmas reformas un tiesiskuma stiprināšana.

Sabiedriskās kustības un protesti:

- Pilsoniskās iniciatīvas un referendumi.
- Protesti un demonstrācijas par sociāliem vai politiskiem jautājumiem.
- Nevalstisko organizāciju loma politisko lēmumu ietekmēšanā.

Mediju un informācijas loma politikā:

- Mediju ietekme uz sabiedrības viedokļa veidošanu.
- Dezinformācijas un viltus ziņu izplatība un tās sekas.
- Sociālo mediju loma politiskajās kampaņās.

Resursi

- Latvijas Republikas tiesību akti. Pieejams: <https://likumi.lv/>
- Latvijas Republikas Saeima. Pieejams: <https://www.saeima.lv/>

Latvijas ziņu portāli:

- Nacionālais informācijas portāls LETA. Pieejams: <https://www.leta.lv/>
- LSM (Latvijas Sabiedriskie Mediji) Pieejams: <https://www.lsm.lv>
- Delfi Pieejams: <https://www.delfi.lv>
- TVNET Pieejams: <https://www.tvnet.lv>
- LA.LV (Latvijas Avīze) Pieejams: <https://www.la.lv>
- NRA (Neatkarīgā Rīta Avīze) Pieejams: <https://www.nra.lv>
- Apollo. Pieejams: <https://www.apollo.lv>

Pasaules ziņu portāli:

- BBC News (Lielbritānija) (angļu valodā) Pieejams: <https://www.bbc.com/news>
- CNN (ASV) (angļu valodā) Pieejams: <https://www.cnn.com>
- The Guardian (Lielbritānija) (angļu valodā) Pieejams: <https://www.theguardian.com>
- Reuters (Starptautiska ziņu aģentūra) (angļu valodā) Pieejams: <https://www.reuters.com>
- Al Jazeera (Kataras starptautiskie mediji) (angļu valodā) Pieejams: <https://www.aljazeera.com>
- Euronews (Eiropas ziņas) (angļu valodā) Pieejams: <https://www.euronews.com>
- New York Times (ASV) (angļu valodā) Pieejams: <https://www.nytimes.com>
- Politico (Starptautiskā politika) (angļu valodā) Pieejams: <https://www.politico.com>
- France 24 (Francijas ziņu dienests) (angļu valodā) Pieejams: <https://www.france24.com/en/>
- The Washington Post (ASV) (angļu valodā) Pieejams: <https://www.washingtonpost.com>

Latvijas reģionālo laikrakstu tīmekļa vietnes:

- Alūksnes un Malienas Ziņas Pieejams: <https://www.aluksniesiem.lv>
- Auseklis (Limbaži) Pieejams: <https://www.auseklis.lv>
- Bauskas Dzīve (Bauska) Pieejams: <https://www.bauskasdzive.lv>
- Dzirkstele (Gulbene) Pieejams: <https://www.dzirkstele.lv>
- Kurzemnieks (Kuldīga) Pieejams: <https://www.kurzemnieks.lv>
- Neatkarīgās Tukuma Ziņas (Tukums) Pieejams: <https://www.ntz.lv>
- Rīgas Aprīņķa Avīze Pieejams: <https://www.aprinkis.lv>
- Vaduguns” (Balvi) Pieejams: <http://www.vaduguns.lv/>
- Latgales Laiks (Daugavpils) Pieejams: <https://www.latgaleslaiks.lv>
- Zemgales Ziņas (Jelgava) Pieejams: <https://www.zz.lv>
- Staburags (Aizkraukle) Pieejams: <https://www.staburags.lv>
- Liesma (Valmiera) Pieejams: <https://www.eliesma.lv>

Latvijas pilsētu un novada pašvaldību tīmekļa vietnes

- Rīgas valsts pilsētas pašvaldība. Pieejams: <https://www.riga.lv>
- Daugavpils valstspilsētas pašvaldība. Pieejams: <https://www.daugavpils.lv>
- Liepājas valstspilsētas pašvaldība. Pieejams: <https://www.liepaja.lv>
- Jelgavas valstspilsētas pašvaldība. Pieejams: <https://www.jelgava.lv>
- Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība. Pieejams: <https://www.jurmala.lv>
- Ventspils valstspilsētas pašvaldība. Pieejams: <https://www.ventspils.lv>
- Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība. Pieejams: <https://www.rezekne.lv>
- Aizkraukles novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.aizkraukle.lv>
- Alūksnes novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.aluksne.lv>
- Ādažu novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.adazi.lv>
- Balvu novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.balvi.lv>
- Bauskas novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.bauska.lv>
- Cēsu novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.cesis.lv>
- Dobeles novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.dobele.lv>
- Gulbenes novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.gulbene.lv>
- Jēkabpils novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.jekabpils.lv>
- Krāslavas novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.kraslava.lv>
- Kuldīgas novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.kuldiga.lv>
- Limbažu novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.limbazi.lv>
- Līvānu novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.livani.lv>
- Ludzas novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.ludza.lv>
- Madonas novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.madona.lv>
- Mārupes novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.marupe.lv>
- Ogres novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.ogresnovads.lv>
- Preiļu novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.preili.lv>
- Rēzeknes novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.rezeknesnovads.lv>
- Ropažu novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.ropazi.lv>
- Salaspils novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.salaspils.lv>
- Saldus novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.saldus.lv>
- Saulkrastu novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.saulkrasti.lv>
- Siguldas novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.sigulda.lv>
- Smiltenes novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.smiltene.lv>
- Talsu novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.talsi.lv>
- Tukuma novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.tukums.lv>
- Valmieras novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.valmiera.lv>
- Valkas novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.valka.lv>
- Vārkavas novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.varkava.lv>
- Ventspils novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.ventspilsnovads.lv>
- Ķekavas novada pašvaldība. Pieejams: <https://www.kekava.lv>

Uzdevumu piemēri

Projekts: "Mana pilsēta nākotnē – politiskie lēmumi, kas veidos mūsu dzīvi"

- Izvēlies kādu problēmu savā pilsētā vai novadā (piemēram, transporta attīstība, vides jautājumi, izglītības iestāžu finansējums)!
- Izpēti, kādi politiskie lēmumi varētu palīdzēt atrisināt šo problēmu!
- Izveido prezentāciju vai plakātu, kurā piedāvā risinājumus un argumentē, kāpēc tie būtu efektīvi!
- Prezentē savu darbu klasei un diskutē par dažādiem iespējamiem risinājumiem!

Mediju analīze: Kā dažādi ziņu avoti atspoguļo politiskos notikumus?

- Izvēlies vienu politisko notikumu (piemēram, vēlēšanas, protestus, budžeta pieņemšanu)!
- Izpēti, kā dažādi mediji to atspoguļo (piemēram, Latvijas Sabiedriskie Mediji, privātie ziņu portāli, starptautiskie mediji)!
- Salīdzini, vai un kā atšķiras šo ziņu avotu informācija!
- Izvērtē, kurš avots, tavuprāt, sniedz objektīvāko informāciju!

Esija: "Kā politiskais lēmums ietekmē manu dzīvi?"

- Izvēlies kādu nesenu politisko lēmumu Latvijā vai pasaulē (piemēram, izglītības reforma, vides aizsardzības politika, minimālās algas izmaiņas)!
- Izpēti, kā šis lēmums ietekmē dažādas sabiedrības grupas!
- Paskaidro, kā tas varētu ietekmēt tevi personīgi vai tavu ģimeni nākotnē!

3. CIENPILNAS ATTIECĪBAS

Šīs nodaļas materiāli veidoti no ICCS 2022 skalas “STUTREL Skolēnu uztvere par skolēnu-skolotāju attiecībām skolā”. Šīs skalas jautājumu atbildes veidotas no jautājumiem par savstarpējām attiecībām skolā starp skolotājiem un skolēniem. Izvēlētās ICCS tēmas skar identitātes, piederības, tolerances un iekļaušanās jautājumus.

ICCS tēma

Kas es esmu klasē? Mans ieguldījums

Stundas tēma: Kas es esmu klasē? Mans ieguldījums

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

1.3. Analizē savu rīcību grupā un izvērtē, kā tā ietekmē attiecības ar citiem.

Sasaistes pamatojums: Skolēni uzdevumā "Manas lomas klasē" izvērtē savu uzvedību un lomas dinamiku klasē, identificējot veidus, kā veicināt pozitīvas attiecības ar vienaudžiem.

1.5. Atpazīst un novērtē dažādu cilvēku lomas sabiedrībā un kolektīvā, analizējot, kā tās veicina grupas sadarbību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni prāta vētrā par lomām klasē nosaka dažādu lomu nozīmi grupas sadarbībā, diskutējot, kā katrs var dot savu ieguldījumu.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.2. Skaidro, kā savstarpējā cieņa un iekļaujoša attieksme ietekmē grupu dinamiku un sadarbību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupas diskusijā par klases attiecību uzlabošanu apspriež, kā cieņa un empātija veicina labāku savstarpējo sadarbību.

2.5. Pielieto dažādus konfliktu risināšanas un sadarbības veidus, lai veidotu pozitīvu vidi grupā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlē "Konflikts klasē – kā to risināt?" trenē konfliktu risināšanas stratēģijas un praktizē konstruktīvu komunikāciju.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.3. Skaidro, kā dalība grupās un komandas darbs attīsta demokrātiskās prasmes, piemēram, diskusiju un lēmumu pieņemšanu.

Sasaistes pamatojums: Skolēni komandas līdzsvara aktivitātē sadarbojas, pieņemot lēmumus par savām lomām grupā un kolektīva mērķu sasniegšanu.

3.4. Izvērtē, kā komunikācija un sadarbība var ietekmēt grupas lēmumu pieņemšanu.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupas uzdevumā "10 soļi, lai mūsu klase kļūtu draudzīgāka" analizē, kā komunikācijas uzlabojumi var mainīt klases dinamiku un lēmumu pieņemšanas procesu.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

4.3. Veido un vada grupu projektus, pielietojot dažādas sadarbības un plānošanas prasmes.

Sasaistes pamatojums: Skolēni izveido komandas līdzsvaru plānu, lai identificētu un izmantotu katra grupas dalībnieka stiprās puses efektīvākam grupas darbam.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.1. Analizē, kā kolektīvā sadarbība un efektīva komunikācija ietekmē ilgtermiņa attiecības un grupas produktivitāti.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā par skolēnu savstarpējām attiecībām vērtē, kā ilgtermiņa komandas darbs palīdz veidot stabilas attiecības un veicina sadarbību nākotnē.

6. Kultūra un globalizācija

6.1. Izprot, kā dažādu kultūru un personību daudzveidība veicina grupas attīstību un kopīgu mērķu sasniegšanu.

Sasaistes pamatojums: Skolēni komandas līdzsvara simulācijā analizē, kā dažādas personības un darba stili var papildināt viens otru grupas darbā.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

7.1. Izvērtē, kā dažādu laikmetu sabiedrības modeļi un kopienu sadarbība ir ietekmējusi attiecības cilvēku starpā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē vēsturiskus piemērus par grupu sadarbību un kopienu attīstību, salīdzinot ar mūsdienu komandas darba principiem.

8. Mediju un informācijas prasība

8.3. Attīsta prasmes kritiski analizēt informāciju un izmantot to konstruktīvā komunikācijā un sadarbībā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni izvērtē dažādus rakstus un video par komandas darbu, analizējot, kā tie atspoguļo dažādus grupu dinamikas aspektus un sadarbības stratēģijas.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.3. Attīsta prasmi analizēt situācijas un pieņemt pamatotus lēmumus par savu lomu grupā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu diskusijā par savām lomām klasē izpēta, kā viņu individuālās spējas var labāk pielāgot grupas darbam un mērķu sasniegšanai.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

2.1. Izmanto radošas pieejas un jaunrades domāšanu, lai rastu efektīvus risinājumus attiecību un sadarbības uzlabošanai.

Sasaistes pamatojums: Skolēni prāta vētrā un plakāta veidošanā par efektīvu grupas darbu izstrādā jaunus veidus, kā veicināt pozitīvas attiecības klasē.

4. Sadarbība

4.2. Izvērtē un uzlabo sadarbības prasmes, piedaloties grupu darbā un reflektējot par savu ieguldījumu komandas procesā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē savu lomu grupas uzdevumos un saņem atgriezenisko saiti no klasesbiedriem, apgūstot prasmi pielāgoties un efektīvāk sadarboties.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.2. Izprot, kā konfliktu risināšana un komandas darbs veido sociālo līdzdalību un iekļaujošu vidi.

Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlēs un simulācijas risina konfliktus klasē, veicinot izpratni par sadarbības un komunikācijas nozīmi ilgtermiņa attiecībās.

Metodes apraksts: Grupu darbs

Skolotājs sadala klasi 4–5 skolēnu grupās, veidojot sajauktas grupas, kur skolēni nav cieši saistīti. Izmantojot grupu darbu, skolēni analizē savu lomu klases grupā un izdomā, kā uzlabot attiecības ar klasesbiedriem, izvērtē savu un grupas dalībnieku stiprās puses un iemācās sadarboties, lai sasniegtu kopīgu mērķi, kā arī identificē konkrētus veidus, kā uzlabot attiecības ar vienaudžiem un skolotājiem.

7. klasei	Temats: Manas lomas klasē Uzdevums grupām: Skolotājs izdala darba lapas ar šādiem jautājumiem: - Kā es parasti uzvedos grupā? (piemēram, palīdzu, klusēju, organizēju) - Kādas ir manas stiprās puses darbā ar klasesbiedriem? - Kāda rīcība varētu palīdzēt man uzlabot savas attiecības ar citiem? Grupas uzdevums ir apmainīties ar idejām un dalīties atbildēs, lai palīdzētu vienam otram identificēt savas stiprās puses un uzlabojamās lietas. Skolotājs moderē un beigās uzdod kopīgus jautājumus visai klasei, piemēram: 1. Ko jūs uzzinājāt par sevi vai citiem? 2. Kā mēs kā klase varam sadarboties labāk? Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija grupā: Katrs skolēns īsi pastāsta par savām atbildēm un saņem atgriezenisko saiti no grupas dalībniekiem: “Ko viņi dara labi?” un “Kā viņi varētu uzlabot savu lomu?” Prāta vētra par lomām klasē: Skolēni kopīgi izdomā un pieraksta dažādas lomas, ko cilvēki var ieņemt klasē, pēc tam apspriež, kā katra loma veicina klases dinamiku. Skolotājs palīdz strukturēt diskusiju un pievērš uzmanību dažādu lomu nozīmīgumam. Klasesbiedru intervijas: Skolēni pāri apspriež savu pieredzi un sajūtas par savu lomu klasē, kā arī sniedz viens otram ieteikumus, kā uzlabot savas attiecības ar klasesbiedriem. Skolotājs organizē apkopojumu, kur skolēni dalās ar svarīgākajiem atklājumiem.
8. klasei	Temats: Komandas līdzsvars Uzdevums grupām: Katram grupas dalībniekam jāidentificē savas stiprās puses (piemēram, "Es protu organizēt", "Es labi klausos", "Es izdomāju radošas idejas"). - Grupa analizē, kā šo stipro pušu apvienošana var palīdzēt izpildīt uzdevumu (piemēram, izveidot klases pasākumu vai atrisināt konfliktu). - Grupas izstrādā “līdzsvarotu komandu” – uzraksta, kā katra dalībnieka īpašības tiks izmantotas kopīgā darbā. - Grupas prezentē savus "līdzsvarotās komandas plānus" klasei. Katra grupa izskaidro, kā tās stiprās puses palīdzētu sasniegt kopīgu mērķi. Skolotājs grupas darba gaitā palīdz skolēniem definēt praktiskus piemērus, kā viņu īpašības var noderēt. Citas tēmai izmantojamās metodes: Komandas uzdevumu sadale: Skolēni grupās veic praktisku uzdevumu (piemēram, plakāta izveidi), kur katram dalībniekam tiek piešķirta konkrēta loma, lai nodrošinātu līdzsvarotu ieguldījumu. Skolotājs uzrauga darbību un palīdz skolēniem identificēt katra stiprās puses. Lomu analīze pēc video: Skolēni noskatās īsu video par komandas darbu un apspriež, kā dažādu lomu sadalījums palīdzēja sasniegt rezultātu. Skolotājs vada diskusiju un palīdz skolēniem pielāgot redzēto savas klases situācijām. Komandas līdzsvara simulācija: Skolēni tiek sadalīti grupās, kur katrai grupai jāveic uzdevums, bet katra grupas locekļa "spējas" tiek ierobežotas (piemēram, viens nedrīkst runāt, cits rakstīt). Pēc uzdevuma skolēni apspriež, kā šie ierobežojumi ietekmēja komandas darbu un kā līdzsvars varētu tikt uzlabots, skolotājam palīdzot strukturēt secinājumus.
9. klasei	Temats: Mans plāns attiecību uzlabošanai Uzdevums: grupu darbs ar individuālu plānu izstrādi. Katrs skolēns raksta individuālu plānu: 1) divas lietas, ko es varētu darīt, lai uzlabotu klases atmosfēru; 2) ko es darīšu citādāk attiecībās ar skolotājiem vai klasesbiedriem? - Grupas dalībnieki apspriež savus plānus un sniedz viens otram atgriezenisko saiti. - No izstrādātajiem individuālajiem plāniem katra grupa veido savu grupas kopējo prezentāciju "10 soļi, lai mūsu klase kļūtu draudzīgāka". Skolotājs ir kā konsultants (sniedz skolēniem ieteikumus, ja viņiem ir grūtības identificēt konkrētus soļus savam plānam) un reflektīvs moderators (Kādi ir kopīgie izaicinājumi, un kā tos pārvarēt? Kā šie plāni var palīdzēt klasei kļūt labākai?) Citas tēmai izmantojamās metodes: Problēmu risināšanas darbnīca: Skolēni grupās identificē situācijas, kurās rodas konflikts ar vienaudžiem vai skolotājiem, un izstrādā iespējamus risinājumus. Skolotājs vada diskusiju, uzsverot efektīvas komunikācijas un empātijas nozīmi. Lomu spēļu simulācijas: Skolēni pāri spēlē dažādas situācijas (piemēram, konflikts par grupas uzdevumu vai nesaprašanās ar skolotāju) un trenē atbilstošas reakcijas. Skolotājs sniedz atgriezenisko saiti par konstruktīviem risinājumiem. Personīgās izaugsmes mērķu noteikšana: Skolēni individuāli uzraksta mērķus attiecību uzlabošanai un izveido konkrētu plānu to sasniegšanai. Skolotājs palīdz izvērtēt, vai mērķi ir reāli un atbalsta skolēnu apņemšanos ar motivējošiem piemēriem.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Grupu darbs ar konkrētu lomu sadali - piemēram, "koordinators", "ideju ģenerētājs", "rezultātu pierakstītājs".

Process: Grupu darbs ar konkrētu lomu sadali nozīmē, ka katram grupas dalībniekam tiek piešķirta konkrēta loma, piemēram, "koordinators", "ideju ģenerētājs", "rezultātu pierakstītājs", lai nodrošinātu efektīvu sadarbību un uzdevumu izpildi.

Ieguvumi: Attīsta skolēnu organizatoriskās prasmes, sadarbību un atbildības sajūtu, kā arī nodrošina, ka visi grupas locekļi aktīvi iesaistās mācību procesā.

Piemērs: Skolēni analizē dažādus argumentus par dzimumu līdztiesību, izmantojot ICCS datus (ziņojums pieejams: Ziņojums latviešu valodā pieejams: https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/ICCS2022_pirmo_rezultatu_zinojums_2023_Cekse_Kiris_Alksnis_Geske_Kampmane_web.pdf Starptautiskais ziņojums angļu valodā: <https://www.iea.nl/publications/iccs-2022-international-report>, ICCS datu kopa: <https://www.iea.nl/data-tools/repository/iccs>). Koordinators vada diskusiju un sadala uzdevumus, ideju ģenerētājs izvirza priekšlikumus un papildu jautājumus, savukārt rezultātu pierakstītājs apkopo secinājumus un sagatavo prezentāciju klases priekšā.

Atgriezeniskā saite no klasesbiedriem.

Process: Atgriezeniskā saite no klasesbiedriem ir metode, kurā skolēni saņem konstruktīvu vērtējumu par savu darbu no citiem skolēniem, veicinot pašrefleksiju un mācīšanos no vienaudžiem.

Ieguvumi: Uzlabo kritisko domāšanu, attīsta spēju pieņemt un sniegt konstruktīvu kritiku, kā arī motivē skolēnus uzlabot savu sniegumu, balstoties uz saņemto atgriezenisko saiti.
Piemērs: Pēc grupu darba par drosmi paust pretēju viedokli skolēni prezentē savus secinājumus. Pārējie klasesbiedri sniedz vērtējumu, izmantojot metodi "Kas bija labi? Kas varētu būt labāk?", lai palīdzētu grupai pilnveidot argumentāciju un prezentācijas prasmes.

Diskusijas aplis

Process: Diskusijas aplis ir metode, kurā visi skolēni piedalās brīvā diskusijā, izsakot savas domas un pieredzi par konkrētu jautājumu, vienlaikus ievērojot noteiktus diskusijas principus, piemēram, vienlīdzīgu iespēju izteikties un cieņpilnu komunikāciju.

Ieguvumi: Attīsta publiskās runas prasmes, spēju formulēt savu viedokli un klausīšanās prasmes, kā arī veicina saliedētību klasē un izpratni par dažādiem skatpunktiem.
Piemērs: Skolēni piedalās diskusijas aplī par tēmu "Kas es esmu klasē, mana vieta", izsakot savas domas par piederību klases kolektīvam, individuālo lomu un atšķirību pieņemšanu. Diskusijas laikā tiek veicināta savstarpējā cieņa un katra skolēna unikālo īpašību novērtēšana.

Resursi

- Beachboard, C. (2024, September 20). Using relationship mapping to improve relationships with students. Edutopia. <https://www.edutopia.org/article/creating-purposeful-relationships-students>
- Boryga, A. (2023, August 4). 23 Ways to Build and Sustain Classroom Relationships. Edutopia. <https://www.edutopia.org/article/23-ways-to-build-and-sustain-relationships>
- Cacciatore, G. (2021, March 17). Teacher-Student Relationships Matter. <https://www.gse.harvard.edu/ideas/usable-knowledge/21/03/teacher-student-relationships-matter>
- EdTrust. (2024, July 23). The Importance of Strong Relationships Between Teachers & Students. EdTrust. <https://edtrust.org/rti/the-importance-of-strong-relationships/>
- Vanner, C., Quenneville, Z., Baerstoen, V., Tsangari, V., Arsenault-Carter, T., Doan, T., De Rose, S., Coristine, S., Mastronardi, S., Hryniw, T., Gauci, T., Russo, S., Abdulreda, S., Michie, S., Little, S., Surtees, S., Fitzmorris, R., Karasek, Q., Beninato, P., Chomiak, K. (2022, April 1). The importance of Student-Teacher relationships. Pressbooks. <https://ecampusontario.pressbooks.pub/educ5202/chapter/the-importance-of-student-teacher-relationships/>
- DSJR: Get Better at Teaching. (2023, October 3). Why education ISN'T “All about relationships” [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=m_mOFhdEBG8
- Lavrinoviča, E. (2020. gada 4. maijs). Kas ir piederība. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=tUuxNfaO5dl>
- PuMPuRS. (2023. gada 25. aprīlis). PuMPuRS. KLASES IZAICINĀJUMS. Es esmu dusmīgs, ko nu? [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ouz9TelSnt8>
- Vintere, A. (2022. gada 21. marts). Empātija – spēja “iekāpt cita kurpēs.” EPAL - European Commission. <https://epale.ec.europa.eu/lv/blog/empatija-speja-iekapt-cita-kurpes>

Uzdevumu piemēri

Mājasdarbu piemērs 7. klasei

Skolēni mājās aizpilda dienasgrāmatas formāta tabulu, kurā analizē savu uzvedību un mijiedarbību ar vienaudžiem.

Dienas laiks	Ko es darīju, lai palīdzētu klasesbiedriem?	Kā es reaģēju, kad man lūdza palīdzību?	Kā es varētu uzlabot savas darbības nākamajā nedēļā?
Pirmdiena			
Otrdiena			
Trešdiena			
Ceturtdiena			
Piektdiena			

Norādījumi skolēniem:

- Katru dienu ierakstiet vismaz vienu situāciju, kurā palīdzējāt klasesbiedram (piemēram, paskaidrojāt mājasdarbu vai uzklausījāt draugu).
- Reflektējiet par savu attieksmi un reakciju, kad jums lūdza palīdzību (piemēram, vai bijāt laipns, pacietīgs utt.).
- Pierakstiet vismaz vienu ideju, kā varētu uzlabot savu attieksmi vai darbības, lai veicinātu labāku klases atmosfēru.

Skolotāja loma:

- Nodrošināt, ka skolēni saprot uzdevuma mērķi un nozīmi.
- Nedēļas beigās (vai pēc mājasdarba nodošanas) organizēt diskusiju par skolēnu pieredzi. Diskusijā izmantot piemērus no dienasgrāmatām, lai izceltu pozitīvo uzvedību un iedrošinātu turpmāko uzlabošanos.
- Piedāvāt atgriezenisko saiti par skolēnu refleksiju, pievēršot uzmanību individuālajām stiprajām pusēm un izaugsmes iespējām.

Mājasdarbu piemērs 8. klasei

Skolēni veido īsu aprakstu par savu ideālo komandu, atbildot uz jautājumiem:

- Kādas īpašības tu novērtē komandas biedros?
- Kā tu izmantotu komandas stiprās puses, lai sasniegtu kopīgu mērķi?
- Kāda būtu tava loma šajā komandā?

Mājasdarbu piemērs 9. klasei

Skolēniem individuāli jāizstrādā plāns, kas ietver konkrētus soļus, kā uzlabot attiecības ar skolotājiem un vienaudžiem:

- Konkrēta situācija vai problēma, kas jāuzlabo.
- 2–3 soļi vai darbības, ko skolēns veiks, lai risinātu situāciju.
- Sagaidāmie rezultāti un kā tie tiks novērtēti.

Stundas tēma: Skolotājs un skolēns - globālie pilsoņi ar dažādu skatījumu

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

1.2. Uzklausa dažādus viedokļus, kritiski tos izvērtē un argumentēti pamato savu skatījumu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni debatēs par cilvēktiesībām, ilgtspējīgu attīstību un starptautisko sadarbību izvērtē dažādu sabiedrības locekļu perspektīvas un formulē savus argumentus, balstoties uz faktiem un vērtībām.
1.4. Veido pamatotu viedokli par globāliem jautājumiem, analizējot dažādus informācijas avotus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta dažādu valstu pieredzi ilgtspējīgas attīstības un cilvēktiesību aizsardzības jomā, veidojot analītiskas prezentācijas un sagatavojot argumentus debatēm.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.3. Analizē, kā starpkultūru dialogs un sadarbība ietekmē globālos procesus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlē par dažādām sabiedrības grupām ieņem atšķirīgas lomas (piemēram, cilvēktiesību aktivists, uzņēmējs, politiķis), lai izprastu, kā dažādas perspektīvas ietekmē globālos jautājumus.
2.5. Izvērtē globālo problēmu risināšanas iespējas, balstoties uz starptautisku sadarbību un politiskajiem lēmumiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni debatē par globālo ražošanu un tās ietekmi uz vietējām ekonomikām, analizējot, kā dažādi lēmumi ietekmē sabiedrību un vidi dažādās pasaules daļās.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.2. Skaidro, kā demokrātiska līdzdalība un sadarbība ietekmē lēmumu pieņemšanas procesus dažādās sabiedrībās.
Sasaistes pamatojums: Skolēni simulācijā par politisko lēmumu pieņemšanu analizē valdības un sabiedrības attiecības, apspriežot dažādu iesaistīto pušu lomas politikas veidošanā.
3.5. Izvērtē dažādu valstu politiskās un ekonomiskās sistēmas, salīdzinot to ietekmi uz iedzīvotāju dzīves kvalitāti.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pētniecības darbā par globalizācijas un ilgtspējīgas ražošanas ietekmi analizē, kā dažādu valstu pieejas ietekmē ekonomiskās attiecības un sociālo nevienlīdzību.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

4.2. Analizē, kā ekonomiskā politika un globalizācija ietekmē dažādu valstu attīstību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni interaktīvā prezentācijā par starptautiskajiem tirdzniecības līgumiem un ražošanas procesiem pēta, kā valstu ekonomiskie lēmumi ietekmē globālās piegādes ķēdes un nodarbinātību.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.3. Izprot ilgtspējīgas attīstības un vides aizsardzības nozīmi globālajā kontekstā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni debatē par ilgtspējīgas ražošanas nākotni, apspriežot vides aizsardzības, ekonomiskās izaugsmes un sociālās atbildības līdzsvaru.

6. Kultūra un globalizācija

6.1. Skaidro, kā dažādu kultūru un sabiedrību vērtības ietekmē politisko lēmumu pieņemšanu un globālo sadarbību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni debatē par globalizācijas ietekmi uz vietējām kultūrām, analizējot dažādu sabiedrību reakciju uz ekonomisko un politisko globalizāciju.

8. Mediju un informācijas prasmes

8.3. Izvērtē, kā mediji un sabiedriskā doma ietekmē politiskos procesus un pilsonisko līdzdalību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā dažādas valstis atspoguļo globālas problēmas medijos, un diskutē par informācijas uzticamību un dezinformācijas izplatību.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.5. Izvērtē dažādas perspektīvas globālos jautājumos, attīstot spēju objektīvi analizēt situācijas un veidot pamatotu viedokli.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā par cilvēktiesību un globālo problēmu risinājumiem apskata dažādu valstu pieejas un modelē iespējamus risinājumus.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

2.2. Pielieto kritiskās domāšanas un argumentācijas prasmes debatēs un diskusijās par starptautiskiem un ekonomiskiem jautājumiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni Pasaules skolu debašu formātā apspriež globālās ekonomikas ietekmi uz vietējiem tirgiem, formulējot spēcīgus argumentus abās debašu pusēs.

4. Sadarbība

4.3. Attīsta sadarbības prasmes, veidojot grupu projektus un kolektīvi analizējot globālās problēmas.
Sasaistes pamatojums: Skolēni veido pētījuma ziņojumu par globalizācijas un ražošanas procesiem, kur katrs grupas dalībnieks analizē konkrētu aspektu un apvieno rezultātus kopīgā darbā.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.2. Izvērtē starptautiskās sadarbības nozīmi politisko, ekonomisko un sociālo problēmu risināšanā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni debatē par starptautiskās sadarbības nozīmi vides aizsardzībā, apspriežot klimata pārmaiņu ierobežošanas stratēģijas un globālos līgumus.

6. Digitālā prasme

6.2. Analizē, kā dažādu valstu vērtības un uzskati veido globālo politiku un sabiedrības attīstību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskutē par cilvēktiesību aizsardzību dažādās valstīs un salīdzina to efektivitāti, apskatot vēsturiskus un mūsdienu piemērus.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Debates

Debatēs piedalās kā skolēni, tā skolotāji, diskutējot par aktuālu pasaules problēmu, tādējādi veidojot tādas savstarpējās attiecības, kas balstītas uz cieņu pret dažādām perspektīvām. Debates veicina diskusiju un uzsver cieņu pret atšķirīgām perspektīvām, kas ir svarīgs elements pilsoniskās izglītības kontekstā.

7. klasei

Temats: Kā pilnveidot savu personību?
Debašu tēma: cilvēktiesības, ilgtspējīga attīstība un starptautiskā sadarbība.
Aktivitāte: Skolēni un skolotāji kopīgi izpēta globālos jautājumus, noskaidro jēdzienu cilvēktiesības, ilgtspējīga attīstība, starptautiskā sadarbība nozīmi, noskaidro, kā katra no šīm jomām ietekmē cilvēka personību (piemēram, cilvēktiesību aizsardzība nodrošina cilvēka cieņu, drošību; ilgtspējīga attīstība veicina apziņu par atbildību pret vidi utt.) un prezentē savus atzinumus debatēs.

Citas tēmai izmantojamās metodes:
Mentorēšana
Skolēni izvēlas konkrētu personību (piemēram, Andrejs Saharovs, Nelsons Mandela, Malala Jusafzaja) vai sociālu grupu, kas ir pilnveidojusi savu identitāti (piemēram, sabiedriskie līderi, mākslinieki, zinātnieki). Skolēni izstrādā prezentāciju, kurā skaidro, kā šī persona vai grupa ir pilnveidojusi savu personību un kādi faktori tam palīdzējuši. Ar mentora palīdzību skolēni sagatavo savus argumentus un trenējas prezentēt tos debatēs.
Lomu spēle
Skolēni tiek sadalīti grupās un katrai grupai piešķir konkrētu lomu (piemēram, kā jaunietis no nabadzīgas ģimenes, veiksmīgs uzņēmējs, sabiedriskais aktīvis). Katrs skolēns izspēlē savu lomu, argumentējot, kas, viņuprāt, visvairāk ietekmē cilvēka personības attīstību (ģimene, izglītība, sabiedrība, paša izvēles).
Diskusijas aplis
Skolēni sēž aplī, un skolotājs uzdod jautājumu, piemēram, "Kādas īpašības ir svarīgas, lai pilnveidotu savu personību?" Katram skolēnam ir iespēja izteikties, bet vienlaikus jāuzklausa arī citi skolēni. Diskusijas laikā skolēni var norādīt uz dažādiem piemēriem, ko viņi uzskata par svarīgu personības attīstībā (piemēram, mācīšanās, atbildība, sadarbība).

8. klasei

Temats: Kā notiek ražošana?
Debašu tēma: "Vai globālā ražošana vairāk veicina vai kaitē vietējām ekonomikām?" vai “Vai Ķīniešu e-pārdošanas platforma Temu neapdraud tavas mammas mājražošanas uzņēmumu?”
Aktivitāte: Skolēniem un skolotājiem kopā jāizpēta gan globālās ekonomikas, gan vietējo ekonomiku aspektus, un pēc izpētes jāprezentē savi atzinumi, vienai komandai pārstāvēt Temu, otrai - vietējo mājražotāju.

Citas tēmai izmantojamās metodes:
Apgrieztās lomas un debates par globalizāciju
Skolēni uzņemas skolotāja lomu, sagatavojot diskusiju par globalizāciju un tās ietekmi uz ražošanas procesiem. Skolotājs uzņemas skolēnu lomu un izstrādā argumentus par tēmu.
Skolēni piedalās debatēs par globalizācijas pozitīvajām un negatīvajām sekām.

Citas debašu tēmas:

- Rūpnieciskā revolūcija un tās ietekme.
- Mūsdienu tehnoloģijas un inovācijas ražošanā.
- Ilgtspējīga ražošana un ekoloģiskā atbildība.

Kritiskās domāšanas uzdevums par globalizāciju un tās ietekmi uz ražošanu
Skolēniem tiek piedāvāta situācija: globalizācija ir mainījusi ražošanas procesus visā pasaulē – kā tas ietekmē darba apstākļus un vides aizsardzību?
Skolēni veido grupas, analizē šo situāciju un piedāvā risinājumus, balstoties uz konkrētiem faktiem un datiem (piemēram, kā globalizācija var radīt nevienlīdzību vai sekot ilgtspējīgas ražošanas principiem).
Pēdējā posmā grupas prezentē savus risinājumus un diskutē par tiem.
Interaktīvā prezentācija
Skolēni veido grupas, un katra grupa pētīs vienu no tēmas aspektiem (piemēram, ražošana attīstītajās valstīs, darba apstākļi attīstības valstīs). Grupa sagatavo interaktīvu prezentāciju, kurā tiek izmantoti video, attēli un grafiki, lai ilustrētu globalizācijas ietekmi uz konkrētu ražošanas nozari.
Pētījuma ziņojums
Skolēni izvēlas ražošanas nozari, kas ietekmē globalizāciju (piemēram, tekstila ražošana, elektronikas ražošana) un veic pētījumu par šīs nozares attīstību globalizācijas ietekmē.
Skolēni sagatavo pētījuma ziņojumu, kurā apraksta, kā globalizācija ir mainījusi šos ražošanas procesus un kā tas ietekmē cilvēkus un vidi.

9. klasei

Temats: Kā un kādi likumi aizsargā cilvēktiesības?
Debašu tēma: "Vai esošie likumi pietiekami aizsargā cilvēktiesības Latvijā?"
Aktivitāte 1: Nodarbības sākumā skolotājs iepazīstina skolēnus ar debašu struktūru un noteikumiem, kā arī uzsver sadarbības nozīmi šajā procesā. Skolēni tiek sadalīti grupās, kurās katra grupa izpēta noteiktu cilvēktiesību likumu vai dokumentu, piemēram, Latvijas Satversmi, Eiropas Cilvēktiesību konvenciju, ANO Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju.
Aktivitāte 2: “Skolēna tiesības skolā šodien un laikā, kad skolotāja mācījās skolā”. Skolēni uzdod skolotājam jautājumus pilnas ainas iegūšanai, līdz ir gatavi debatēt.

Citas tēmai izmantojamās metodes:
Mentorēšana
Skolēni strādā ar mentoriem, lai sagatavotu argumentus par ilgtspējīgu ražošanu un ekoloģisko atbildību.
Skolēni veic pētījumu par ilgtspējīgas ražošanas principiem, izvēloties konkrētu uzņēmumu vai nozari, kas pielieto ekoloģiskās atbildības principus (piemēram, zaļo enerģiju, atjaunojamos resursus).
Skolēni sagatavo prezentāciju, piedāvājot risinājumus, kā uzņēmumi var samazināt savu ekoloģisko pēdas nospiedumu.
Debates
Skolēni diskutē par to, kā mūsdienu tehnoloģijas un inovācijas palīdz veicināt ilgtspējīgu ražošanu. Daži aizstāv viedokli, ka tehnoloģijas var padarīt ražošanu efektīvāku un videi draudzīgāku, citi uzskata, ka tehnoloģiju izmantošana vēl vairāk palielina piesārņojumu.
Projekta darbs
Skolēni izvēlas konkrētu nozari vai uzņēmumu, kas piedalās ilgtspējīgā ražošanā (piemēram, zaļās enerģijas uzņēmums, ražošanas uzņēmums ar ekoloģiski tīru produkciju).
Skolēni veic pētījumu, kā šo uzņēmumu varētu vēl vairāk attīstīt, lai samazinātu vides piesārņojumu, samazinātu resursu patēriņu un veicinātu sociālo atbildību.
Pēdējā posmā skolēni prezentē savu pētījumu un piedāvā konkrētus risinājumus
Simulācija
Katrs skolēns ieņem kādu lomu (vadītājs, finanšu konsultants, vides aktīvis utt.) un pieņem lēmumus par to, kā uzņēmumam būtu jāstrādā, lai samazinātu vides piesārņojumu, uzlabotu darba apstākļus un saglabātu peļņu. Beigās apspriež pieņemtos lēmumus un to ietekmi uz uzņēmuma darbību.

Sadarbības veicināšana grupu darbos.

Process: Sadarbības veicināšana grupu darbos ietver skolēnu sadalīšanu mazās grupās, kur katrai grupai ir jāstrādā pie kopīga mērķa, efektīvi komunicējot un sadarbojoties, lai veidotu argumentētus secinājumus un risinājumus.

Ieguvumi: Skolēni attīsta sadarbības prasmes, spēju efektīvi dalīt pienākumus, uzņemties atbildību un veidot kopīgus secinājumus, kas balstīti uz dažādiem viedokļiem un informāciju.

Piemērs: Skolēni grupās izstrādā prezentāciju par tēmu "Kā skolēni un skolotāji var veicināt globālu domāšanu vietējā līmenī?", pētot starptautiskas izglītības iniciatīvas, ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus un vietējās kopienas iespējas iesaistīties globālajās norisēs. Katra grupa veido priekšlikumus, kā skolā var ieviest projektus ar globālu ietekmi, piemēram, sadarbību ar skolām citās valstīs vai brīvprātīgo darbu starptautiskos projektos.

Integrēti projekti vairākos mācību priekšmetos, piemēram, sociālajās zinībās, angļu valodā.

Process: Integrēti projekti vairākos mācību priekšmetos veicina skolēnu spēju sasaistīt zināšanas no dažādām disciplīnām, veidojot dziļāku izpratni par kompleksiem sociāliem un globāliem jautājumiem.

Ieguvumi: Skolēni mācās izmantot valodu, vēsturi un sociālās zinātnes kā rīkus globālu problēmu analīzei, attīsta starpdisciplināru domāšanu un spēju kritiski izvērtēt informāciju, vienlaikus uzlabojot sadarbības prasmes.

Piemērs: Skolēni sociālo zinību un angļu valodas stundās izveido kopīgu projektu "Izglītība kā globālā pilsoniskuma instruments", kurā pēta izglītības pieejamību dažādās pasaules valstīs, lasot starptautiskas ziņas un analīzes angļu valodā un pēc tam diskutējot par tās nozīmi. Projekta noslēgumā skolēni sagatavo prezentāciju par to, kā izglītība veicina globālo pilsoniskumu un kā viņi paši var veicināt izglītības pieejamību savā kopienā.

Iekļaujošas sociālās vides izveidošana klasē (piemēram, izveidot klasē atbalsta grupu).

Process: Iekļaujošas sociālās vides izveidošana klasē nozīmē, ka skolēni un skolotāji kopīgi strādā pie drošas un atbalstošas klases kultūras veidošanas, kur katrs jūtas piederīgs un iesaistīts.

Ieguvumi: Skolēni attīsta empātiju, sociālās prasmes un spēju sadarboties ar dažādu uzskatu, pieredzes un vajadzību cilvēkiem, veidojot savstarpēju cieņu un demokrātisku klases kultūru.

Piemērs: Skolēni veido klases atbalsta grupu, kuras mērķis ir stiprināt sociālo iekļaušanu un palīdzēt klasesbiedriem justies droši, apspriežot globālās pilsoniskās izglītības tēmas. Grupa organizē aktivitātes, kas veicina sapratni par dažādu kultūru, sociālo slāņu un uzskatu pārstāvjiem, piemēram, diskusijas par migrāciju, klimata pārmaiņām un taisnīgumu sabiedrībā, kā arī rīko praktiskas iniciatīvas, piemēram, starptautisko vēstuļu apmaiņu ar skolēniem no citām valstīm.

Resursi

- "Amnesty International" stundas plāns par cilvēktiesībām un ilgtspējīgu attīstību. Pieejams: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/02/free-lesson-plan-to-connect-human-rights-and-sustainable-development/>
- ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi stāsta veidā (angļu valodā). Pieejams: https://issuu.com/unpublications/docs/frieda_2018
- Dokumentālā filma "He Named Me Malala" (2015) – par sieviešu izglītības tiesību un cilvēktiesību aizstāvi Malalu Jusafzaju.
- Projekts par lietu izcelsmi "The Story of Stuff". Pieejams: <https://www.storyofstuff.org/>
- Starptautiskās sadarbības pieredzes stāsts. Pieejams: <https://jaunatne.gov.lv/jaunumi/erasmus/dzivi-mainosa-pieredze-erasmus-jauniesu-apmainas-projekta-organizacijas-keep-the-change-pieredzes-stasts/>
- Globalizācija un globālā ražošana (video angļu valodā). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=XcObR9tiDyU>
- GADA MĀJRAŽOTĀJS 2024 Latvijā. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=HrEpALYPhoQ>
- ReTV sižets “Mājražošana - business vai vaļasprieks?” Pieejams: <https://retv.lv/raksts/majrazosana-business-vai-valasprieks>
- "Dienas Bizness” raksts par izmeklēšanu pret Temu. Pieejams: <https://www.db.lv/zinas/ek-sak-izmeklesanu-pret-temu-518684>
- Most Dangerous Ways To School | PHILIPPINES | Free Documentary (angļu valodā). Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=di_PKpeSmtY
- Most Dangerous Ways To School | NEPAL | Free Documentary. (angļu valodā). Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=bwGKy_dREpg
- Most Dangerous Ways To School | ETHIOPIA | Free Documentary. (angļu valodā). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=lhutbKVtJCY>
- Rūpnieciskais apvērsums. Pieejams: <https://www.tavaklase.lv/video/rupnieciskais-apversums/>
- Globalizācija, tās riski un ieguvumi. Pieejams: <https://www.naudasskola.lv/lv/mana-ekonomika/limeni/7-9/starptautiska-tirdznieciba/globalizacija-ieguvumi-riski>
- Ekoloģiskās atbildības projekts “Atmasko T-krekla patēriņu”. Pieejams: <https://www.zalabriviba.lv/atmasko-sava-t-krekla-paterinu/>
- EK materiāls par ikviena indivīda tiesībām uz izglītību. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/compass/education-for-all->

Uzdevumu piemēri

Darba lapa 7. klasei

1. Kā tu saproti šos jēdzienus?
- ILGSTPĒJĪGA ATTĪSTĪBA
 - CILVĒKTIESĪBAS
 - STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

2. Ko nodrošina ilgtspējīga attīstība, cilvēktiesības vai starptautiskā sadarbība? Atrodi katram atbilstošo un pārrunā, kādi ir tavi personiskie ieguvumi!

Faktori	Joma	Ieguvumi personībai
Kultūru apmaiņa	Starptautiskā sadarbība	Kultūras izpratne, iecietība
Atbildība pret vidi		
Pašvērtējums un cieņa		
Drošība un brīvība		
Miera un sadarbības veicināšana		
Izglītība un inovācija		
Empātija un tolerances veidošana		
Sociālā atbildība		
Globālā apziņa		

Darba lapa 9. klasei. Vai izglītība šodien ir pieejama visiem?

Viena no cilvēktiesībām ir tiesības uz izglītību visiem, tādējādi izglītība tiek atzīta par svarīgu cilvēka personības un attīstības sastāvdaļu. Aplūko šo attēlu, kurā uzskatāmi ir salīdzināta mācību vide 1995. gadā un 2025. gadā. Katram skolēnam ir dota 1 minūte laika uzdot skolotājam jautājumus par izglītību 1995. gadā. Skolēnam tiek dots laiks informācijas apkopošanai un uzmetuma izveidošanai. Tālāk skolēns no iegūtās informācijas analīzes veido stāstījumu par izglītības pieejamības izmaiņām 30 gadu laikā – no 1995.-2025. gadā.

Avots: mākslīgā intelekta ģenerēts attēls

Stundas tēma: Emocionālā inteliģence attiecībās ar skolotājiem un klasesbiedriem

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

1.2. Attīsta spēju izprast un regulēt savas emocijas dažādās sociālajās situācijās.

Sasaistes pamatojums: Skolēni situāciju analizē par "Grūtībām mācībās – skolotāja atbalsts" identificē emocionālās reakcijas un izstrādā stratēģijas, kā pārvarēt stresu un veidot efektīvu komunikāciju ar skolotājiem.

1.4. Veido empātisku attieksmi un pielieto emocionālo inteliģenci konfliktu risināšanā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlē "Konflikts grupā – komunikācija un sapratne" izspēlē reālas konfliktu situācijas un praktizē empātiskas reakcijas, lai atrisinātu nesaskaņas un stiprinātu sadarbību.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.3. Izvērtē, kā cieņpilna komunikācija un emocionālā inteliģence ietekmē attiecības ar vienaudžiem un skolotājiem.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu diskusijā par "Komunikāciju ar skolotāju pēc nepareiza vērtējuma" apspriež, kā saglabāt cieņu, risinot problēmas ar skolotājiem, un kā skaidrot savas emocijas konstruktīvā veidā.

2.5. Izmanto dažādas emocionālās un sociālās prasmes, lai veidotu pozitīvu vidi klasē un skolā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlēs "Kā palīdzēt klasesbiedram pārvarēt emocionālās grūtības" apgūst atbalsta sniegšanas veidus, lai stiprinātu saliedētību klasē.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.4. Analizē, kā emocionālā inteliģence veicina aktīvu un atbildīgu līdzdalību sabiedrībā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu diskusijā par "Konflikta risināšanu ar skolotāju" apskata, kā konstruktīva sadarbība un emocionālā inteliģence veicina demokrātiskas vērtības un līdzdalību skolas lēmumu pieņemšanā.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.2. Skaidro, kā emocionālā inteliģence un atbildīga rīcība palīdz veidot stabilu un cieņpilnu sabiedrību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni refleksijas dienasgrāmatā pieraksta savas emocijas un uzvedību dažādās situācijās, analizējot, kā uzlabot savas sociālās prasmes ilgtermiņā.

6. Kultūra un globalizācija

6.1. Izprot, kā dažādās kultūrās tiek uztverta cieņa un emociju izrādīšana.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē starpkultūru komunikācijas atšķirības un konfliktu risināšanas metodes, salīdzinot dažādu valstu pieejas emocionālajai inteliģencei.

8. Mediju un informācijas pratība

8.2. Kritiski izvērtē, kā mediji un sociālie tīkli ietekmē cilvēku emocionālo reakciju un konfliktu risināšanu.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā sociālie mediji ietekmē skolēnu emocionālo pašsajūtu, pētot piemērus par tiešsaistes konfliktu risināšanu un emocionālās inteliģences nozīmi digitālajā komunikācijā.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.5. Attīsta prasmi izvērtēt un pārvaldīt emocijas, lai veicinātu pozitīvas attiecības un sadarbību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni konflikta risināšanas situācijās ar skolotāju un vienaudžiem analizē, kā dusmas, aizvainojums vai nesapratne var ietekmēt sadarbību un kā šīs emocijas konstruktīvi pārvaldīt.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

2.2. Pielieto argumentācijas un sadarbības prasmes konfliktu risināšanā un komunikācijas uzlabošanā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlēs par grūtībām mācībās un komunikācijas barjerām praktizē empātisku klausīšanos un efektīvu reakciju uz emocionāli saspringtām situācijām.

4. Sadarbība

4.3. Izvērtē, kā efektīva komunikācija un emocionālās prasmes palīdz veidot veiksmīgas attiecības ar skolotājiem un klasesbiedriem.

Sasaistes pamatojums: Skolēni problēmu risināšanas grupu darbā par emocionālās inteliģences lomu skolā analizē situācijas un izstrādā ieteikumus, kā uzlabot savstarpējās attiecības skolā.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.2. Skaidro, kā emocionālā inteliģence veicina demokrātisku sadarbību un cieņpilnu vidi skolā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni klases noteikumu veidošanas procesā apspriež, kā veidot cieņpilnu un iekļaujošu vidi, izstrādājot sadarbības stratēģijas un konfliktu risināšanas plānus.

6. Digitālā pratība

6.2. Analizē, kā emocionālā inteliģence palīdz veidot savstarpējo uzticēšanos un risināt konfliktus sabiedrībā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē reālus piemērus emocionālās inteliģences nozīmei līderībā un sabiedriskajā komunikācijā, veicot pētījumu par veiksmīgu līderu emocionālajām prasmēm.

Metodes apraksts: Situāciju analīze.

Skolēniem tiek piedāvātas dažādas situācijas, kas var rasties starp skolēniem un skolotājiem vai starp klasesbiedriem (piemēram, nesaskaņas, pārpratumi, atbalsta trūkums). Skolēni lomu spēlēs ieņem dažādas lomas (skolēns, skolotājs, klasesbiedrs) un izspēlē scenārijus, izmantojot emocionālās inteliģences prasmes, lai risinātu konfliktus vai izrādītu empātiju.

7. klasei	Temats: Grūtības mācībās - skolotāja atbalsts Skolēni analizē situāciju, kur viens skolēns baidās lūgt palīdzību, jo baidās no sprieduma. Tiek apspriesta emocionālā reakcija un kā šo situāciju var risināt, izmantojot emocionālo inteliģenci. Citi temati situāciju analīzei: “Komunikācija ar skolotāju pēc nepareiza vērtējuma” Skolēni analizē, kā viņi varētu komunicēt ar skolotāju, ja vērtējums ir zemāks par gaidīto. “Konflikts grupā – komunikācija un sapratne” Skolēniem tiek piedāvāta situācija, kur grupā ir konflikts par darba sadalījumu. Viņiem jāizanalizē, kā emocijas (piemēram, dusmas, aizvainojums) ietekmē grupas sadarbību. Citas tēmai izmantojamās metodes: Lomu spēles Skolēni tiek sadalīti pāros vai grupās, un katrs saņem lomu – skolēns un skolotājs vai divi klasesbiedri. Piemēram, lomu spēlē skolēns uzdod jautājumu skolotājam, bet skolotājs reaģē kritiski vai auksti. Skolēniem jāparāda, kā viņi izmantotu emocionālo inteliģenci (kā empātija, pašregulācija un komunikācija), lai risinātu situāciju, piemēram, lūdzot skaidrojumu vai mierīgi izsakot savas sajūtas, ja ir nesaprašana vai aizvainojums. Grupas diskusija un problēmu risināšana Skolēni tiek sadalīti grupās un saņem scenāriju, kurā ir konflikts starp skolēniem un skolotāju (piemēram, skolēns izjūt, ka skolotājs viņu ignorē). Grupa diskutē par šo situāciju, identificē emocionālās reakcijas un piedāvā risinājumus.
8. klasei	Temats: Konflikts ar klasesbiedru - risinājums ar empātiju Skolēni analizē konfliktu, kas rodas starp diviem klasesbiedriem, kas nesaprot viens otra viedokli. Tiek mācīts, kā izmantot empātiju un aktīvo klausīšanos, lai saprastu otra cilvēka emocijas un viedokli. Citi temati situāciju analīzei: “Nepareiza skolotāja reakcija uz jautājumu” Skolēni analizē situāciju, kad skolotājs reaģē negatīvi uz jautājumu. Viņiem jāizstrādā, kā viņi varētu risināt šo situāciju, ņemot vērā emocionālās inteliģences prasmes (piemēram, kā uzlabot komunikāciju un izpratni). “Pārmērīga slodze - kā atbalstīt sevi un citus” Skolēni analizē situāciju, kur viens skolēns jūtas pārslogots ar skolas darbiem un nevēlas to atzīt. Tiek mācīts, kā atpazīt stresu un lūgt palīdzību, izmantojot emocionālo inteliģenci. Citas tēmai izmantojamās metodes: Paškontroles un emocionālās inteliģences vingrinājumi Skolēniem piedāvā vingrinājumus, kas palīdz apgūt pašregulāciju (piemēram, dziļa elpošana, situācijas atkārtota izvērtēšana, pozitīvas domas uzrakstīšana). Viņiem jānovērtē, kā šie vingrinājumi palīdzētu viņiem regulēt emocijas attiecībās ar skolotājiem un klasesbiedriem. Viedokļu apmaiņa un debates Skolēni tiek sadalīti grupās un apspriež situāciju, kad skolēns jūtas ignorēts skolotāja vai klasesbiedra dēļ. Pārrunājot un debatējot, skolēni izvērtē, kāda būtu labākā pieeja emocionālo problēmu risināšanā.
9. klasei	Temats: Konflikts par grupas darbu - kā uzklaust un izprast? Skolēni analizē, kā konflikts grupā var novest pie negatīvām emocijām un nesaskaņām. Tiek mācīts, kā izmantot emocionālo inteliģenci un aktīvo klausīšanos, lai atrisinātu konfliktus. Citi temati situāciju analīzei: “Negatīvs vērtējums - atbalsts un paškritika” Skolēni analizē situāciju, kur skolēns saņem sliktu atzīmi un jūtas demotivēts. Viņiem jāizstrādā, kā izmantot emocionālo inteliģenci, lai reaģētu uz negatīvu vērtējumu un uzlabotu attiecības ar skolotāju. “Klasesbiedra problēmas - palīdzība un atbalsts” Skolēni analizē situāciju, kad viens klasesbiedrs saskaras ar emocionālām grūtībām. Viņiem jāizstrādā veids, kā palīdzēt un sniegt atbalstu, izmantojot emocionālo inteliģenci un empātiju. Citas tēmai izmantojamās metodes: Konfliktu risināšana Skolēni izspēlē dažādus konfliktu scenārijus, kuros viņiem ir jāizmanto emocionālā inteliģence, lai risinātu problēmas ar skolotājiem un klasesbiedriem. Viņiem jāapzina dažādi risinājuma ceļi un jāizvēlas vispiemērotākais atbilstoši emocijām un situācijai. Lomu spēles ar grūtām situācijām Skolēni piedalās lomu spēlē, kur viņiem jārisina situācijas, kad ir bijusi emocionāla spriedze vai nesaprašana ar skolotāju vai klasesbiedru. Skolēni pēc spēles apspriež, kādas emocionālās prasmes varēja izmantot, lai uzlabotu situāciju. Praktiskie piemēri un analīze Skolēni apspriež konkrētus piemērus no dzīves, kad viņi vai kāds cits ir saskāries ar emocionālām grūtībām attiecībās. Tiek analizēts, kā šo situāciju varēja uzlabot, izmantojot emocionālās inteliģences prasmes (piemēram, empātiju un pašregulāciju).

Aktīva mācīšanās

Process: Aktīva mācīšanās ietver dažādas interaktīvas metodes, kas rosina skolēnus aktīvi piedalīties mācību procesā, eksperimentēt, analizēt un veidot jaunas zināšanas, izmantojot reālas dzīves situācijas.

leguvumi: Veicina dziļāku izpratni, kritisko domāšanu un ilgtermiņa zināšanu apguvi, jo skolēni aktīvi iesaistās un reflektē par savu pieredzi.

Piemērs: Skolēni izspēlē lomu spēli “Kā es reaģēju konflikta situācijā?”, kur dažādās situācijās viņiem jāmēģina pārvaldīt emocijas un izprast citu cilvēku reakcijas. Pēc aktivitātes skolēni pārrunā, kā emocionālā inteliģence palīdz risināt nesaskaņas ar skolotājiem un klasesbiedriem.

Refleksija un pašvērtēšana

Process: Refleksija un pašvērtēšana nozīmē skolēnu apzinātu domāšanu par savu mācīšanās procesu, uzvedību un attieksmi, analizējot, kā viņi attīstās emocionāli un akadēmiski.

leguvumi: Veicina skolēnu pašapziņu, emocionālo inteliģenci un spēju kritiski izvērtēt savu rīcību un uzskatus.

Piemērs: Pēc grupu darba skolēni raksta refleksijas dienasgrāmatā par situāciju, kurā viņi piedzīvojuši emocionālu izaicinājumu klasē – kā viņi reaģēja, kādas emocijas izjuta, un kā nākotnē varētu uzlabot savu komunikāciju ar skolotājiem un klasesbiedriem.

Sadarbība un grupu darbs

Process: Sadarbība un grupu darbs ietver strukturētas mācību situācijas, kurās skolēni strādā komandās, lai sasniegtu kopīgu mērķi, vienlaikus attīstot savstarpējo komunikāciju un spēju risināt problēmas.

leguvumi: Uzlabo skolēnu spēju sadarboties, veidot attiecības, ieklausīties citu viedokļos un efektīvi risināt konfliktus.

Piemērs: Skolēni strādā grupās pie projekta “Empātijas spēks ikdienā”, kur katrs dalās ar situāciju, kurā emocionālā inteliģence palīdzējusi atrisināt konfliktu ar skolotāju vai klasesbiedru. Grupas izstrādā risinājumu stratēģijas, kas veicina cieņpilnu komunikāciju skolā.

Caurviju prasmju integrēšana (kritiski domāšana, sadarbība, pilsoniskā līdzdalība)

Process: Caurviju prasmju integrēšana (kritiskā domāšana, sadarbība, pilsoniskā līdzdalība) notiek, skolēniem attīstot spēju izmantot šīs prasmes dažādos mācību priekšmetos un ikdienas situācijās.

leguvumi: Veicina skolēnu spēju risināt sarežģītas situācijas, sadarboties ar dažādiem cilvēkiem un pieņemt pamatotus lēmumus, kas veicina sociāli atbildīgu rīcību.

Piemērs: Skolēni piedalās diskusijā “Kā veidot veselīgas attiecības ar skolotājiem un klasesbiedriem?”, kur analizē dažādas sociālās situācijas, izmantojot kritisko domāšanu un emocionālās inteliģences principus. Viņi vērtē, kā dažādi komunikācijas veidi ietekmē klases vidi un skolotāju un skolēnu attiecības.

Atgriezeniskās saites sniegšana

Process: Atgriezeniskās saites sniegšana nozīmē skolēnu un skolotāju spēju dot un saņemt konstruktīvu vērtējumu, lai uzlabotu mācīšanās procesu un attiecības.

leguvumi: Stiprina savstarpējo uzticību, spēju pieņemt un izmantot kritiku izaugsmei, kā arī veicina cieņpilnu un atvērtu komunikāciju.

Piemērs: Skolēni pāros praktizē metodi “Trīs labās lietas un viens uzlabojums”, kur pēc klases diskusijas viņi sniedz viens otram atgriezenisko saiti par komunikācijas prasmēm – kas bija veiksmīgi un ko varētu pilnveidot attiecībās ar klasesbiedriem un skolotājiem.

Resursi

- Daugavpils.Lv. (2020. gada 26. novembris). Skolēnu motivācija un skolotāja atbalsts – pamats veiksmīgām attālinātajām mācībām. Daugavpils.lv. Pieejams: <https://www.daugavpils.lv/pilseta/iedzivotajiem/izglitiba-un-zinatne/zinas/ip-20-11-26>
- Birziņš, U. (2023. gada 9. februāris). Augsti standarti un labas savstarpējās attiecības – jaunās skolotājas veiksmīga darba pamats. LSM.LV. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vecaki-un-berni/21.12.2024-augsti-standarti-un-labas-savstarpejas-attiecibas-jaunas-skolotajas-veiksmiga-darba-pamats.a580778/>
- Rīgas Stradiņa universitāte. (2023). Kā tiek mērīta un sekmēta bērnu emocionālā labizjūta skolā. RSU. Pieejams: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Dokumenti/prezentacijas/psihologijas_dienas2023_izm.pdf
- Blūma, D. (2015). Skolēnu izpratne par skolotāja emocionālo inteliģenci (Maģistra darbs). Latvijas Universitāte. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/30169>
- Svence, G., et al. (2020). Latvijas skolotāju sociāli emocionālā veselība un dzīvesspēks attālināto mācību situācijā. Teacher Resilience LU. Pieejams: https://www.teacherresilience.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/Teahcresilience/citi_dokumenti/Petijuma_zinojums.pdf
- Daugavpils.Lv. (2020. gada 26. novembris). Skolēnu motivācija un skolotāja atbalsts – pamats veiksmīgām attālinātajām mācībām. Daugavpils.lv. Pieejams: <https://www.daugavpils.lv/pilseta/iedzivotajiem/izglitiba-un-zinatne/zinas/ip-20-11-26>
- Krēslīņa, Z., Kārklīņa, A. (2022. gada 7. februāris). Metodiskais materiāls "Skolotāju un skolēnu attiecību modeļi". Kokneses pamatskola - attīstības centrs. Pieejams: <https://koknesespamatskolaac.lv/macibu-un-metodiska-atbalsta-materiali/skolotaju-un-skolenu-attiecibu-modeli>
- OECD TALIS jaunākais pētījums: efektīvas mācīšanas pamatā ir skolotāju sadarbība. (2020. gada 27. marts). Izglītības un Zinātnes Ministrija. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/oecd-talis-jaunakais-petijums-efektivas-macisanas-pamata-ir-skolotaju-sadarbiba>
- Strazdiņa, E. (2024). Emocionālās inteliģences principi skolotāja – skolēna komunikācijā. eTwinning Latvija. Pieejams: <https://etwinning.lv/wp-content/uploads/2024/04/Emocionalas-inteligences-principi-skolena-skolotaja-komunikacija.pdf>
- Ivanova, I. (2023. gada 2. janvāris). Sociāli emocionālā mācīšanās kā nepieciešamība un vajadzība dzīvei mūsdienu sabiedrībā. EPALE - European Commission. Pieejams: <https://epale.ec.europa.eu/lv/blog/sociali-emocionala-macisanas-ka-nepiecieksamiba-un-vajadziba-dzivei-musdienu-sabiedriba>
- Brasova, I. (2025. gada 15. janvāris). Emocionālā inteliģence [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=MoWh9eZm8Nc>
- Rīgas Skolēnu dome. (2021. gada 31. marts). Skolēnu un skolotāju savstarpējo attiecību dinamika [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=ghRPlk1IU2I>
- Wan, S., Lin, S., Yirimuwen, Li, S., & Qin, G. (2023). The relationship between teacher–student relationship and adolescent emotional intelligence: A chain-mediated mediation model of openness and empathy. Psychology Research and Behavior Management, 16, 1343-1354. Pieejams: <https://doi.org/10.2147/prbm.s399824>
- Yasmeen, R., Shah, A. A., Naseer, S., & Syeda, Z. F. (2023). Teacher-class relationship and emotional intelligence in the academic output and generic competence of higher education students. PLoS ONE, 18(10), Article e0292120. Pieejams: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0292120>
- Xiang, D., Qin, G., & Zheng, X. (2022). The influence of student-teacher relationship on school-age children’s empathy: The mediating role of emotional intelligence. Psychology Research and Behavior Management, 15, 2735-2744. Pieejams: <https://doi.org/10.2147/prbm.s380689>

Uzdevumu piemēri

Mājasdarbi

- Emociju dienasgrāmata nedēļas garumā. Skolēniem jāieraksta trīs situācijas dienā, kurās viņi saskārās ar spēcīgām emocijām
- Intervija. Intervēt ģimenes locekli vai draugu par situāciju, kurā viņš/viņa jutās nesaprasts. Kas notika? Kādas emocijas tika izjustas? Kā viņi vēlējās, lai citi rīkotos?
- Konflikta risināšana. Skolēniem jāatceras konfliktsituācija, kurā viņi bija iesaistīti (ar skolotāju vai klasesbiedru). Situācijas apraksts, emociju identificēšana. Ko viņi varētu darīt citādāk, lai atrisinātu konfliktu miermīlīgāk?

Uzdevuma piemērs

- Emociju karte. Darba lapā dotas 10 situācijas, piemēram, "Mani neuzklausa klasesbiedrs" vai "Skolotājs mani paslavēja". Skolēniem jānorāda, kādas emocijas viņi izjustu šajās situācijās un jāieraksta, kā viņi reaģētu.
- Empātijas uzdevumi. Darba lapā ir vairāki stāsti, kuros jānosaka:
 - Kas jūtas emocionāli iesaistīts?
 - Kādas emocijas tiek izjustas?
 - Ko tu ieteiktu darīt, lai uzlabotu situāciju?
- Komunikācijas scenāriji. Darba lapā ir doti konflikti, piemēram, "Skolotājs pārtrauca tevi, kamēr runāji". Jāatbild uz jautājumiem:
 - Kāda bija problēma?
 - Kā konstruktīvi izteikt savas sajūtas, neizraisot konfliktu?
 - Kāds būtu labs risinājums?

Pārbaudes darba ieteikums

- Situāciju analīze. Skolēniem tiek dota viena sarežģīta situācija. Jāatbild uz jautājumiem: Kādas emocijas varētu rasties? Kā tās varētu konstruktīvi pārvaldīt? Kā tu rīkotos, lai situāciju atrisinātu?
- Situāciju analīze ar fokusu uz empātiju. Piemērs: "Klasesbiedrs tiek ignorēts grupu darbā." Jautājumi:
 - Kā tu justos šajā situācijā, ja tas notiktu ar tevi?
 - Kā tu vari palīdzēt klasesbiedram justies iekļautam?
- Konflikta analīzes esēja. Skolēniem tiek dota reāla situācija (piemēram, klasesbiedrs neizpilda savu daļu grupu darbā). Jāatbild:
 - Kā rīkoties šādā situācijā, neizraisot lielāku konfliktu?
 - Kā izmantot konstruktīvu komunikāciju?
 - Kā mācīties no šīs pieredzes, lai nākotnē rīkotos citādāk?

Stundas tēma: Kā vairot cieņu klasē? Autoritāte un atbildība

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

- 1.1. Analizē savu rīcību situācijās, kur cieņa tiek apdraudēta, un piedāvā risinājumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni refleksijas dienasgrāmatā pieraksta, kā viņi ikdienā izrāda cieņu citiem un kā reaģē situācijās, kurās cieņa tiek pārkāpta, lai veicinātu pašrefleksiju un uzvedības korekciju.
- 1.4. Izprot, kā autoritāte un atbildība ir saistītas ar cieņas izrādīšanu dažādās sociālajās situācijās.
Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlē "Kā atrisināt dilemmu?" izspēlē scenārijus, kur skolēniem jāsiglabā cieņa pret skolotājiem, vienaudžiem un citiem sabiedrības locekļiem.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

- 2.4. Analizē cieņas un savstarpējās uzticības nozīmi grupas attiecībās.
Sasaistes pamatojums: Skolēni sociālās drāmas metodē inscenē dažādas situācijas, kurās cieņa tiek apdraudēta, un apspriež, kā uzticība palīdz risināt konfliktus un stiprināt grupas dinamiku.
- 2.6. Izvērtē, kā cieņa veidojas dažādās grupās un sabiedrībā, un kā to uzturēt ilgtermiņā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē reālus gadījumus, kā dažādas kultūras uztver cieņu un kā šīs atšķirības var ietekmēt komunikāciju un attiecības.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

- 3.5. Skaidro, kā demokrātiskas vērtības, piemēram, cieņa un atbildība, stiprina sabiedrības saliedētību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni Klusuma dialogā apspriež tēmu "Ko darīt, ja klasesbiedrs apsmēj citu?", rakstot savus risinājumus un pēc tam diskutējot, kā cieņa var veidot labāku sabiedrību.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

- 5.3. Pielieto cieņpilnas komunikācijas un konfliktu risināšanas prasmes, lai radītu ilgtspējīgu klases vidi.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Problēmu risinājumi cieņas uzlabošanai" identificē skolā esošās problēmas un izstrādā praktiskus risinājumus ilgtermiņā.

6. Kultūra un globalizācija

- 6.2. Izprot, kā dažādas kultūras uztver cieņu un kā kultūru atšķirības var radīt pārpratumus vai veicināt sapratni.
Sasaistes pamatojums: Skolēni gadījumu analizē pēta cieņas izpratni dažādās valstīs, analizējot atšķirības un līdzības komunikācijas stilā.

7. Mediju un informācijas prasmes

- 7.3. Kritiski izvērtē, kā mediji un sociālie tīkli ietekmē attieksmi pret cieņu un autoritāti sabiedrībā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē mediju piemērus, kuros attēloti varas un autoritātes modeļi, un vērtē, kā tie ietekmē sabiedrības uztveri.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

- 1.5. Izvērtē savus uzskatus un to ietekmi uz attiecībām ar citiem, pielietojot cieņpilnu komunikāciju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā par cieņas un autoritātes līdzsvaru klasē analizē, kā viņu rīcība ietekmē savstarpējās attiecības un vidi klasē.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

- 2.2. Praktizē dažādus cieņpilnas komunikācijas modeļus un konfliktu risināšanas metodes.
Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlē "Kā ar cieņu atrisināt dilemmu?" testē dažādus risinājumus un apspriež, kuri ir efektīvākie.

4. Sadarbība

- 4.3. Attīsta sadarbības prasmes, risinot grupu uzdevumus un pieņemot kolektīvus lēmumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupas darbā identificē situācijas skolā, kur cieņa tiek apdraudēta, un izstrādā reālus risinājumus.

Metodes apraksts: Lomu spēles.

Lomu spēļu metode ļauj skolēniem izspēlēt dažādas dzīves situācijas, kuru būtiski aspekti ir cieņa, autoritāte un atbildība. Šī metode palīdz skolēniem ne tikai izprast teorētiskos konceptus, bet arī attīstīt empātiju, problēmu risināšanas prasmes un efektīvu komunikāciju.

7. klasei	Temats: Cieņa ikdienas situācijās Skolēni lomu spēlēs izspēlē īsus scenārijus, kuros parādās problēmas ar cieņas izrādīšanu, piemēram, ignorēšana vai sarkastiski komentāri. Pēc katras situācijas viņi pārrunā, kā problēmas varētu atrisināt, lai veicinātu cieņpilnas attiecības. Citas tēmai izmantojamās metodes: Grupu darbs Skolēni tiek sadalīti grupās, un katrai grupai tiek piešķirta situācija, kurā cieņa tiek apdraudēta (piemēram, viens skolēns ignorē cita viedokli grupas darbā, vai kāds izsmej klasesbiedru atbildi). Katras grupas uzdevums ir lomu spēlē izspēlēt situāciju un pēc tam pārrunāt, kā cieņu varētu atjaunot vai uzlabot situāciju. Sociālās drāmas metode Skolēniem tiek piešķirti raksturojumi (piemēram, "klases līderis", "klusais skolēns", "skolotājs"), un viņi grupā inscenē dažādas situācijas, kurās cieņa tiek apdraudēta. Pēc tam viņi analizē tēlotās lomas un kopīgi spriež, kā situāciju varētu risināt, lai saglabātu cieņu pret visiem iesaistītajiem. Refleksijas dienasgrāmata Katram skolēnam tiek lūgts aizpildīt īsu dienasgrāmatu, kurā viņi pieraksta, kā viņi paši dienas laikā izrādīja cieņu citiem un kā reaģēja situācijās, kurās cieņa tika pārkāpta. Nedēļas beigās skolēni grupās dalās ar savu pieredzi un pārrunā, ko viņi varētu darīt citādāk.
8. klasei	Temats: Kā atrisināt dilemmu? Skolēni tiek sadalīti grupās, un katrai grupai tiek piešķirta ētiska dilemma, kas saistīta ar cieņu (piemēram, "Ko darīt, ja klasesbiedrs pārtrauc skolotāju?" vai "Kā rīkoties, ja kāds grupā nepilda savu daļu darba?"). Viņi lomu spēlē izspēlē situāciju ar dažādiem iespējamajiem risinājumiem, pēc tam izvērtējot, kurš risinājums vislabāk saglabā cieņu un autoritāti. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija Skolēni piedalās diskusijās par ētiskām dilemmām, piemēram, kā rīkoties, ja skolotājs izturas nelaipni vai klasesbiedrs apzināti neievēro noteikumus. Grupās viņi apspriež cieņpilnus risinājumus un to, kā saglabāt autoritāti un atbildību. Domu karte Skolēniem tiek lūgts izveidot domu karti, kurā viņi attēlo dažādas situācijas, kas saistītas ar cieņas trūkumu, kā arī piedāvā iespējamus risinājumus. Katra grupa prezentē savu domu karti, argumentējot, kā risinājumi palīdz saglabāt cieņu visām iesaistītajām pusēm. Gadījumu analīze Skolēniem tiek doti reāli vai izdomāti stāsti par dilemmām saistībā ar cieņu (piemēram, kā rīkojās skolēns, kurš kļūdījās grupas darbā, un kā komanda reaģēja). Grupām jāanalizē situācija un jāsniedz ieteikumi, kā to varētu uzlabot, vienlaikus saglabājot cieņu. Klusuma dialogs Tiek izmantots lielformāta papīrs vai tāfele, kur uzrakstīta dilemma (piemēram, "Ko darīt, ja klasesbiedrs apsmej citu?"). Skolēni klusumā raksta savas idejas un risinājumus un pēc tam grupā pārrunā, kuras pieejas vislabāk saglabā cieņu un risina situāciju
9. klasei	Temats: Problēmu risinājumi cieņas uzlabošanai Skolēni identificē problēmu, kas saistīta ar cieņas trūkumu klasē vai skolā, un lomu spēlē izstrādā risinājumu. Piemēram, situācija, kur viens skolēns regulāri pārtrauc skolotāju, tiek izspēlēta ar dažādiem risinājumiem, piemēram, vienaudžu iejaukšanos vai skolotāja rīcību. Pēc lomu spēlēm skolēni pārrunā, kā risinājumu varētu īstenot reālajā dzīvē, un sniedz savus ierosinājumus. Citas tēmai izmantojamās metodes: Grupu darbs Skolēni identificē konkrētas situācijas klasē vai skolā, kur cieņa tiek apdraudēta, piemēram, konflikti starp klasesbiedriem vai necieņa pret skolotājiem. Viņi grupās izstrādā iespējamus risinājumus un prezentē tos skolotājam vai skolas vadībai, lai iniciētu pozitīvas pārmaiņas. Projekta darbs Skolēni grupās izstrādā projektu, kurā analizē cieņas problēmas savā klasē vai skolā un piedāvā praktiskus risinājumus. Projekts var ietvert aptaujas veikšanu, intervijas ar skolotājiem vai vienaudžiem, kā arī detalizēta plāna izveidi problēmu risināšanai. Tiesas izspēle ("Mock Trial") Skolēni organizē simbolisku tiesas procesu, kurā tiek apspriesta konkrēta situācija, kas saistīta ar cieņas trūkumu (piemēram, kāds sistemātiski traucē stundu vai ignorē noteikumus). Tiek piešķirtas lomas (piemēram, "aizstāvis," "liecinieks," "tiesnesis"), lai skolēni apsvērtu problēmu no dažādiem skatupunktiem un nonāktu pie godīga, cieņpilna risinājuma. Ideju ģenerēšana un balsošana Klase kopīgi ģenerē iespējamus risinājumus cieņas problēmām un balso par efektīvākajām idejām. Tas veicina kolektīvu atbildību un vienprātīgu lēmumu pieņemšanu.

Aktīva līdzdalība un diskusijas veidošana

Process: Aktīva līdzdalība un diskusijas veidošana ietver skolēnu iesaistīšanu atvērtā diskusijā, kurā viņi izsaka viedokļus, analizē argumentus un uzklausa dažādus skatījumus, lai veidotu cieņpilnu komunikācijas kultūru klasē.

leguvumi: Skolēni attīsta prasmi cieņpilni diskutēt, argumentēt savus uzskatus un uzklausīt citus, kas palīdz veidot atvērtu un demokrātisku vidi klasē.

Piemērs: Skolēni piedalās strukturētā diskusijā “Kas ir cieņa un autoritāte klasē?”, kur viņi apspriež, kā dažādi faktori – skolotāja stils, klases noteikumi un savstarpējā komunikācija – ietekmē cieņpilnas attiecības starp skolēniem un skolotājiem. Diskusijas noslēgumā skolēni apkopo principus, kas veicina cieņu klasē.

Problēmbalstīta mācīšanās un grupu darbs

Process: Problēmbalstīta mācīšanās un grupu darbs balstās uz skolēnu spēju analizēt konkrētu situāciju, identificēt problēmas cēloņus un meklēt risinājumus, izmantojot sadarbību un kritisko domāšanu.

leguvumi: Skolēni attīsta analītisko domāšanu, spēju sadarboties un rast konstruktīvus risinājumus reālām situācijām, kas saistītas ar cieņu un autoritāti klasē.

Piemērs: Skolēni strādā grupās pie reālām situācijām, piemēram, “Kā rīkoties, ja klases biedrs neciena skolotāja autoritāti?” vai “Kā veidot cieņpilnas attiecības starp skolēniem?”. Katras grupas uzdevums ir analizēt situācijas cēloņus un piedāvāt iespējamus risinājumus, kurus viņi prezentē klasei.

Risinājumu izstrāde un praktiska pielietošana

Process: Risinājumu izstrāde un praktiska pielietošana nozīmē, ka skolēni pēc problēmu analīzes izstrādā konkrētus risinājumus un īsteno tos klases vidē, lai uzlabotu savstarpējo cieņu un komunikāciju.

leguvumi: Skolēni mācās aktīvi darboties savas klases vides uzlabošanā, pielietojot praksē demokrātiskas vērtības, kritisko domāšanu un sadarbības prasmes.

Piemērs: Pēc diskusijām un grupu darba skolēni izstrādā un ievieš klases “Cieņas kodeksu” – vienošanos par to, kā skolēni un skolotāji var uzturēt savstarpēju cieņu, piemēram, uzklusot citam citu, cienot skolotāja autoritāti un veicinot pozitīvu klases atmosfēru. Kodeksu klases biedri paraksta un pielieto ikdienā.

Resursi

- Dawson, K. (2012, November 5). Role play [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=mMblTOormuc>
- Pičukāne, Ē. (2021. gada 11. februāris). Lomu spēle kā interaktīva svešvalodu mācīšanas metode. EPAL - European Commission. Pieejams: <https://epale.ec.europa.eu/lv/blog/lomu-spele-ka-interaktiva-svesvalodu-macisanas-metode>
- 2022. gada LU studentu zinātniskās konferences rakstu krājums. Sastādītāja Laura Dace Pakalniete. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2024. 206 lpp. Pieejams: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Konferences/2024/Elementum/lu.szk.4.rk.04_deruma.pdf
- Esmaja. (2022). Laba prakse pilsoniskajā izglītībā. Pieejams: https://esmaja.lv/sites/default/files/inline-files/Laba_prakse_pilsoniskaja_izglitiba.pdf
- Denton, K. (2024, March 20). SEL Resources: Problem-Solving Role-Play Lesson Plan and Activity. Social Cipher. Pieejams: <https://www.socialcipher.com/sel-resources/problem-solving-role-play-lesson-plan-and-activity>
- BrainPOP. (2017, August 24). CONFLICT RESOLUTION [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=EABFilCZJy8>
- Fight Child Abuse. (2021, April 29). Are you okay? | Award-Winning Short Film [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=tJsGGsPNakw>
- Yam, D. (2021, July 16). Ripple (Award Winning) - Kindness and good deeds will come back to you [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=QMnEP2DYfml>
- Brink, Massen, G. (2013, October 20). Good teamwork and bad teamwork [Video]. YouTube. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=fUXdrI9ch_Q

Uzdevumu piemēri

Mājas darba piemērs 7. klasei – "Mana cieņas dienasgrāmata"

Skolēni raksta dienasgrāmatu piecu dienu garumā, pierakstot situācijas, kurās viņi izrādīja cieņu pret vienaudžiem vai skolotājiem un vai viņi (ne)izjuta cieņu no apkārtējiem. Katru dienu jāatbild uz jautājumiem:

- Kā es izrādīju cieņu?
- Kā mana rīcība ietekmēja situāciju vai attiecības?
- Ko es varētu darīt labāk nākamreiz?

Mājas darba piemērs 8. klasei - "Dilemma un risinājumi"

Skolēni izvēlas vienu no piedāvātajām dilemmas situācijām (piemēram, “Ko darīt, ja klasesbiedrs nepilda savu darbu grupas projektā?”), uzraksta 2-3 iespējamus risinājumus un izvērtē, kurš ir vislabākais, pamatojot savu izvēli.

Mājas darba piemērs 9. klasei – "Cieņa un attiecību uzlabošana"

Skolēni identificē vienu problēmu klasē, kas saistīta ar cieņas trūkumu (piemēram, klasesbiedru izsmiekls, skolotāja necieņa). Viņi izstrādā plānu, kurā norāda problēmas aprakstu, 2-3 soļus tās risināšanai, sagaidāmo rezultātu.

Darba lapas piemērs 7. klasei – “Cieņa ikdienas situācijās”

Situācija	Kā es rīkojos?	Kā mana rīcība ietekmēja situāciju?	Ko es varētu uzlabot?
Klasesbiedrs lūdza palīdzību			
Kāds izsmēja klasesbiedru			
Skolotājs uzdeva jautājumu klasē			

Darba lapas piemērs 8. klasei

Jāuzraksta trīs dilemmas, risinājumi un pamatojumi.

Dilemma	Iespējamie risinājumi	Labākā izvēle un pamatojums
Klasesbiedrs traucē skolotāju	1.	
Kāds ignorē citu viedokli grupā	2.	
Kāds regulāri kavē grupas darbu	3.	

Darba lapas piemērs 9. klasei

Jānorāda problēma, soļi tās risināšanai, sagaidāmais rezultāts.

Problēma	Soļi risināšanai	Sagaidāmais rezultāts
Klasesbiedrs regulāri pārtrauc	1.	
Klasesbiedri izsmej idejas grupā	2.	

Pārbaudes darba piemērs 7. klasei

Aprakstiet situāciju klasē, kurā tika apdraudēta cieņa (var izmantot izdomātu scenāriju)! Atbildiet uz jautājumiem!

- Kā jūs rīkotos šādā situācijā?
- Kādus soļus jūs ieteiktu, lai veicinātu cieņu?
- Kā šāda rīcība ietekmētu klases vidi?

Pārbaudes darba piemērs 8. klasei

Skolēniem tiek piedāvāti trīs scenāriji, kuros tiek apdraudēta cieņa. Atbildiet uz jautājumiem!

- Kas ir problēma?
- Kādi risinājumi ir iespējami?
- Kāpēc izvēlies konkrēto risinājumu?

Pārbaudes darba piemērs 9. klasei

Skolēni saņem hipotētisku situāciju, piemēram, "Kāds pastāvīgi ignorē noteikumus un aizvairo citus skolā."

Uzdevums: jāizveido detalizēts rīcības plāns, aprakstot problēmu, jāsniedz risinājumi un skaidrojums, kāpēc šie risinājumi palīdz uzlabot cieņas kultūru skolā.

Stundas tēma: Kā sadarboties komandā, neraugoties uz atšķirīgiem viedokļiem?

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei, temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

1.2. Attīsta prasmi pieņemt atšķirīgus viedokļus un saskatīt vērtību dažādībā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pāru darbā ekskursijas plānošanas aktivitātē mēģina aizstāvēt pretējo viedokli, lai izprastu citas perspektīvas un atrastu kompromisu.

1.5. Analizē, kā personiskās vērtības un grupas loma ietekmē lēmumu pieņemšanu.

Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlē "Skolas lēmumu pieņemšana" ieņem dažādas pozīcijas (skolēni, skolotāji, vecāki, administrācija), lai izprastu, kā vērtības un interešu sadursmes ietekmē sarunas un sadarbību.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.4. Attīsta spēju strādāt komandā, ievērojot cieņpilnu komunikāciju un taisnīgu uzdevumu sadali.

Sasaistes pamatojums: Skolēni sadarbības spēlē "Uzdevumu rotācija" maina lomas (vadītājs, izpildītājs, stratēģis), lai izprastu, kā dažādi pienākumi un sadarbība ietekmē komandas rezultātu.

2.6. Izvērtē, kā kompromisa meklēšana var uzlabot attiecības un sadarbību dažādās situācijās.

Sasaistes pamatojums: Skolēni strukturētajā diskusijā "Krīzes situācijas risināšana" izstrādā argumentus un meklē kopīgu risinājumu, kad dažādas prioritātes saduras.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.2. Skaidro, kā diskusijas un kolektīvi lēmumi veido demokrātisku sabiedrību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Skolēnu pašpārvalde un lēmumu pieņemšana" ieņem dažādas lomas un izstrādā kompromisa risinājumu, ņemot vērā dažādu pušu intereses.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

4.3. Izprot, kā dažādu pušu argumentu analīze un kompromisa meklēšana palīdz pieņemt efektīvus ekonomiskus un sociālus lēmumus.

Sasaistes pamatojums: Skolēni strukturētajā diskusijā "Pilsētas budžeta sadalīšana" apspriež, kā finansējumu sadalīt starp dažādām jomām (izglītība, infrastruktūra, veselība), mēģinot panākt taisnīgu lēmumu.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.1. Pielieto kritiskās domāšanas un argumentācijas prasmes, lai pieņemtu lēmumus, kas veicina ilgtspējīgu sadarbību un kopīgu mērķu sasniegšanu.

Sasaistes pamatojums: Skolēni strādā pie "Cieņas līguma", kur klasē vienojas par principiem, kas veicina ilgtermiņa sadarbību un savstarpēju cieņu.

6. Kultūra un globalizācija

6.2. Izprot, kā kultūru dažādība ietekmē grupu darbu un sadarbību globālā vidē.

Sasaistes pamatojums: Skolēni strukturētajā diskusijā "Pasaules kafejnīca" analizē dažādu sabiedrību sadarbības modeļus un to, kā dažādi uzskati var bagātināt vai sarežģīt grupu darbu.

7. Mediju un informācijas prasība

7.3. Izvērtē, kā informācija un sabiedrības diskurss ietekmē viedokļu veidošanos un spēju sadarboties.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā mediji atspoguļo konfliktus un sadarbību dažādos sociālajos un politiskajos kontekstos, salīdzinot reālus piemērus no ziņu avotiem.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.3. Attīsta spēju argumentēti un cieņpilni diskutēt, analizējot dažādus viedokļus.

Sasaistes pamatojums: Skolēni strādā pie "Sadarbības debatēm", kurā katrai komandai jāaizstāv un jāapstrīd dažādi viedokļi, pēc tam mainot pozīcijas, lai labāk izprastu pretējo skatījumu.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

2.1. Pielieto sadarbības prasmes komandas darbā, lai veidotu vienotu stratēģiju un pieņemtu taisnīgus lēmumus.

Sasaistes pamatojums: Skolēni strukturētajā diskusijā par "Krīzes situācijas risināšanu" sadalās grupās un mēģina panākt vienošanos, kā rīkoties, kad intereses atšķiras.

4. Sadarbība

4.3. Izvērtē, kā efektīva komunikācija un sadarbība palīdz veidot ilgtspējīgas un produktīvas attiecības grupā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni piedalās "Problēmu risināšanas laboratorijā", kurā analizē reālas konfliktsituācijas un modelē sadarbības stratēģijas.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.2. Analizē kompromisa meklēšanas nozīmi efektīvas sadarbības nodrošināšanā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni strukturētajā diskusijā par skolas noteikumu izstrādi strādā pie kompromisa, lai dažādu pušu viedokļi tiktu ņemti vērā un lēmumi būtu pieņemami visiem.

6. Digitālā prasība

6.2. Pielieto sadarbības un diskusiju prasmes, lai strādātu komandā un rastu risinājumus dažādām problēmām.

Sasaistes pamatojums: Skolēni "Pasaules kafejnīcā" rotē starp diskusiju grupām, analizējot dažādus sadarbības izaicinājumus skolā un piedāvājot risinājumus.

Metodes apraksts: Strukturēta diskusija

Skolēni seko skaidri noteiktai struktūrai un pamatoti argumentē savus viedokļus. Atšķirībā no brīvām diskusijām, šajā pieejā ir noteikti soļi, uzdevumi un laika ierobežojumi, lai nodrošinātu mērķtiecīgu sarunu un efektīvu sadarbību. Klasē tas darbojas šādi:

- 1) tiek izvirzīta tēma vai problēmsituācija,
- 2) skolēnus sadala grupās vai lomās,
- 3) tiek īstenoti diskusiju posmi ar struktūru (pirmais aplis – katrs skolēns, nepārtraucot viens otru, izsaka viedokli, otrais aplis – dalībnieki uzdod jautājumus, trešais aplis – tiek meklēts kopīgs risinājums);
- 4) refleksija.

7. klasei	Temats: Kā sadalīt uzdevumus komandā taisnīgi? Aktivitāte: "Klases ekskursijas plānošana". Klase plāno ekskursiju, bet ir dažādi viedokļi par galamērķi (muzejs, sporta aktivitātes, izklaides parks). Diskusijas struktūra: - Katra skolēns/grupa īsi izsaka savu viedokli. - Pāru darbs – katrs mēģina aizstāvēt pretējo viedokli, lai izprastu citas perspektīvas. - Kopīga diskusija – mēģina nonākt pie taisnīga lēmuma visai klasei. - Refleksija – kas palīdzēja, kas traucēja vienoties? Lomu spēle: "Skolas lēmumu pieņemšana" Situācija: Skola plāno ieviest jaunus noteikumus (piem., telefona lietošanas ierobežojumi, jauna izvēles stunda). Lomas: Skolēni tiek sadalīti grupās, katrai piešķirot konkrētu perspektīvu (skolēni, skolotāji, direktors, vecāki). Uzdevums: Katra grupa sagatavo argumentus no savas lomas skatupunkta un cenšas vienoties par kopīgu risinājumu. Sadarbības spēle "Uzdevumu rotācija" Skolēni 3-4 cilvēku komandās veic nelielus izaicinošus uzdevumus (piem., uzcelt torni no papīra, atrisināt loģikas uzdevumu). Ik pēc dažām minūtēm katrs komandas dalībnieks pārņem jaunu lomu (vadītājs, stratēģis, izpildītājs). Diskusija pēc spēles, vai lomas tika sadalītas taisnīgi? Kas notika, ja kāds nejutās apmierināts ar savu lomu? Reflektīvā rakstīšana "Vēstule skolotājam" Skolēni anonīmi uzraksta vēstuli skolotājam, kurās apraksta situācijas, kurās jutušies sadzirdēti un saprasti un kurās – nē; norāda, kas varētu uzlabot attiecības klasē starp skolotājiem un skolēniem; piedāvā idejas, kā labāk sadarboties. Pēc tam skolotājs anonīmi nolasa dažus ieteikumus un kopīgi ar skolēniem izrunā, kā var uzlabot savstarpējo komunikāciju. Lomu maiņa "Intervija ar skolotāju" Skolēni pāri vai grupās izveido 5 jautājumus skolotājam, kas saistīti ar mācībām, sadarbību vai skolotāja skatījumu uz skolas dzīvi. Skolotājs uz tiem atbild atklātā sarunā.
8. klasei	Temats: Kā sadarboties komandā, ja katrs vēlas rīkoties citādi? Aktivitāte: "Krīzes situācijas risināšana" Situācija: Pilsētā ir plūdi, un pašvaldība izveidojusi palīdzības komandu, kurā esat iesaistīti arī jūs. Taču komandai ir dažādi viedokļi par to, kas jādara pirmām kārtām: - Glābt iedzīvotājus, kuri vēl ir slazdā. - Organizēt palīdzības centru tiem, kuri jau evakuēti. - Meklēt resursus – ūdeni, ēdienu, medikamentus. Diskusijas struktūra: Sadalīšanās lomās – skolēni tiek sadalīti 3 grupās, katra pārstāv vienu skatījumu. Argumentu sagatavošana – katra grupa izstrādā savu stratēģiju un sagatavo argumentus, kāpēc viņu risinājums ir prioritārs. Diskusija – pārstāvji no katras grupas prezentē savus argumentus un cenšas pārliecināt citus. Kompromisa meklēšana – visas grupas kopā mēģina panākt vienošanos par secību, kādā rīkoties. Refleksija – skolēni pārrunā: - Kas bija viegli/grūti sarunās? - Kā panākt kompromisu, ja katram ir pamatoti, bet atšķirīgi viedokļi? - Kā šī pieredze noder reālajā dzīvē? Citas tēmai izmantojamās metodes: Lomu spēle "Maināmie vietām" Skolēni sadalās grupās, un katrai tiek dots uzdevums "būt skolotājam" un izdomāt, kā mācīt tēmu 10 minūšu laikā. Pēc tam viņi stāsta tēmu klasesbiedriem. Diskusija pēc aktivitātes: Kā skolotāja loma atšķirās no skolēna? Kā tas mainīja attieksmi pret skolotāja darbu? Argumentācijas treniņš "Sadarbības debates" Skolēni tiek sadalīti divās komandās, kas debatē par tēmu "Vai skolēniem būtu jāizvēlas, kādus noteikumus ievērot skolā?". Katrā kārtā viena komanda aizstāv, otra – apstrīd viedokli, pēc tam viņi apmainās lomām. Refleksija pēc debatēm: Kā mainījās skatījums uz atšķirīgiem viedokļiem? Vai sapratām pretējās puses argumentus labāk? Vienošanās izstrāde "Cieņas līgums" Klasē tiek izveidots kopīgs "Cieņas līgums", kur skolēni un skolotājs vienojas par principiem, kas palīdzētu veidot labākas attiecības. Katrs izsaka priekšlikumus, skolotājs pievieno savus, un visi kopā balso par svarīgākajiem punktiem.

Temats: Kā panākt kompromisu dažādos sabiedrības līmeņos?
Aktivitāte: "Skolēnu pašpārvalde un lēmumu pieņemšana"
Situācija:Skolas pašpārvalde vēlas ieviest jaunu iniciatīvu, piemēram, “brīvo stundu telpu” atpūtai, bet administrācija uztraucas par kārtību.
Diskusijas struktūra:

1. Skolēni sadalās lomās (skolēni, skolotāji, direktors, vecāki).
2. Katra grupa izstrādā argumentus no savas perspektīvas.
3. Strukturēta diskusija, lai vienotos par kompromisu.
4. Secinājumi – kā šī pieredze var palīdzēt reālās dzīves situācijās?

Citas tēmai izmantojamās metodes:
Kritiskā domāšana "Problēmu risināšanas laboratorija"
Aktivitāte: Skolēniem tiek dota reāla konfliktsituācija (piem., skolēni jūtas, ka viņu viedoklis netiek sadzirdēts, vai skolotājs jūtas necienīts klasē). Grupās viņi piedāvā iespējamus risinājumus un analizē to ietekmi.

Projekts "Kopīgais projekts ar skolotāju"
Aktivitāte: Skolēni un skolotājs izvēlas kopīgu projekta tēmu (piem., "Skolēnu iniciatīvas skolā"), un visi kopā strādā pie tās izstrādes.

Strukturēta sarunu metode "Pasaules kafejnīca"
Aktivitāte: "Cieņa un sadarbība skolā – ko varam mainīt?" Klase tiek sadalīta mazās grupās (4–5 skolēni katrā). Katrai grupai ir savs "galdiņš" un apakštēma, piemēram:

- Kā veicināt cieņpilnas skolēnu un skolotāju attiecības?
- Kā taisnīgi sadalīt uzdevumus grupu darbā?
- Kā skolēni var aktīvi iesaistīties skolas dzīvē un lēmumu pieņemšanā?
- Kā risināt konfliktus klasē, izmantojot emocionālo inteliģenci?

Katrs galdiņš diskutē par savu tēmu 5–7 minūtes, pierakstot galvenās atziņas uz papīra vai tāfeles. Pēc noteikta laika grupu dalībnieki maina galdiņus, bet viens cilvēks paliek kā "saimnieks", kurš īsumā pastāsta jaunpieņacējiem, kas iepriekš tika apspriests.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Aktīvā mācīšanās

Process: Aktīvā mācīšanās ietver metodes, kurās skolēni aktīvi iesaistās mācību procesā, ne tikai pasīvi uztver informāciju, bet arī analizē, diskutē un praktiski pielieto zināšanas.
leguvumi: Veicina dziļāku izpratni, attīsta spēju risināt problēmas un sadarboties dažādās situācijās, kā arī trenē spēju pielāgoties dažādiem viedokļiem.
Piemērs: Skolēni piedalās simulācijas spēlē “Kopējā lēmuma pieņemšana”, kur katram ir atšķirīgs viedoklis par to, kā sadalīt klases budžetu ekskursijai. Viņiem jāpanāk vienošanās, ievērojot visu dalībnieku intereses un kompromisa prasmes.

Strukturētā diskusija

Process: Strukturētā diskusija ir metode, kurā skolēni mācās organizēt un vadīt argumentētu sarunu, kurā katrs dalībnieks izsaka savu viedokli un uzklausa citus, ievērojot konkrētu struktūru un diskusijas noteikumus.
leguvumi: Uzlabo spēju konstruktīvi komunicēt, argumentēt savu viedokli un pieņemt citu domas, pat ja tās atšķiras no personīgā skatījuma.
Piemērs: Skolēni piedalās “Zivju baseina” diskusijā par tēmu “Kā strādāt komandā ar cilvēkiem, kuriem ir atšķirīgi uzskati?”. Viņi apspriež konkrētas situācijas, analizē efektīvas un neefektīvas sadarbības piemērus un izstrādā principus veiksmīgai komandas darbībai.

Problēmbalstīta mācīšanās

Process: Problēmbalstīta mācīšanās balstās uz reālu vai izdomātu situāciju risināšanu, kurā skolēni identificē problēmu, analizē iespējamus risinājumus un nonāk pie secinājumiem, sadarbojoties komandā.
leguvumi: Palīdz skolēniem attīstīt analītiskās prasmes, spēju pielāgoties dažādiem skatpunktiem un pieņemt pamatotus lēmumus komandā.
Piemērs: Skolēni analizē situāciju, kurā dažādi grupas dalībnieki vēlas atšķirīgu pieeju klases pasākuma organizēšanai. Viņu uzdevums ir atrast kompromisu, kas apmierina visas puses, izstrādājot risinājumu, kas respektē katra dalībnieka viedokli.

Sadarbībā balstīta mācīšanās

Process: Sadarbībā balstīta mācīšanās ietver grupu un komandas darbu, kurā skolēniem jāapvieno savi resursi un prasmes, lai sasniegtu kopīgu mērķi.
leguvumi: Attīsta spēju efektīvi komunicēt, dalīt atbildību un pielāgoties dažādiem uzskatiem, strādājot pie vienota rezultāta.
Piemērs: Skolēni strādā pie kopīga projekta “Komandas sadarbības rokasgrāmata”, kur katram dalībniekam jāsniedz savs ieguldījums, analizējot situācijas, kurās cilvēki saskaras ar dažādiem uzskatiem komandā un meklējot efektīvus sadarbības modeļus.

Reflektīvā mācīšanās

Process: Reflektīvā mācīšanās nozīmē, ka skolēni analizē savu pieredzi, izvērtē, kā viņi sadarbojušies un kā uzlabot savu pieeju turpmāk.
leguvumi: Veicina pašrefleksiju, attīsta spēju kritiski domāt par savu rīcību un pielāgot savu uzvedību veiksmīgākai sadarbībai.
Piemērs: Pēc grupu projekta skolēni aizpilda refleksijas anketu, kurā izvērtē, kā viņi darbojās ar citiem, kas bija izaicinājumi un kādus soļus viņi varētu spert, lai nākotnē labāk strādātu komandā.

Pieredzē balstīta mācīšanās

Process: Pieredzē balstīta mācīšanās nozīmē, ka skolēni mācās no reālām situācijām, praktiski pielietojot iegūtās zināšanas un gūstot atziņas no savām kļūdām un panākumiem.
leguvumi: Attīsta spēju pielāgoties dažādiem cilvēkiem, risināt konfliktus un efektīvi sadarboties arī situācijās, kur viedokļi atšķiras.
Piemērs: Skolēni piedalās praktiskā uzdevumā “Sadarbības izaicinājums”, kur viņiem komandā jāizveido prezentācija par tēmu “Kā sadarboties ar cilvēkiem, kuru uzskati atšķiras no mūsu?”. Procesā viņi saskaras ar dažādiem izaicinājumiem un pēc tam reflektē, kā efektīvāk strādāt komandā.

Resursi

- Tran, A. (2025, January 13). Best Collaborative Learning Strategies | Top 5 Options in 2025 - AhaSlides. AhaSlides. Pieejams: <https://ahaslides.com/lv/blog/collaborative-learning-strategies/>
- TV Skrunda. (2020. gada 9. jūlijs). Skrundas jaunieši laivu braucienā mācās sadarboties [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=lhkEqumea78>
- Bear Baron. (2015, February 21). The Power of Teamwork - funny animation [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=4duPBWzf46E>
- Big Think. (2022, October 21). Harvard negotiator explains how to argue | Dan Shapiro [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=IDj1OBG5Tpw>
- Big Think. (2022b, November 27). Debate world champion explains how to argue | Bo Seo [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=2pVdSEp-tT8>
- Different opinions. LearnEnglish Teens. Pieejams: <https://learnenglishteens.britishcouncil.org/skills/speaking/b1-speaking/different-opinions>
- Selby. (2023, June 14). Teaching students to share opinions and respect differences: a guide for Educators. Everyday Speech. Pieejams: <https://everydayspeech.com/blog-posts/no-prep-social-skills-sel-activity/teaching-students-to-share-opinions-and-respect-differences-a-guide-for-educators/>
- Engaging Viewpoint Diversity in the Classroom | Center for Teaching Innovation. (n.d.). Pieejams: <https://teaching.cornell.edu/teaching-resources/building-inclusive-classrooms/engaging-viewpoint-diversity-classroom>
- Selby. (2023b, June 12). Respecting different opinions: Activities and discussions for special education. Everyday Speech. Pieejams: <https://everydayspeech.com/blog-posts/no-prep-social-skills-sel-activity/respecting-different-opinions-activities-and-discussions-for-special-education/>
- Classroom Conversations / A matter of opinion. (2021, August 20). ASCD. Pieejams: <https://ascd.org/el/articles/classroom-conversations-a-matter-of-opinion>
- Alvarez, H., & Alvarez, H. (2023, October 25). How a diverse classroom benefits all students and instructors - College of Professional Studies. College of Professional Studies - Home of Syracuse University’s part-time students. Pieejams: <https://professionalstudies.syracuse.edu/2023/10/25/how-a-diverse-classroom-benefits-all-students-and-instructors/>
- Linsin, M. (2022, June 15). Why you shouldn’t share your views with students Smart classroom management. Smart Classroom Management. Pieejams: <https://smartclassroommanagement.com/2022/05/20/great-teachers-sharing-views/>
- Edutopia. (2020, August 5). How to set the stage for challenging classroom discussions [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=bnfMMSjmrpE>

Uzdevumu piemēri

Mājas darba piemērs 7. klasei

Skolēni izvēlas situāciju no savas pieredzes, kurā nācās sadarboties ar dažādiem cilvēkiem, neskatoties uz atšķirīgiem viedokļiem (piem., grupu darbs, sporta spēle, ģimenes situācija). Jāuzraksta īss apraksts (100–150 vārdu) un jāatbild uz jautājumiem:

- Kas bija iesaistīti?
- Kādi viedokļi atšķīrās?
- Kāds bija sadarbības rezultāts?
- Ko darītu citādāk nākamreiz?

Uzdevuma piemērs "Sadarbības kompass"

Skolēni aizpilda tabulu, kur jānorāda, kā dažādās situācijās reaģēt, ja komandas dalībniekiem ir atšķirīgi viedokļi. Skolēns piedāvā risinājumu. Piemēram:

Situācija	Iespējamais konflikts	Risinājums
Klases diskusija	Kāds pastāv uz savu viedokli un neklausās citus	?

Pārbaudes darba piemērs 7. klasei ar situāciju analīzi

Skolēniem tiek piedāvāti trīs aprakstīti sadarbības scenāriji. Viņiem jāizvēlas viens un jāpiedāvā vismaz divi iespējamie risinājumi, skaidrojot, kurš ir labākais un kāpēc.

Mājas darba piemērs 8. klasei

"Sadarbības ceļvedis". Skolēniem jāizveido sadarbības ceļvedis, kurā viņi piedāvā piecus zelta likumus veiksmīgai sadarbībai komandā. Jāpamato, kāpēc šie likumi ir svarīgi un kā palīdz tikt galā ar atšķirīgiem viedokļiem.

Debašu sagatavošana. Skolēniem tiek doti apgalvojumi (piem., “Lai komanda būtu veiksmīga, jābūt vienotam viedoklim”), un viņiem jāizvēlas, piekrt vai nepiekrt. Pēc tam jāuzraksta vismaz trīs argumenti, kuri pamato viedokli.

Skolotājs vēlāk organizē klases diskusiju. Pārbaudes darba piemērs 8. klasei. Eseja “Cik svarīgi ir uz klausīt citus?” (250 vārdi). Jāsniedz piemēri no dzīves, skolas vai vēstures, kas parāda, kā viedokļu daudzveidība palīdz sasniegt labāku rezultātu.

- Pēc tam jāuzraksta vismaz trīs argumenti, kuri pamato viedokli.
- Skolotājs vēlāk organizē klases diskusiju.

Pārbaudes darba piemērs 8. klasei. Eseja “Cik svarīgi ir uz klausīt citus?” (250 vārdi). Jāsniedz piemēri no dzīves, skolas vai vēstures, kas parāda, kā viedokļu daudzveidība palīdz sasniegt labāku rezultātu.

Uzdevumu piemēri

- Darba lapa: Analizēt konkrētu situāciju, kurā trūkst pilsoniskās līdzdalības, un piedāvāt risinājumus.
- Eseja: "Ko es varu darīt, lai veicinātu pilsonisko līdzdalību?"
- Pārbaudes darbs: Testa jautājumi par pilsoniskās līdzdalības formām un to nozīmi demokrātijā.
- Darba lapa – savēlc ar līnijām kopā pareizo jēdzienu un jēdziena skaidrojumu!
- Uzdevums: Skolēniem tiek dota divu kolonnu tabula – vienā pusē ir jēdzieni (piemēram, pilsoniskā līdzdalība, vēlēšanas, petīcija, brīvprātīgais darbs, referendums), bet otrā pusē – šo jēdzienu skaidrojumi. Skolēniem jāvelk līnijas starp atbilstošajiem jēdzieniem un to skaidrojumiem.

Jēdziens	Skaidrojums
Pilsoniskā līdzdalība	Process, kurā iedzīvotāji iesaistās sabiedriskajos un politiskajos procesos, lai ietekmētu lēmumu pieņemšanu.
Vēlēšanas	Rakstisks pieprasījums ar parakstu vākšanu, kas aicina valdību vai citas institūcijas veikt konkrētas izmaiņas
Petīcija	Demokrātisks process, kurā pilsoņi balso par kandidātiem vai priekšlikumiem, lai noteiktu valdības sastāvu vai pieņemtu svarīgus lēmumus
Brīvprātīgais darbs	Brīva, neapmaksāta darbība sabiedrības labā, kas palīdz risināt sociālās problēmas un stiprināt kopienas
Referendums	Tiešās demokrātijas instruments, kurā pilsoņi balso par konkrētiem likumdošanas vai politikas jautājumiem.

Mājas darba piemērs 9. klasei

"Sadarbības ceļvedis". Skolēniem jāizveido sadarbības ceļvedis, kurā viņi piedāvā piecus zelta likumus veiksmīgai sadarbībai komandā. Jāpamato, kāpēc šie likumi ir svarīgi un kā palīdz tikt galā ar atšķirīgiem viedokļiem.

Debašu sagatavošana. Skolēniem tiek doti apgalvojumi (piem., “Lai komanda būtu veiksmīga, jābūt vienotam viedoklim”), un viņiem jāizvēlas, piekrīt vai nepiekrīt. Pēc tam jāuzraksta vismaz trīs argumenti, kuri pamato viedokli.

Skolotājs vēlāk organizē klases diskusiju.

Pārbaudes darba piemērs 8. klasei. Eseja “Cik svarīgi ir uz klausīt citus?” (250 vārdi). Jāsniedz piemēri no dzīves, skolas vai vēstures, kas parāda, kā viedokļu daudzveidība palīdz sasniegt labāku rezultātu.

- Pēc tam jāuzraksta vismaz trīs argumenti, kuri pamato viedokli.
- Skolotājs vēlāk organizē klases diskusiju.

Pārbaudes darba piemērs 8. klasei. Eseja “Cik svarīgi ir uz klausīt citus?” (250 vārdi). Jāsniedz piemēri no dzīves, skolas vai vēstures, kas parāda, kā viedokļu daudzveidība palīdz sasniegt labāku rezultātu.

4. DRAUDI DEMOKRĀTIJAI

Šīs nodaļas materiāli veidoti no ICCS 2022 skalas “DEMTHTRT Skolēnu uzskati par draudiem demokrātijai”. Skalas tēmas veidotas no jautājumu atbildēm, kurās skolēniem tika dota iespēja izteikt viedokli par pilsoniskās līdzdalības nozīmi demokrātijā un tādiem draudiem kā korupcija, dezinformācija, neiecietība, populisms.

ICCS tēma

Pilsoniskās līdzdalības nozīme demokrātijā

Stundas tēma: Pilsoniskās līdzdalības nozīme demokrātijā

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei, temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

1.2. Uzklaua atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā "Kāpēc cilvēki nepiedalās vēlēšanās?" analizē dažādus argumentus par līdzdalības nepieciešamību un apzināti izvērtē viedokļu dažādību demokrātijā.

1.5. Salīdzina dažādu cilvēku pieredzētos notikumus ar pilsoniskās līdzdalības praksi dažādās valstīs un vēsturiskajos periodos.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Starptautisku piemēru analīze par līdzdalības veicināšanu" pēta, kā dažādās valstīs pilsoniskā līdzdalība ir veicinājusi vai vājinājusi demokrātiju.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.3. Skaidro, kā cilvēku iesaiste sabiedriskajos procesos veicina demokrātiskas sabiedrības attīstību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Līdzdalības formu izpēte" analizē dažādus sabiedrības iesaistes veidus un diskutē, kā tie var stiprināt demokrātiju.

2.5. Sadarbojoties grupā, izvērtē pilsoniskās līdzdalības trūkuma sekas un piedāvā risinājumus tās veicināšanai.

Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Sekas sabiedrībai" pēta konkrētus gadījumus, kuros sabiedrības neiesaistīšanās ir novedusi pie demokrātisko procesu vājināšanās.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.1. Pauž viedokli par to, kā pilsoniskā līdzdalība ietekmē demokrātisko procesu stabilitāti un attīstību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni esejas rakstīšanā "Kā pilsoniskā līdzdalība var mainīt sabiedrību?" formulē savus uzskatus un pētījumos balstītus argumentus par to, kā pilsoniskā aktivitāte var ietekmēt valsts pārvaldi.

3.2. Skaidro, kā pilsoņu iesaiste politikā un sabiedriskajās aktivitātēs var novērst politisko apātiju un vēlēšanu zemās aktivitātes problēmu.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Līdzdalības veicināšanas kampaņas izstrāde" izstrādā ieteikumus, kā motivēt iedzīvotājus aktīvāk piedalīties vēlēšanās un citās pilsoniskajās aktivitātēs.

3.4. Analizē, kā sabiedrības politiskā apātija ietekmē demokrātijas attīstību un ilgtspēju.

Sasaistes pamatojums: Skolēni multimediju prezentācijā "Kā iesaistīties sabiedriskajās aktivitātēs?" pēta sabiedrības pasivitātes cēloņus un tā sekas uz valsts attīstību.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

4.1. Analizē, kā ekonomiskā situācija ietekmē pilsoniskās līdzdalības līmeni un sabiedrības aktivitāti.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumu projektā "Pilsoniskās līdzdalības veicināšanas piemēri dažādās valstīs" salīdzina, kā ekonomiskie faktori ietekmē pilsoņu līdzdalību politiskajos procesos.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.1. Skaidro, kā pilsoniskās līdzdalības trūkums var ietekmēt ilgtspējīgu attīstību un sabiedrības labklājību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Sekas sabiedrībai" analizē situācijas, kurās nepietiekama līdzdalība ir negatīvi ietekmējusi valsts politiku un ilgtspējīgu attīstību.

6. Kultūra un globalizācija

6.1. Skaidro, kā kultūras atšķirības un sociālās normas ietekmē pilsonisko līdzdalību dažādās valstīs.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Starptautisku piemēru analīze par līdzdalības veicināšanu" pēta, kā dažādās kultūrās tiek veicināta vai kavēta pilsoniskā līdzdalība.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

7.1. Pēta vēsturiskos piemērus, kuros pilsoniskās līdzdalības trūkums ir novedis pie demokrātisko procesu vājināšanās.

Sasaistes pamatojums: Skolēni video analīzē "Pilsoniskās līdzdalības nozīme demokrātijā" pēta vēsturiskus piemērus, kur sabiedrības pasivitāte ir sekmējusi autoritārisma izveidošanos.

8. Mediju un informācijas prasmes

8.1. Analizē, kā mediji var ietekmēt sabiedrības līdzdalību un vēlētāju aktivitāti.

Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā "Kāpēc cilvēki nepiedalās vēlēšanās?" pēta, kā dezinformācija un informācijas trūkums var ietekmēt pilsoņu lēmumus piedalīties vai nepiedalīties vēlēšanās.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.1. Formulē atvērtus jautājumus un analizē dažāda veida informāciju par pilsoniskās līdzdalības nozīmi.

Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā "Kāpēc cilvēki nepiedalās vēlēšanās?" analizē dažādus viedokļus un faktorus, kas ietekmē vēlētāju aktivitāti.

4. Sadarbība

4.1. Attīsta spēju analizēt informāciju, atšķirt faktus no viedokļiem un izvērtēt informācijas ticamību saistībā ar pilsonisko līdzdalību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Līdzdalības veicināšanas kampaņas izstrāde" analizē, kādi argumenti un fakti vislabāk motivē cilvēkus aktīvi piedalīties demokrātijā.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.1. Skaidro, kā pilsoniskā aktivitāte var palīdzēt uzlabot sabiedrību un demokrātiju.

Sasaistes pamatojums: Skolēni multimediju prezentācijā "Kā iesaistīties sabiedriskajās aktivitātēs?" pēta reālus piemērus, kā līdzdalība palīdz stiprināt demokrātiju.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Grupas darbs.

Skolēni analizē reālus piemērus, kur pilsoniskās līdzdalības trūkums ir negatīvi ietekmējis demokrātisko sabiedrību (piemēram, zema vēlētāju aktivitāte, nepiedalīšanās sabiedriskajās aktivitātēs, pasivitāte vietējās kopienās). Viņi apspriež, kādus risinājumus varētu ieviest, lai veicinātu lielāku līdzdalību sabiedrībā. Nodarbības beigās notiek diskusija par to, kā katrs cilvēks var piedalīties pilsoniskajā dzīvē.

7. klasei	Temats: Kas ir pilsoniskā līdzdalība? Aktivitāte "Līdzdalības formu izpēte" Skolēni grupās pēta dažādas pilsoniskās līdzdalības formas (piemēram, balsošana, brīvprātīgais darbs, iesaistīšanās sabiedriskajās organizācijās). Viņi prezentē savus secinājumus un diskutē, kā šīs formas var uzlabot sabiedrību. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija "Kāpēc cilvēki nepiedalās vēlēšanās?" Video analīze "Pilsoniskās līdzdalības nozīme demokrātijā".
8. klasei	Temats: Pilsoniskās līdzdalības trūkuma sekas Aktivitāte "Sekas sabiedrībai" Skolēni analizē gadījumus, kur pilsoniskās līdzdalības trūkums ir izraisījis demokrātijas vājināšanos (piemēram, neinformētu lēmumu pieņemšanu, politisko apātiju). Viņi piedāvā stratēģijas, kā novērst šādas sekas. Citas tēmai izmantojamās metodes: Esejas rakstīšana "Kā pilsoniskā līdzdalība var mainīt sabiedrību?" Grupas darbs: Starptautisku piemēru analīze par līdzdalības veicināšanu.
9. klasei	Temats: Kā veicināt pilsonisko līdzdalību? Aktivitāte "Līdzdalības veicināšanas kampaņas izstrāde" Skolēni grupās izstrādā kampaņu, kuras mērķis ir motivēt jauniešus un pieaugušos piedalīties sabiedriskajos procesos (piemēram, vēlēšanās, vides akcijās, vietējās kopienu aktivitātēs). Viņi izveido plakātus, video vai sociālo mediju stratēģijas. Citas tēmai izmantojamās metodes: Pētījumu projekts "Pilsoniskās līdzdalības veicināšanas piemēri dažādās valstīs". Multimediju prezentācijas "Kā iesaistīties sabiedriskajās aktivitātēs?"

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Kritiskās domāšanas attīstīšana, analizējot pilsoniskās līdzdalības formas

Process: Skolēni pēta un analizē dažādas pilsoniskās līdzdalības formas, piemēram, vēlēšanas, petīcijas, sabiedriskās iniciatīvas, protesta akcijas un brīvprātīgo darbu. Viņi izvērtē, kā šīs formas ietekmē demokrātiju un sabiedrību.

Ieguvumi: Palīdz skolēniem izprast pilsoniskās līdzdalības nozīmi demokrātiskā sabiedrībā, attīsta prasmi kritiski izvērtēt dažādu līdzdalības mehānismu efektivitāti un identificēt veidus, kā katrs indivīds var līdzdarboties sabiedriskajos procesos.

Piemērs: Skolēni analizē konkrētu valsts politisku vai sabiedrisku lēmumu un pēta, kā pilsoņu aktivitātes (piemēram, petīcijas, protesti, līdzdalība diskusijās) ir ietekmējušas šo lēmumu pieņemšanu.

Diskusijas par personīgo atbildību sabiedrības procesos

Process: Skolēni piedalās diskusijās par to, kā individuālā rīcība un izvēles var ietekmēt demokrātijas attīstību un kopienas labklājību. Viņi apspriež arī aktīvas līdzdalības šķēršļus un motivējošos faktorus.

Ieguvumi: Veicina skolēnu spēju argumentēti analizēt pilsoniskās līdzdalības nozīmi, izprast, kā indivīds var ietekmēt sabiedrību un kā viņa iesaiste var veicināt demokrātijas ilgtspēju.
Piemērs: Skolēni tiek sadalīti grupās un katrai grupai tiek dots scenārijs, kur indivīds izvēlas neiesaistīties vai, tieši pretēji, aktīvi piedalīties sabiedriskajos procesos. Pēc analīzes skolēni prezentē secinājumus par to, kā dažādas rīcības ietekmē sabiedrību.

Radoši uzdevumi iesaistes motivācijas attīstībai

Process: Skolēni veido dažādus radošus materiālus (piemēram, plakātus, sociālo mediju kampaņas, īsfilmas, esejas), kas mudina jauniešus iesaistīties pilsoniskajās aktivitātēs un izprast savu ietekmi sabiedrībā.

Ieguvumi: Attīsta skolēnu radošās un komunikācijas prasmes, veicina izpratni par efektīvu sabiedrības informēšanas un motivēšanas stratēģiju izstrādi.

Piemērs: Skolēni izstrādā kampaņu “Jaunieši demokrātijā”, kurā viņi aicina savus vienaudžus aktīvāk iesaistīties sabiedriskajos un politiskajos procesos, piemēram, skolas pašpārvaldē vai vietējās kopienas iniciatīvās.

Resursi

- Pilsoniskā līdzdalība. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba>
- Informatīvs materiāls. Tavās rokās – pasauli kustināt! Pilsoniskās līdzdalības formas un piemēri. Tiesībsarga birojs, 2022. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/resource/2022-pilsoniska-lidzdaliba/>
- Līdzdalības veidi – uzskaitījums formālajiem un neformālajiem līdzdalības veidiem jauniešiem. Pieejams: <https://jaunatneslietas.gov.lv/content/lidzdalibas-veidi>
- Pilsoniskā līdzdalība: Balsošana. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/balsosana>
- Tikai trešā daļa (33%) Latvijas iedzīvotāju ir apmierināti ar savām iespējām līdzdarboties un iesaistīties lēmumu pieņemšanā, kas nosaka viņu dzīvesvietas attīstību. Pieejams: <https://www.kantar.lv/tresa-dala-33-latvijas-iedzivotaju-ir-apmierinati-ar-savam-iespejam-lidzdarboties-un-iesaistities-lemumu-pienemsana-kas-nosaka-vinu-dzivesvietas-attistibu-2/>
- Referendumi. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/balsosana/referendumi>
- Tautas nobalsošanas. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/tautas-nobalsosanas>
- Vēlēšanas. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/balsosana/velesanas>
- Kandidēšana vēlēšanās. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/kandidesana-velesanas>
- Saeimas vēlēšanas. Rezultāti. Pieejams: https://www.cvk.lv/lv/14-saeimas-velesanas?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
- Pašvaldību vēlēšanas. Informācija vēlētājiem, kandidātiem un rezultāti. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/pasvaldibu-velesanas>
- Eiropas Parlamenta vēlēšanas 2024. Rezultāti. Pieejams: <https://epv2024.cvk.lv/velesanu-rezultati>
- Centrālās vēlēšanu komisijas – vēlētāju attieksmju pētījumi. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/petijumi>
- Vēlēšanu tēmas. Jauniešu Saeima. Pieejams: <https://jauniesusaeima.lv/velesanu-temas/>
- Vēlētāju aktivitātes samazināšanās cēloņu un to ietekmējošo faktoru izvērtējams (2022, LU). Pieejams: <https://ppdb.mk.gov.lv/wp-content/uploads/2022/02/Veletaju-lidzdalibas-petijums-LU-PETIJUMS.pdf>
- Vēlētāju attieksmju pētījums 2022. Pēcvēlēšanu aptauja (2022, SKDS). Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/title_file/P%C4%93cv%C4%93l%C4%93C5%A1anu%20aptauja_CVK_102022.pdf
- Brīvprātīgais darbs. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/brivpratigais-darbs>
- Jauniešu līdzdalība. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/jauniesu-lidzdaliba>
- Nepilngadīgo līdzdalības tiesības. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/jauniesu-lidzdaliba/nepilngadigo-lidzdalibas-tiesibas>
- Balsošanas ierobežojumi. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/balsosana/ierobezojumi>

Stundas tēma: Draudi demokrātijai

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei, temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

- 1.2. Uzklaua atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē demokrātijas vērtības un to apdraudējumus, diskutējot par cilvēktiesībām, vārda brīvību un līdzdalību.
- 1.5. Salīdzina dažādu cilvēku pieredzētos notikumus ar Latvijas un pasaules demokrātiskajiem procesiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta demokrātijas attīstību dažādos laikos un valstīs, salīdzinot demokrātijas un autoritārisma piemērus.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

- 2.3. Skaidro, kā cilvēku līdztiesības un vienlīdzības principu ievērošana veicina demokrātiskās sabiedrības attīstību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā neiecietība un diskriminācija var vājināt demokrātisko vidi un veicināt sabiedrības sašķeltību.
- 2.5. Sadarbojoties grupā, izstrādā risinājumus, kā novērst draudus demokrātijai un veicināt pilsonisko līdzdalību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupās piedāvā konkrētus pasākumus, kas varētu mazināt dezinformācijas izplatību un populisma ietekmi.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

- 3.1. Pauž viedokli par to, kāpēc demokrātiskā valsts ir nozīmīga sabiedrības attīstībai.
Sasaistes pamatojums: Skolēni debatē par to, kā demokrātija aizsargā pilsoņu tiesības un kā tās vājuma brīžos rodas demokrātijas draudi.
- 3.2. Skaidro, kā pilsoniskā līdzdalība un sabiedriskā aktivitāte var novērst draudus demokrātijai.
Sasaistes pamatojums: Skolēni apspriež, kā cilvēki var iesaistīties politiskajos procesos un aizsargāt demokrātiskas vērtības.
- 3.4. Analizē manipulācijas mehānismus politiskajā komunikācijā un sociālajos medijos.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā populisms un dezinformācija ietekmē vēlēšanu uzvedību un demokrātisko procesu.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

- 4.1. Analizē, kā ekonomiskie faktori var ietekmēt demokrātijas stabilitāti.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā ekonomiskās krīzes un nevienlīdzība var veicināt populisma un autoritārisma pieaugumu.
- 4.2. Skaidro, kā uzņēmējdarbības un ekonomikas attīstība ir saistīta ar politisko stabilitāti.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā korupcija un politiskās varas ļaunprātīga izmantošana ietekmē ekonomiku un investīciju vidi.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro, kā sabiedrības līdzdalība ietekmē valsts attīstību un demokrātijas ilgtspēju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā pilsoniskā līdzdalība var palīdzēt novērst demokrātijas vājināšanos un nodrošināt ilgtspējīgu attīstību.
- 5.3. Analizē demokrātijas attīstību un draudus vietējā un globālā mērogā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādas valstis cīnās ar demokrātijas krīzēm un kā pilsoniskā sabiedrība var veicināt pārmaiņas.

6. Kultūra un globalizācija

- 6.1. Skaidro, kā kultūras atšķirības un vērtību sistēmas ietekmē demokrātiskos procesus dažādās valstīs.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā dažādu valstu politiskās tradīcijas un kultūras ietekmē demokrātijas stabilitāti.
- 6.3. Analizē, kā globalizācija un starptautiskā sadarbība var stiprināt vai apdraudēt demokrātiju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni apskata, kā starptautiskās organizācijas (piemēram, ANO, ES) ietekmē demokrātijas attīstību pasaulē.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

- 7.1. Pēta demokrātijas attīstību dažādos vēstures periodos un analizē, kādi faktori to apdraudēja.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta vēsturiskus piemērus, kur demokrātija tika apdraudēta (piemēram, totalitārie režīmi, militārie apvērsumi).
- 7.2. Salīdzina demokrātijas un autoritārisma piemērus, analizējot to ietekmi uz sabiedrību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā sabiedrības attīstību ir ietekmējušas pārejas no demokrātijas uz autoritāru režīmu.

8. Mediju un informācijas pratība

- 8.1. Analizē, kā mediji un sociālie tīkli var ietekmēt demokrātijas attīstību un sabiedrisko domu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta dezinformācijas izplatību un to, kā mediji var tikt izmantoti, lai ietekmētu vēlētajus un politiskos procesus.
- 8.2. No dažādiem informācijas avotiem iegūst un analizē politisko dezinformāciju un tās sekas.
Sasaistes pamatojums: Skolēni mācās atpazīt propagandas metodes un manipulāciju politiskajā komunikācijā.
- 8.3. Pēta faktu pārbaudes metodes un analizē, kā tās palīdz aizsargāt demokrātiju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izmanto uzticamus informācijas avotus un faktu pārbaudes rīkus, lai izvērtētu politisko informāciju.

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

- 1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus un analizē dažāda veida informāciju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta un analizē, kā demokrātijas draudi (piemēram, dezinformācija, populisms) ietekmē sabiedrību un politiskos procesus.
- 1.2. Veido loģiskus spriedumus, spriež no konkrētā uz vispārīgo un atšķir faktus no viedokļa.
Sasaistes pamatojums: Skolēni trenē spēju atšķirt faktus no propagandas un populistiskas retorikas, analizējot politiskos solījumus un dezinformāciju.
- 1.3. Nosaka reālas vajadzības un raksturo problēmas būtību, piedāvā risinājumus, izvērtējot to ietekmi uz demokrātiju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izstrādā stratēģijas, kā pilsoniskā līdzdalība var mazināt draudus demokrātijai.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

- 2.1. Uz pasauli raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izstrādā inovatīvas kampaņas, kas palīdzētu sabiedrībai atpazīt un novērst draudus demokrātijai.
- 2.3. Saskaroties ar grūtībām, neatlaidīgi meklē un rod risinājumu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē demokrātijas krīzes vēsturē un meklē risinājumus, kas varētu palīdzēt mūsdienās.

3. Pašvadīta mācīšanās

- 3.4. Mācību procesa laikā sociāli pieņemami vada emocijas un uzvedību. Analizē domu un emociju ietekmi uz atbildīgu personisko lēmumu pieņemšanu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni reflektē par to, kā emocijas tiek izmantotas politiskajā komunikācijā, lai manipulētu ar vēlētājiem.

4. Sadarbība

- 4.1. Analizē sarežģītus sabiedriskus procesus, vērtē to cēloņus un sekas, kā arī piedāvā argumentētus risinājumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupās pēta demokrātijas draudus un meklē veidus, kā sabiedrība var stiprināt demokrātiju.
- 4.2. Pauž savu un uzklausa otra viedokli, ievērojot cieņu pret sarunas partneri, rod vienojošu viedokli situācijā, kad pusēm ir atšķirīgi uzskati.
Sasaistes pamatojums: Skolēni trenē spēju uzklaut atšķirīgus politiskos viedokļus un veidot argumentētu diskusiju par demokrātijas nākotni.

5. Pilsoniskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro savu skatījumu par demokrātijas procesu un pamato to ar dažādos avotos gūtu informāciju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā politiskā manipulācija un populisms ietekmē vēlēšanu rezultātus un sabiedrības uzticību demokrātijai.
- 5.2. No pieredzes secina, kā sabiedrības vērtības laika gaitā mainās un ietekmē demokrātisko vidi.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādās valstīs un vēstures periodos demokrātijas vērtības ir stiprinātas vai apdraudētas.
- 5.4. Piedāvā īstenojamus un ilgtspējīgus risinājumus demokrātijas stiprināšanai sabiedrībā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izstrādā priekšlikumus pilsoniskās līdzdalības veicināšanai un dezinformācijas mazināšanai.

6. Digitālā pratība

- 6.1. Izvēlas un izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izmanto faktu pārbaudes rīkus, lai analizētu politisko informāciju un atpazītu dezinformāciju.
- 6.3. Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā mediji un sociālie tīkli var veicināt vai apdraudēt demokrātiju.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Kritiskās domāšanas spēle

Skolēni grupās pēta dažādus iespējamus draudus demokrātijai (piemēram, dezinformācija, neiecietība, korupcija, populisms, pilsoniskās līdzdalības trūkums). Katrā grupā tiek analizēti šo draudu iemesli, sekas un iespējamie risinājumi. Nodarbības beigās grupas prezentē savus secinājumus un piedāvā risinājumus klasē notiekošās simulētās diskusijās.

7. klasei	Temats: Ko nozīmē būt pilsonim demokrātijā? Aktivitāte "Demokrātijas vērtību izpēte" Skolēni mazās grupās pēta demokrātijas pamatvērtības (cilvēktiesības, vārda brīvība, līdzdalība). Pēc tam viņi veido plakātus, kur ilustrē, kā šīs vērtības var tikt apdraudētas, piemēram, ar dezinformāciju vai neiecietību. Nodarbības beigās grupas prezentē savus plakātus. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusijas "Kā mēs varam pasargāt savas tiesības?" Video analīze "Demokrātijas apdraudējumu piemēri pasaulē".
8. klasei	Temats: Demokrātijas draudi mūsdienu sabiedrībā Piemērs ar vienu metodi Aktivitāte "Demokrātijas draudu simulācija":skolēni grupās izspēlē simulācijas spēli, kur katra grupa pārstāv dažādus demokrātijas draudus (piemēram, populisms vai korupcija). Viņiem jāprezentē, kā viņu pārstāvētais drauds ietekmē sabiedrību un kādi ir iespējamie risinājumi. Citas tēmai izmantojamās metodes: Esejas rakstīšana "Kā es varu aizsargāt demokrātiju?" Grupas darbs: problēmu risināšanas stratēģiju izstrāde.
9. klasei	Temats: Demokrātijas vērtību aizsardzība Latvijas un pasaules mērogā Aktivitāte "Debates par demokrātijas nākotni" Skolēni tiek sadalīti divās komandās: viena aizstāv demokrātijas stiprināšanas pasākumus (piemēram, pilsoniskās līdzdalības veicināšanu), otra apspriež izaicinājumus un draudus (piemēram, dezinformāciju). Nodarbības beigās notiek debates. Citas tēmai izmantojamās metodes: Pētījumu projekts "Cilvēktiesību aizsardzība Latvijā un pasaulē". Multimediju prezentācijas "Demokrātijas draudi: pagātne un mūsdienas".

Sadarbības veicināšana grupu darbos

Process: Skolēni strādā grupās, lai analizētu dažādus demokrātijas apdraudējuma veidus, piemēram, dezinformāciju, politisko populismu, vēlētāju pasivitāti vai korupciju. Katra grupa izvēlas konkrētu aspektu, pēta tā cēloņus un iespējamās sekas sabiedrībā.

leguvumi: Attīsta sadarbības prasmes, spēju argumentēt un veidot pamatotus secinājumus, kā arī veicina izpratni par demokrātijas trauslumu un nepieciešamību to aizsargāt.

Piemērs: Skolēni analizē kādu vēsturisku vai mūsdienu situāciju, kurā demokrātija tika apdraudēta (piemēram, totalitāro režīmu rašanos, vēlēšanu manipulācijas vai vārda brīvības ierobežojumus), un piedāvā iespējamus risinājumus šo problēmu novēršanai.

Kritiskās domāšanas uzdevumi

Process: Skolēni analizē dažādas situācijas un argumentus, kas saistīti ar demokrātijas apdraudējumiem, izvērtējot informācijas avotu uzticamību un argumentācijas loģiku. Viņiem jāizvērtē, kā sabiedrība var atpazīt un novērst šos draudus.

leguvumi: Attīsta spēju analizēt un kritiski izvērtēt informāciju, uzlabo argumentācijas un problēmu risināšanas prasmes.

Piemērs: Skolēni saņem dažādus politiskus izteikumus vai rakstus par kādu aktuālu sabiedrisko jautājumu un analizē, vai tajos izmantoti dezinformācijas paņēmieni, populistiska retorika vai cita veida manipulācijas.

Integrēti projekti ar citām mācību tēmām, piemēram, vēsturi un sociālajām zinībām

Process: Skolēni veic pētījumu par demokrātijas attīstību un tās apdraudējumiem dažādos laikmetos un valstīs, sasaistot vēstures un sociālo zinību perspektīvas. Projekta ietvaros viņi izstrādā prezentācijas, video vai rakstus par demokrātijas stiprināšanas iespējām.

leguvumi: Veicina starpdisciplināru domāšanu, palīdz skolēniem sasaistīt vēsturiskos un mūsdienu procesus, attīsta pētniecības un analītiskās prasmes.

Piemērs: Skolēni veic salīdzinošu pētījumu par demokrātijas sabrukumu 20. gadsimta totalitārajos režīmos un salīdzina to ar mūsdienu situācijām, kurās demokrātiskās vērtības ir apdraudētas (piemēram, ierobežota preses brīvība, vēlēšanu krāpšana).

Resursi

- ANO cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/resource/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija/>
- Latvijas Satversme. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>
- Kas ir populisms. Pieejams: <https://www.cilvektiesibas.info/raksti/populisms-vienkarsi-demagogija-vai-patiesi-draudi-demokratijai?>
- LMS ziņa. Ziņojums brīdina par demokrātijas eroziju un vēlētāju aktivitātes mazināšanos pasaulē. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/17.09.2024-zinojums-bridina-par-demokratijas-eroziju-un-veletaju-aktivitates-mazinasanos-pasaule.a569096/>
- Starptautiskais Demokrātijas un vēlēšanu palīdzības institūta ziņojums par 173 pasaules valstu demokratizācijas novērtējumu no 2008.-2023. gadam. Pieejams: <https://www.idea.int/gsod/2024/>
- LAMPA diskusija "Demokrātija. Vērtības draudi". Pieejams: <https://fb.watch/wQLNy-pChb/>
- Valstu rangs pēc pārstāvības, tiesībām, tiesiskuma un līdzdalības. Pieejams: <https://www.idea.int/gsod/2024/countries/>
- Klimata pārmaiņas un demokrātija. Pieejams: <https://www.idea.int/theme/climate-change-and-democracy>
- The Economist: Demokrātijas indeksa ziņojums. Pieejams: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2023/>
- Video un komentāri par dažādiem globāliem jautājumiem dažādās pasaules valstīs. Pieejams: <https://www.eiu.com/n/content/videos/>
- EIU Democracy Index, Pasaules bankas grupa. Pieejams: <https://prosperitydata360.worldbank.org/en/indicator/EIU+DI+INDEX>
- Demokrātijas aizsardzība. Pieejams: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy_lv
- Cīņa par demokrātiskām vērtībām mūsdienu Eiropas mākslinieku skatījumā. Pieejama izstāde tiešsaistē, lejupielādējams pedagoģiskais materiāls, mākslinieku video, izstādes katalogs. Pieejams: <https://art-collection.europarl.europa.eu/lv/exhibitions/art-in-democracy/>
- Disinformation & the Threat to Democracy (angļu valodā, 48 min, 10 s). Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=WUINPhVx_WQ
- "EUcraft" – digitāla simulācijas spēle. Pieejams: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/eucraft-digital-simulation-game_lv

Uzdevumu piemēri

- Eseja: "Kā es redzu savu lomu demokrātijas aizsardzībā?"
- Pārbaudes darbs: Testa jautājumi par demokrātijas vērtībām un draudiem.
- Darba lapa: Analizēt demokrātijas draudus konkrētā situācijā, piedāvājot risinājumus, piemēram, foto: piketā pieprasa aizsargāt demokrātiju, pieejams: <https://satori.lv/article/foto-piketa-pieprasa-aizsargat-demokratiju-un-atlaist-ogres-meru>

Darba lapa

Drauds	Piemērs	Kāds ir risinājums?
Dezinformācija un viltus ziņas. Dezinformācijas izplatīšanās, īpaši digitālajā vidē, grauj sabiedrības uzticību medijiem un valsts institūcijām, veicinot polarizāciju un neuzticēšanos demokrātiskajiem procesiem.		
Populisms un autoritārisma pieaugums. Populistiski līderi, izmantojot vienkāršotus risinājumus sarežģītām problēmām, var vājināt demokrātiskās institūcijas un tiesiskumu, apdraudot demokrātijas principus.		
Vēlētāju aktivitātes samazināšanās. Samazinoties vēlētāju līdzdalībai vēlēšanās, tiek apdraudēta demokrātijas leģitimitāte un pārstāvniecība, kas var novest pie politiskās apātijas un radikalizācijas.		
Vēlētāju aktivitātes samazināšanās. Samazinoties vēlētāju līdzdalībai vēlēšanās, tiek apdraudēta demokrātijas leģitimitāte un pārstāvniecība, kas var novest pie politiskās apātijas un radikalizācijas		
Ārvalstu iejaukšanās un kiberuzbrukumi. Ārvalstu iejaukšanās, tostarp kiberuzbrukumi un informācijas manipulācijas, var destabilizēt vēlēšanu procesus un mazināt sabiedrības uzticību demokrātiskajām institūcijām.		
Tiesiskuma un cilvēktiesību ierobežošana. Valstīs, kurās tiek ierobežota tiesu neatkarība un cilvēktiesības, demokrātija tiek vājināta, radot apstākļus autoritārisma nostiprināšanai.		

Stundas tēma: Korupcija un tās ietekme uz demokrātiju

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei, temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

- 1.2. Uzklaua atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā dažādās sabiedrībās tiek uztverta korupcija un kā tas ietekmē pilsoņu attieksmi pret valdību un demokrātiskajiem procesiem.
- 1.5. Salīdzina dažādu cilvēku pieredzētos notikumus ar korupcijas gadījumiem Latvijas un pasaules vēsturē.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā korupcija ir ietekmējusi politiskos un ekonomiskos procesus dažādos laikos un kultūrās.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

- 2.3. Skaidro, kā tiesiskuma un līdzdalības principu ievērošana veicina demokrātisko sabiedrību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā korupcija mazina uzticību demokrātiskām institūcijām un kā to var novērst.
- 2.5. Sadarbojoties grupā, izvērtē sabiedrības līdzdalības nozīmi korupcijas apkarošanā un piedāvā risinājumus tās mazināšanai.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupās izstrādā konkrētus pasākumus, kuri var palīdzēt mazināt korupciju politiskajā un sociālajā vidē.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

- 3.1. Pauž viedokli par to, kāpēc tiesiskums un pilsoniskā līdzdalība ir svarīga demokrātijas saglabāšanai.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskutē par to, kā korupcija apdraud demokrātiju, un kā pilsoniskās aktivitātes var to ierobežot.
- 3.2. Skaidro, kā sabiedrības iesaiste un pilsoniskā aktivitāte var veicināt korupcijas mazināšanu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta dažādas pilsoniskās līdzdalības formas (petīcijas, protesti, mediji), kas palīdz cīnīties pret korupciju.
- 3.4. Analizē korupcijas mehānismus un tās ietekmi uz valsts pārvaldi un tiesiskumu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izpēta dažādus korupcijas veidus un to ietekmi uz politisko un ekonomisko vidi.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

- 4.1. Analizē, kā korupcija ietekmē valsts ekonomisko attīstību un sabiedrības labklājību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā korupcija mazina investīcijas un ekonomikas izaugsmi, radot nevienlīdzību.
- 4.2. Skaidro, kā uzņēmējdarbības un ekonomikas attīstība ir saistīta ar politisko stabilitāti un korupcijas līmeni.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā korupcija negatīvi ietekmē uzņēmējdarbības vidi un konkurences principus.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro, kā korupcija kavē ilgtspējīgu attīstību un demokrātisko procesu nostiprināšanos.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā korupcija veicina ekonomisko un sociālo nevienlīdzību un kavē ilgtspējīgus politiskos lēmumus.
- 5.3. Vērtē dažādu valstu pieredzi cīņā ar korupciju un tās efektivitāti.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādās pasaules valstīs ir veiksmīgi vai neveiksmīgi mēģināti ierobežot korupciju.

6. Kultūra un globalizācija

- 6.1. Skaidro, kā kultūras vērtības un sociālās normas ietekmē attieksmi pret korupciju dažādās valstīs.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā korupcija tiek uztverta dažādās kultūrās un kā sabiedrības attieksme ietekmē tās izplatību.
- 6.3. Analizē, kā globalizācija un starptautiskā sadarbība ietekmē cīņu pret korupciju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā starptautiskas organizācijas (piemēram, “Transparency International”, ANO) palīdz cīņā pret korupciju.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

- 7.1. Pēta korupcijas gadījumus vēsturē un analizē to ietekmi uz sabiedrības attīstību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta vēsturiskus piemērus, kad korupcija ir vājinājusi valstis vai izraisījusi sabiedriskos nemierus.
- 7.2. Salīdzina dažādu politisko sistēmu pieeju korupcijas apkarošanā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādas politiskās sistēmas (demokrātija, autoritārisms) ir cīnījušās ar korupciju.

8. Mediju un informācijas pratība

- 8.1. Analizē, kā mediji un žurnālistika var palīdzēt atklāt un novērst korupciju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta žurnālistikas lomu korupcijas atklāšanā un sabiedrības informēšanā.
- 8.2. No dažādiem informācijas avotiem iegūst un analizē datus par korupciju un tās sekām.
Sasaistes pamatojums: Skolēni meklē uzticamus avotus, lai noskaidrotu, cik efektīvi tiek īstenotas antikoruācijas politikas.

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

- 1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus un analizē dažāda veida informāciju par korupciju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta korupcijas mehānismus un to ietekmi uz demokrātiju, analizējot dažādus avotus, lai izprastu problēmas cēloņus un sekas.
- 1.2. Veido loģiskus spriedumus, spriež no konkrētā uz vispārīgo un atšķir faktus no viedokļa.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē politiku un amatpersonu izteikumus, nosakot, kur tiek izmantoti fakti un kur manipulācija vai populisms.
- 1.3. Nosaka reālas vajadzības un raksturo problēmas būtību – atpazīst un formulē problēmu kontekstā, kuru raksturo savstarpēji atkarīgi faktori.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā korupcija ietekmē dažādus sabiedrības aspektus (ekonomiku, uzticību valdībai, tiesiskumu) un izstrādā iespējamus risinājumus.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

- 2.1. Uz pasauli raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izstrādā inovatīvas kampaņas vai metodes, kas palīdzētu sabiedrībai apkarot korupciju un veicināt caurspīdīgumu.
- 2.3. Saskaroties ar grūtībām, neatlaidīgi meklē un rod risinājumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādas organizācijas un valstis ir veiksmīgi apkarota korupcija un kā šos modeļus var pielāgot citām situācijām.

3. Pašvadīta mācīšanās

- 3.4. Mācību procesa laikā vada emocijas un uzvedību sociāli pieņemami. Analizē domu un emociju ietekmi uz atbildīgu personisko lēmumu pieņemšanu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni reflektē par to, kā emocijas (dusmas par negodīgumu, neuzticēšanās varai) var ietekmēt viņu spriedumus par korupciju un kā saglabāt kritisko domāšanu.

4. Sadarbība

- 4.1. Analizē sabiedrības problēmas un piedāvā argumentētus risinājumus, izvērtējot cēloņus un sekas.
Sasaistes pamatojums: Grupās skolēni pēta korupcijas sekas un meklē risinājumus, kā sabiedrība var to mazināt, izmantojot dažādas pieejas (likumdošanu, izglītību, pilsonisko aktivitāti).
- 4.2. Pauž savu un uzklausā otra viedokli, ievērojot cieņu pret sarunas partneri.
Sasaistes pamatojums: Debatēs par korupcijas ietekmi skolēni trenē spēju pamatot savu viedokli un cienīt dažādus skatījumus uz problēmu.

5. Pilsoniskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro, kā pilsoniskā aktivitāte var palīdzēt novērst korupciju un stiprināt demokrātiju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā sabiedrības iesaiste (mediji, aktivisti, vēlētāji) palīdz atklāt un mazināt korupciju.
- 5.2. No pieredzes secina, kā sabiedrības vērtības laika gaitā mainās un ietekmē korupcijas uztveri.
Sasaistes pamatojums: Skolēni salīdzina sabiedrības attieksmi pret korupciju dažādos laikos un dažādās valstīs, analizējot vēsturiskus piemērus.
- 5.4. Piedāvā īstenojamus un ilgtspējīgus risinājumus korupcijas apkarošanai sabiedrībā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupās izstrādā konkrētus priekšlikumus, kā uzlabot caurspīdību un uzticību politiskajām un juridiskajām institūcijām.

6. Digitālā prasme

- 6.1. Izvēlas un izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, lai analizētu un kritiski vērtētu informāciju par korupciju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izmanto faktu pārbaudes rīkus un uzticamus informācijas avotus, lai analizētu korupcijas skandālus un to atspoguļojumu medijos.
- 6.3. Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā korupcija tiek atspoguļota dažādās mediju platformās, un kā atšķirīgas ziņu aģentūras var manipulēt ar informāciju.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Grupas darbs

Skolēni grupās pēta, kā korupcija ietekmē demokrātiskos procesus, piemēram, vēlēšanas, tiesiskumu, sabiedrības uzticību un ekonomisko attīstību. Katrs skolēns vai grupa veido plakātu vai prezentāciju ar piemēriem un iespējamajiem risinājumiem. Nodarbības beigās notiek diskusija par to, kā sabiedrība var cīnīties pret korupciju.

7. klasei	Temats: Kas ir korupcija? Aktivitāte "Korupcijas definēšana" Skolēni mazās grupās pēta korupcijas jēdzienu, izmantojot piemērus no dažādiem avotiem (medijiem, vēstures, literatūras). Viņi nosaka, kas ir korupcija un prezentē savus secinājumus. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija "Vai korupcija var būt sabiedrības norma?" Video analīze "Korupcijas ietekme dažādās valstīs".
8. klasei	Temats: Korupcijas sekas sabiedrībai Aktivitāte "Korupcijas sekas" Skolēni izveido infografikas, kurās ilustrē korupcijas sekas, piemēram, ekonomiskos zaudējumus, uzticības mazināšanos demokrātiskām institūcijām un sabiedrības nevienlīdzību. Nodarbības beigās infografikas tiek izliktas klasē un apspriestas. Citas tēmai izmantojamās metodes: Debates "Vai korupcija vienmēr ir slikta?" Grupas darbs: Starptautisku piemēru analīze par korupcijas apkarošanu.
9. klasei	Temats: Kā cīnīties ar korupciju? Aktivitāte "Antikorupcijas kampaņas izstrāde" Skolēni grupās izstrādā un prezentē savu antikorupcijas kampaņu, piedāvājot konkrētus risinājumus korupcijas mazināšanai. Viņi var veidot plakātus, video vai kampaņas plānus. Citas tēmai izmantojamās metodes: Pētījums "Korupcijas mazināšanas piemēri pasaulē". Multimediju prezentācijas "Kā korupcija ietekmē mūsu valsti?".

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Kritiskās domāšanas veicināšana grupu darbos

Process: Skolēni strādā grupās, analizējot dažādus korupcijas gadījumus un to ietekmi uz demokrātijas attīstību, izmantojot kritiskās domāšanas jautājumus un argumentāciju.

Ieguvumi: Palīdz skolēniem izprast korupcijas mehānismus, attīstīt spēju izvērtēt tās sekas un analizēt dažādu rīcībpolitiku efektivitāti korupcijas novēršanā.

Piemērs: Skolēni analizē divas valstis – vienu ar augstu korupcijas līmeni un vāju demokrātiju un otru ar stingru korupcijas novēršanas politiku un stabilu demokrātiju (statistikai izmantojamie resursi atrodami zemāk). Pēc tam grupas diskutē par to, kāpēc šīs atšķirības pastāv un kādi varētu būt iespējamie risinājumi.

Integrētas pieejas izmantošana, sasaistot tēmu ar vēsturi, politiku un ekonomiku

Process: Skolēni pēta korupcijas vēsturisko attīstību, tās saikni ar politiskajām sistēmām un ekonomiskajiem faktoriem, lai izprastu tās ilgtermiņa ietekmi uz sabiedrību un valsts attīstību.

Ieguvumi: Veicina starpdisciplināru domāšanu, palīdz izprast, kā korupcija ietekmē dažādas valsts jomas un kā vēsturiski piemēri var palīdzēt novērst korupciju mūsdienās.

Piemērs: Skolēni pēta korupcijas ietekmi uz Senās Romas sabrukumu, Padomju Savienības birokrātiju un mūsdienu valstu pārvaldību, sasaistot šos gadījumus ar politiskajām un ekonomiskajām sekām.

Praktiski piemēri, lai ilustrētu tēmas nozīmīgumu

Process: Skolēni analizē reālus gadījumus no dažādām pasaules valstīm, lai izprastu, kā korupcija ietekmē demokrātisko procesu, valsts ekonomiku un iedzīvotāju uzticību valdībai.

Ieguvumi: Palīdz skolēniem izveidot saikni starp teorētisko informāciju un reālās dzīves piemēriem, attīstot spēju identificēt korupcijas pazīmes un to sekas.

Piemērs: Skolēni pēta, kā politiskās korupcijas skandāli ir ietekmējuši vēlēšanu iznākumus un sabiedrības uzticību demokrātijai, piemēram, “Watergate” skandālu ASV vai nesenos korupcijas gadījumus Eiropas valstīs.

Resursi

- LAMPA diskusija "Demokrātija. Vērtības draudi". Pieejams: <https://fb.watch/wQLNy-pChb/>
- ANO cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/resource/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija/>
- Latvijas Satversme. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/57980-latvijas-republikas-satversme>
- Kas ir populisms. Pieejams: <https://www.cilvektiesibas.info/raksti/populisms-vienkarsi-demagogija-vai-patiesi-draudi-demokratijai?>
- LMS ziņa. Ziņojums brīdina par demokrātijas eroziju un vēlētāju aktivitātes mazināšanos pasaulē. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/17.09.2024-zinojums-bridina-par-demokratijas-eroziju-un-veletaju-aktivitates-mazinasanos-pasaule.a569096/>
- Starptautiskais Demokrātijas un vēlēšanu palīdzības institūta ziņojums par 173 pasaules valstu demokratizācijas novērtējumu no 2008.-2023. gadam. Pieejams: <https://www.idea.int/gsod/2024/>
- Valstu rangs pēc pārstāvības, tiesībām, tiesiskuma un līdzdalības. Pieejams: <https://www.idea.int/gsod/2024/countries/>
- Klimata pārmaiņas un demokrātija. Pieejams: <https://www.idea.int/theme/climate-change-and-democracy>
- The Economist: Demokrātijas indeksa ziņojums. Pieejams: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2023/>
- Video un komentāri par dažādiem globāliem jautājumiem dažādās pasaules valstīs. Pieejams: <https://www.eiu.com/n/content/videos/>
- EIU Democracy Index, Pasaules bankas grupa. Pieejams: <https://prosperitydata360.worldbank.org/en/indicator/EIU+DI+INDEX>
- Demokrātijas aizsardzība. Pieejams: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy_lv
- Cīņa par demokrātiskām vērtībām mūsdienu Eiropas mākslinieku skatījumā. Pieejama izstāde tiešsaistē, lejupielādējams pedagoģiskais materiāls, mākslinieku video, izstādes katalogs. Pieejams: <https://art-collection.europarl.europa.eu/lv/exhibitions/art-in-democracy/>
- Disinformation & the Threat to Democracy (angļu valodā, 48 min, 10 s). Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=WUINPhVx_WQ
- "EUcraft" – digitāla simulācijas spēle. Pieejams: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/eucraft-digital-simulation-game_lv

Uzdevumu piemēri

- Eseja: "Kā es varētu palīdzēt mazināt korupciju savā sabiedrībā?"
- Pārbaudes darbs: Testa jautājumi par korupcijas veidiem, cēloņiem un sekām.

Darba lapa

Analizēt korupcijas sekas konkrētā gadījumā, izmantojot piemērus!

Korupcijas veids	Piemērs	Sekas
Politiskā korupcija	Politīķi pieņem kukuļus apmaiņā pret likumdošanas izmaiņām	Sabiedrības uzticības zudums, politiskā nestabilitāte.
Ekonomiskā korupcija		
Tiesu sistēmas korupcija		
Sabiedriskā sektora korupcija		

Stundas tēma: Dezinformācija un tās ietekme uz sabiedrību un demokrātiju

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei, temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

- 1.2. Uzklaua atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni mācās atšķirt uzticamus ziņu avotus no manipulācijas un propagandas, analizējot dažādus skatījumus uz sabiedriskajiem procesiem.
 1.5. Salīdzina dažādu cilvēku pieredzētos notikumus ar dezinformācijas izplatību dažādos laikos un kultūrās.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā propaganda un dezinformācija ir izmantota vēsturē, piemēram, kara laikā vai vēlēšanu kampaņās.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

- 2.3. Skaidro, kā sabiedrības attieksme pret informācijas avotiem ietekmē sabiedrības uzticību demokrātiskajiem procesiem.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā dezinformācija var vājināt uzticību medijiem un demokrātiskām institūcijām.
 2.5. Sadarbojoties grupā, izvērtē dezinformācijas sekas un piedāvā sabiedrībai piemērotus risinājumus tās mazināšanai.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni grupās izstrādā dezinformācijas apkarošanas stratēģijas un sabiedrības izglītošanas kampaņas.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

- 3.1. Pauž viedokli par to, kā uzticama informācija un kritiskā domāšana veicina demokrātijas stabilitāti.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni diskutē par to, kā demokrātijās tiek veicināta mediju brīvība un kā nepatiesa informācija var apdraudēt demokrātiskos procesus.
 3.2. Skaidro, kā dezinformācija var ietekmēt vēlēšanu rezultātus un pilsoņu uzskatus.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta konkrētus piemērus, kā viltus ziņas ir ietekmējušas sabiedrības izvēles vēlēšanās un politiskajos procesos.
 3.4. Analizē manipulācijas mehānismus politiskajā komunikācijā un sociālajos medijos.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā politiķi un mediji var izmantot propagandu un emocionāli iedarbīgus saukļus, lai ietekmētu sabiedrības viedokli.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

- 4.1. Analizē, kā dezinformācija var ietekmēt ekonomiku un tirgus attīstību.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā viltus ziņas par ekonomiku un finanšu krīzēm var radīt nestabilitāti tirgū un ietekmēt investoru lēmumus.
 4.2. Skaidro, kā sociālo tīklu un mediju uzņēmumi pelna ar informācijas izplatīšanu, un kā tas ietekmē dezinformācijas izplatību.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā reklāmas ieņēmumi un “klikšķu ekonomika” veicina viltus ziņu radīšanu un izplatīšanu.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro, kā uzticama informācija ir būtiska ilgtspējīgu sabiedrības attīstības mērķu sasniegšanai.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā nepatiesa informācija par klimata pārmaiņām un zinātni var kavēt ilgtspējīgas politikas veidošanu.
 5.3. Vērtē dažādu valstu stratēģijas cīņā pret dezinformāciju un propagandu.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādās valstīs tiek regulēti mediji, un kā tiek ierobežota viltus ziņu izplatība.

6. Kultūra un globalizācija

- 6.1. Skaidro, kā dažādas kultūras uztver informāciju, un kā tas ietekmē dezinformācijas izplatību.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā dažādu valstu sabiedrības reaģē uz viltus ziņām un propagandu.
 6.3. Analizē, kā globalizācija un starptautiskā sadarbība ietekmē informācijas plūsmu un tās kvalitāti.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā starptautiski mediji un starpvalstu attiecības ietekmē informācijas patēriņu un uzticību dažādiem avotiem.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

- 7.1. Pēta propagandas izmantošanu vēsturē un tās ietekmi uz sabiedrības uztveri un politiskajiem lēmumiem.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā propaganda ir tikusi izmantota autoritāros režīmos un karu laikā, lai kontrolētu sabiedrības viedokli.
 7.2. Salīdzina dezinformācijas izplatību dažādos vēsturiskajos periodos un analizē tās ietekmi uz demokrātijas attīstību.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādos laikos (piemēram, Aukstā kara laikā vai mūsdienās) informācijas manipulācija ir ietekmējusi sabiedrību.

8. Mediju un informācijas pratība

- 8.1. Analizē, kā mediji un sociālie tīkli var ietekmēt sabiedrisko domu un vēlēšanu procesus.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādi mediji atspoguļo politiskos notikumus, un kā tas var ietekmēt vēlētāju uzskatus.
 8.2. No dažādiem informācijas avotiem iegūst un analizē dezinformāciju un tās sekas.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta faktu pārbaudes metodes un mācās, kā atpazīt viltus ziņas un propagandu.
 8.3. Pēta dezinformācijas ierobežošanas stratēģijas un analizē, kā tās palīdz aizsargāt demokrātiju.
 Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē žurnālistikas ētiku un valstu stratēģijas cīņā pret viltus ziņām.

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

- 1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus un analizē dažāda veida informāciju par dezinformāciju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta dažādus dezinformācijas piemērus, analizē avotus, un noskaidro, kādi jautājumi jāuzdod, lai atšķirtu patiesu informāciju no viltus ziņām.
- 1.2. Veido loģiskus spriedumus, spriež no konkrētā uz vispārīgo un atšķir faktus no viedokļa.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē politiskās kampaņas un mediju saturu, nosakot, kur tiek izmantoti fakti, un kur manipulācija vai viedoklis.
- 1.3. Nosaka reālas vajadzības un raksturo problēmas būtību – atpazīst un formulē dezinformācijas izplatības mehānismus un to ietekmi uz sabiedrību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dezinformācija ietekmē vēlēšanu rezultātus, sabiedrisko domu un uzticību demokrātiskām institūcijām.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

- 2.1. Uz pasauli raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izstrādā dezinformācijas apkarošanas kampaņas vai digitālos rīkus, kas palīdzētu sabiedrībai atpazīt un novērst viltus ziņu izplatību.
- 2.3. Saskaņojot ar dezinformācijas problēmu, neatlaidīgi meklē un rod risinājumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā faktu pārbaudes organizācijas un mediji cīnās pret viltus ziņām, un atbild uz jautājumiem par informācijas kvalitāti.

3. Pašvadīta mācīšanās

- 3.4. Mācību procesa laikā vada emocijas un uzvedību sociāli pieņemami. Analizē domu un emociju ietekmi uz atbildīgu personisko lēmumu pieņemšanu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni reflektē par to, kā emocionāli uzlādētas dezinformācijas kampaņas ietekmē viņu spriedumus, un kā saglabāt objektivitāti informācijas analīzē.

4. Sadarbība

- 4.1. Analizē sabiedrības problēmas un piedāvā argumentētus risinājumus, izvērtējot cēloņus un sekas.
Sasaistes pamatojums: Grupās skolēni pēta dezinformācijas ietekmi un izstrādā priekšlikumus, kā sabiedrība var cīnīties pret viltus ziņām un propagandu.
- 4.2. Pauž savu un uzklausa otra viedokli, ievērojot cieņu pret sarunas partneri.
Sasaistes pamatojums: Skolēni trenē spēju izvērtēt atšķirīgus viedokļus diskusijās par dezinformācijas ietekmi un cīņas metodēm.

5. Pilsoniskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro, kā pilsoniskā aktivitāte var palīdzēt novērst dezinformāciju un stiprināt demokrātiju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā sabiedrības iesaiste (ziņu patērētāji, faktu pārbaudes organizācijas, mediji) var mazināt viltus ziņu ietekmi uz vēlēšanām un politiskajiem procesiem.
- 5.2. No pieredzes secina, kā sabiedrības vērtības laika gaitā mainās un ietekmē dezinformācijas uztveri.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā dažādās valstīs un vēsturiskajos periodos sabiedrība ir reaģējusi uz propagandu un manipulāciju.
- 5.4. Piedāvā īstenojamus un ilgtspējīgus risinājumus dezinformācijas ierobežošanai sabiedrībā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupās izstrādā konkrētus priekšlikumus sabiedrības izglītošanai un medijpratības attīstīšanai.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Kritiskās domāšanas spēle "Dezinformācijas analīze"
Skolēni grupās pēta dažādus dezinformācijas piemērus, analizē to mērķus, izplatīšanas veidus un ietekmi uz sabiedrību un demokrātiju. Viņi izstrādā stratēģijas, kā atpazīt un cīnīties pret dezinformāciju. Nodarbības beigās skolēni prezentē savus secinājumus un iesaka konkrētus rīcības plānus.

7. klasei	Temats: Kas ir dezinformācija? Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Ziņu patiesuma pārbaude". Skolēni saņem dažādus ziņu rakstus vai ierakstus sociālajos medijos, no kuriem daļa ir patiesa, daļa – dezinformācija. Grupās viņi analizē, kā noteikt informācijas patiesumu, un dalās ar savām metodēm. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija "Kā dezinformācija ietekmē mūsu domāšanu?" Video analīze "Dezinformācijas piemēri pasaulē".
8. klasei	Temats: Kā dezinformācija ietekmē sabiedrību? Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Dezinformācijas ceļojums". Skolēni izpēta, kā dezinformācija izplatās sociālajos tīklos. Viņi veido diagrammu, kurā attēlo, kā viena nepatiesa ziņa var izplatīties un ietekmēt sabiedrības viedokli. Nodarbības beigās notiek diskusija par atbildīgu uzvedību tiešsaistē. Citas tēmai izmantojamās metodes: Esejas rakstīšana "Kā es varu palīdzēt ierobežot dezinformāciju?" Grupas darbs: Starptautisku dezinformācijas piemēru analīze.
9. klasei	Temats: Cīņa pret dezinformāciju Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Dezinformācijas apkarošanas kampaņas izstrāde": Skolēni grupās izstrādā un prezentē kampaņu, kuras mērķis ir izglītēt sabiedrību par dezinformāciju. Viņi var veidot plakātus, video vai izstrādāt kampaņas plānus sociālajiem medijiem. Citas tēmai izmantojamās metodes: Pētījumu projekts "Dezinformācijas ietekme uz vēlēšanām dažādās valstīs". Multimediju prezentācijas "Kā dezinformācija apdraud demokrātiju?".

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Kritiskās domāšanas veicināšana grupu darbos

Process: Skolēni strādā grupās, analizējot dažādus dezinformācijas gadījumus un to ietekmi uz sabiedrības viedokli, izmantojot kritiskās domāšanas jautājumus un medijpratības principus.

Ieguvumi: šāda darba forma palīdz skolēniem atpazīt dezinformāciju, izvērtēt informācijas avotu uzticamību un attīstīt prasmi argumentēti pamatot savus secinājumus.

Piemērs: Skolēni tiek sadalīti grupās un katra grupa saņem dažādus ziņu avotus (piemēram, valsts medijus, sociālo tīklu ierakstus, alternatīvus medijus), lai analizētu atšķirības tajos publicētajā informācijā par vienu un to pašu notikumu.

Praktisku piemēru izmantošana no mūsdienu mediju vides

Process: Skolēni analizē reālus dezinformācijas gadījumus, izmantojot ticamus informācijas avotus, piemēram, (<https://www.lsm.lv/temas/dezinformacija/>).

Ieguvumi: Attīsta skolēnu spēju atšķirt objektīvu informāciju no manipulācijas, izprast, kā tiek veidoti maldinoši vēstījumi, un novērtēt dezinformācijas ietekmi uz sabiedrību.

Piemērs: Skolēni izmanto LSM.lv sadaļu «Dezinformācija» (<https://www.lsm.lv/temas/dezinformacija/>), lai analizētu jaunākos dezinformācijas piemērus, apspriežot, kāpēc tie tika izplatīti un kā sabiedrība uz tiem reaģēja.

Diskusiju metodes, lai attīstītu analītisko domāšanu

Process: Skolēni piedalās strukturētās diskusijās par dezinformācijas izplatību un tās sekām, argumentējot savus viedokļus un izvērtējot dažādus skatpunktus.

Ieguvumi: Veicina spēju loģiski formulēt domas, analizēt informāciju no dažādiem avotiem un diskutēt par sabiedriski nozīmīgiem jautājumiem, balstoties uz faktiem.

Piemērs: Skolēni piedalās diskusijā “Vai sociālie mediji veicina dezinformācijas izplatību?” – vieni aizstāv viedokli, ka sociālie mediji dod iespēju brīvi piekļūt informācijai, bet otri – ka tie rada apdraudējumu sabiedrības informētībai. Diskusijas noslēgumā skolēni reflektē par argumentiem, kas viņus visvairāk pārliecināja.

Resursi

- Korupcija. Valsts Kalniņš. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/35090-korupcija>
- Korupcija Latvijā. Valsts Kalniņš. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/36877-korupcija-Latvij%C4%81>
- Ziņu portāla LSM.lv sadaļa «Dezinformācija». Jaunākie materiāli un ziņas par tēmu «Dezinformācija». Pieejams: <https://www.lsm.lv/temas/dezinformacija/>
- Rokasgrāmata pret dezinformāciju: atpazīt un pretoties. Valsts Kanceleja, 2022. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/media/14255/download>
- “Meln uz balta”. Valsts kancelejas Stratēģiskās komunikācijas koordinācijas departamenta (Valsts kancelejas StratCom) ilgtermiņa komunikācijas projekts, lai vairotu Latvijas sabiedrības noturību pret dezinformāciju un citām manipulācijas metodēm informatīvajā telpā. Pieejami podkāsti un raksti. Pieejams: <https://melnsuzbalta.lv/>
- Stratēģiska komunikācija un dezinformācijas apkarošana. Eiropas Komisija. Pieejams: https://commission.europa.eu/topics/countering-information-manipulation_lv
- Kā dezinformācija darbojas. 1. epizode: spēlēšana uz emocijām (video angļu valodā), 3:05 minūtes. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=8r3FcsH0o2w&list=PLHQxK2YVsFVtIgDH2_lIyTMfPyZ3Q03N&index=1&pp=iAQB
- Kā dezinformācija darbojas. 2. epizode: vīzijas radīšana (video angļu valodā), 3:32 minūtes. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=JeVTU8JDVWY&list=PLHQxK2YVsFVtIgDH2_lIyTMfPyZ3Q03N&index=2&pp=iAQB

Uzdevumu piemēri

- Eseja: "Kā es varu palīdzēt cīnīties pret dezinformāciju?"
- Pārbaudes darbs: Testa jautājumi par dezinformācijas izplatīšanās veidiem un tās atpazīšanu.

Darba lapa

Uzdevums: Atrodi ziņu portālā trīs viltus ziņas <https://www.lsm.lv/temas/dezinformacija/> un balstoties uz sniegto informāciju aizpildi tabulu!

Viltus ziņa un saite uz ziņu	Kā viltus ziņa ietekmē sabiedrību?

Stundas tēma: Neiecietības cēloņi un to ietekme uz demokrātisko sabiedrību

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei, temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

- 1.2. Uzklausa atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusiju spēlē "Empātijas aplis" trenē spēju uz klausīt dažādus viedokļus, piemēram, par neiecietību reliģijas vai etniskās piederības dēļ, analizējot, kā sabiedrībā līdzās pastāv dažādas vērtību sistēmas.
- 1.5. Salīdzina dažādu cilvēku pieredzētos notikumus ar vēsturiskiem un mūsdienu neiecietības gadījumiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Neiecietības piemēru analīze" pēta un salīdzina vēsturiskos un mūsdienu piemērus, kuros neiecietība ir izraisījusi konfliktus vai sabiedrības šķelšanos.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

- 2.3. Skaidro, kā cilvēku vienlīdzības un cieņas principu ievērošana veicina demokrātisko sabiedrību un novērš konfliktus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā par cilvēktiesību pārkāpumiem neiecietības dēļ pēta, kā diskriminācija un aizspriedumi ietekmē sabiedrības stabilitāti un drošību.
- 2.5. Sadarbojoties grupā, izstrādā rīcības plānus iecietības veicināšanai un neiecietības mazināšanai sabiedrībā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Antineiecietības kampaņas izstrāde" izveido kampaņu, kas palīdz sabiedrībai izprast iecietības nozīmi un mazināt aizspriedumus.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

- 3.1. Pauž viedokli par to, kā neiecietība var apdraudēt demokrātisko sabiedrību un pilsoniskās tiesības.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā par neiecietības sekām analizē, kā diskriminācija un naida runa var vājināt demokrātiju un mazināt sabiedrības uzticību tiesiskumam.
- 3.2. Skaidro, kā sabiedrības līdzdalība un izglītība palīdz veicināt iecietību un saliedētību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni multimediju prezentācijā "Kā iecietība stiprina demokrātiju?" pēta izglītības lomu neiecietības mazināšanā.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

- 4.1. Analizē, kā neiecietība var ietekmēt ekonomisko attīstību un sabiedrības labklājību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā "Neiecietības ietekme uz demokrātiju dažādās valstīs" analizē, kā ekonomiskā nevienlīdzība un aizspriedumi ietekmē darba tirgu un uzņēmējdarbību.
- 4.2. Skaidro, kā diskriminācija un neiecietība var radīt nevienlīdzīgas ekonomiskās iespējas.
Sasaistes pamatojums: Skolēni infografiku uzdevumā "Neiecietības sekas sabiedrībai" pēta, kā aizspriedumi un diskriminācija ietekmē piekļuvi izglītībai un darbavietām.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro, kā sabiedrības saliedētība un iecietība veicina ilgtspējīgu attīstību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni esejas rakstīšanā "Kā es varu veicināt iecietību savā sabiedrībā?" reflektē par iecietības nozīmi sociālajā un ekonomiskajā attīstībā.
- 5.3. Vērtē dažādu valstu pieredzi cīņā pret neiecietību un tās sekām.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā par starptautiskiem piemēriem pēta, kā dažādas valdības un organizācijas veicina iecietību.

6. Kultūra un globalizācija

- 6.1. Skaidro, kā kultūras atšķirības un globalizācija ietekmē neiecietības izplatību un novēršanu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni video analīzē "Neiecietības piemēri dažādās kultūrās" analizē, kā dažādās kultūrās tiek uztverts un risināts neiecietības jautājums.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

- 7.1. Pēta vēsturiskos piemērus, kur neiecietība ir ietekmējusi sabiedrību un politiskos lēmumus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumu projektā "Neiecietības ietekme uz demokrātiju dažādās valstīs" pēta, kā vēsturiskas situācijas, piemēram, apartheīds, holokausts vai segregācija, ir mainījušas sabiedrības attieksmi pret iecietību.

8. Mediju un informācijas prasmes

- 8.1. Analizē, kā mediji un sociālie tīkli var ietekmēt sabiedrisko domu par iecietību un cilvēktiesībām.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā par dezinformācijas lomu neiecietības veicināšanā pēta, kā sociālie mediji var veicināt stereotipus un nepatiesu informāciju.
- 8.2. No dažādiem informācijas avotiem iegūst un analizē datus par neiecietību un tās sekām.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā par cilvēktiesību pārkāpumiem neiecietības dēļ apkopo dažādus avotus, lai izprastu šo jautājumu no dažādām perspektīvām.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

- 1.1. Formulē atvērtus jautājumus un analizē dažāda veida informāciju par neiecietību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā "Kādas ir neiecietības sekas?" izstrādā jautājumus un analizē dažādus viedokļus par sabiedrības šķelšanos.

4. Sadarbība

- 4.1. Analizē sabiedrības problēmas un piedāvā risinājumus neiecietības mazināšanai.
Sasaistes pamatojums: Skolēni veido kampaņu pret neiecietību, piedāvājot sabiedrībai praktiskus risinājumus.

5. Pilsoniskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro, kā pilsoniskā aktivitāte var palīdzēt veicināt iecietību sabiedrībā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni prezentē multimediju projektus par iecietības nozīmi demokrātijā.
Tagad visi tematiskie bloki un caurviju prasmes ir sasaistītas ar neiecietības analīzi un tās ietekmi uz demokrātiju.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Diskusiju spēle "Empātijas aplis".
Skolēni grupās apspriež dažādas situācijas, kurās tiek izrādīta neiecietība pret indivīdiem vai grupām (piemēram, uzskatu, reliģijas, etniskās piederības dēļ). Viņi analizē šo situāciju sekas un piedāvā risinājumus, kā veicināt iecietību un empātiju demokrātiskā sabiedrībā. Nodarbības beigās notiek apkopojums par iecietības nozīmi sabiedrības saliedēšanā.

7. klasei	Temats: Kas ir neiecietība un kā tā izpaužas? Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Neiecietības piemēru analīze" Skolēni mazās grupās izpēta piemērus no ziņu rakstiem vai vēsturiskām situācijām, kur neiecietība ir izraisījusi konfliktus vai netaisnību. Pēc tam viņi apspriež, kā šādas situācijas būtu iespējams novērst. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija "Kādas ir neiecietības sekas?" Video analīze "Neiecietības piemēri dažādās kultūrās".
8. klasei	Temats: Neiecietība un cilvēktiesības Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Neiecietības ietekme uz cilvēktiesībām" Skolēni grupās izpēta cilvēktiesību dokumentus (piemēram, ANO Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju) un analizē gadījumus, kuros cilvēktiesības ir pārkāptas neiecietības dēļ. Nodarbības beigās skolēni veido plakātus par iecietības veicināšanu. Citas tēmai izmantojamās metodes: Esejas rakstīšana "Kā es varu veicināt iecietību savā sabiedrībā?" Grupas darbs: Starptautisku piemēru analīze par neiecietības mazināšanu.
9. klasei	Temats: "Kā cīnīties ar neiecietību?" Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Antineiecietības kampaņas izstrāde" Skolēni grupās izstrādā un prezentē kampaņu, kuras mērķis ir veicināt iecietību un mazināt aizspriedumus sabiedrībā. Viņi var veidot plakātus, video vai izstrādāt kampaņas plānus sociālajiem medijiem. Citas tēmai izmantojamās metodes: Pētījumu projekts "Neiecietības ietekme uz demokrātiju dažādās valstīs". Multimediju prezentācijas "Kā iecietība stiprina demokrātiju?".

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Kritiskās domāšanas veicināšana, analizējot dažādas situācijas
Process: Skolēni analizē reālus un hipotētiskus gadījumus, kuros parādās neiecietība, apsverot tās cēloņus un ietekmi uz sabiedrību un demokrātiju. Viņi salīdzina dažādu valstu un kultūru piemērus, meklējot risinājumus, kā mazināt neiecietību sabiedrībā.
Ieguvumi: Attīsta spēju kritiski izvērtēt sociālās parādības, analizēt cēloņsakarības un izprast demokrātijas apdraudējumus, kas rodas no neiecietības.
Piemērs: Skolēni strādā grupās, katra analizējot dažādus neiecietības cēloņus (piemēram, stereotipus, aizspriedumus, vēsturiskas traumas, sociālo nevienlīdzību). Pēc tam viņi prezentē savus secinājumus un piedāvā stratēģijas šo cēloņu mazināšanai.

Praktisku piemēru izmantošana no mūsdienu sabiedrības un vēstures
Process: Skolēni pēta vēsturiskus un mūsdienu gadījumus, lai izprastu, kā neiecietība ir ietekmējusi sabiedrību un demokrātijas attīstību dažādos laikos un politiskajos kontekstos.
Ieguvumi: Palīdz skolēniem sasaistīt pagātnes notikumus ar mūsdienu izaicinājumiem, attīstot izpratni par to, kā vēstures mācības var palīdzēt veidot iekļaujošāku demokrātiju.
Piemērs: Skolēni analizē, kā neiecietība izpaudās dažādos vēsturiskos laikos – piemēram, segregācijas politika ASV, reliģiskā neiecietība viduslaikos vai etniskie konflikti 20. gadsimtā – un salīdzina tos ar mūsdienu situācijām Eiropā un pasaulē.

Radoši uzdevumi, lai attīstītu empātiju un iekļaujošu domāšanu
Process: Skolēni veic dažādus radošus uzdevumus, kas palīdz viņiem iejusties dažādu sabiedrības locekļu lomās un labāk izprast neiecietības sekas demokrātiskā vidē.
Ieguvumi: Palīdz attīstīt empātiju, ieraudzīt problēmas no citu cilvēku perspektīvas un veicina iecietīgāku attieksmi pret sabiedrības dažādību.
Piemērs: Skolēni raksta dienasgrāmatas fragmentu no kāda cilvēka perspektīvas, kurš piedzīvojis diskrimināciju, un pēc tam apspriež grupās, kā šādas situācijas ietekmē indivīdu un sabiedrību kopumā.

Diskusija par neiecietību un tās sekām
Process: Skolēni piedalās strukturētā diskusijā par neiecietības ietekmi uz sabiedrību un demokrātiju, iepriekš sagatavojot argumentus un izmantojot dažādus informācijas avotus.
Ieguvumi: Attīsta prasmi argumentēt, izvērtēt dažādus viedokļus un pamatot savu nostāju, veicinot demokrātiskas diskusijas kultūru un izpratni par iecietības nozīmi.
Piemērs: Skolēni tiek sadalīti divās grupās un diskutē par tēmu “Vai neiecietības apkarošana būtu valdības pienākums vai individuāla atbildība?”. Pēc diskusijas dalībnieki reflektē par to, kā mainījusies viņu izpratne un kurus argumentus viņi uzskatīja par pārliecinošākajiem.

Resursi

- ANO cilvēktiesību deklarācija. Pieejama: <https://www.tiesibsargs.lv/resource/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija/>
- Klāvs Sedlinieks. Tolerancei nav jābūt absolūtai. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=k4VKXBLT4Qg>
- Jura Podnieka studijas īsfilmas “7 stāsti par mums”. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=IRStbx_gzXU&list=PLLulrMkh2vPD-1IGJwWspCtpz5VQ1Llo4
- Black Lives Matter kustības skaidrojums. What is Black Lives Matter? (angļu valodā, 1 min 13 s). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=QCLjCg4D-FQ>

Neiecietības analīzes uzdevums.

Instrukcija skolēniem: Tev tiks dota situācija, kurā izpaužas neiecietība. Tavs uzdevums ir analizēt situāciju, identificēt tās cēloņus un sekas, kā arī piedāvāt risinājumus, kas palīdzētu veicināt iecietību un iekļaujošu sabiedrību.

1. Situācijas apraksts

Pilsētas parkā notiek brīvdabas koncerts, kurā piedalās dažādu tautību mūziķi. Daļa skatītāju sāk izteikt negatīvus komentārus un apvainojumus, uzskatot, ka tikai vietējie mākslinieki būtu pelnījuši uzstāties. Citi skatītāji vēro notiekošo, bet neiejaucas. Mūziķi jūtas neērti, un daži apsver iespēju pārtraukt uzstāšanos.

2. Analīzes uzdevumi:

a) Identificē neiecietības izpausmes:

- Kāda veida neiecietība šajā situācijā tiek demonstrēta?
- Kāpēc šāda rīcība var būt kaitīga gan indivīdiem, gan sabiedrībai kopumā?

b) Izpēti situācijas cēloņus:

- Kāpēc cilvēki varētu uzvesties šādi?
- Kādas varētu būt viņu aizspriedumu saknes?

c) Analizē situācijas sekas:

- Kā šāda attieksme var ietekmēt sabiedrību ilgtermiņā?
- Kā šī situācija varētu mainīt cilvēku uzskatus par iecietību un dažādību?

3. Piedāvā risinājumus:

Izdomā un apraksti vismaz trīs iespējamus risinājumus, kas varētu palīdzēt veicināt iecietību šajā situācijā! Padomā par:

- Kā sabiedrība var reaģēt uz šādu uzvedību?
- Kā mēs varam izglītēt cilvēkus par dažādības pieņemšanu?
- Kāda loma šajā procesā varētu būt skolām un jauniešu organizācijām?

4. Radošais uzdevums:

Izveido plakātu, īsu sociālā tīkla ierakstu vai videoklipa scenāriju, kas veicinātu iecietību un dažādības pieņemšanu sabiedrībā!

Novērtēšana:

- Analīzes dziļums un spēju pamatot savu viedokli.
- Spēja identificēt cēloņus un sekas.
- Radošums un argumentēti piedāvāti risinājumi.

Stundas tēma: Neiecietība un tās ietekme uz demokrātisko sabiedrību

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

- 1.2. Uzklaua atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā "Kā mēs varam veidot iecietīgāku sabiedrību?" analizē dažādus uzskatus par neiecietību un iemācās formulēt argumentus par to, kā sabiedrībā varētu veicināt lielāku toleranci.
- 1.5. Salīdzina dažādu cilvēku pieredzētos notikumus ar vēsturiskiem un mūsdienu gadījumiem, kas saistīti ar neiecietību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Neiecietības piemēru izpēte" pēta reālus gadījumus, kuros neiecietība ir izraisījusi konfliktus vai netaisnību, un analizē, kādi bija šo situāciju cēloņi un sekas.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

- 2.3. Skaidro, kā cilvēku vienlīdzības un cieņas principu ievērošana veicina demokrātiskas sabiedrības attīstību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Cilvēktiesību pārkāpumi neiecietības dēļ" analizē, kā neiecietība noved pie cilvēktiesību pārkāpumiem, un kā demokrātiskā sabiedrībā būtu jāreaģē uz šādām situācijām.
- 2.5. Sadarbojoties grupā, izstrādā rīcības plānus, lai veicinātu iecietību un mazinātu sabiedrības šķelšanos.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Antineiecietības kampaņas izstrāde" veido sociālo kampaņu, kuras mērķis ir iecietības veicināšana, izmantojot dažādus komunikācijas rīkus un sabiedrības izglītošanas metodes.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

- 3.1. Pauž viedokli par to, kā neiecietība var apdraudēt demokrātisko sabiedrību un tās pamatvērtības.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni multimediju prezentācijā "Neiecietības sekas un risinājumi" analizē, kā neiecietība veicina sabiedrības šķelšanos un apdraud demokrātiskas vērtības.
- 3.2. Skaidro, kā pilsoniskā līdzdalība un sabiedriskās aktivitātes var palīdzēt veicināt iecietību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā "Iecietības veicināšanas piemēri dažādās valstīs" pēta, kā dažādas sabiedrības ir risinājušas neiecietības problēmas un veicinājušas sociālo saliedētību.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

- 4.1. Analizē, kā neiecietība var ietekmēt sabiedrības labklājību un ekonomisko attīstību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā par starptautiskiem neiecietības piemēriem pēta, kā diskriminācija un sociālā nevienlīdzība ietekmē darba tirgu un ekonomikas attīstību.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro, kā sabiedrības saliedētība un iecietība veicina ilgtspējīgu attīstību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni esejas rakstīšanā "Kāpēc iecietība ir svarīga cilvēktiesību aizsardzībai?" analizē, kā iecietība veicina mierīgāku un ilgtspējīgāku sabiedrību.

6. Kultūra un globalizācija

- 6.1. Skaidro, kā kultūras atšķirības un vērtību sistēmas ietekmē sabiedrības iecietību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni video analizē "Iecietības nozīme sabiedrībā" pēta, kā dažādas kultūras risina jautājumus, kas saistīti ar diskrimināciju un iecietības veicināšanu.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

- 7.1. Pēta vēsturiskos piemērus, kur neiecietība ir ietekmējusi sabiedrību un politiskos lēmumus.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Neiecietības piemēru izpēte" analizē vēsturiskus notikumus, kuros neiecietība ir novedusi pie konfliktiem vai represijām.

8. Mediju un informācijas prasības

- 8.1. Analizē, kā mediji un sociālie tīkli var ietekmēt sabiedrības attieksmi pret dažādām grupām un iecietības veicināšanu.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā par neiecietības atspoguļojumu medijos analizē, kā dažādi informācijas avoti var veicināt vai mazināt stereotipus.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

- 1.1. Formulē atvērtus jautājumus un analizē dažāda veida informāciju par neiecietību un tās sekām.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Neiecietības piemēru izpēte" analizē dažādus gadījumus un veido jautājumus, kas palīdz dziļāk izprast neiecietības cēloņus un sekas.
- 1.3. Nosaka reālas vajadzības un raksturo problēmas būtību – izprot un analizē neiecietības izraisītos konfliktus un to risināšanas iespējas.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Cilvēktiesību pārkāpumi neiecietības dēļ" analizē reālus gadījumus, kur diskriminācija un stereotipi ir noveduši pie konfliktu eskalācijas.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

- 2.1. Uz pasauli raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus un attīsta empātiju, piedāvājot stratēģijas iecietības veicināšanai.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Antineiecietības kampaņas izstrāde" izstrādā inovatīvus veidus, kā veicināt toleranci sabiedrībā un mazināt aizspriedumus.

3. Pašvadīta mācīšanās

- 3.2. Plāno un vada savu mācīšanās procesu, reflektējot par savām emocijām un attieksmi pret dažādām sabiedrības grupām.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni esejas rakstīšanā "Kāpēc iecietība ir svarīga cilvēktiesību aizsardzībai?" reflektē par saviem uzskatiem un izvērtē, kā viņu attieksme pret dažādām sabiedrības grupām var ietekmēt demokrātisko vidi.
- 3.4. Mācību procesa laikā vada emocijas un uzvedību sociāli pieņemami, apzinoties neiecietības sekas.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā "Kā mēs varam veidot iecietīgāku sabiedrību?" apgūst, kā konstruktīvi paust savu viedokli un argumentēt iecietības nepieciešamību sabiedrībā.

4. Sadarbība

- 4.1. Analizē sabiedrības problēmas un piedāvā risinājumus iecietības veicināšanai un diskriminācijas mazināšanai.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Neiecietības sekas un risinājumi" kopīgi izvērtē neiecietības cēloņus un piedāvā stratēģijas sabiedrības saliedētības veicināšanai.
- 4.3. Veido un vada komandu, ievērojot citu cilvēku vajadzības, veicinot savstarpējo cieņu un iecietību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Antineiecietības kampaņas izstrāde" sadarbībā izstrādā kampaņu, kuras mērķis ir veicināt iecietību, sociālo iekļaušanu un empātiju sabiedrībā.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.1. Skaidro, kā pilsoniskā aktivitāte un sabiedrības iesaiste var palīdzēt veicināt iecietību un mazināt diskrimināciju.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumā "Iecietības veicināšanas piemēri dažādās valstīs" pēta, kā pilsoniskās iniciatīvas ir sekmējušas tolerances palielināšanos un cilvēktiesību ievērošanu.

5.4. Piedāvā īstenojamus un ilgtspējīgus risinājumus iecietības veicināšanai sabiedrībā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni multimediju prezentācijā "Neiecietības sekas un risinājumi" izstrādā priekšlikumus politikas un izglītības iniciatīvām, kas varētu mazināt neiecietību.

6. Digitālā pratība

6.1. Izvēlas un izmanto piemērotākās digitālās tehnoloģijas, lai analizētu un kritiski vērtētu informāciju par neiecietību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni video analizē "Iecietības nozīme sabiedrībā" pēta, kā dažādi digitālie mediji atspoguļo iecietības un neiecietības jautājumus.

6.3. Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību attiecībā uz neiecietību un cilvēktiesībām.

Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Cilvēktiesību pārkāpumi neiecietības dēļ" pēta, kā dažādas ziņas un informācijas avoti var atšķirīgi interpretēt un atspoguļot iecietības jautājumus.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Grupas darbs "Neiecietības sekas un risinājumi"

Skolēni grupās analizē piemērus, kur neiecietība ir izraisījusi sabiedrības šķelšanos, konfliktus vai cilvēktiesību pārkāpumus. Viņi diskutē par šo gadījumu sekām un piedāvā iespējamus risinājumus. Nodarbības beigās grupas prezentē savus secinājumus un apspriež, kā iecietība var stiprināt demokrātiju

7. klasei	Temats: Kas ir neiecietība un kā tā izpaužas? Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Neiecietības piemēru izpēte" Skolēni pēta dažādus vēsturiskus vai mūsdienu piemērus, kuros izpaužas neiecietība (piemēram, diskriminācija, naida runa). Grupās viņi apspriež, kā šādas situācijas varēja novērst vai mazināt. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija "Kā mēs varam veidot iecietīgāku sabiedrību?" Video analīze "Iecietības nozīme sabiedrībā".
8. klasei	Temats: Neiecietība un cilvēktiesības Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Cilvēktiesību pārkāpumi neiecietības dēļ" Skolēni analizē dažādas cilvēktiesību deklarācijas (piemēram, ANO Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju) un identificē gadījumus, kad šīs tiesības ir pārkāptas. Viņi diskutē par sekām un piedāvā risinājumus situāciju uzlabošanai. Citas tēmai izmantojamās metodes: Esejas rakstīšana "Kāpēc iecietība ir svarīga cilvēktiesību aizsardzībai?" Grupas darbs: Starptautisku neiecietības piemēru analīze un salīdzināšana.
9. klasei	Temats: "Kā veicināt iecietību sabiedrībā?" Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Antineiecietības kampaņas izstrāde" Skolēni grupās izstrādā kampaņu, kas veicina iecietību un saliedētību. Viņi var veidot plakātus, video vai sociālo mediju ierakstus, kas mudina sabiedrību būt iekļaujošākaī. Citas tēmai izmantojamās metodes: Pētījumu projekts "Iecietības veicināšanas piemēri dažādās valstīs". Multimediju prezentācijas "Neiecietības sekas un risinājumi".

Neiecietības definīcija un veidi

Process: Skolēniem jāiepazīstas ar neiecietības jēdzienu un tās dažādajām formām, piemēram, diskrimināciju, stereotipiem, aizspriedumiem un naida runu. Viņi pēta, kā neiecietība izpaužas dažādos sabiedrības līmeņos un kā to iespējams atpazīt ikdienas situācijās.

Ieguvumi: Palīdz skolēniem attīstīt izpratni par to, kā neiecietība ietekmē demokrātijas vērtības un cilvēktiesības, kā arī veicina spēju identificēt un novērst diskriminējošas situācijas.

Piemērs: Skolēni analizē dažādus mediju materiālus un ikdienas situācijas, identificējot tajās stereotipus un diskriminācijas pazīmes, pēc tam diskutē par to, kā šāda attieksme ietekmē sabiedrību.

Neiecietības cēloņi

Process: Skolēni pēta un apspriež faktorus, kas veicina neiecietību, piemēram, nezināšanu, bailes no nezināmā, negatīvu pieredzi vai sociālos aizspriedumus. Viņi identificē, kā šie faktori ietekmē sabiedrības uztveri un veido aizspriedumus pret dažādām grupām.

Ieguvumi: Palīdz skolēniem izprast, kā veidojas aizspriedumi un diskriminējošas attieksmes, kā arī veicina spēju apzināties, kā izglītība un kritiskā domāšana var mazināt neiecietību.

Piemērs: Skolēni analizē gadījumus, kuros nezināšana vai maldīgi pieņēmumi par konkrētām grupām ir izraisījuši sabiedriskos konfliktus vai neiecietību. Pēc tam viņi diskutē par veidiem, kā informācijas un zināšanu trūkums veicina stereotipus.

Neiecietības sekas

Process: Skolēni analizē, kā neiecietība ietekmē indivīdus un sabiedrību kopumā, tostarp tās psiholoģiskās sekas, sociālo sašķeltību un konfliktus. Viņi pēta vēsturiskus un mūsdienu piemērus, lai izprastu, kā diskriminācija un neiecietība var vājināt demokrātiju.

Ieguvumi: Palīdz skolēniem izprast, kā neiecietība var izraisīt sabiedrības polarizāciju, mazināt sabiedrības saliedētību un radīt konfliktus, kas apdraud demokrātiskos procesus.

Piemērs: Skolēni analizē vēsturiskus gadījumus, piemēram, apartheidu Dienvidāfrikā vai segregāciju ASV, kā arī mūsdienu neiecietības izpausmes dažādās pasaules valstīs, apspriežot to ietekmi uz demokrātiju un sabiedrību.

Iecietības veicināšana

Process: Skolēni piedalās diskusijās par veidiem, kā veicināt iecietību un iekļaušanu, piemēram, izglītības, starpkultūru dialoga un empātijas attīstīšanas ceļā. Viņi izstrādā priekšlikumus, kā ikdienā var mazināt neiecietību.

Ieguvumi: Veicina skolēnu spēju identificēt un ieteikt risinājumus neiecietības mazināšanai, attīsta empātiju un veicina sabiedrības saliedētību.

Piemērs: Skolēni veido iecietības kampaņu savā skolā, izstrādājot plakātus, prezentācijas vai informatīvus materiālus par iekļaušanas nozīmi un to, kā ikviens var veicināt iecietību sabiedrībā.

Resursi

- ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (latviešu valodā). Pieejama: <https://www.tiesibsargs.lv/resource/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija/>
- ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (angļu valodā). Pieejama: https://www.vvc.gov.lv/lv/starptautiskie-tiesibu-akti/un-universal-declaration-human-rights-1948?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.tiesibsargs.lv%2F
- Eiropas Cilvēktiesību konvencija. Pieejama: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_lav
- Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejama: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649>
- Neiecietība un naid: kā mazināt agresiju un palīdzēt pieņemt atšķirīgo ar cieņu. LR podkāsts. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=PnJQSvCXckk>
- Neiecietība pret dažādiem viedokļiem Latvijā. Cik brīvi varam izteikties? Raksts ar pētījuma rezultātu izklāstu (2023). Pieejams: <https://fondsdots.lv/lv/jaunumi/neiecietiba-pret-dazadiem-viedokliem-latvija-cik-brivi-varam-izteikties>
- Pētījums: Neiecietība un diskriminācija rada būtiskas ekonomiskās izmaksas, kas saistītas ar cilvēkkapitālu. Raksts par notikušu diskusiju un pētījuma rezultātiem (2022). Pieejams: https://www.sif.gov.lv/lv/jaunums/petijums-neiecietiba-un-diskriminacija-rada-butiskas-ekonomiskas-izmaksas-kas-saistitas-ar-cilvekkapitalu?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
- Ārste: Tā ir klaja Latvijā dzīvojošu latviski runājošu cilvēku diskriminācija (2024). Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=BQ_NHyOTaXA
- Noskaidrots Latvijas jauniešu viedoklis par iekļaujošu sabiedrību. Ziņu raksts (2024). Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/noskaidrots-latvijas-jauniesu-viedoklis-par-ieklausosu-sabiedribu>
- The Paradox of Tolerance in an Intolerant World | Seerat Bagga | TEDxInternationalSchoolOfHyderabad. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=8Vobpr7BNhA>
- Intolerance (1916) Full HD Movie. D. V. Grifita 1916. gadā uzņemtā episkā mēmo filma "Neiecietība". Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=SyqDQnoXa70>
- Tolerance WE ARE ALL PEOPLE WE ARE ALL EQUAL (angļu val. subtitri bez vārdiem) 00:01:53. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=QqpRZQj_Ut4
- Black Lives Matter kustības skaidrojums. What is Black Lives Matter? (angļu valodā, 1 min 13 s). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=QCLjCg4D-FQ>

Uzdevumu piemēri

Izlasi aprakstu katram no neiecietības veidiem!

1. Diskriminācija pret minoritātēm

Piemērs: Darba devējs atsakās pieņemt darbā cilvēkus ar citu etnisko izcelsmi, reliģiju vai dzimumu, neskatoties uz to kvalifikāciju.

Ietekme: Šāda rīcība veicina sociālo nevienlīdzību un plaisu starp dažādām sabiedrības grupām.

2. Naida runa

Piemērs: Sociālajos medijos izplatās komentāri, kas izsmej vai apvaino kādu grupu (piemēram, reliģiskās vai etniskās piederības dēļ).

Ietekme: Tas rada aizspriedumus un veicina polarizāciju sabiedrībā.

3. Fiziska vardarbība

Piemērs: Uzbrukums cilvēkam, pamatojoties uz viņa ādas krāsu, seksuālo orientāciju vai politiskajiem uzskatiem.

Ietekme: Fiziska vardarbība tieši apdraud cilvēku drošību un pasliktina sabiedrības saliedētību.

4. Politiska neiecietība

Piemērs: Politiski aktīvām grupām tiek liegtas tiesības rīkot miermīlīgas demonstrācijas, jo to uzskati atšķiras no valdošās ideoloģijas.

Ietekme: Tas grauj vārda brīvību un politisko līdzdalību.

5. Neiecietība pret atšķirīgu dzīvesveidu

Piemērs: Vietējās kopienas locekļi nepieņem cilvēkus, kuri dzīvo pēc citiem principiem (piemēram, LGBTQ+ kopienas pārstāvjus).

Ietekme: Šāda attieksme var veicināt marginalizāciju un izstumšanu.

6. Ksenofobija

Piemērs: Migranti tiek apsūdzēti valsts ekonomikas un sociālo problēmu izraisīšanā, izraisot neiecietību pret viņiem.

Ietekme: Tas veicina plaisu starp vietējiem iedzīvotājiem un imigrantiem.

Izvēlies vienu no iepriekš minētajiem neiecietības veidiem un atbildi uz jautājumu – kādas sekas šāda rīcība var atstāt uz cilvēkiem sabiedrībā? Pamato savu atbildi par piemēru!

Neiecietības veids:

Kādas sekas šāda rīcība var atstāt uz mieru Latvijā? Pamato savu atbildi ar piemēru!

Stundas tēma: Populisma ietekme uz demokrātiskajiem procesiem

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

1.2. Uzklaua atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā "Vai populisms vienmēr ir slikts?" mācās uz klausīt dažādus viedokļus par populismu un tā ietekmi uz sabiedrību. Viņi pamato savus argumentus, analizējot vēsturiskus un mūsdienu piemērus.
1.5. Salīdzina dažādu cilvēku pieredzētos notikumus ar populisma attīstību dažādos vēstures posmos un politiskajās sistēmās.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Populisma piemēru izpēte" analizē vēsturiskas runas, politiskos solījumus un populistiskus elementus, lai saprastu, kā populisms ir ietekmējis dažādu laikmetu sabiedrības.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.3. Skaidro, kā sabiedrības uzticēšanās politiskajām institūcijām un informācijas avotiem ietekmē demokrātisko procesu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Populisma sekas demokrātijā" pēta, kā populisms var vājināt uzticību medijiem, vēlēšanu procesiem un valdības institūcijām.
2.5. Sadarbojoties grupā, izstrādā stratēģijas sabiedrības informētības un kritiskās domāšanas veicināšanai, lai mazinātu populisma ietekmi.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Medijpratības uzlabošana populisma atpazīšanā" izstrādā kampaņu, kas skaidro, kā atpazīt populismu un nepieļaut manipulāciju ar sabiedrības viedokli.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.1. Pauž viedokli par to, kā populisms var ietekmēt demokrātijas stabilitāti.
Sasaistes pamatojums: Skolēni esejas rakstīšanā "Kā populisms maina demokrātijas seju?" analizē, kā populisms var graut demokrātiskas institūcijas un veicināt sabiedrības polarizāciju.
3.2. Skaidro, kā pilsoniskā līdzdalība un medijpratība var ierobežot populisma negatīvo ietekmi.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pētījumu projektā "Populisms un tā ierobežošana dažādās valstīs" pēta pilsoniskās aktivitātes un mediju faktu pārbaudes nozīmi populisma ierobežošanā.
3.4. Analizē populistiskās retorikas mehānismus un to ietekmi uz vēlēšanām un sabiedrības attieksmi pret politiku.
Sasaistes pamatojums: Skolēni multimediju prezentācijā "Kritiskā domāšana kā populisma pretlīdzeklis" pēta, kā populistiskās kampaņas izmanto emocionālo retoriku un vienkāršotus risinājumus, lai ietekmētu vēlētājus.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

4.1. Analizē, kā populisms ietekmē ekonomisko attīstību un uzņēmējdarbības vidi.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Populisma izraisīto konfliktu analīze" pēta, kā populistiski lēmumi (piemēram, protekcionisms, ekonomikas kontrole) ietekmē valsts attīstību un starptautisko sadarbību.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.1. Skaidro, kā populisms ietekmē politisko stabilitāti un ilgtermiņa attīstības plānus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni esejā "Kā populisms maina demokrātijas seju?" analizē, kā populistiska politika var apdraudēt ilgtermiņa attīstības mērķus, balstoties uz īstermiņa solījumiem.

6. Kultūra un globalizācija

6.1. Skaidro, kā populisms tiek izmantots dažādās kultūrās un politiskajās sistēmās.
Sasaistes pamatojums: Skolēni starptautisku piemēru analīzē par populisma izplatīšanos pēta, kā dažādās valstīs populisms ir veidojis sabiedrības politisko uztveri.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

7.1. Pēta populisma attīstību dažādos vēsturiskos periodos un analizē tā ietekmi uz sabiedrības attīstību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni video analīzē "Populisma loma mūsdienu politikā" salīdzina, kā populistiskā retorika tika izmantota vēsturē un kā tā parādās mūsdienās.

8. Mediju un informācijas pratība

8.1. Analizē, kā mediji un sociālie tīkli var veicināt populisma izplatīšanos.
Sasaistes pamatojums: Skolēni multimediju prezentācijā "Kritiskā domāšana kā populisma pretlīdzeklis" pēta, kā dezinformācija un sociālo mediju algoritmi veicina populistisku vēstījumu izplatību.
8.2. No dažādiem informācijas avotiem iegūst un analizē populisma piemērus un to sekas.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Populisma piemēru izpēte" apkopo un izvērtē politiskos solījumus un to reālo ietekmi uz sabiedrību.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.1. Formulē atvērtus jautājumus un analizē dažāda veida informāciju par populismu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni grupu darbā "Populisma sekas demokrātijā" izstrādā jautājumus un analizē dažādus skatījumus uz populisma ietekmi.

4. Sadarbība

4.1. Attīsta spēju analizēt informāciju, atšķirt faktus no viedokļiem un izvērtēt informācijas ticamību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni aktivitātē "Medijpratības uzlabošana populisma atpazīšanā" izstrādā rīkus, lai atšķirtu patiesu informāciju no manipulācijām.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.1. Skaidro, kā pilsoniskā aktivitāte var palīdzēt mazināt populisma negatīvo ietekmi. Sasaistes pamatojums: Skolēni prezentē pētījumu "Populisms un tā ierobežošana dažādās valstīs", analizējot dažādus pilsoniskās līdzdalības veidus.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Diskusiju spēle "Empātijas aplis".
Skolēni grupās apspriež dažādas situācijas, kurās tiek izrādīta neiecietība pret indivīdiem vai grupām (piemēram, uzskatu, reliģijas, etniskās piederības dēļ). Viņi analizē šo situāciju sekas un piedāvā risinājumus, kā veicināt iecietību un empātiju demokrātiskā sabiedrībā. Nodarbības beigās notiek apkopojums par iecietības nozīmi sabiedrības saliedēšanā.

7. klasei	Temats: Kas ir populisms? Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Populisma piemēru izpēte" Skolēni mazās grupās pēta piemērus no dažādiem avotiem (vēsturiskas runas, politiskie solījumi, mediju ziņas), kas satur populistiskus elementus. Viņi identificē, kā populistiskā retorika ietekmē cilvēku viedokļus un sabiedrības dinamiku. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija "Vai populisms vienmēr ir slikts?" Video analīze "Populisma loma mūsdienu politikā".
8. klasei	Temats: Populisma sekas demokrātijā Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Populisma izraisīto konfliktu analīze". Skolēni izpēta populisma izraisītus konfliktus vēsturē vai mūsdienās (piemēram, politiskā polarizācija, sabiedrības šķelšanās). Viņi diskutē par šādu konfliktu ietekmi uz sabiedrību un piedāvā iespējamus risinājumus. Citas tēmai izmantojamās metodes: Esejas rakstīšana "Kā populisms maina demokrātijas seju?" Grupas darbs: Starptautisku piemēru analīze par populisma izplatīšanos.
9. klasei	Temats: Kā cīnīties pret populismu? Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Medijpratības uzlabošana populisma atpazīšanā". Skolēni veido kampaņu, kurā skaidro, kā atpazīt populistisku retoriku un kā attīstīt kritisko domāšanu, lai nepieļautu manipulāciju ar sabiedrības viedokli. Viņi izmanto dažādus medijus, lai izplatītu šo informāciju. Citas tēmai izmantojamās metodes: Pētījumu projekts "Populisms un tā ierobežošana dažādās valstīs". Multimediju prezentācijas "Kritiskā domāšana kā populisma pretlīdzeklis".

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Kritiskās domāšanas attīstīšana, analizējot politiskos vēstījumus
Process: Skolēni analizē dažādus populisma piemērus politiskajā retorikā, identificējot, kā tiek izmantoti emocionāli argumenti, polarizācija un vienkāršoti risinājumi sarežģītām problēmām.
Ieguvumi: Palīdz skolēniem attīstīt spēju kritiski izvērtēt politiskos vēstījumus, atpazīt demagoģiju un veidot informētu viedokli par demokrātijas procesiem.
Piemērs: Skolēni salīdzina populistiskus un nepopulistiskus politiķu runu fragmentus, analizējot, kā tiek uzrunāta sabiedrība, kādi emocionālie paņēmieni tiek izmantoti un kā tas ietekmē vēlēšanu izvēli.

Praktiski piemēri no mūsdienu politikas un vēstures
Process: Skolēni pēta vēsturiskus un mūsdienu piemērus, kuros populisms ir ietekmējis demokrātiskos procesus, identificējot kopīgas iezīmes un sekas sabiedrībai.
Ieguvumi: Veicina izpratni par to, kā populisms var stiprināt vai apdraudēt demokrātiju, palīdz skolēniem sasaistīt vēsturiskos notikumus ar mūsdienu politiskajām tendencēm.
Piemērs: Skolēni analizē 20. gadsimta populistiskos līderus (piemēram, Franko, Peronu vai Musolīni) un salīdzina tos ar mūsdienu populistiskajām kustībām dažādās pasaules valstīs, diskutējot par līdzībām un atšķirībām.

Grupas darbs un diskusijas, lai veicinātu dziļāku izpratni par populisma ietekmi uz demokrātiju
Process: Skolēni strādā grupās, lai izvērtētu populisma ietekmi uz demokrātiju, apspriežot gan tā pozitīvās, gan negatīvās puses un to, kā sabiedrība var atpazīt un reaģēt uz populismu politiskajā vidē.
Ieguvumi: Veicina kritisko domāšanu, spēju argumentēt un sadarboties, analizējot politiskos procesus un to sekas uz demokrātisko sabiedrību.
Piemērs: Grupas izspēlē scenāriju, kurā viņiem jāizstrādā populistiska vai tradicionāla politiskā kampaņa, pēc tam diskutējot par to, kā katrs no šiem piegājieniem ietekmētu sabiedrību un vēlēšanu lēmumus.

Resursi

- Projekts "Būris". Populisms, kas apšaubu zinātni, var apdraudēt arī klimata pārmaiņas. Kā populisms var ietekmēt zinātnes uztveri un klimata pārmaiņu jautājumus. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/video-buris-populisms-kas-apsauba-zinatni-var-apdraudet-ari-klimata-parmainas.a426955/>
- Kādas ir mūsdienu nozīmīgākās politiskās ideoloģijas? Pieejams: <https://www.tavaklase.lv/video/kadas-ir-musdienu-nozimigakas-politiskas-ideologijas/>
- Mediji un populisms – izpratne, mijiedarbība un attieksme. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/297976-mediji-un-populisms-izpratne-mijiedarbiba-un-attieksme-2018>
- Populisms: vienkārši demagoģija vai patiesi draudi demokrātijai? I. Tralmakas raksts. Pieejams: <https://www.cilvektiesibas.info/raksti/populisms-vienkarsi-demagogija-vai-patiesi-draudi-demokratijai>
- Populisms: vienkārši demagoģija vai patiesi draudi demokrātijai? (angļu valodā). Pieejams: <https://www.cilvektiesibas.info/data/files/populism.pdf>
- Politika. Populisma un patriotisma nošķirums, kultūrpētnieks Deniss Hanovs. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=KJUOibyuilo>

Uzdevumu piemēri

Darba lapa: Analizēt populistisku runu un izcelt tās pazīmes.

Populistiskās runas bieži vien raksturo vienkāršoti risinājumi sarežģītām problēmām, pretnostatījums starp "tautu" un "eliti", kā arī emocionāla retorika.
Uzdevums: Atrodi trīs deputātus Latvijas Saeimā (bijušos vai esošos), kas savā retorikā izmanto populismu! Izvēlies vienu no šiem deputātiem atrodi viņa runas ierakstu un izraksti trīs citātus, kas norāda uz populismu! Pamato savu atbildi!

Deputāta vārds, uzvārds:	Avots:
Citāts	Kas norāda uz to, ka deputāts runā populistiski? Pamatojums.
1.	
2.	
3.	

5. ELEKTORĀLĀ LĪDZDALĪBA

Šīs nodaļas materiāli veidoti no ICCS 2022 skalas “ELECPART Skolēnu sagaidāmā elektorāta līdzdalība”. Skalas jautājumu atbildes veidotas par skolēnu nākotnes viedokli par viņu dalību valsts un pašvaldību līmeņa vēlēšanās. No ICCS jautājumu skalas veidotas tēmas, kas rosina vērst uzmanību uz darbībām, kas saistās ar vēlēšanām, dalību vēlēšanās, kandidēšanu un vēlēšanu rezultātu ietekmi uz sabiedrību.

ICCS tēma

Pilsoniskā drosme un atbildība ietekmēt pārmaiņas sabiedrībā

Stundas tēma: Pilsoniskā drosme un atbildība ietekmēt pārmaiņas sabiedrībā

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.5. Sadarbojoties grupā, gūst pilsoniskās un politiskās līdzdalības pieredzi, iesaistoties vietējai kopienai nozīmīgu jautājumu risināšanā vai lēmumu pieņemšanā. Spriež par dažādiem līdzdalības veidiem, to piedāvātajām iespējām un to, kurš no veidiem visefektīvāk ļauj ietekmēt lēmumu pieņemšanu un vajadzību apmierināšanu sabiedrībā.

Sasaistes pamatojums: Problēmbalstītā mācīšanās ietver reālu sabiedrisko jautājumu risināšanu, līdzīgi kā pilsoniskā līdzdalība prasa aktīvu iesaisti lēmumu pieņemšanā.

2.6. Veido rīcības plānu un īsteno sabiedriskas aktivitātes savā dzīvesvietā vai reģionā, kas ir vērstas uz kopīgā sabiedriskā labuma īstenošanu, lai pievērstu plašākas auditorijas uzmanību sabiedrībā aktuāliem jautājumiem.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē sabiedrības problēmas un meklē risinājumus, kas veicina reālas pārmaiņas sabiedrībā.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.1. Pauž viedokli, kāpēc mūsdienu sabiedrībā nepieciešama demokrātiska valsts. Analizē valsts pamatlikumu (Satversmi) un skaidro likumdošanas varas, izpildvaras, tiesu varas un plašsaziņas līdzekļu lomu un funkcijas mūsdienu demokrātiskā sabiedrībā.

Sasaistes pamatojums: Pilsoniskās drosmes kontekstā svarīgi ir izprast demokrātijas darbību un kā indivīdi var ietekmēt pārmaiņas.

3.6. Skaidro, kādas var būt lojalitātes un patriotisma izpausmes mūsdienu (Latvijas) sabiedrībā. Spriež par pilsoņa pamatpienākumiem pret valsti, tai skaitā aizstāvēt valsti, skaidro NBS lomu un uzdevumus.

Sasaistes pamatojums: Pilsoniskā drosme bieži ietver aktīvu rīcību valsts un sabiedrības labā.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus problēmsituācijās un situācijās, kas ietver vairākas jomas. Izvērsti un plānveidīgi raksturo rezultātus, savu darbību. Mērķtiecīgi izzina, analizē, izvērtē un savieno dažāda veida informāciju un situācijas, izprot to kontekstu. Tiecas iegūt vispusīgu un precīzu informāciju, nosaka atsevišķus faktorus, kas traucē iegūt patiesu informāciju.

Sasaistes pamatojums: Problēmbalstītā mācīšanās attīsta prasmi analizēt situācijas un rast risinājumus.

1.3. Nosaka reālas vajadzības un raksturo problēmas būtību – atpazīst un formulē problēmu kontekstā, kuru raksturo savstarpēji atkarīgi lielumi, aspekti, cēloņsakarības. Izsaka, skaidro un analizē idejas problēmsituācijās, formulē kontekstā balstītu un strukturētu pieņēmumu. Izvirza mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot.

Sasaistes pamatojums: Skolēni meklē reālus risinājumus sabiedrības problēmām.

4. Sadarbība

4.2. Pauž savu un uzklausa otra viedokli, ievērojot cieņu pret sarunas partneri, rod vienojošu viedokli situācijā, kad pusēm ir atšķirīgi uzskati.

Sasaistes pamatojums: Problēmbalstīta mācīšanās ietver darbu grupās un kopīgas diskusijas.

4.3. Sadarbojas ar citiem atbilstoši situācijai, kā arī veido un vada komandu, ievērojot citu cilvēku vajadzības.

Sasaistes pamatojums: Pilsoniskās pārmaiņas sabiedrībā prasa efektīvu sadarbību.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.1. Skaidro savu skatījumu par kopsakarībām sabiedrībā, vidē, kopienā Eiropas mērogā un pamato to, saistot ar dažādos avotos gūtu informāciju un statistikas datiem. Analizē, kā atsevišķu indivīdu rīcība ietekmē sabiedrību un vidi.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē pilsoniskās iesaistes nozīmi un indivīda ietekmi uz sabiedrību.

5.4. Piedāvā īstenojamus un ilgtspējīgus risinājumus vietējās kopienas dzīves uzlabošanai. Sadarbībā ar citiem kādu no tiem īsteno un pamato savas iesaistes jēgu.

Sasaistes pamatojums: Problēmbalstītā mācīšanās tiešā veidā veicina pilsonisko līdzdalību un aktīvu iesaisti sabiedrības dzīvē.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Problēmbalstīta mācīšanās

Māca domāt patstāvīgi un atrisināt reālas problēmas, patstāvīgi analizēt situācijas un meklēt risinājumus, attīsta kritisko domāšanu un loģisko argumentāciju, veicina sadarbību, jo skolēni strādā grupās, lai atrisinātu konkrētu problēmu, piesaista reālās dzīves situācijas, kas palīdz skolēniem sasaistīt mācības ar ikdienu. Šī metode ļauj skolēniem būt aktīviem sabiedrības dalībniekiem un pilsoniskiem līderiem jau tagad.

7. klasei	Temats: Kā rīkoties, kad redzi netaisnību? Problēmsituācija: "Ko darīt, ja klasē kāds tiek izstumts?" Scenārijs: Klasē ir skolēns, kuru citi neiekļauj savā kompānijā un atstāj novārtā. Uzdevums: Skolēni analizē situāciju un izstrādā iespējamos risinājumus, lai palīdzētu iekļaut šo skolēnu skolā un klasē. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija: “Ko darīt, ja skolā redzu netaisnību?” Simulācija: “Drošs veids, kā aizstāvēt savus un citu tiesības” (lomu spēles par situācijām, kad kāds tiek atstumts vai netaisnīgi sodīts). Grupas darbs: Skolēni izstrādā 3 soļu plānu, kā rīkoties taisnīguma aizstāvībai skolā.
8. klasei	Temats: No idejas līdz reālām pārmaiņām Problēmsituācija: Kā mēs varam palielināt jauniešu līdzdalību skolas lēmumu pieņemšanā?" Scenārijs: Skolēni jūt, ka viņu viedoklis netiek ņemts vērā skolas noteikumu izstrādē. Uzdevums: Izveidot plānu, kā panākt, lai skolēni varētu aktīvāk piedalīties skolas lēmumu pieņemšanā. Citas tēmai izmantojamās metodes: Darbs ar piemēriem: Analizēt gadījumus, kad jaunieši ir veicinājuši pārmaiņas (piemēram, Malala Jusafzaja un viņas cīņa par izglītību, Grēta Tūnberga un klimata aktīvisms). Grupas projekts: Izvēlēties aktuālu problēmu skolā vai sabiedrībā un izveidot plānu tās risināšanai (piemēram, kā uzlabot skolas vidi vai palielināt jauniešu iesaisti sabiedriskajā dzīvē). Argumentācijas debates: “Vai katrs cilvēks var radīt pārmaiņas?”
9. klasei	Temats: Sociālie mediji un aktīvs pilsonis – atbildība un ietekme Problēmsituācija: "Kā cīnīties ar dezinformāciju sociālajos medijos?" Scenārijs: Jaunieši mūsdienās bieži sastopas ar nepatiesu informāciju internetā, kas ietekmē sabiedrības attieksmi un rīcību. Uzdevums: Skolēni analizē dezinformācijas piemērus un izstrādā stratēģiju, kā palīdzēt vienaudžiem atpazīt nepatiesu informāciju. Citas tēmai izmantojamās metodes: Kritiskās domāšanas uzdevums: Kā izvērtēt informāciju un atpazīt dezinformāciju sociālajos medijos? Grupās diskusija: Kā sociālie mediji var palīdzēt vai kaitēt aktīvai pilsoniskai līdzdalībai? Projekta darbs: Izstrādāt sociālās kampaņas ideju par aktuālu problēmu (piemēram, kibermobings, vides aizsardzība, vēlēšanu līdzdalība). Pieaicināt arī 7. un 8. klasi.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Problēmbalstīta mācīšanās

Process: Problēmbalstīta mācīšanās nozīmē, ka skolēni analizē reālas situācijas, kurās nepieciešama pilsoniskā drosme un atbildība, lai ietekmētu pārmaiņas sabiedrībā, un izstrādā iespējamos risinājumus, balstoties uz faktiem un kritisko domāšanu.

Ieguvumi: Attīsta skolēnu spēju identificēt sabiedrībā pastāvošas problēmas, izstrādāt efektīvus risinājumus un pieņemt atbildīgus lēmumus, kas veicina aktīvu pilsonisko līdzdalību nākotnē.

Piemērs: Skolēni analizē situāciju, kur jaunieši nevēlas piedalīties vēlēšanās, jo uzskata, ka viņu balsij nav nozīmes. Grupās viņi pēta iespējamos iemeslus un izstrādā stratēģijas, kā motivēt jauniešus iesaistīties vēlēšanās, izmantojot dažādus rīkus – kampaņas sociālajos tīklos, izglītojošus pasākumus un jauniešu diskusijas ar politiķiem.

Lomu spēles

Process: Lomu spēles ir metode, kurā skolēni ieņem dažādas sociālās lomas, lai izprastu pilsonisko drosmi un atbildību, kā arī praktizētu situācijas, kurās indivīds var ietekmēt sabiedrību ar savu rīcību.

Ieguvumi: Attīsta empātiju, komunikācijas prasmes un pilsonisko kompetenci, veicinot skolēnu izpratni par demokrātijas darbību un viņu lomu sabiedrībā.

Piemērs: Skolēni piedalās lomu spēlē “Debates par obligāto balsošanu jauniešiem”, kur viņi ieņem dažādas lomas – politiķus, aktīvistus, nevalstisko organizāciju pārstāvjus un jauniešus, kas ir par un pret aktīvu dalību vēlēšanās. Katrs dalībnieks argumentē savu viedokli, un pēc tam klase balso par labāko risinājumu jauniešu elektorālās līdzdalības veicināšanai.

Resursi

- Problēmorientēta / problēmbalstīta mācīšanās. RSU. Pieejams: <https://www.rsu.lv/pedagogisko-terminu-glosarijs/macisanas-un-macisanas-strategijas-problemorienteta-problembalstita>
- Kibermobings. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/108886-kibermobings>
- Connect4Climate. (2018, December 15). Greta Thunberg full speech at UN Climate Change COP24 Conference [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=VFkQSGyeCWg>
- Be Smart. (2024, September 26). Why do we vote? It’s not for the reasons you think... [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=zE7GsHoBedc>
- The American Story - US History Documentaries. (2023, August 26). The full story of Rosa Parks: the first lady of the civil rights movement [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=HVybKqkPWuI>
- One Mic History. (2023, November 26). How four Black students changed the world (The Story of the Greensboro Four) [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=xopUG09aaxY>
- TEDx Talks. (2024, June 21). The power of the teenager to save the planet | Livi Aggarwal | TEDxHitchin Youth [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=-Ng16nrwPfQ>
- Oak National Academy. Lesson: What is Citizenship? Pieejams: <https://www.thenational.academy/teachers/lessons/what-is-citizenship-c4t38d>
- Oak National Academy. Lesson: How can we be active citizens? | KS3 Citizenship Pieejams: <https://www.thenational.academy/teachers/programmes/citizenship-secondary-ks3/units/citizenship-whats-it-all-about/lessons/how-can-we-be-active-citizens#lesson-details>
- A part of Something (Ages 6-11) | iCivics. Pieejams: <https://ed.icivics.org/videos/part-something-ages-6-11>
- Mary_Flor. (2025, January 24). Active Citizenship: Definition, importance and examples - Inside Political Science. Pieejams: <https://insidepoliticalscience.com/active-citizenship-examples/>
- Association for Citizenship Teaching. (2024, December 6). How can I build my skills to become an active citizen? Lesson 2 of 11. Pieejams: <https://www.teachingcitizenship.org.uk/resource/how-can-i-build-my-skills-to-become-an-active-citizen/>
- Educircles.org / SEOT Mindset Inc. (2024, March 2). Active citizenship lesson plans, activities, and debates. Pieejams: <https://educircles.org/21st-century-learning-6cs/school-citizenship-lesson-plans/>
- Active Citizenship Examples. Pieejams: <https://www.teachingcitizenship.org.uk/wp-content/uploads/2022/08/Active-Citizenship-Types-of-Action.pdf>
- Romelyn. (2023, November 14). Top 30 Examples of global citizenship & Definition - BitGlint. Pieejams: <https://www.bitglint.com/examples-of-global-citizenship/>
- Dokumentālā filma He Named Me Malala (2015) par sieviešu izglītības tiesību un cilvēktiesību aizstāvi Malalu Jusafzaju.
- Kim, S. J. (2023). The role of social media news usage and platforms in civic and political engagement: Focusing on types of usage and platforms. Computers in Human Behavior, 138, 107475.
- 3 punkti, pēc kuriem atpazīt viltus ziņas un dezinformāciju. Kultūras ministrija. Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/jaunums/3-punkti-pec-kuriem-atpazit-viltus-zinas-un-dezinformaciju>
- Vadlīnijas skolotājiem “Kā pamanīt un apkarot dezinformāciju”. Pieejams: https://learning-corner.learning.europa.eu/system/files/2021-12/disinformation-booklet_lv.pdf
- Nītaureņi. (2020. gada 26. augusts). Politiskās iniciatīvas. 10 līdzdalības piemēri no ‘Nītaureņu’ pieredzes – Biedrība “Nītaureņi.” Pieejams: <https://www.nitaureni.lv/2020/08/26/politiskas-iniciativas-10-lidzdalibas-piemeri-no-nitaurenu-pieredzes/>
- Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs Latvijā. (2024. gada 20. augusts). Jauniešu līdzdalības piemēri. Pieejams: <https://norden.lv/lv/aktualitates/jaunumi/jauniesu-lidzdalibas-piemeri/>

Uzdevumu piemēri

- Atrast un aprakstīt reālu gadījumu no ziņām vai vēstures, kur kāds cilvēks vai grupa ir drosmīgi iestājušies pret netaisnību.
- Situāciju analīze – skolēniem tiek dota īsa situācija (piemēram, klasesbiedrs tiek izsmiets), un jāizvēlas labākais rīcības scenārijs.
- Aprakstīt vienu situāciju, kur skolēns vai kāds cits parādīja pilsonisko drosmi, un analizēt tās ietekmi.
- Izvēlēties jaunieti vai organizāciju, kas ir panākusi pārmaiņas sabiedrībā (piemēram, Malala Jusafzaja, Grēta Tunberga) un uzrakstīt īsu aprakstu (100 vārdi), kādi bija viņu soļi un kā skolēni varētu darīt ko līdzīgu savā kopienā.
- Grupas uzdevums – izveidot nelielu plānu skolas vai klases uzlabošanai, izpildot dotus soļus.
- Argumentācijas jautājumi: Vai katrs cilvēks var radīt pārmaiņas? (Rakstisks īss viedoklis ar piemēriem).
- Jāatrod viens reāls piemērs, kur sociālie mediji ir izmantoti pozitīvām pārmaiņām (piemēram, ziedojumu vākšana, informatīva kampaņa).
- Atšķirt patiesu informāciju no viltus ziņām (doti dažādi ziņu virsraksti, skolēni izvērtē, kuri ir uzticami un kāpēc).
- Scenāriju analīze: Skolēni izvērtē dažādus sociālo mediju ierakstus un atbild uz jautājumiem – vai šī informācija ir objektīva? Vai tā veicina pozitīvas pārmaiņas?
- Aprakstošs uzdevums: "Kā sociālie mediji var palīdzēt aktīvam pilsonim?"

Stundas tēma: Aktīvs pilsonis - sabiedrības veidotājs

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.4. Izprot pilsoniskās līdzdalības nozīmi un veidus, skaidro, kā indivīda iesaiste var ietekmēt sabiedrības attīstību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā “Aktīvā pilsoņa profils” analizē dažādus līdzdalības veidus un izstrādā konkrēta pilsoņa rīcības plānu.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.3. Skaidro un vērtē dažādas politiskās līdzdalības formas, to efektivitāti demokrātijas veicināšanā. Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā par līdzdalības formām (protests, petīcija, informatīva kampaņa u.c.) analizē, kā dažādi veidi palīdz sasniegt mērķus demokrātiskā sabiedrībā.

4. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.2. Veido un īsteno iniciatīvu, kas veicina sabiedrības labklājību un iesaista citus kopīgu mērķu sasniegšanā

Sasaistes pamatojums: Skolēni projektā “Ko es varu darīt savā skolā?” izstrādā un īsteno iniciatīvu, kas uzlabo skolas vidi un veicina pilsonisko līdzdalību.

8. Mediju un informācijas pratība

8.1. Analizē un pielieto digitālās tehnoloģijas, lai informētu un iesaistītu sabiedrību pilsoniskajās aktivitātēs.

Sasaistes pamatojums: Skolēni veido digitālās kampaņas, kas informē par pilsonisko līdzdalību un aicina klasesbiedrus iesaistīties sabiedriskās aktivitātēs.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.3. Izvērtē informāciju no dažādiem avotiem un pielieto to, lai pieņemtu pārdomātus lēmumus sabiedrības attīstības kontekstā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē reālus piemērus par jauniešu līdzdalību sabiedrībā, salīdzinot dažādu līdzdalības veidu efektivitāti.

4. Sadarbība

4.2. Veido argumentētus priekšlikumus un sadarbojas ar citiem, lai kopīgi īstenotu risinājumus sabiedrības attīstībai.

Sasaistes pamatojums: Skolēni strādā grupās, lai izveidotu un prezentētu sabiedrības uzlabošanas iniciatīvas, balstoties uz reālām vajadzībām.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Diskusija

Diskusija ļauj katram skolēnam piedalīties, izteikt savu viedokli un justies dzirdētam. Tas ir būtiski, jo pilsoniskā līdzdalība balstās uz katra cilvēka spēju iesaistīties un paust savu viedokli sabiedriskos procesos. Diskusijas laikā skolēni var redzēt, ka viņu viedokļi tiek ņemti vērā, kas veicina viņu aktīvu iesaisti vēlēšanās, politiskajos procesos un sabiedriskajā dzīvē.

7. klasei

Temats: Kas ir aktīvs pilsonis?

Diskusija: “Aktīvā pilsoņa profils” – Skolēni veido sava izdomātā aktīvā pilsoņa “profilu” (piemēram, kāda ir viņa ikdiena, ar ko viņš nodarbojas, kādas ir viņa vērtības).

Citas tēmai izmantojamās metodes:

Video projekts “Ko es varu darīt savā skolā?”

Skolēni grupās izveido īsu video par iespējām, kā viņi var iesaistīties un palīdzēt savai skolai vai klasei, piemēram, organizējot aktivitātes vai uzlabojot vidi.

Piemēru analīze

Skolēni iepazīstas ar stāstiem par jauniešiem, kuri veikuši izmaiņas sabiedrībā, un diskutē par līdzīgu darbību iespējām savā dzīvē.

8. klasei

Temats: Sabiedrības pārmaiņas sākas ar mani

Diskusija par līdzdalības formām

Skolēni grupās apspriež, kāda veida pilsoniskā aktivitāte ir efektīvāka dažādās situācijās (protests, petīcija, informatīva kampaņa utt.).

Citas tēmai izmantojamās metodes:

Projekta plānošana

Skolēni grupās izstrādā plānu iniciatīvai, kas varētu uzlabot skolas vai vietējās kopienas dzīvi (piemēram, atkritumu šķirošanas akcija, zaļā zona skolā, brīvprātīgo darbs).

Ietekmes ķēdes veidošana

Skolēni zīmē shēmu, kurā parāda, kā mazas rīcības (piemēram, balsošana, piedalīšanās sabiedriskos pasākumos, palīdzība kaimiņiem) var radīt lielākas pārmaiņas.

9. klasei

Temats: Es - pārmaiņu līderis

Diskusija par pilsoniskās līdzdalības jautājumiem

Skolēni diskutē par tādām tēmām kā “Vai viens cilvēks var izmainīt pasauli?” vai “Vai jauniešu līdzdalība politikā ir būtiska?”.

Citas tēmai izmantojamās metodes:

Sabiedrības problēmas analīze

Skolēni izvēlas kādu aktuālu problēmu (vietējā vai globālā mērogā), pēta to un izstrādā rīcības plānu, kas ietver sabiedrības informēšanu un risinājuma piedāvājumu.

Reāls projekts

Skolēni īsteno kādu klases/kopienas projektu (piemēram, informatīvu kampaņu, sociālo mediju aktivitāti vai sabiedrisko darbu), praktiski mācoties, kā būt pārmaiņu līderiem.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Kooperatīvā mācīšanās metode

Process: skolēni strādā mazās grupās, katrai no tām ir savs konkrēts uzdevums, un kopīgi veido galarezultātu, daloties ar iegūtajām zināšanām.

Ieguvumi: Tā attīsta sadarbības prasmes, atbildības sajūtu un kritisko domāšanu, jo skolēniem jāspēj gan izprast tēmu, gan skaidri komunicēt savus secinājumus.

Piemērs: Skolēni strādā četrās grupās, pētot vēlēšanu vēsturi Latvijā, pilsoņa pienākumus un tiesības, vēlētāju aktivitātes tendences un salīdzinot vēlēšanu sistēmas dažādās valstīs, pēc tam prezentējot un apvienojot rezultātus kopīgā plakātā vai infografikā.

Problēmu risināšanas pieeja

Process: Problēmu risināšanas pieeja paredz, ka skolēni analizē reālu situāciju vai izaicinājumu, izvirza iespējamus risinājumus un tos pamato ar faktiem.

Ieguvumi: Tā attīsta analītisko domāšanu, spēju pamatoti argumentēt un izstrādāt inovatīvus risinājumus sabiedriski nozīmīgām problēmām.

Piemērs: Skolotājs izvirza problēmjautājumu “Kā palielināt vēlētāju aktivitāti jauniešu vidū?”, un skolēni grupās analizē jauniešu nebalsošanas iemeslus, veiksmīgas starptautiskās kampaņas un piedāvā trīs risinājumus, kas būtu piemēroti Latvijai.

Projektos balstīta mācīšanās

Process: Projektos balstīta mācīšanās ietver ilgtermiņa darbu pie konkrētas tēmas izpētes, praktiska risinājuma izstrādes un tā prezentēšanas.

Ieguvumi: Tā attīsta dziļu izpratni par tēmu, praktiskās iemaņas, kritisko domāšanu un pilsonisko līdzdalību, jo skolēni strādā pie reāliem izaicinājumiem.

Piemērs: Skolēni izstrādā projektu “Sociālā kampaņa jauniešu iesaistei vēlēšanās”, veicot aptaujas, analizējot datus, izstrādājot informatīvos materiālus un prezentējot savas idejas skolas vai vietējās kopienas ietvaros.

Refleksija

Process: Refleksija ir process, kurā skolēni izvērtē savu pieredzi, analizē, kā mainījusies viņu izpratne un kā iegūtās zināšanas var tikt pielietotas nākotnē.

Ieguvumi: Tā attīsta pašanalīzi, kritisko domāšanu un veicina ilgtermiņa attieksmes maiņu, stiprinot personīgo saikni ar pilsonisko līdzdalību.

Piemērs: Skolēni raksta refleksijas piezīmes par to, kā pirms nodarbības uztvēra vēlēšanas, kā mainījies viņu viedoklis un kā viņi redz savu lomu vēlēšanās nākotnē.

Resursi

- Sabiedriskā līdzdalība. Pieejams: <https://www.tavaklase.lv/video/sabiedriska-lidzdaliba/>
- Tauriņa, I. (2022. gada 20. janvāris). Jauniešu pilsoniskā līdzdalība demokrātiskā sabiedrībā. Pētījums un materiāli. Delna. Pieejams: <https://delna.lv/lv/2021/12/30/jauniesu-pilsoniska-lidzdaliba-demokratiska-sabiedriba/>
- Žagare, T. (2024. gada 31. janvāris). Jauniešu pilsoniskās līdzdalības palielināšanai svarīgas zināšanas, praktiska pieredze un droša, atvērta vide. Delna. Pieejams: <https://delna.lv/lv/2024/01/31/jauniesu-pilsoniskas-lidzdalibas-palielinasanai-svarigas-zinasanas-praktiska-pieredze-un-drosa-atverta-vide/>
- Septembris - Pilsoniskās līdzdalības mēnesis - Tiesībsargs. (2022. gada 9. februāris). Tiesībsargs. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/news/septembris-pilsoniskas-lidzdalibas-menesis/>
- Žugre, I. (2023. gada 4. marts). Pasākumi jauniešiem pilsoniskās līdzdalības veicināšanai. Talantu kalve. Pieejams: <https://talantukalve.com/projekti/nvo/uzsakam-projektu-nepaliec-mala-iesaisties/>
- Civics 101. Spotify. Pieejams: <https://open.spotify.com/show/2yUP05Rh4afOjNfyCNW2D3>
- Aktīvs ES pilsonis. OPEN BADGES. Pieejams: <https://www.badge-badu.eu/lv/badge/akt%C4%ABvs-es-pilsonis>
- Aktīvs pilsonis vai Ostaps Benders? Pieejams: <https://www.ventasbalss.lv/zinas/sabiedriba/4440-aktivs-pilsonis-vai-ostaps-benders>
- Redakcija, L. D. (2024. gada 2. aprīlis). Ko nozīmē būt par labu pilsoni? Saruna ar sociologu Ievu Strodi. LSM.LV. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/sarunas/11.04.2024-ko-nozime-but-par-labu-pilsoni-saruna-ar-sociologu-ievu-strodi.a549880/>
- Digitālā nedēļa 2025 | Konkurss “Mans e-līdzdalības stāsts.” Pieejams: <https://digitalanedela.lv/konkurss-mans-e-lidzdalibas-stasts/>

Uzdevumu piemēri

- Izpētīt trīs aktivitātes, kuras skolēni var veikt, lai kļūtu par aktīviem pilsoņiem savā skolā vai kopienā (piemēram, dalība skolēnu pašpārvaldē, palīdzība sabiedriskos pasākumos vai vides aizsardzības kampaņās).
- Kādi ir aktīva pilsoņa galvenie raksturlielumi?
- Eseja “Divi piemēri no vēstures vai mūsdienām, kad cilvēki kļuva par sabiedrības veidotājiem”. Kāda bija viņu loma?
- Rakstu darbs par to, kā pilsoniskā līdzdalība var mainīt sabiedrību un kādas ir sekas, ja līdzdalība ir zema.
- Eseja. Izvēlies mūsdienu sabiedrībā aktuālu tēmu (piemēram, klimata pārmaiņas, cilvēktiesības vai vēlēšanu tiesības) un uzraksti, kā aktīvs pilsonis var piedalīties šīs problēmas risināšanā!
- Izveido sarakstu ar 3-5 dažādiem veidiem, kā jaunieši var aktīvi piedalīties sabiedriskajos procesos!

Stundas tēma: Līderis un līderība

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

1.2. Izvērtē dažādu līderu īpašības un to ietekmi uz sabiedrību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni diskusijā “Kas ir labs līderis?” grupās izstrādā un prezentē līdera īpašību sarakstu, analizējot, kā šīs īpašības palīdz vadīt un ietekmēt sabiedrību.

1.4. Attīsta prasmi argumentēt savu viedokli un pieņemt lēmumus, balstoties uz dažādiem informācijas avotiem.

Sasaistes pamatojums: Skolēni piedalās klases prezidenta vēlēšanās, veidojot vēlēšanu kampaņas un uzstāšanās runas, lai pārliecinātu vēlētājus un pamatotu savu kandidāta izvēli.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.3. Izprot politisko procesu dalībnieku lomas un atbildību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlē “Pilsētas mērs uz vienu dienu” ieņem dažādas politiskās lomas (kandidāti, vēlētāji, žurnālisti), lai izprastu vēlēšanu procesu un līderības atbildību.

2.6. Analizē, kā pilsoniskā līdzdalība ietekmē sabiedrību un kāpēc ir svarīgi iesaistīties politiskajos procesos.

Sasaistes pamatojums: Skolēni izspēlē pirmās demokrātiskās vēlēšanas Latvijā, lai izprastu vēsturisko kontekstu un atšķirības starp vēlēšanu sistēmām.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.2. Skaidro, kā vēlēšanas veicina demokrātisku sabiedrību un kā dažādi faktori ietekmē vēlētāju uzvedību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni diskutē par rakstu “Arvien vairāk valstu piešķir jauniešiem balsstiesības jau no 16 gadu vecuma”, apspriežot dažādu valstu pieredzi un iespējamās sekas vēlēšanu sistēmai.

3.5. Analizē, kā sociālie mediji un digitālā informācija ietekmē vēlēšanas un politiskos procesus.

Sasaistes pamatojums: Skolēni lomu spēlē par TikTok ietekmi uz vēlēšanu rezultātiem Rumānijā, izspēlējot dažādu dalībnieku (kandidātu, vēlētāju, influenseru, žurnālistu) lomas un reflektējot par digitālās informācijas nozīmi vēlēšanās.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

4.3. Skaidro, kā vēlēšanu rezultāti var ietekmēt valsts ekonomisko attīstību un starptautiskās attiecības.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē prezidenta vēlēšanu ietekmi uz ekonomiku, diskutējot par vēlēšanu kampaņu finansēšanu un politisko lēmumu ekonomiskajām sekām.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.1. Izvērtē pilsoniskās līdzdalības un līderības nozīmi ilgtspējīgā sabiedrībā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni diskutē par “Vai mana balss tiešām ir svarīga?”, debatējot par līdzdalības nozīmi un analizējot vēlētāju aktivitātes statistiku Latvijā un pasaulē.

6. Kultūra un globalizācija

6.2. Izprot, kā dažādu valstu politiskās kultūras ietekmē vēlēšanu sistēmas un līdzdalības līmeni.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē dažādu valstu vēlēšanu sistēmas un diskutē par to priekšrocībām un trūkumiem, piemēram, salīdzinot Eiropas un ASV vēlēšanu procesus.

8. Mediju un informācijas pratība

8.3. Attīsta spēju analizēt informāciju, kritiski izvērtēt politisko kampaņu ziņas un atpazīt dezinformāciju.

Sasaistes pamatojums: Skolēni piedalās viltus ziņu atpazīšanas darbnīcā, analizējot, kā tiek veidoti un izplatīti dezinformējoši ziņu virsraksti, lai ietekmētu vēlētāju viedokļus.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.5. Veido un aizstāv argumentētu viedokli par pilsonisko līdzdalību un vēlēšanu nozīmi.

Sasaistes pamatojums: Skolēni strādā pie domāšanas kartes, kurā analizē, kā kritiskā domāšana palīdz pieņemt informētus lēmumus vēlēšanās.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

2.2. Attīsta publiskās uzstāšanās un argumentācijas prasmes, lai pārliecināši prezentētu savus uzskatus.

Sasaistes pamatojums: Skolēni sagatavo un prezentē klases prezidenta vēlēšanu runas, trenējoties pārliecināšanai publiskajai uzstāšanās prasmei.

4. Sadarbība

4.3. Attīsta prasmi strādāt komandā un pieņemt kolektīvus lēmumus, pamatojoties uz demokrātiskiem principiem.

Sasaistes pamatojums: Skolēni klases grupās veido vēlēšanu kampaņas stratēģiju un meklē veidus, kā piesaistīt vēlētāju atbalstu.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.2. Analizē, kā politiskā līdzdalība un informācijas patēriņš ietekmē demokrātijas kvalitāti.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta un analizē vēlēšanu rezultātu ietekmi dažādās valstīs, apskatot informācijas patēriņa modeļus pirms un pēc vēlēšanām.

6. Digitālā pratība

6.2. Attīsta spēju kritiski izvērtēt sociālo mediju lomu politiskās līdzdalības veicināšanā un dezinformācijas izplatībā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē sociālo mediju kampaņu efektivitāti vēlēšanu procesos un diskutē par to ietekmi uz sabiedrības informētību.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Lomu spēle

Lomu spēles, kurās skolēni piedalās kā dažādi politisko procesu dalībnieki, piemēram, politiķi, vēlētaji, aktivisti vai žurnālisti.

7. klasei	Temats: Kas ir līderis un līderisms? Klases prezidenta vēlēšanas. Klase rīko klases prezidenta vēlēšanas. Skolēnus iedala grupās, kur katra grupa pārstāv citu prezidenta amata kandidātu (piemēram, skolēns ar izcilām atzīmēm, basketbola komandas kapteinis, skolas dzīves aktivists u. tml.). Skolēni plāno un sagatavo runu par labu pārstāvētajam prezidenta amata kandidātam. Katra grupa saka savu runu un atbild uz klasesbiedru jautājumiem. Nobeigumā skolēni diskusiju veidā reflektē - kuras īpašības padarīja vienu vai otru kandidātu pievilcīgu un atbilstošu prezidenta amatam un ko viņi saprata par līderismu. Citas tēmai izmantojamās metodes: Teātris / simulācija: “Pilsētas mērs uz vienu dienu”. Vēlēšanu kampaņa, lai noskaidrotu klases kandidātu amatam “Pilsētas mērs uz vienu dienu”. Skolēni izspēlē dažādas lomas, kā žurnālisti, amata kandidāti, vēlētaji, kampaņas vadītājs utt. Publiskā uzstāšanās: uzrakstīt klases prezidenta runu par to, kas ir līderis, un uzstāties klases/skolas priekšā. Diskusija: “Kas ir labs līderis?” – Skolēni grupās izstrādā un prezentē līdera īpašību sarakstu, diskutējot par to, kāpēc šīs īpašības ir svarīgas un kā tās saistās ar pilsonisko līdzdalību. Diskusija pēc video “Kāds līderis tu esi?” https://www.youtube.com/watch?v=rGruu8a5yLY noskatīšanās. Lideru intervijas (video/vieslekcijas) – Skolēni intervē vietējās kopienas līderus vai noskatās video par veiksmīgiem līderiem, analizējot viņu ietekmi un lomu sabiedrībā.
8. klasei	Temats: Līdzdalība vēlēšanās - katra balss ir svarīga Klase izspēlē pirmās vēlēšanas Latvijā, pamatojoties uz šo rakstu: https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/latvija-pirmas-demokratiskas-velesanas-pirms-100-gadiem-liepaja.a306557/ Skolēniem tiek iedalītas lomas, tiek pārstāvēti vēlēšanu saraksti, kandidāti saka runas, notiek vēlēšanu process atbilstoši tā laika situācijai. Refleksijā skolēnus aicina dalīties ar to, ko viņa ir noskaidrojuši par vēlēšanu vēsturi Latvijā un to, kāda ir nozīme dalībai vēlēšanās. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija par rakstu “Arvien vairāk valstu piešķir jauniešiem balsstiesības jau no 16 gadu vecuma” https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/arvien-vairak-valstu-pieskir-jauniesiem-balsstiesibas-jau-no-16-gadu-vecuma.a433148/ Vēlēšanu spēle – Skolēni spēlē spēli, kur viņiem ir jābalso par dažādiem skolas jautājumiem (piemēram, par izmaiņām skolas vidē), analizējot, kā katra balss ietekmē rezultātu. Debašu turnīrs: “Vai mana balss tiešām ir svarīga?” – Skolēni dalās divās komandās un debatē par iemesliem, kāpēc piedalīties vēlēšanās ir vai nav būtiski. Statistikas analīze – Skolēni pēta vēlēšanu aktivitātes statistiku Latvijā un pasaulē, apspriežot iemeslus, kāpēc daži cilvēki nepiedalās vēlēšanās, un meklējot risinājumus, kā to mainīt.
9. klasei	Temats: Kritiski domājošs un informēts - mūsdienu jauniešu superspējas 2024. gada beigās Rumānijā notika prezidenta vēlēšanas, kurās rezultātus ietekmēja TikTok publicētais saturs https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/29.11.2024-ka-tiktok-var-klut-par-velesanu-kampanas-veiksmes-atslegu-rumanijas-piemers.a578229/ Sadala lomas – politiskie kandidāti, TikTok influencersi, vēlētaji, žurnālisti). Katrai grupai iedot scenāriju ar lomas skaidrojumu un mērķi. Uzdevuma izpildei ļauta piekļuva saistītā digitālā satura izpētei tīmeklī un TikTok. Citas tēmai izmantojamās metodes: Virtuālā lomu spēle: skolēni iejūtas Eiropas Parlamenta deputātu <i>ādā</i> un piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā, neizejot no klases https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/virtual-role-play-game-european-parliament_lv Pēc spēles notiek refleksija par to, ko dod dalība Eiropas Parlamentā. Viltus ziņu atpazīšanas darbnīca – Skolēni analizē ziņu avotus un mācās identificēt dezinformāciju, diskutējot, kā kritiskā domāšana ietekmē pilsonisko līdzdalību. "Domu kartes" veidošana – Skolēni grupās izveido domu kartes, kas attēlo, kā kritiska domāšana palīdz pieņemt apzinātus lēmumus dažādās dzīves situācijās, tostarp vēlēšanās. Diskusija: “Sociālo mediju loma informācijas uztverē” – Skolēni analizē, kā sociālie mediji ietekmē viņu viedokli un lēmumus, mācoties kritiski vērtēt dažādus informācijas avotus.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Kritiskās domāšanas veicināšana caur analīzi

Process: Kritiskās domāšanas veicināšana caur analīzi nozīmē, ka skolēni izvērtē dažādus faktorus, kas ietekmē līderību un pilsonisko līdzdalību, analizējot argumentus, iespējamos šķēršļus un līderu lomu demokrātiskajos procesos.

leguvumi: Skolēni attīsta spēju pamatoti argumentēt, atpazīt uzticamus informācijas avotus un pieņemt lēmumus, kas balstīti uz faktiem un loģiku.

Piemērs: Skolēni analizē dažādu valstu jauniešu vēlēšanu aktivitātes datus un izvērtē, kā līderība skolēnu vidū varētu ietekmēt vēlēšanu dalību. Viņi sagatavo rakstisku argumentāciju par to, kādas īpašības ir būtiskas līderiem, kas veicina vēlēšanu līdzdalību.

Sadarbības mācīšanās

Process: Sadarbības mācīšanās ietver grupu darbu un kopīgu risinājumu meklēšanu, kur skolēni sadarbojas, lai izprastu līderības nozīmi sabiedrībā un tās ietekmi uz vēlēšanu procesiem.

leguvumi: Attīsta spēju komunicēt, dalīt pienākumus un strādāt pie kopīga mērķa, vienlaikus respektējot dažādus viedokļus.

Piemērs: Skolēni komandās sagatavo priekšvēlēšanu kampaņu skolas skolēnu parlamenta kandidātiem, kur katrs dalībnieks ieņem noteiktu lomu – stratēģis, komunikators, vizuālā dizaina veidotājs un debates organizētājs.

Pieredzes apguve caur intervijām/vieslekcijām

Process: Pieredzes apguve caur intervijām/vieslekcijām nozīmē, ka skolēni mācās no reāliem piemēriem un ekspertiem, kas dalās savā pieredzē par līderību un vēlēšanu procesu.

leguvumi: Skolēni gūst dziļāku izpratni par līderības nozīmi un pilsoniskās līdzdalības iespējām, mācoties no pieredzējušiem cilvēkiem.

Piemērs: Skolēni intervē vietējo politiķi vai skolas parlamenta pārstāvi, uzdodot jautājumus par to, kā attīstīt līderības prasmes un kādi faktori veicina aktīvu jauniešu līdzdalību vēlēšanās.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Problēmbalstīta mācīšanās

Process: Problēmbalstīta mācīšanās nozīmē, ka skolēni identificē reālas problēmas, kas saistītas ar līderību un vēlēšanu procesu, un izstrādā iespējamus risinājumus.

Ieguvumi: Palīdz attīstīt analītisko domāšanu, risinājumu meklēšanas prasmes un spēju pielietot iegūtās zināšanas reālās situācijās.

Piemērs: Skolēni analizē, kā paaugstināt skolēnu līdzdalību skolēnu parlamenta vēlēšanās un izstrādā priekšlikumus, kā motivēt skolēnus aktīvāk iesaistīties demokrātiskajos procesos skolā.

Statistikas un datu analīze

Process: Statistikas un datu analīze nozīmē, ka skolēni pēta datus par vēlētāju aktivitāti, līderības ietekmi uz sabiedrību un analizē tendences, lai veidotu pamatotus secinājumus.

Ieguvumi: Skolēni attīsta spēju strādāt ar skaitliskiem datiem, identificēt sakarības un izmantot statistiku, lai pamatotu savus argumentus.

Piemērs: Skolēni analizē datus par skolēnu parlamenta vēlēšanu rezultātiem iepriekšējos gados un salīdzina tos ar šī gada vēlētāju aktivitātes datiem, lai izprastu līdzdalības tendences.

Diskusijas vadīšana

Process: Diskusijas vadīšana nozīmē, ka skolēni praktizē strukturētu argumentāciju un spēju efektīvi vadīt diskusiju par sabiedriski nozīmīgām tēmām.

Ieguvumi: Uzlabo publiskās runas prasmes, spēju formulēt argumentus un cieņpilni debatēt ar citiem.

Piemērs: Skolēni organizē diskusiju “Kādam jābūt labam līderim?”, kurā analizē politisko un skolas līmeņa līderu nozīmi, apspriežot viņu ietekmi uz sabiedrību un vēlētāju iesaisti.

Vizualizācijas un radošās metodes

Process: Vizualizācijas un radošās metodes ietver dažādu grafisku un vizuālu rīku izmantošanu, lai padziļinātu izpratni par līderību un elektorālo līdzdalību.

Ieguvumi: Attīsta spēju prezentēt informāciju skaidri un vizuāli pievilcīgi, kas palīdz labāk izprast sarežģītas tēmas un veicina radošo domāšanu.

Piemērs: Skolēni veido infografiku “Līderības ceļš – no klases pārstāvja līdz politiskam līderim”, kurā vizuāli attēlo, kā jaunieši var attīstīt līderības prasmes un ietekmēt vēlēšanu procesus.

Refleksijas aktivitātes

Process: Refleksijas aktivitātes nozīmē, ka skolēni izvērtē savu mācību procesu, emocijas un izpratni par līderības nozīmi sabiedrībā.

Ieguvumi: Veicina pašrefleksiju, dziļāku izpratni par demokrātiskajiem procesiem un spēju formulēt savu attieksmi pret līderību un elektorālo līdzdalību.

Piemērs: Pēc skolēnu parlamenta vēlēšanām skolēni aizpilda refleksijas anketu, kurā analizē, kā vēlēšanu process ietekmēja viņu izpratni par demokrātiju un kādas īpašības viņi vērtē līderos.

Resursi

- Līderības un izaugsmes programma jauniešiem vecumā no 14-17 gadiem. Pieejams: <https://futureheroes.lv/>
- Mācību stundu plāni vēlēšanu simulācijām. Pieejams: <https://ed.icivics.org/teachers/lesson-plans/mock-election>
- Vēlēšanu būtības skaidrojums (par ASV 2024. gada prezidenta vēlēšanām). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=5XRpWBMg4Rw>
- Publiskā runa no seriāla “Young Sheldon” - Šeldons grib kļūt par klases prezidentu. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=Y_vP8nNpUFM
- Vislatvijas skolu projekts “Esi līderis!”. Pieejams: <https://www.esilideris.lv/>
- Papildus video: <https://www.youtube.com/watch?v=Kev5HEamoYs>
- Drabešu Jaunās pamatskolas personības pilnveides process ar 7 paradumiem. Pieejams: <https://www.drabesujaunapamatskola.lv/lideris-mani>
- Vebināru cikls “Liekam lietā līdzdalību!” par pilsonisko līdzdalību (sadaļā “Resursi”). Pieejams: <https://jaunatne.gov.lv/par-agenturu/programmas-projekti/jspa-atbalsts-darba-ar-jaunatni-iesaistitajiem/jauniesu-lidzdaliba/>
- “National Geographic” raksts Kāpēc piedalīties vēlēšanās ir svarīgi?. Pieejams: <https://education.nationalgeographic.org/resource/why-voting-important/>
- Mācību stundu plāni par pilsonisko līdzdalību un vienlīdzību “Learning for Justice”. Pieejams: <https://www.learningforjustice.org/classroom-resources/lessons>
- Tiešsaistes spēle “2050 - nākotne ir Tavās rokās”. Pieejams: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/2050-its-you_lv
- Lomu spēle par lēmumu pieņemšanas procesu ES “Šokolādes direktīva” (visi materiāli iekļauti). Pieejams: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/role-play-eu-decision-making-0_lv
- Skolas pieteikšana EP Vēstnieku skolu tīklam. Pieejams: <https://youth.europarl.europa.eu/lv/more-information/ambassador-school/the-epas-network.html>
- Balstiesības ASV, Whose vote counts, Netflix. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=yn36tY7rNUM>
- EP video Can you vote if you’re under 18. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=QFTjq7V7r-g>
- Mācību stundas plāns par dezinformāciju un kritisko domāšanu Hoaxes and Fake. Pieejams: <https://www.commonsense.org/education/digital-citizenship/lesson/hoaxes-and-fakes>
- Raksti par prezidenta vēlēšanām Rumānijā. Pieejams: <https://www.politico.eu/article/romania-election-2025-hungary-national-liberals-social-democrats-law-court/>
- <https://www.politico.eu/article/tiktok-removed-3-influence-campaigns-during-romania-elections-european-parliament/>
- Faktu pārbaudīšanas vietne. Pieejams: <https://www.factcheck.org/askfactcheck/>

Uzdevumu piemēri

- Mājasdarbs “Līderisma izpratne”.
- Eseja “Kurš ir mans iedvesmojošais līderis un kāpēc?
- Iedomājies, ka esi klases prezidenta kandidāts. Uzraksti īsu priekšvēlēšanu uzrunu (3–5 teikumus).
- Prezentācija par savas ģimenes vai radnieku pieredzi vēlēšanās.
- Atrodi divas ziņas (vienu ticamu un vienu viltus ziņu) par aktuālu notikumu. Izskaidro, kā Tu noteici, kura ziņa ir viltus, un kādi pierādījumi Tev palīdzēja.
- Uzraksti vienu situāciju, kurā sociālo mediju ziņa Tevi varētu maldināt, un paskaidro, kā Tu to pārbaudītu
- Rakstiskais uzdevums: Izvērtē, kā demokrātiskas vēlēšanas palīdz veidot taisnīgu sabiedrību. Sniedz konkrētus piemērus.
- Praktiskais uzdevums: Izveido plakātu (vizuālu vai aprakstošu), kurš motivētu jauniešus piedalīties vēlēšanās.
- Izveido īsu kritiskās domāšanas ceļvedi jauniešiem (5 soļi), kas palīdzētu atšķirt patiesu informāciju no viltus.

Stundas tēma: Kandidātu un politiskās informācijas kritiska izvērtēšana pirms balsošanas

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

- 1.2. Uzklaua atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē politiskos izteikumus un mediju saturu, mācoties identificēt dažādas interpretācijas un vērtības politiskajā komunikācijā.
- 1.5. Salīdzina dažādu cilvēku pieredzētos notikumus ar atbilstošā laika Latvijas, Baltijas reģiona un Eiropas notikumiem.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā vēlēšanu kampaņas un politiskās komunikācijas stratēģijas mainījušās vēsturiski un dažādās valstīs.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

- 2.3. Skaidro, kā cilvēku līdztiesības un vienlīdzības principu ievērošana veicina demokrātisko procesu.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni diskutē par politiskās līdzdalības nozīmi un analizē dažādu grupu (sieviešu, jauniešu, mazākumtautību) iesaisti vēlēšanās.
- 2.5. Sadarbojoties grupā, analizē un vērtē politisko partiju programmas, to solījumu reālismu un iespējamo ietekmi uz sabiedrību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni praktizē faktu pārbaudi un pētījuma metodes, analizējot politiķu izteikumus un politisko dezinformāciju.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

- 3.1. Pauž viedokli, kāpēc mūsdienu sabiedrībā nepieciešama demokrātiska valsts. Analizē vēlēšanu sistēmu un pilsoņu līdzdalības nozīmi.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā vēlēšanas ietekmē demokrātiju un kā politiskie kandidāti veido sabiedrības viedokli.
- 3.2. Skaidro normatīvo aktu hierarhiju un vēlēšanu nozīmi demokrātiskā sabiedrībā.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta vēlēšanu procesu un kandidātu solījumu tiesiskos ierobežojumus.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

- 4.1. Analizē ekonomiskās sistēmas un to ietekmi uz sabiedrību un politiskajiem lēmumiem.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā politiskie kandidāti sola uzlabot ekonomiku, un analizē, vai viņu solījumi ir finansiāli pamatoti un reāli izpildāmi.
- 4.2. Balstoties uz konkrētiem piemēriem, analizē uzņēmējdarbības vidi un tās mijiedarbību ar politiku un vēlēšanām.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādi ekonomiskie sektori (piemēram, lauksaimniecība, IT, ražošana) tiek ietekmēti no politiskajiem lēmumiem un kā uzņēmēji iesaistās politikā.
- 4.3. Skaidro, kā ekonomikas attīstība ir saistīta ar politiskajiem lēmumiem un starptautiskajiem tirgiem.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā politiskie solījumi par nodokļu politiku, budžetu un ekonomisko attīstību ietekmē vēlētāju izvēli.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

- 5.1. Argumentē, kā politiskie lēmumi ietekmē sabiedrību un vidi ilgtermiņā.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta politisko partiju nostāju attiecībā uz klimata pārmaiņām, ekonomiku un citām ilgtermiņa tēmām.
- 5.3. Vērtē vēlēšanu rezultātu ietekmi uz valsts attīstību lokālā un globālā mērogā.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē iepriekšējo vēlēšanu solījumus un to izpildes līmeni.

6. Kultūra un globalizācija

- 6.1. Analizē, kā dažādas kultūras ietekmē sabiedrības vērtības un politiskos lēmumus.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā kultūras dažādība ietekmē politisko vidi un kā partiju solījumi atšķiras dažādās valstīs.
- 6.2. Iegūst pieredzi diskutēt par pretrunīgiem sabiedriskiem un politiskiem jautājumiem, ievērojot cieņu un toleranci.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni debatē par to, kā kultūras atšķirības un globalizācija ietekmē politiskās ideoloģijas un vēlētāju uzvedību.
- 6.3. Skaidro, kā globalizācija ietekmē politiskos lēmumus un informācijas izplatību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā starptautiskie notikumi un globālā politika ietekmē vietējos vēlēšanu procesus un kā ārvalstu informācijas avoti var ietekmēt sabiedrības viedokli.

8. Mediju un informācijas prasmes

- 8.1. Analizē un skaidro plašsaziņas līdzekļu iespējas ietekmēt vēlēšanu procesu.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādi mediji atspoguļo politiskos kandidātus un kā mediju īpašnieki var ietekmēt ziņu saturu.
- 8.2. No dažādiem informācijas avotiem iegūst un analizē viedokļus par politisko procesu, izmantojot faktu pārbaudi.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pārbauda vēlēšanu kampaņu izteikumus, izmantojot uzticamus avotus un faktu pārbaudes vietnes.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

- 1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus un analizē dažāda veida informāciju.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni veido jautājumus politiskajiem kandidātiem un analizē viņu atbildes, izvērtējot loģisko argumentāciju un manipulatīvos paņēmienus.
- 1.2. Veido loģiskus spriedumus, spriež no konkrētā uz vispārīgo un atšķir faktus no viedokļa.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni mācās atšķirt faktus no populisma un emocionālās retorikas politiskajā komunikācijā.

4. Sadarbība

- 4.1. Analizē dažādas sabiedriskās aktivitātes, izvērtē to nozīmi vēlēšanu procesā.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni diskutē par politiskās līdzdalības iespējām un apsver, kā iedzīvotāji var ietekmēt politiskos procesus.
- 4.2. Pauž savu un uzklaua otra viedokli, ievērojot cieņu pret sarunas partneri.
- Sasaistes pamatojums: Grupas diskusijās un debatēs skolēni mācās pamatot savu viedokli un cienīt citus skatījumus.

5. Pilsoniskā līdzdalība

- 5.1. Skaidro savu skatījumu par politisko procesu un pamato to ar dažādos avotos gūtu informāciju.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē vēlēšanu kampaņas un diskutē par dažādu partiju programmām.
- 5.4. Piedāvā īstenojamus un ilgtspējīgus risinājumus politiskās informācijas uzticamības uzlabošanai.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni apspriež veidus, kā sabiedrība var cīnīties ar dezinformāciju un uzlabot politiskās kampaņas kvalitāti.

6. Digitālā prasme

- 6.1. Izvēlas un izmanto piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni izmanto digitālos rīkus politiskās informācijas izpētei un dezinformācijas identificēšanai.
- 6.3. Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību.
- Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā viltus ziņas un algoritmi sociālajos medijos ietekmē vēlētāju uzskatus.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Pētījuma un argumentētās diskusijas metode (jāpielāgo sarežģītības pakāpe atbilstoši skolēnu vecumam un spējām)
Metode palīdz atpazīt manipulāciju politiskajā informācijā, analizēt kandidātu solījumus un argumentēt, attīstīt prasmi kritiski izvērtēt politisko informāciju. Metodi var dažādot ar interaktīvām spēlēm, digitālajiem rīkiem un reāliem piemēriem, lai tā būtu saistoša dažādiem vecuma posmiem.

7. klasei	Temats: Fakts vai viedoklis? Skolotāja sagatavo 5–7 īsus politiskus izteikumus (no politiķu runām, ziņu portāliem, sociālajiem medijiem). Piemēri: "Šī partija uzlaboja ekonomiku par 20%." "Mūsu pašvaldība ir vislabākā valstī!" "Ja jūs nebalsojat par mums, nākotne būs tumša." Klase sadaļās grupās. Grupu uzdevums: atzīmēt, kuri apgalvojumi ir fakti, kuri ir viedokļi un kuri varētu būt manipulācija. Pamatot secinājumus. Citas tēmai izmantojamās metodes: Grupās analizē dažādus ziņu avotus un nosaka, kuri ir uzticami. Diskusija: "Kā atšķirt faktus no viedokļiem?" Mācību spēle par viltus ziņām. Divu politisko plakātu (viens ar faktiem, otrs ar manipulatīvu informāciju (sociālie mediji, avīzes, TV kampaņas)) analīze. Skolēni strādā pāros vai grupās un analizē: - Kādas krāsas un attēli izmantoti? - Vai informācija ir balstīta uz faktiem vai emocijām? - Vai tajā ir saukļi, kas spēlē uz bailēm, emocijām, stereotipiem? Grupas prezentē savus secinājumus. Diskusija par to, kā atšķirt uzticamu informāciju no dezinformācijas.
8. klasei	Temats: Politiskās debātes – kurš pārliecina? Skolēni sadalās 3 grupās: - grupa – kandidāti (izlozē dažādas politiskās nostājas un sagatavo solījumus). - grupa – žurnālisti (gatavo jautājumus kandidātiem par viņu solījumiem). - grupa – vēlētāji (vērtē, kurš no kandidātiem sniedza vislabāko informāciju un bija vispārliecinošākais). Kandidāti prezentē savas programmas un solījumus. Žurnālisti uzdod kritiskus jautājumus (piemēram, "Kā jūs plānojat īstenot šo solījumu?" "Kā finansēsiet šo iniciatīvu?"). Vēlētāji analizē atbildes un balso par kandidātu, kurš sniedza vislabāko informāciju un argumentus. Pēc vēlēšanām skolotājs vada diskusiju: Kas ietekmēja izvēli? Kuri argumenti šķita pārliecinoši? Citas tēmai izmantojamās metodes: Skolēni sadalās grupās un pēta dažādu partiju programmas. Lomu spēle: "Esi žurnālists – uzdod jautājumus kandidātam". Diskusija par mediju ietekmi uz sabiedrības viedokli. Politiķu solījumu izpēte: skolēni tiek sadalīti grupās, un katra grupa saņem vienu politisku solījumu. Grupām jāpēta: - Vai šis solījums ir reālistisks? - Kas būtu nepieciešams tā īstenošanai? - Vai līdzīgi solījumi ir iepriekš pildīti? - Kādi avoti apstiprina vai apšaubā šo solījumu? Grupas prezentē savus secinājumus, pamatojot ar faktiem.
9. klasei	Temats: Faktu pārbaudes izaicinājums Skolotājs sagatavo 5–6 politiskus apgalvojumus, kas saistīti ar vēlēšanām vai sabiedriskiem jautājumiem (piemēram, "Šī partija palielināja minimālo algu par 50 %"). Skolēni sadalās mazās grupās un katrai grupai tiek iedots viens apgalvojums. Grupas izmanto uzticamus avotus (faktu pārbaudes lapas, oficiālos statistikas datus), lai pārbaudītu, vai apgalvojums ir patiesss vai maldinošs. Grupas prezentē savus atklājumus Citas tēmai izmantojamās metodes: Debātes par politiskajiem solījumiem un to reālistiskumu. Mediju satura analīze: kā tiek attēloti dažādi kandidāti? "Sociālo tīklu burbulis" – pētījums par to, kā algoritmi ietekmē politisko informāciju. Mediju faktu pārbaudes meistarklase: Skolotājs iedod dažādus politiskus virsrakstus vai ziņas (gan patiesas, gan maldinošas). Skolēni, izmantojot interneta resursus (faktu pārbaudes vietnes, oficiālas valdības lapas, uzticamus ziņu avotus), pārbauda katru ziņu. Grupas prezentē, kā viņi atšķīra patiesu informāciju no viltus ziņām: - Kādi bija avoti? - Vai informācija nāk no uzticama medija? - Vai ir citas neatkarīgas vietnes, kas to apstiprina? Diskusija par to, kā viltus ziņas un dezinformācija var ietekmēt sabiedrības viedokli un vēlēšanu rezultātus.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Problēmbalstīta mācīšanās

Process: Problēmbalstīta mācīšanās balstās uz reālu vai izdomātu situāciju risināšanu, kurā skolēni identificē problēmu, analizē iespējamus risinājumus un nonāk pie secinājumiem, sadarbojoties komandā.

Ieguvumi: Palīdz skolēniem attīstīt analītiskās prasmes, spēju pielāgoties dažādiem skatpunktiem un pieņemt pamatotus lēmumus, kas ir būtiski politiskās informācijas izvērtēšanā.

Piemērs: Skolēni tiek sadalīti grupās un analizē izdomātu vēlēšanu situāciju, kur dažādi kandidāti piedāvā atšķirīgas programmas. Viņu uzdevums ir identificēt kandidātu nostājas, salīdzināt piedāvājumus un izveidot pamatotus secinājumus par katras kampaņas ticamību.

Debates un argumentēšana

Process: Skolēni piedalās debatēs, kurās jāaizstāv dažādi politiskie uzskati vai stratēģijas, balstoties uz faktiem un argumentiem, nevis emocijām.

Ieguvumi: Attīsta spēju analizēt dažādus skatpunktus, argumentēt un pamatot savu viedokli, kā arī trenē prasmi saskatīt politisko debašu stiprās un vājās puses.

Piemērs: Skolēni sadalās divās grupās un debatē par tēmu “Vai pirmsvēlēšanu solījumi ir uzticami?”, analizējot reālus priekšvēlēšanu solījumus un to izpildi dažādās valstīs.

Medijpratības un faktu pārbaudes darbnīcas

Process: Skolēni apgūst, kā pārbaudīt faktus un analizēt dažādu mediju sniegto informāciju, lai kritiski izvērtētu politiskās reklāmas, partiju programmas un kandidātu izteikumus.

Ieguvumi: Veicina medijpratību, attīsta prasmi identificēt uzticamus avotus un atpazīt manipulāciju vai dezinformāciju.

Piemērs: Skolēni analizē dažādus rakstus un sociālo tīklu ierakstus par politiskajiem kandidātiem, cenšoties identificēt dezinformācijas pazīmes un faktu izkropļojumus.

Lomu spēles un simulācijas

Process: Skolēni ieņem dažādas lomas (piemēram, žurnālisti, vēlētāji, partiju pārstāvji) un izspēlē scenārijus, kuros viņiem jāizvērtē politiskā informācija un jāpieņem lēmumi par vēlēšanu izvēli.

Ieguvumi: Palīdz izprast politiskā procesa sarežģītību, attīsta spēju analizēt dažādus faktorus, kas ietekmē vēlētāju izvēli.

Piemērs: Skolēni simulē vēlēšanu debašu vakaru, kurā žurnālisti uzdod kritiskus jautājumus kandidātiem, vēlētāji analizē atbildes un beigās pieņem pamatotu lēmumu par savu izvēli.

Kritiskās domāšanas uzdevumi un diskusijas

Process: Skolēni tiek iesaistīti diskusijās un analīzes uzdevumos, kas liek izvērtēt kandidātu programmas, retoriku un solījumus, meklējot iespējamus riskus un manipulācijas pazīmes.

Ieguvumi: Attīsta spēju kritiski analizēt informāciju, trenē racionālu un loģisku domāšanu, kas nepieciešama informētas politiskās izvēles veikšanai.

Piemērs: Skolēni saņem izvilkumus no dažādu politisko partiju programmām un analizē, cik reāli ir to solījumi, balstoties uz vēsturiskajiem datiem un ekonomiskajām iespējām.

Resursi

- Taurina, I. (2022. gada 19. decembris). Kā pirms vēlēšanām izpētīt deputātu kandidātus, par ko balsot? Delnas ieteikumi. Delna. Pieejams: <https://delna.lv/lv/2022/12/19/ka-pirms-velesanam-izpetit-deputatu-kandidatus-par-ko-balsot-delnas-ieteikumi/>
- Liepiņš, J., & Liepiņš, J. (2024. gada 26. augusts). Kritiskās domāšanas prasmju veidošana skolēniem. Pieejams: <https://www.esi-startup.lv/kritiskas-domasanas-prasmju-veidosana-skoleniem/>
- Kritiskās domāšanas attīstīšana: Drossinternets.lv nodarbību plāns. Pieejams: <https://drossinternets.lv/lv/materials/download/nodarbiba-kritiskas-domasanas-attistisana-9-12-klasei>
- Materiāli 7.-9. klasei. Eiropas Komisijas pārstāvniecība Latvijā. Pieejams: https://latvia.representation.ec.europa.eu/materiali-7-9-klasei_lv
- Etwbradmin. (2020. gada 12. maijs). Pieejams video ieraksts no vebināra par kritisko domāšanu tiešsaistē - eTwinning. eTwinning. Pieejams: <https://etwinning.lv/pieejams-video-ieraksts-no-vebinara-par-kritisko-domasanu-tiessaiste/>
- Big Think. (2024, September 11). Improve your critical thinking skills in just 6 minutes | Alex Edmans for Big Think+ [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=BtqOeXsB36U>

Uzdevumu piemēri

- Mājasdarbs "Reklāmas analīze". Skolēni atrod politisku plakātu, reklāmu vai sociālo mediju ierakstu un aizpilda tabulu:

Reklāma/ziņa	Kas to publicēja?	Kādas emocijas tas izraisa?	Vai ir fakti vai tikai viedokļi?

- Mājasdarbs "Reāls vai nereāls solījums?" Izvēlēties divu politiķu priekšvēlēšanu solījumus (no avīzēm, ziņu portāliem, partiju programmām). Jāatbild uz jautājumiem: Ko sola politiķis? Kas būtu nepieciešams, lai solījumu īstenotu? Vai solījums ir reāls vai populistisks? Kāpēc?
- Mājasdarbs "Mediju ietekme uz vēlētājiem". Jāizvēlas viena politiska reklāma vai sociālo mediju ieraksts un jāanalizē, kādas taktikas tiek izmantotas (emocionālie saukļi, autoritātes izmantošana, bailes, patriotisms utt.), vai šī informācija ir objektīva; kā šī reklāma varētu ietekmēt vēlētāju lēmumu?
- Darba lapa "Patiesība vai manipulācija?" Skolēniem tiek doti vairāki teikumi no politiskām kampaņām (piemēram, "Mēs padarīsim mūsu pilsētu drošāku!", "Mūsu konkurenti grib, lai tu maksā vairāk nodokļus!"). Jāatzīmē, vai tie ir fakti vai manipulatīvi apgalvojumi.
- Darba lapa "Kritiskā domāšana vēlēšanās". Skolēni saņem dažādus apgalvojumus, piemēram: "Ja visi jaunieši balsotu, pasaule kļūtu labāka." "Politiskās reklāmas vienmēr ir godīgas un patiesas." Pierādīt vai apstrīdēt apgalvojumus, balstoties uz faktiem.
- Darba lapa "Vēlēšanu debates: salīdzini kandidātus". Doti divu kandidātu uzskati par kādu tēmu (piemēram, klimata politika, izglītība, ekonomika). Jāsālīdzina:
 - Kādi ir abu kandidātu argumenti?
 - Kuri argumenti ir balstīti uz faktiem?
 - Kā skolēni pieņemtu lēmumu, ja viņiem būtu jābalso?
- Pārbaudes darbs "Viltus ziņu detektīvs". Skolēniem jāizdomā politisks raksts ar gan patiesu, gan nepatiesu informāciju. Uzdevums:
 - izcelt apgalvojumus, kurus nepieciešams pārbaudīt;
 - uzrakstīt, kur un kā šo informāciju pārbaudītu;
 - uzrakstīt secinājumu: vai raksts ir uzticams vai nē?
- Pārbaudes darbs "Pārbaudi faktus!". Doti trīs politiski apgalvojumi (viens patiess, viens pus patiess, viens nepatiess). Uzdevums: noskaidrot patieso apgalvojumu, norādīt avotus, kur informāciju pārbaudīja, un izskaidrot, kāpēc citi apgalvojumi ir neprecīzi vai nepatiesi.
- Pārbaudes darbs "Izveido vēlēšanu kampaņu". Individuāli vai grupās izstrādā izdomāta kandidāta priekšvēlēšanu programmu, kurā jāiekļauj:
 - trīs konkrēti solījumi;
 - pamatojums, kā tos īstenot;
 - kā kandidāts pārliecinātu vēlētājus?

Stundas tēma: Starptautiskā pieredze jauniešu politiskajā iesaistē

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.6. Analizē jauniešu politiskās līdzdalības formas dažādās valstīs un salīdzina tās ar situāciju Latvijā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni veic pētījumu par jauniešu līdzdalību Eiropā un izstrādā priekšlikumus līdzdalības veicināšanai Latvijā.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.2. Skaidro, kā jauniešu organizācijas var ietekmēt politiskos procesus un veicināt pilsonisko līdzdalību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni tiešsaistes vieslekcijā iepazīstas ar jauniešu organizāciju lomu un diskutē par iespējām aktīvi iesaistīties.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.1. Analizē, kā sabiedriskās kustības un iniciatīvas veicina politiskās pārmaiņas.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta jauniešu politiskās kustības (piemēram, Fridays for Future) un izstrādā analīzi par to efektivitāti.

8. Mediju un informācijas prasmes

8.1. Izmanto digitālās platformas, lai analizētu un popularizētu jauniešu politiskās iesaistes piemērus dažādās valstīs.

Sasaistes pamatojums: Skolēni veido digitālās prezentācijas par jauniešu politisko aktivitāti sociālajos tīklos un tās ietekmi uz sabiedrību.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.2. Attīsta spēju izvērtēt un salīdzināt dažādās valstīs pieejamās jauniešu līdzdalības iespējas.

Sasaistes pamatojums: Skolēni salīdzina jauniešu politiskās iesaistes modeļus dažādās Eiropas valstīs un veido ieteikumus Latvijai.

4. Sadarbība

4.1. Izprot un izskaidro globālo jauniešu organizāciju darbības principus un to nozīmi politiskajos procesos.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē starptautiskās jauniešu organizācijas un diskutē par to iespējamo ietekmi Latvijā.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Mācību vizīte

Mācību vizīte sniedz skolēniem tiešu iespēju iepazīties ar praksē pielietojamām metodēm jauniešu politiskajai iesaistīšanai. Tā palīdz skolēniem iegūt globālu skatījumu par jauniešu līdzdalības iespējām dažādās valstīs un reģionos. Vizītes laikā skolēni var uzdot jautājumus, diskutēt un gūt dziļāku izpratni par to, kā šīs pieredzes var tikt pielāgotas viņu pašu sabiedrībā.

7. klasei

Temats: Jauniešu politiskā līdzdalība un pilsoniskās organizācijas

Tiešsaistes vieslekcija ar jauniešu organizācijas pārstāvi (piemēram, AIESEC vai Young European Federalists). Skolēni iepazīstas ar jauniešu politiskās līdzdalības iespējām, piemēram, jauniem politiskajiem iniciatīvām un jauniešu organizāciju lomai politiskajā dzīvē.

Uzdevums pēc mācību stundas (vieslekcijas): skolēni izstrādā prezentāciju par to, kā viņi, kā jaunieši, varētu ietekmēt politiskos procesus savā valstī, izmantojot līdzīgas organizācijas un iniciatīvas.

Citas tēmai izmantojamās metodes:

Simulācija "Jauniešu līdzdalība vēlēšanās"

- Skolēni piedalās simulācijā, kurā viņi izveido savas jauniešu partijas, izstrādā politiskos piedāvājumus un piedalās "vēlēšanās" skolā.
- Skolēni sagatavo kampaņas materiālus (plakātus, bukletus) un pēc simulācijas diskutē par to, kā viņi varētu ietekmēt vēlētajus un piedalīties politiskajos procesos.

Grupas diskusija "Diskusija par jauniešu lomu politikā"

Skolēni tiek sadalīti grupās, un katra grupa pēta jauniešu politisko iesaisti dažādās pasaules valstīs. Katras grupas uzdevums ir analizēt, kā jaunieši ietekmē politiskos procesus, piemēram, vēlēšanās vai politiskās kampaņas.

8. klasei

Temats: Jauniešu politiskā līdzdalība Eiropā un loma sabiedrībā

Tiešsaistes mācību vizīte ar vieslektoru no European Youth Forum vai Council of Europe. Skolēni iepazīstas ar to, kā Eiropas jaunieši piedalās politiskajos procesos, piemēram, jauniešu parlamentāriem vai jauniešu politisko organizāciju piedalīšanos nacionālajās un starptautiskajās vēlēšanās.

Uzdevums pēc lekcijas: Skolēni izstrādā īsu pētījumu, salīdzinot jauniešu līdzdalības iespējas Latvijā un kādā citā Eiropas valstī. Viņi piedāvā priekšlikumus, kā veicināt jauniešu politisko līdzdalību Latvijā, balstoties uz citu valstu pieredzi.

Citas tēmai izmantojamās metodes:

Simulācija: Jauniešu parlamenta izveide

Skolēni piedalās jauniešu parlamenta simulācijā, kur viņi izstrādā politiskus likumprojektus, apspriež jauniešu vajadzības un piedāvā risinājumus, kas palīdzētu jauniešiem piedalīties politiskajos procesos.

Gadījuma izpēte: "Jauniešu politiskās organizācijas un globālā ietekme"

Skolēni pēta konkrētus gadījumus, kad jaunieši piedalījās globālās kampaņās, piemēram, Fridays for Future vai March for Our Lives.

Uzdevums: skolēni analizē šos gadījumus un izstrādā ziņojumu par to, kāda bija jauniešu ietekme, un kā viņi varētu izmantot līdzīgas metodes politiskajā līdzdalībā Latvijā.

Analīze: "Jauniešu politiskās kampaņas analīze"

Skolēni analizē dažādas jauniešu politiskās kampaņas, piemēram, par vides aizsardzību, jauniešu tiesībām vai izglītību, gan Latvijā, gan citās valstīs.

9. klasei

Temats: Jauniešu politiskā ietekme globālā mērogā

Tiešsaistes diskusija ar pārstāvjiem no starptautiskām jauniešu organizācijām (piemēram, AIESEC, UN Youth Envoy). Skolēni uzzina, kā jaunieši piedalās politiskās izmaiņas pasaules līmenī, kā veido protestus, sociālos tīklus, kā arī pārstāv savas intereses ANO un citu globālo organizāciju ietvaros.

Uzdevums pēc lekcijas: skolēni izstrādā pētījumu par to, kā jaunieši var izmantot globālās platformas, piemēram, sociālos medijus, lai ietekmētu politiskās izmaiņas savā valstī, ņemot vērā globālās piemērus.

Citas tēmai izmantojamās metodes:

Vieslekcija un diskusija "Starptautisko jauniešu organizāciju pieredze un loma politikā"

Skolēni piedalās tiešsaistes vieslekcijā ar pārstāvjiem no organizācijām, kas darbojas jauniešu politiskajā jomā, piemēram, Young European Federalists vai European Youth Forum.

Simulācija: Jauniešu politiskā platforma

Skolēni piedalās simulācijā, kur viņi izstrādā politisku platformu, kuru prezentē "jauniešu politiķi". Viņi piedāvā risinājumus sabiedrības problēmām un diskutē, kā šie risinājumi varētu tikt ieviesti politiskajos procesos.

Diskusija un pētījums: "Globālās jauniešu politiskās kustības"

Skolēni pēta globālās jauniešu politiskās kustības, piemēram, Black Lives Matter vai Youth Climate Strikes, un diskutē par to, kā tās ir ietekmējušas politiskos lēmumus un sabiedrību.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Problēmu risināšanas pieeja

Process: Skolēni analizē konkrētas problēmsituācijas, kas saistītas ar jauniešu politisko iesaisti dažādās valstīs, un meklē risinājumus, salīdzinot dažādu valstu prakses.

Ieguvumi: Attīsta analītiskās un problēmu risināšanas prasmes, veicina izpratni par starptautiskajiem politiskajiem procesiem un jauniešu lomu tajos.

Piemērs: Skolēni pēta, kā dažādās Eiropas valstīs tiek veicināta jauniešu iesaiste politiskajā dzīvē (piemēram, vēlēšanās no 16 gadu vecuma, jauniešu parlamenti) un izstrādā priekšlikumus, kā līdzīgas iniciatīvas varētu ieviest savā valstī.

Lomu spēles un simulācijas

Process: Skolēni ieņem dažādas lomas starptautiskās politikas kontekstā (piemēram, ES jaunatnes padomes dalībnieki, ANO jauniešu pārstāvji) un pieņem lēmumus par jauniešu līdzdalības jautājumiem.

Ieguvumi: Palīdz labāk izprast starptautisko institūciju darbu un jauniešu lomu politiskajā lēmumu pieņemšanā.

Piemērs: Skolēni simulē ES Jaunatnes forumu, kurā katra grupa pārstāv kādu valsti un izstrādā stratēģijas jauniešu iesaistes palielināšanai.

Mācīšanās, izmantojot reālus gadījumus

Process: Skolēni pēta reālus gadījumus, kuros jauniešu iesaiste politikā ir ietekmējusi lēmumu pieņemšanu valsts vai starptautiskā līmenī.

Ieguvumi: Veicina izpratni par to, kā jaunieši var ietekmēt politiskos procesus, un sniedz praktiskas atziņas par līdzdalības mehānismiem.

Piemērs: Skolēni analizē, kā jauniešu protesti un kustības, piemēram, "Fridays for Future" vai "Black Lives Matter", ir ietekmējušas politisko dienaskārtību un sabiedrības attieksmi pret noteiktiem jautājumiem.

Praktiskās aktivitātes un radoši uzdevumi

Process: Skolēni veic radošus uzdevumus, kas palīdz viņiem izprast jauniešu politiskās iesaistes mehānismus, piemēram, izstrādā informatīvas kampaņas vai rīko debates.

Ieguvumi: Attīsta spēju argumentēt, sadarboties un veidot politisko komunikāciju.

Piemērs: Skolēni izstrādā informatīvu kampaņu par jauniešu līdzdalību vēlēšanās, kas vērsta uz sociālajiem medijiem un skolas vidi.

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Praktiskās aktivitātes un radoši uzdevumi

Process: Skolēni veic radošus uzdevumus, kas palīdz viņiem izprast jauniešu politiskās iesaistes mehānismus, piemēram, izstrādā informatīvas kampaņas vai rīko debates.

Ieguvumi: Attīsta spēju argumentēt, sadarboties un veidot politisko komunikāciju.

Piemērs: Skolēni izstrādā informatīvu kampaņu par jauniešu līdzdalību vēlēšanās, kas vērsta uz sociālajiem medijiem un skolas vidi.

Starptautisko viesu vieslekcijas un diskusijas

Process: Skolēni klausās starptautisku ekspertu vai aktīvistu vieslekcijas un piedalās diskusijās par jauniešu lomu politiskajos procesos dažādās valstīs.

Ieguvumi: Palīdz gūt tiešu pieredzi no citu valstu pārstāvjiem, paplašina izpratni par starptautisko politiku un jauniešu iespējām tajā iesaistīties.

Piemērs: Skolēni tiekas ar Eiropas Parlamenta jauniešu programmu dalībniekiem un apspriež, kā jaunieši var ietekmēt lēmumu pieņemšanu ES līmenī.

Projekti un pētnieciskās aktivitātes

Process: Skolēni veic pētījumus par jauniešu politisko iesaisti dažādās valstīs un izstrādā projektus, kas veicina līdzdalību savā sabiedrībā.

Ieguvumi: Palīdz skolēniem praktiski pielietot iegūtās zināšanas, attīsta pētnieciskās prasmes un veicina aktīvu pilsonisko iesaisti.

Piemērs: Skolēni izstrādā projektu, kas veicina jauniešu interesi par politiku, piemēram, organizējot skolas vēlēšanu simulāciju vai jauniešu diskusiju par politiskajiem jautājumiem.

Digitālo platformu izmantošana

Process: Skolēni iepazīstas ar dažādām digitālajām platformām, kas veicina jauniešu politisko līdzdalību, un praktiski tās izmēģina, veidojot informatīvus vai līdzdalības projektus.

Ieguvumi: Attīsta digitālās prasmes, veicina izpratni par to, kā tehnoloģijas var tikt izmantotas politiskai līdzdalībai un informācijas izplatīšanai.

Piemērs: Skolēni analizē un izmanto digitālās platformas, piemēram, "Youth4EU", "Change.org" vai "ParliamentWatch", lai izprastu, kā jaunieši var aktīvi piedalīties politiskajā dzīvē, izmantojot interneta resursus.

Resursi

- Mākalna, A., Dzenītis, J. (2023). Pētījums "Pastiprinātas politiskās izglītības ieviešana Latvijas skolu izglītības sistēmā". Klubs "Māja". Pieejams: <https://www.activecitizensfund.lv/storage/documents/projects/109/petijums-pastiprinatas-politiskas-izglitibas-ieviesana-latvijas-skolu-izglitibas-sistema.pdf>
- Jaunatnes pārstāvju iesaiste EESK darbā. (2024, July 8). European Economic and Social Committee. Pieejams: <https://www.eesc.europa.eu/lv/news-media/eesc-info/eesc-info-july-2024/articles/119582>
- Jaunatnes politikas valsts programma. (07.01.2025.). IZM. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/jaunatnes-politikas-valsts-programma>
- Tiesībsarga vieslekcijas programmā “Dzīvei gatavs.” (13.06.2022.). Tiesībsargs. Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/news/tiesibsarga-vieslekcijas-programma-dzivei-gatavs-noklausijusies-gandriz-1000-skolenu/>
- EP Vēstnieku skolas. Pieejams: <https://youth.europarl.europa.eu/lv/more-information/ambassador-school.html>
- Iespējas EP Vēstnieku skolām. Pieejams: https://www.pvg.edu.lv/?page_id=6218
- EP Vēstnieku skolu atklātās stundas. Pieejams: <https://riga.europarl.europa.eu/lv/dossiers/youth/atklatasstundas2324>
- Jauniešu pieredzes stāsti - Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra. (2024. gada 12. decembris). Jaunatnes Starptautisko Programmu Aģentūra. Pieejams: https://jaunatne.gov.lv/iespejas-jauniesiem/jauniesu-pieredzes-stasti/?utm_source=chatgpt.com
- Young European Federalists - JEF Europe. JEF Europe. Pieejams: <https://jef.eu/>
- Fridays For Future. (2023, August 5). Fridays For Future is an international climate movement active in most countries and our website offers information on who we are and what you can do. Fridays for Future. Pieejams: <https://fridaysforfuture.org/>
- AIESEC. Pieejams: <https://aiesec.org/youth-speak>
- Generation Global. GenG. Pieejams: <https://generation.global/>
- Black Lives Matter. Pieejams: <https://blacklivesmatter.com/>

Uzdevumu piemēri

7. klasei

Mājas darbs: Raksts par jauniešu līdzdalību politiskajās aktivitātēs

Uzrakstīt īsu rakstu (ap 200-300 vārdiem) par to, kā jaunieši piedalās politiskajā dzīvē Latvijā vai citā valstī.

Skolēniem jāizvēlas konkrēta jauniešu kustība vai organizācija, piemēram, Fridays for Future vai AIESEC, un jāizskaidro tās ietekme uz sabiedrību.

Darba lapa: Pētījums par politiskajām organizācijām

Darba lapā skolēniem jāveic pētījums par dažādām jauniešu organizācijām, kas darbojas politikā. Jāatbild uz jautājumiem par to misiju, mērķiem, darbībām un rezultātiem.

8. klasei

Mājas darbs: Pētījums par politiskās līdzdalības tendencēm

Skolēniem jāizvēlas divas valstis un jāizpēta, kā jaunieši piedalās politiskajā dzīvē. Pētījuma laikā jāizvērtē aktivitātes, organizācijas un izaicinājumi.

Darba lapa: Politiskās aktivitātes un to ietekme

Skolēniem jāveic analīze par to, kāda politiskā aktivitāte jauniešiem būtu vispiemērotākā, lai veicinātu sabiedrības pārmaiņas, balstoties uz dažādiem piemēriem no pasaules.

Pārbaudes darbs: Eseja par jauniešu politisko aktivitāti

- Skolēni raksta esejas par to, kāda loma ir jauniešiem politikā un kādas iespējas viņi var izmantot, lai aktīvi piedalītos sabiedriskajā dzīvē.
- Skolēniem jāizvēlas kādu jauniešu politisko kustību un jāpaskaidro tās darbības pamatprincipus un nozīmi sabiedrībā.

9. klasei

Mājas darbs: Kampaņas veidošana

Skolēniem jāizstrādā neliela politiskās līdzdalības kampaņa, kas aicina jauniešus piedalīties vēlēšanās. Viņiem jāizstrādā kampaņas mērķi, vēstījums, izvēlētās komunikācijas kanāli un sagaidāmie rezultāti.

Darba lapa: Globālās politiskās iesaistes analīze

Skolēniem jāanalizē, kā jaunieši no dažādām pasaules valstīm piedalās politiskajā dzīvē. Jāapkopo informācija par dažādām organizācijām, iniciatīvām un to ietekmi uz sabiedrību.

Pārbaudes darbs: Projekts par politisko līdzdalību un jauniešu lomu

Skolēni izstrādā projektu, kurā apraksta, kā jaunieši var veicināt pārmaiņas sabiedrībā, izmantojot starptautisko pieredzi un mācoties no veiksmīgiem jauniešu politiskajiem piemēriem.

Stundas tēma: Jauniešu dalība skolas un jauniešu organizācijās iespējamā ietekme sabiedrībā

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.5. Sadarbojoties grupā, gūst pilsoniskās un politiskās līdzdalības pieredzi, iesaistoties vietējai kopienai nozīmīgu jautājumu risināšanā vai lēmumu pieņemšanā.

Sasaistes pamatojums. Simulācijā “Kā darbojas demokrātija skolā?” skolēni veidos skolēnu pašpārvaldes vēlēšanas, izstrādās partijas programmas, organizēs kampaņu un piedalīsies vēlēšanās. Šis uzdevums ļauj viņiem praktiski izprast demokrātijas principus un to, kā viņi var ietekmēt skolas vidi. Tāpat problēmbalstītā mācīšanās metode “Ko mēs varam mainīt savā skolā?” palīdz skolēniem identificēt reālas problēmas un piedāvāt risinājumus, tādējādi attīstot izpratni par sabiedriskās līdzdalības nozīmi.

2.2. Secina, kādas vērtības, mērķi un intereses ir dažādām sociālajām grupām, lai atpazītu savas sociālās lomas vietējā kopienā un veicinātu sociāli atbildīgu un konstruktīvu sadarbību.

Sasaistes pamatojums. Lomu spēlē “Pašvaldības sēde – jauniešu priekšlikums vietējai domei” skolēni sadalās dažādās lomās un piedāvā iniciatīvas vietējās pašvaldības deputātiem. Tas ļauj viņiem analizēt dažādu sabiedrības grupu intereses un iemācīties argumentēt viedokli. Tāpat problēmbalstītā mācīšanās metode "Jauniešu centrs – nepieciešams vai nē?" attīsta spēju analizēt un ierosināt konstruktīvus risinājumus vietējās kopienas labā.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.1. Pauž viedokli, kāpēc mūsdienu sabiedrībā nepieciešama demokrātiska valsts. Analizē Satversmi un skaidro dažādu valsts institūciju lomu demokrātijā.

Sasaistes pamatojums. Simulācijā "Skolas padomes sēde" skolēni sadalās lomās (direktors, skolēni, skolotāji, vecāki), izstrādā jaunu noteikumu un lemj par tā pieņemšanu, piedzīvojot demokrātisku lēmumu pieņemšanas procesu praksē. Debašu metode “Vai skolēnu pašpārvaldei jābūt ar reālu ietekmi skolas lēmumu pieņemšanā?” attīsta kritisko domāšanu un palīdz izprast, kā demokrātija darbojas dažādos līmeņos – no skolas līdz valstij.

8. Mediju un informācijas pratība

8.3. Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību, rada savu mediju saturu.

Sasaistes pamatojums. Uzdevumā "Politiķu kampaņas un manipulācija" skolēni analizēs dažādu politisko kampaņu reklāmas un noteiks, kādas retorikas un manipulācijas tehnikas tiek izmantotas. Turklāt aktivitātē “Kā atšķirt patiesu informāciju no viltus ziņām?” skolēni izvērtēs dažādus informācijas avotus un izveidos vadlīnijas ticamas informācijas pārbaudei, kas attīsta viņu spēju būt kritiskiem informācijas lietotājiem.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.3. Nosaka reālas vajadzības un raksturo problēmas būtību – atpazīst un formulē problēmu kontekstā, kuru raksturo savstarpēji atkarīgi lielumi, aspekti, cēloņsakarības.

Sasaistes pamatojums: Problēmbalstītā mācīšanās metode “Kā mēs varam palīdzēt?” ļauj skolēniem identificēt aktuālas sabiedrības problēmas un izstrādāt rīcības plānu, kas attīsta analītiskās prasmes un problēmu risināšanas stratēģijas.

4. Sadarbība

4.1. Izvērtē citu cilvēku emocijas un rīcības iemeslus, izrāda empātiju un pielāgo savu uzvedību un komunikācijas veidu atbilstoši situācijai.

Sasaistes pamatojums: Skolēni, piedaloties simulācijā "Pašvaldības sēde" un lomu spēlē "Jauniešu centrs – nepieciešams vai nē?", strādā komandās, meklē kompromisus un pielāgo savu komunikācijas stilu atkarībā no debatējamās situācijas.

Metodes apraksts: Simulācija

Simulācija palīdz skolēniem izjust demokrātiskos procesus reālā darbībā, attīstot prasmes, kas nepieciešamas pilsoniskai līdzdalībai.

Pēc aktivitātēm var sekot refleksija – ko viņi iemācījās par jauniešu iespējām ietekmēt sabiedrību un kā viņi paši var iesaistīties.

7. klasei	Simulācija: "Kā darbojas demokrātija skolā?" Skolēni simulē skolēnu pašpārvaldes vēlēšanas, veidojot partijas un kandidātus ar konkrētām idejām. Skolēni sadalās grupās un izveido "partijas", kas pārstāv dažādas intereses (sporta attīstība, vairāk ekskursiju, mācību uzlabojumi utt.). Katra partija sagatavo vēlēšanu kampaņu (plakātus, runas, debatēs aizstāv savas idejas). Vēlēšanu diena – skolēni balso, ievērojot demokrātiskos principus. Simulācija “Skolas pašpārvalde kā demokrātijas piemērs” Simulācija: "Skolas padomes sēde" – skolēni sadalās lomās (skolas direktors, skolēnu pašpārvalde, skolotāji, vecāki), izvirza problēmu (piemēram, jauns noteikums par telefonu lietošanu skolā) un debatē, līdz nonāk pie kopīga lēmuma. Citas tēmai izmantojamās metodes: Problēmbalstīta mācīšanās: "Ko mēs varam mainīt savā skolā?" Skolēni izvēlas skolas vidi vai noteikumus, kurus viņi vēlētos uzlabot (piemēram, pārtraukumu organizācija, ekoloģiskās iniciatīvas). Viņi analizē problēmu, izstrādā risinājumu un prezentē to skolas vadībai vai skolēnu pašpārvaldei. Diskusijas un debates: "Kas ir laba līderība?" Skolēni analizē dažādu līderu īpašības un apspriež, kādiem jābūt labiem līderiem skolā un sabiedrībā. Viņi sagatavo argumentus un piedalās diskusijā “Kas ir labs līderis un kā viņš ietekmē citus?” Medijpratība "Kā atšķirt patiesu informāciju no viltus ziņām?" Skolēni saņem vairākus dažādus ziņu rakstus un analizē, kuri no tiem ir uzticami un kuri varētu būt manipulējoši vai nepatiesi. Viņi veido "7 soļus, kā pārbaudīt ziņas" vadlīnijas un dalās ar klasi
8. klasei	Simulācija: "Pašvaldības sēde – jauniešu priekšlikums vietējai domei" Skolēni iejūtas vietējās pašvaldības lomu spēlē, kur jālemj par jauniešu izvirzītu iniciatīvu (piemēram, jauna sporta laukuma izveide, brīvprātīgo centra attīstīšana). Skolēni sadalās lomās: jauniešu organizācijas pārstāvji, domes deputāti, iedzīvotāji, žurnālisti. Jauniešu pārstāvji prezentē savu iniciatīvu un cenšas pārliecināt deputātus. Debates, jautājumi, balsošana par iniciatīvas apstiprināšanu. Citas tēmai izmantojamās metodes: Lomu spēle: "Pašvaldības sēde" – skolēni sadalās lomās (jauniešu organizāciju pārstāvji, deputāti, iedzīvotāji), apspriež jauniešu iniciatīvu un pieņem lēmumus par tās īstenošanu. Problēmbalstīta mācīšanās: "Jauniešu centrs – nepieciešams vai nē?" Aktivitāte: Skolēni pēta, kā jauniešu centri ietekmē sabiedrību, vāc datus (intervijas, aptaujas), un izstrādā priekšlikumu jauniešu centra izveidei savā apkārtnē, kuru prezentē vietējai pašvaldībai. Debates "Vai jauniešiem būtu jāpiedalās vēlēšanās no 16 gadu vecuma?" Skolēni veido divas komandas – "par" un "pret", pēta argumentus un piedalās strukturētās debatēs par vēlēšanu vecuma samazināšanu. Medijpratība "Sociālo mediju ietekme uz politiskajiem uzskatiem" Skolēni analizē sociālo mediju algoritmus un diskutē, kā tie var ietekmēt cilvēku politisko pārliecību. Viņi izstrādā ieteikumus, kā būt kritiskiem sociālo mediju lietotājiem.
9. klasei	Simulācija: "Protestu un petīciju ietekme uz sabiedrību" Skolēni simulē sabiedrības iniciatīvu, kas aicina uz izmaiņām politikā vai likumos (piemēram, klimata aktivisms, izglītības reformas atbalsts). Skolēni veido petīciju vai sabiedrības informēšanas kampaņu. "Politiku" loma – daļa klases iztēlojas sevi kā likumdevējus, kas lemj par petīcijas pieņemšanu. Mediju loma – skolēni ziņo par notiekošo, veido preses relīzes un intervijas. Noslēgumā balsošana un atgriezeniskā saite par to, kas ietekmēja lēmumu. Citas tēmai izmantojamās metodes: Debates: "Kā jaunieši var ietekmēt politiku?" – skolēni izlozē dažādu valstu jauniešu organizācijas un prezentē, kā tās darbojas (piemēram, Fridays for Future, jauniešu parlamenti) Problēmbalstīta mācīšanās: "Kā mēs varam palīdzēt?" Aktivitāte: Skolēni pēta kādu aktuālu sabiedrības problēmu (piemēram, vides piesārņojumu, jauniešu nodarbinātību, viltus ziņas) un izstrādā kampaņu sabiedrības informēšanai vai rīcības plānu. Diskusija "Vai protesti un petīcijas var mainīt sabiedrību?" Skolēni analizē reālus vēsturiskus un mūsdienu piemērus par to, kā jaunieši ir ietekmējuši politiku ar protestiem un petīcijām (piemēram, Fridays for Future). Pēc tam viņi diskutē, vai šādas aktivitātes ir efektīvas. Medijpratība "Politiku kampaņas un manipulācija" Aktivitāte: Skolēni analizē dažādas politiskās kampaņas (reklāmas, runas, solījumus) un nosaka, kādas retorikas un manipulācijas tehnikas tiek izmantotas. Viņi izstrādā kritiskās domāšanas ceļvedi vēlētājiem

Problēmbalstīta mācīšanās

Process: Problēmbalstīta mācīšanās balstās uz reālu vai izdomātu situāciju risināšanu, kurā skolēni identificē problēmu, analizē iespējamus risinājumus un nonāk pie secinājumiem, sadarbojoties komandā.

leguvumi: Palīdz skolēniem attīstīt analītiskās prasmes, spēju pielāgoties dažādiem skatpunktiem un pieņemt pamatotus lēmumus komandā.

Piemērs: Skolēni analizē, kādēļ skolas parlamenta aktivitāte ir zema un izstrādā priekšlikumus tās uzlabošanai, iesaistot skolēnus diskusijās un aptaujās.

Simulācijas un lomu spēles

Process: Skolēni ieņem dažādas lomas (piemēram, skolas parlamenta pārstāvis, direktors, jauniešu organizācijas vadītājs) un risina situācijas, kas saistītas ar jauniešu līdzdalību skolas un sabiedriskās organizācijās.

leguvumi: Palīdz izprast dažādu iesaistīto pušu perspektīvas un attīsta spēju risināt organizatoriskas problēmas, vienlaikus trenējot komunikācijas un sadarbības prasmes.

Piemērs: Skolēni simulē skolas padomes sanāksmi, kurā jālemj par jaunu jauniešu iniciatīvu finansēšanu un jāizstrādā argumentēti priekšlikumi.

Diskusijas un debates

Process: Skolēni piedalās strukturētās diskusijās un debatēs par jauniešu iesaisti organizācijās, analizējot, kā šī dalība ietekmē viņu pilsoniskās prasmes un demokrātijas izpratni.

leguvumi: Attīsta spēju loģiski argumentēt, izvērtēt pretējus viedokļus un aizstāvēt savu nostāju, izmantojot faktus un reālus piemērus.

Piemērs: Skolēni debatē par tēmu “Vai skolēnu pašpārvaldei jābūt ar reālu ietekmi skolas lēmumu pieņemšanā?”

Mediju un informācijas prasme

Process: Skolēni apgūst, kā kritiski izvērtēt informāciju par jauniešu organizācijām un aktivitātēm, analizē, kā organizācijas komunicē ar sabiedrību un kā jaunieši var aktīvi līdzdarboties digitālajā vidē.

leguvumi: Veicina spēju atšķirt uzticamu informāciju no dezinformācijas, attīsta izpratni par mediju nozīmi jauniešu iesaistes veicināšanā.

Piemērs: Skolēni analizē jauniešu organizāciju sociālo tīklu komunikāciju un nosaka, kādi paņēmieni tiek izmantoti, lai piesaistītu jauniešu uzmanību un veicinātu līdzdalību.

Projekta darbi un praktiskās aktivitātes

Process: Skolēni izstrādā projektus, kas veicina jauniešu iesaisti skolas un sabiedriskās organizācijās, piemēram, organizējot pasākumus, aptaujas vai informatīvās kampaņas.

leguvumi: Attīsta projektu plānošanas un realizēšanas prasmes, kā arī veicina atbildību un sadarbību kolektīvā.

Piemērs: Skolēni izstrādā iniciatīvu "Jauniešu balss skolā", kurā iesaistītie skolēni pārstāv citu skolēnu intereses skolas lēmumu pieņemšanas procesā.

Sadarbībā balstīta mācīšanās

Process: Skolēni strādā komandās, lai analizētu jauniešu organizāciju darbību un izstrādātu priekšlikumus to uzlabošanai.

leguvumi: Veicina sadarbības prasmes un spēju pieņemt kolektīvus lēmumus, pamatojoties uz kopīgu analīzi un informācijas izpēti.

Piemērs: Skolēni sadarbojas ar vietējām jauniešu organizācijām, lai organizētu skolas mēroga diskusiju par jauniešu pilsonisko līdzdalību.

Gadījumu analīze (Case Study)

Process: Skolēni pēta dažādu valstu jauniešu organizāciju piemērus, analizējot, kā tie ietekmējuši jauniešu pilsonisko aktivitāti un demokrātisko procesu stiprināšanu.

leguvumi: Palīdz labāk izprast jauniešu organizāciju nozīmi, balstoties uz reāliem gadījumiem un pierādījumiem.

Piemērs: Skolēni analizē Igaunijas skolēnu parlamenta darbību un salīdzina to ar līdzīgām iniciatīvām Latvijā, secinot, kādus elementus varētu pārņemt un uzlabot vietējā mērogā.

Izpētes un izmeklēšanas metode

Process: Skolēni veic pētījumu par jauniešu organizāciju ietekmi uz vietējām kopienām un lēmumu pieņemšanas procesiem.

leguvumi: Attīsta izmeklēšanas un datu analīzes prasmes, kā arī spēju formulēt secinājumus, balstoties uz faktiem un empīriskiem datiem.

Piemērs: Skolēni intervē jauniešu organizāciju vadītājus un aktīvos dalībniekus, lai izprastu, kā organizāciju aktivitātes ietekmē jauniešu iesaisti sabiedriskajos procesos.

Digitālā un multimediju mācīšanās

Process: Skolēni izmanto digitālās platformas un multimediju resursus, lai pētītu jauniešu līdzdalību un veidotu interaktīvus mācību materiālus vai informatīvus materiālus par šo tēmu.

leguvumi: Palīdz skolēniem izmantot tehnoloģijas kā rīku sabiedriskās līdzdalības veicināšanai, attīsta mediju prasības un radošo domāšanu.

Piemērs: Skolēni izveido īsu videoklipu vai sociālo tīklu kampaņu par jauniešu dalības iespējām skolas un jauniešu organizācijās.

Intervijas un sabiedrības pētījumi

Process: Skolēni intervē jauniešu organizāciju pārstāvjus, skolas parlamenta dalībniekus un ekspertus, lai iegūtu daudzpusīgu skatījumu uz jauniešu līdzdalību sabiedrībā.

leguvumi: Palīdz attīstīt pētnieciskās prasmes, komunikācijas spējas un izpratni par dažādu sabiedrības locekļu pieredzi.

Piemērs: Skolēni veic aptauju skolā un jauniešu centros, lai noskaidrotu, kādi faktori motivē vai kavē jauniešu dalību organizācijās, un izstrādā priekšlikumus to uzlabošanai

- Nacionālā enciklopēdija. Politiskā komunikācija. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/162264-politisk%C4%81-komunik%C4%81cija>
- Priekšvēlēšanu aģitācijas likums. (29.11.2012.). LIKUMI.LV. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/253543-prieksvelesanu-agitacijas-likums>
- Priekšvēlēšanu aģitācija: atļautais un aizliegtais. (2024). LV Portāls. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/360110-prieksvelesanu-agitacija-atlautais-un-aizliegtais-2024>
- Kāpēc ir svarīgi ieviest jaunus ES noteikumus par politisko reklāmu. (13.03.2023.). Eiropas Parlaments. Pieejams: <https://www.europarl.europa.eu/topics/lv/article/20230202STO71504/kapec-ir-svarigi-ievies-jaunos-es-noteikumus-par-politisko-reklamu>
- Kampanas organizēšana: svarīgākās atziņas no tīmekļsemināriem. Pieejams: <https://citizens-initiative-forum.europa.eu/sites/default/files/2021-02/LV%20%20%20Ti%CC%84mekl%CC%A7semina%CC%84ru%20kopsavilkums.%20kampan%CC%A7as%20organize%CC%84s%CC%8Cana%20%20.pdf>
- Latvijas Nacionālā bibliotēka. (2022. gada 10. novembris). Vēlēšanu pēcgārša: Ar ko uzvarētāji mūs paņēma? Trendi politiskā kampaņā [Video]. YouTube. Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=9b7Yh_i_s50
- Priekšvēlēšanu kampaņa Vācijā un jautājumi par Zaļā darījuma nākotni. Latvijas Mežu Sertifikācijas Padome. Pieejams: <https://www.lmsp.lv/prieksvelesanu-kampana-vacija-un-jautajumi-par-zala-darijuma-nakotni>
- Jauniešu līdzdalība. (2024. gada 27. marts). Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra. Pieejams: <https://jaunatne.gov.lv/par-agenturu/programmas-projekti/jspa-atbalsts-darba-ar-jaunatni-iesaistitajiem/jauniesu-lidzdaliba/>
- Janfaza, R. (2024, October 18). Power of Z short film urges young people to vote so that our priorities are addressed by government. Teen Vogue. Pieejams: <https://www.teenvogue.com/story/power-of-z-short-film-young-people-vote>
- Toynbee, P. (2025, January 30). Young people say they'd elect a 'strong leader'. I say give more of them the vote. The Guardian. Pieejams: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2025/jan/30/young-people-strong-leader-vote-democracy>
- Council of Europe. (2023, September 18). It's 15 September: Youth can revitalise democracy! Democracy Here. Democracy Now. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/democracy-here-now/-/it-s-15-september-youth-can-revitalise-democracy->
- MLK Jr Freedom Center. (2024, August 23). Promoting and Protecting Democracy video series - Martin Luther King Jr. Freedom Center. Pieejams: <https://mlkfreedomcenter.org/educational-resources/promoting-and-protecting-democracy-video-series/>
- Video: Youth political participation - strengthening democracy with young people - SALTO. (2024, January 22). SALTO. Pieejams: <https://participationpool.eu/resource/video-youth-political-participation-strengthening-democracy-with-young-people/>
- Oak National Academy. Unit: How can young people play an active role in democracy? | KS3 Citizenship | Oak National Academy. Pieejams: <https://www.thenational.academy/teachers/programmes/citizenship-secondary-ks3-l/units/how-can-young-people-play-an-active-role-in-democracy-b384/lessons?sid-f46734=trxKY7FLUa&sm=0&src=3>
- Meaningful youth participation. (2023, October 7). Democracy Here. Democracy Now. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/democracy-here-now/meaningful-youth-participation>
- UNESCO-DCMÉT. (2021, May 18). Youth participation, civic engagement and education for democracy. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=NGz7V7CrngQ>
- Bitesize, B. (2015, May 21). Youth participation in politics - United Kingdom: Video playlist - BBC Bitesize [Video]. BBC Bitesize. Pieejams: <https://www.bbc.co.uk/bitesize/topics/zhgbkqt/watch/z7g9jxs>
- Democracy teaching resources - Young Citizens. (2024, August 7). Pieejams: <https://www.youngcitizens.org/resources/democracy-teaching-resources/>
- Latvijas Neredzīgo biedrība. (2023. gada 12. decembris). LNB Jauniešu organizācija [Video]. YouTube. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=htFen7UYgcE>

Uzdevumu piemēri

7. klasei

Mājas darbs:

- Uzrakstīt īsu eseju: "Ko es varu darīt savā skolā, lai veicinātu pozitīvas pārmaiņas?"
- Izpētīt vienu jauniešu organizāciju Latvijā un sagatavot prezentāciju par tās darbību.

Darba lapa:

- Aizpildīt tabulu: "Demokrātijas elementi un jauniešu loma tajos".
- Savienot jēdzienus ar to skaidrojumiem (piemēram, pilsoniskā līdzdalība, līderība, atbildība).

Pārbaudes darbs:

Tests ar jautājumiem par demokrātijas principiem un jauniešu iesaisti.

Praktiskais uzdevums: "Izveido savu jauniešu iniciatīvu un apraksti tās mērķus un soļus".

8. klasei

Mājas darbs:

- Intervē kādu jauniešu vai skolotāju par pieredzi pilsoniskajā līdzdalībā un sagatavo atskaiti.
- Analizēt jauniešu organizāciju darbību, izmantojot interneta resursus.

Darba lapa:

Uzdevums: "Kā jaunieši var ietekmēt lēmumu pieņemšanu?" (Izvēlies 3 veidus un apraksti piemērus).

Viltus ziņu atpazīšanas tests saistībā ar jauniešu pilsonisko aktivitāti.

Pārbaudes darbs:

Eseja: "Jauniešu loma politiskajos procesos – kāpēc tā ir svarīga?"

Uzdevums: Izveidot plakātu vai infografiku par jauniešu iespējām demokrātijā.

9. klasei

Mājas darbs:

- Analizēt reālu jauniešu kustību, kas ir ietekmējusi sabiedrību, un sagatavot prezentāciju.
- Rakstīt argumentētu eseju: "Kā jauniešu organizācijas var ietekmēt politiku?"

Darba lapa:

Uzdevums: "Izvērtē politiķa izteikumus – vai tie ir fakti, viedokļi vai manipulācija?"

Grupas darbs: "Izstrādā skolas padomes attīstības plānu" (izvirzi mērķus, uzdevumus un soļus).

Pārbaudes darbs:

Debates klasē par tēmu "Vai jauniešiem būtu jādod balsstiesības no 16 gadiem?"

Uzdevums: Izveidot priekšlikumu vietējai pašvaldībai par jauniešu iespējām iesaistīties sabiedrības veidošanā.

6. PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA LEGĀLĀS AKTIVITĀTĒS

Šīs nodaļas materiāli veidoti no ICCS 2022 skalas “LEGACT Skolēnu sagaidāmā līdzdalība legālās aktivitātēs”. Skalas jautājumu atbildes veidotas no jautājumiem, kas skar skolēnu nākotnes pilsonisko līdzdalību legālās pilsoniskās aktivitātēs. Ņemot vērā ICCS pētījumā zemo skolēnu pilsonisko līdzdalību politiskās aktivitātēs, tika veidotas tēmas, kas rosina vērst uzmanību uz pilsonisku aktīvu rīcību petīciju rakstīšanu, protestiem un dažādām politikām aktivitātēm.

ICCS tēma

Legālās politiskās aktivitātes demokrātiskā sabiedrībā

Stundas tēma: Legālās politiskās aktivitātes demokrātiskā sabiedrībā

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.5. Sadarbojoties grupā, gūst pilsoniskās un politiskās līdzdalības pieredzi, iesaistoties vietējai kopienai nozīmīgu jautājumu risināšanā vai lēmumu pieņemšanā. Spriež par dažādiem līdzdalības veidiem, to piedāvātajām iespējām un to, kurš no veidiem visefektīvāk ļauj ietekmēt lēmumu pieņemšanu un vajadzību apmierināšanu sabiedrībā.

Sasaistes pamatojums: Grupas darbā skolēni analizē un apspriež dažādus politiskās līdzdalības veidus, izvērtējot to efektivitāti.

2.6. Veido rīcības plānu un īsteno sabiedriskas aktivitātes savā dzīvesvietā vai reģionā, kas ir vērstas uz kopīgā sabiedriskā labuma īstenošanu, lai pievērstu plašākas auditorijas uzmanību sabiedrībā aktuāliem jautājumiem.

Sasaistes pamatojums: Skolēni izstrādā rīcības plānus, lai motivētu līdzdalību legālās politiskās aktivitātēs, tādējādi sekmējot reālu pilsonisko iesaisti.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.1. Pauž viedokli, kāpēc mūsdienu sabiedrībā nepieciešama demokrātiska valsts. Analizē valsts pamatlikumu (Satversmi) un skaidro likumdošanas varas, izpildvaras, tiesu varas un plašsaziņas līdzekļu lomu un funkcijas mūsdienu demokrātiskā sabiedrībā.

Sasaistes pamatojums: Demokrātijas izpratne ir būtiska, lai saprastu legālo politisko aktivitāšu nozīmi un ietekmi.

3.2. Skaidro normatīvo aktu hierarhiju. Pamato viedokli par cilvēktiesību fundamentālo lomu mūsdienu tiesiskuma izpratnē.

Sasaistes pamatojums: Skolēniem ir jāsaprot likumu hierarhija un cilvēktiesību aizsardzība, kas ir pamats legālai politiskajai līdzdalībai.

3.5. Izvērtē politiskos veidojumus Latvijas teritorijā dažādos vēstures periodos un to mantojuma nozīmi Latvijas valstiskuma tapšanā. Skaidro Latvijas valstiskuma idejas attīstību un valsts izveidošanos. Pauž viedokli par pilsonību, pilsoņu tiesībām un pienākumiem, to aktualitāti.

Sasaistes pamatojums: Pilsoniskās līdzdalības aktivitātes, piemēram, protesti un petīcijas, ir cieši saistītas ar pilsonības tiesībām un pienākumiem.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana

1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus problēmsituācijās un situācijās, kas ietver vairākas jomas. Izvērsti un plānveidīgi raksturo rezultātus, savu darbību. Mērķtiecīgi izzina, analizē, izvērtē un savieno dažāda veida informāciju un situācijas, izprot to kontekstu. Tiecas iegūt vispusīgu un precīzu informāciju, nosaka atsevišķus faktorus, kas traucē iegūt patiesu informāciju.

Sasaistes pamatojums: Grupas darbs ietver informācijas analīzi par legālām politiskām aktivitātēm, piemēram, petīcijām un protestiem, lai formulētu argumentētus un pamatotus jautājumus un secinājumus.

1.3. Nosaka reālas vajadzības un raksturo problēmas būtību – atpazīst un formulē problēmu kontekstā, kuru raksturo savstarpēji atkarīgi lielumi, aspekti, cēloņsakarības. Izsaka, skaidro un analizē idejas problēmsituācijās, formulē kontekstā balstītu un strukturētu pieņēmumu. Izvirza mērķi, piedāvā risinājumus, izvēlas labāko un nolemj to īstenot.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē politiskās līdzdalības izaicinājumus, formulē stratēģijas un izstrādā reālus rīcības plānus, kas palīdz sabiedrībā veicināt likumīgas politiskās aktivitātes.

2. Jaunrade un uzņēmējspēja

2.1. Uz pasauli raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus. Ir gatavs pieņemt nenoteiktību un jaunus izaicinājumus.

Sasaistes pamatojums: Demokrātiskā sabiedrībā pilsoniskā līdzdalība prasa jaunus risinājumus, piemēram, efektīvas petīcijas un sabiedrības iesaistīšanas stratēģijas.

2.2. Izzina situāciju no dažādiem skatpunktiem, lieto un pielāgo situācijai atbilstošas radošās domāšanas stratēģijas, lai nonāktu pie jaunām un noderīgām idejām, iedvesmojas no citu pieredzes. Elastīgi un izsvērti izmanto pieejamos resursus (cilvēku, zināšanu, kapitāla, infrastruktūras) un rod jaunus, lai īstenotu savu iecerī.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē dažādus politiskās līdzdalības veidus un izstrādā jaunas pieejas sabiedrības motivēšanai iesaistīties politiskajos procesos.

2.3. Viens vai grupā spēj radīt jaunu un sev vai citiem noderīgu produktu vai risinājumu, prot vadīt procesu no idejas radīšanas līdz tās īstenošanai. Saskaroties ar grūtībām, neatlaidīgi meklē un rod risinājumu.

Sasaistes pamatojums: Grupas darbs ietver reālu rīcības plānu veidošanu un politiskās iesaistes risinājumu īstenošanu, piemēram, informatīvas kampaņas vai petīcijas organizēšanu.

4. Sadarbība

4.2. Pauž savu un uzklausa otra viedokli, ievērojot cieņu pret sarunas partneri, rod vienojošu viedokli situācijā, kad pusēm ir atšķirīgi uzskati.

Sasaistes pamatojums: Grupas darba procesā skolēni mācās diskutēt, uzklautīt dažādus viedokļus un atrast kompromisus, kas ir būtiski demokrātiskā līdzdalībā.

4.3. Sadarbojas ar citiem atbilstoši situācijai, kā arī veido un vada komandu, ievērojot citu cilvēku vajadzības.

Sasaistes pamatojums: Politisko iniciatīvu īstenošana, piemēram, petīciju veidošana vai organizēšana, prasa efektīvu sadarbību un komandas darbu.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.1. Skaidro savu skatījumu par kopsakarībām sabiedrībā, vidē, kopienā Eiropas mērogā un pamato to, saistot ar dažādos avotos gūtu informāciju un statistikas datiem. Analizē, kā atsevišķu indivīdu rīcība ietekmē sabiedrību un vidi.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta legālās politiskās aktivitātes un analizē to ietekmi uz sabiedrību, lai veicinātu līdzdalību demokrātiskajos procesos.

5.2. No pieredzes, kā arī analizējot dažādus avotus, secina, kā vērtības laika gaitā var mainīties. Balstoties savās vērtībās, izvēlas pasākumus, kuros iesaistīties, un, ja nepieciešams, iesaista citus, paskaidro un pamato savu izvēli vai iemeslus neiesaistīties.

Sasaistes pamatojums: Skolēni diskutē par pilsoniskās iesaistes nozīmi un izvērtē, kā mainās sabiedrības attieksme pret dažādām politiskajām aktivitātēm.

5.4. Piedāvā īstenojamus un ilgtspējīgus risinājumus vietējās kopienas dzīves uzlabošanai. Sadarbībā ar citiem kādu no tiem īsteno un pamato savas iesaistes jēgu.

Sasaistes pamatojums: Grupas darbā skolēni izstrādā rīcības plānus, kā veicināt politisko aktivitāti vietējā kopienā.

6. Digitālā pratība

6.1. Izvēlas un izmanto iecerei vai uzdevumam piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas, lieto tās pašrealizācijai un daudzveidīga satura radīšanai.

Sasaistes pamatojums: Digitālie rīki tiek plaši izmantoti, lai organizētu politiskās aktivitātes, piemēram, sociālo tīklu kampaņas un tiešsaistes petīcijas.

6.2. Attbildīgi izmanto digitālo komunikāciju konkrētiem mērķiem, izvērtējot tās piemērotību mērķgrupas vajadzībām.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā efektīvi izmantot digitālo komunikāciju, lai piesaistītu cilvēkus politiskām aktivitātēm.

6.3. Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību, rada savu mediju saturu.

Sasaistes pamatojums: Sabiedrības līdzdalība bieži ir atkarīga no informācijas ticamības, tāpēc skolēni apgūst mediju pratību.

6.4. Analizē un novērtē tehnoloģiju ietekmi uz sabiedrību un vidi. Ievēro veselīgus un drošus tehnoloģiju lietošanas paradumus, pamato to nepieciešamību. Konstruē, kontrolē un pārvalda savu digitālo identitāti.

Sasaistes pamatojums: Digitālā identitāte un tiešsaistes aktivitātes, piemēram, petīciju parakstīšana un sabiedrības informēšana, ir daļa no politiskās līdzdalības.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Grupas darbs "Legālās politiskās aktivitātes mūsu sabiedrībā"

Skolēni analizē dažādas politiskās aktivitātes, kas ir likumīgas un pieejamas pilsoņiem, piemēram, petīcijas, protesti un iesaistīšanās politiskajās organizācijās. Viņi apspriež šo aktivitāšu nozīmi un izstrādā rīcības plānus, lai motivētu līdzdalību šajās aktivitātēs.

7. klasei	Temats: "Kas ir legālās politiskās aktivitātes?" Aktivitāte "Politisko aktivitāšu piemēru izpēte". Skolēni grupās pēta dažādus politisko aktivitāšu veidus (piemēram, vēlēšanas, petīcijas, publiskas konsultācijas) un apspriež, kā tās ietekmē sabiedrību. Viņi izveido plakātus, kuros ilustrē katras aktivitātes nozīmi. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija "Kāpēc ir svarīgi piedalīties politiskajās aktivitātēs?" Video analīze "Kā darbojas demokrātija?".
8. klasei	Temats: "Legālo politisko aktivitāšu nozīme demokrātijā" Aktivitāte "Politisko aktivitāšu ietekme". Skolēni analizē reālus piemērus, kuros legālās politiskās aktivitātes ir palīdzējušas panākt pārmaiņas (piemēram, vides aizsardzības kustības, pilsoniskās iniciatīvas). Viņi sagatavo prezentāciju par to, kā šīs aktivitātes stiprina demokrātiju Citas tēmai izmantojamās metodes: Esejas rakstīšana "Kā es varu piedalīties politiskajās aktivitātēs?" Grupas darbs: Starptautisku piemēru analīze par veiksmīgām pilsoniskajām iniciatīvām.
9. klasei	Temats: "Kā veicināt līdzdalību legālajās politiskajās aktivitātēs?" Aktivitāte "Līdzdalības veicināšanas kampaņa". Skolēni grupās izstrādā kampaņu, kuras mērķis ir motivēt jauniešus un citus sabiedrības locekļus piedalīties politiskajās aktivitātēs (piemēram, vēlēšanās vai sabiedriskajās konsultācijās). Viņi veido plakātus, video vai izplata informāciju sociālajos medijos. Citas tēmai izmantojamās metodes: Pētījumu projekts "Pilsoniskās iniciatīvas un to loma pārmaiņu veicināšanā". Multimediju prezentācijas "Kā iesaistīties politiskajās aktivitātēs?".

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Kritiskās domāšanas attīstīšana, analizējot politiskās līdzdalības nozīmi

Process: Skolēni pēta un analizē dažādas legālās politiskās līdzdalības formas, piemēram, vēlēšanas, referendumu, dalību politiskajās partijās, sabiedriskās iniciatīvas un petīcijas. Viņi identificē faktorus, kas veicina vai kavē politisko aktivitāti demokrātiskā sabiedrībā.

Ieguvumi: Attīsta skolēnu spēju kritiski analizēt demokrātiskās līdzdalības mehānismus un izvērtēt to ietekmi uz politisko sistēmu un sabiedrību kopumā.

Piemērs: Skolēni analizē vēlētāju aktivitātes statistiku dažādās valstīs un diskutē, kāpēc cilvēki piedalās vai nepiedalās vēlēšanās un kā to varētu mainīt.

Diskusiju organizēšana par pilsonisko atbildību

Process: Skolēni piedalās strukturētās diskusijās par dažādiem pilsoniskās atbildības aspektiem, tostarp politiskās līdzdalības nozīmi, brīvas preses un izglītības lomu demokrātijas stiprināšanā.

Ieguvumi: Veicina spēju argumentēt, loģiski pamatot savus uzskatus un analizēt dažādus skatpunktus par sabiedriski nozīmīgiem jautājumiem.

Piemērs: Skolēni tiek sadalīti grupās un katra grupa sagatavo argumentus par tēmu “Vai balsstiesības vajadzētu piešķirt jau no 16 gadu vecuma?” Pēc diskusijas skolēni izvērtē argumentu spēku un veic refleksiju par politiskās līdzdalības nozīmi.

Radošu metožu izmantošana, lai attīstītu skolēnu spēju motivēt citus piedalīties politiskajos procesos

Process: Skolēni izmanto dažādas radošas metodes – sociālo kampaņu veidošanu, plakātu dizainu, videoklipu veidošanu, publiskas runas sagatavošanu –, lai attīstītu spēju motivēt citus iesaistīties demokrātiskajos procesos.

Ieguvumi: Palīdz attīstīt radošās un komunikācijas prasmes, kā arī veicina izpratni par efektīviem sabiedrības iesaistīšanas mehānismiem.

Piemērs: Skolēni izstrādā informatīvu kampaņu “Kāpēc ir svarīgi balsot?”, kurā viņi izmanto dažādus radošus elementus, lai uzrunātu jauniešus un veicinātu politisko līdzdalību savā skolā vai kopienā.

Resursi

- Politiskā līdzdalība. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/5604-politisk%C4%81-l%C4%ABdzdal%C4%ABba>
- Protests. Vērtības (mācību materiāls ar testu tiešsaistē). Pieejams: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSduq_EUQEZ0geajElxJ6m5TewAg98cJZKSLcE4NSWfbsZOCTw/formResponse
- Politisko partiju likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/139367-politisko-partiju-likums>
- Vēlētāju iniciatīvas. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/veletaju-iniciativas>
- Eiropas pilsoņu iniciatīvas. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/eiropas-pilsonu-iniciativas>
- Sabiedriskā apspriešana. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/sabiedriskā-apspriesana>
- Sabiedriskā apspriešana. Tieslietu ministrijas sabiedrības apspriešana. Piemēriem diskusijai un uzdevumiem. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/lv/sabiedriskā-apspriesana?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
- Publiskā apspriešana. Rīgas Domes aktuālās sabiedrības apspriešanas. Piemēriem diskusijai un uzdevumiem. Pieejams: https://www.riga.lv/lv/publiskas-apspriesanas?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F
- Streiki. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/demonstracijas-un-streiki>
- Streiki. Ziņu raksti. Pieejams: <https://www.lsm.lv/temas/streiks/>
- Sapulces, gājieni un piketi. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/demonstracijas-un-streiki/sapulces-gajieni-un-piketi>
- Sabiedriskā līdzdalība. Pieejams: <https://www.tavaklase.lv/video/sabiedriskā-lidzdaliba/>
- Kas ir līdzdalība? Pieejams: <https://jaunatneslietas.gov.lv/current-events/kas-ir-lidzdaliba>
- Manabalss.lv aktuālās iniciatīvas. Pieejams: <https://manabalss.lv/initiatives/featured>
- Manabalss.lv veiksmīgās iniciatīvas. Pieejams: <https://manabalss.lv/initiatives/completed>
- Vēlētāju iniciatīvas, Centrālā vēlēšanu komisija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/veletaju-iniciativas>
- Eiropas pilsoņu iniciatīvas, Centrālā vēlēšanu komisija. Pieejams: <https://www.cvk.lv/lv/eiropas-pilsonu-iniciativas>
- Politiskā līdzdalība. Nelsona Mandelas piemērs. Roberts Rožkalns. Prezentācija. (2014). Pieejams: https://issuu.com/robertsrokalns/docs/politiska_lidzdaliba_n._mandela

Uzdevumu piemēri

Darba lapa: Analizēt konkrētu dotās politiskās aktivitātes piemēru un tā iespējamās sekas!
Noskaties video: <https://www.youtube.com/watch?v=7sug7tWe84o>
Kāds ir protesta iemesls?
Aizpildi tabulu! Kādas legālās un nelegālās protesta aktivitātes var ieraudzīt videomateriālā, sniedz trīs piemērus un uzraksti iespējamās sekas.

Legālā protesta iezīmes	Legālā protesta iezīmes iespējamās sekas	Nelegālā protesta iezīmes	Nelegālā protesta iezīmes iespējamās sekas

Eseja: "Kāpēc es izvēlētos piedalīties politiskajās aktivitātēs?"
Pārbaudes darbs: Testa jautājumi par politisko aktivitāšu nozīmi un veidiem demokrātijā.

Stundas tēma: Politisko protestu kustības un tiesiskums demokrātiskā sabiedrībā

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

- 1.2. Uzklaua atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē dažādu protestu piemērus, saprot atšķirīgus sabiedrības viedokļus un to ietekmi uz demokrātisko vidi.
- 1.5. Salīdzina dažādu cilvēku pieredzētos notikumus ar atbilstošā laika Latvijas, Baltijas reģiona un Eiropas notikumiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā protesti dažādos laikos un vietās ir ietekmējuši sabiedrību un politiku.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

- 2.1. Salīdzina cilvēku rīcības morālos un tiesiskos aspektus dažādās kultūrās un sabiedrībās.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē protestu likumību un ētisko pusi dažādos kultūras un politiskajos kontekstos.
- 2.5. Sadarbojoties grupā, gūst pilsoniskās un politiskās līdzdalības pieredzi.
Sasaistes pamatojums: Grupas darbs ļauj skolēniem praktiski izprast politiskās līdzdalības nozīmi un dažādus protestu veidus.
- 2.6. Veido rīcības plānu un īsteno sabiedriskas aktivitātes savā dzīvesvietā vai reģionā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izstrādā protestu analīzi un rīcības plānus, kā veicināt demokrātisku sabiedrību.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

- 3.1. Pauž viedokli, kāpēc mūsdienu sabiedrībā nepieciešama demokrātiska valsts.
Sasaistes pamatojums: Skolēni diskutē par demokrātijas un pilsonisko protestu nozīmi sabiedrības pārmaiņās.
- 3.2. Skaidro normatīvo aktu hierarhiju un cilvēktiesību fundamentālo lomu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā likumi regulē protestus un kā tie ir aizsargāti demokrātiskā sabiedrībā.
- 3.4. Salīdzina valsts pārvaldes struktūru dažādos vēstures periodos un politiskās sistēmas.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā dažādās valstīs tiek uztverta pilsoniskā līdzdalība un protestu efektivitāte.

4. Ekonomika un uzņēmējspēja

- 4.2. Balstoties uz konkrētiem piemēriem, analizē uzņēmēja lomu resursu organizēšanā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā ekonomiskie faktori ietekmē protestu cēloņus un rezultātus.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

- 5.1. Argumentē, kā ierobežoto resursu dēļ vajadzību apmierināšanai izvēles jāveic ne tikai mājsaimniecībām, bet arī valstij.
Sasaistes pamatojums: Skolēni saprot, kā politiskie protesti var ietekmēt valsts ekonomiskos un politiskos lēmumus.
- 5.3. Vērtē cilvēku saimnieciskās un politiskās darbības radītās sekas vidē lokālā un globālā mērogā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā protesti ir izraisījuši pārmaiņas gan vietējā, gan globālā līmenī.

6. Kultūra un globalizācija

- 6.2. Gūst daudzveidīgu pieredzi iedziļināties un diskutēt par pretrunīgiem sabiedriskiem, politiskiem un vēstures jautājumiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta protestu vēsturi un ietekmi uz sabiedrību, izprotot dažādus viedokļus.

7. Vēstures un sabiedrības pārmaiņas

- 7.1. Skaidro tuvākajā apkaimē laika gaitā notikušās pārmaiņas, lai secinātu, ka ikkatra indivīda piedzīvotie notikumi pagātnē ir saistīti ar notikumiem Latvijā un pasaulē.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā protesti dažādos laikos ir mainījuši sabiedrības attīstību.
- 7.2. Veido savas un vērtē citu vēsturiskās rekonstrukcijas, pamatojoties uz faktiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā vēstures notikumos protesti ir attēloti dažādos avotos.

8. Mediju un informācijas pratība

- 8.1. Analizē un skaidro plašsaziņas līdzekļu iespējas ietekmēt cilvēku politiskos, sabiedriskos uzskatus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā mediji veido protestu tēlu un kā tas ietekmē sabiedrības uztveri.
- 8.2. No dažādiem informācijas avotiem, tai skaitā plašsaziņas līdzekļiem, iegūst un analizē viedokļus par vietējiem un globāliem procesiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā dažādi mediji un valstu naratīvi atspoguļo protestus.
- 8.3. Izvērtē, kādu informāciju (ticamu, apšaubāmu) iespējams iegūt no dažādiem vēstures avotiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni mācās kritiski analizēt protestu atspoguļojumu dažādos vēstures avotos.

- 1. Kritiskā domāšana un problēmrisināšana**

1.1. Formulē atvērtus, uz izziņu vērstus jautājumus problēmsituācijās un situācijās, kas ietver vairākas jomas. Izvērsti un plānveidīgi raksturo rezultātus, savu darbību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē dažādus vēsturiskos un mūsdienu protestus, formulē atvērtus jautājumus un pēta to ietekmi uz sabiedrību un demokrātiju.

1.2. Veido loģiskus spriedumus, spriež no konkrētā uz vispārīgo un no vispārīgā uz konkrēto. Abstrahē, vispārina vienkāršās situācijās. Atšķir faktos balstītu apgalvojumu no pieņēmuma, faktus no viedokļa.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā protesti tiek atspoguļoti medijos un politiskajā diskursā, atšķirot propagandu no faktiem.

1.3. Nosaka reālas vajadzības un raksturo problēmas būtību – atpazīst un formulē problēmu kontekstā, kuru raksturo savstarpēji atkarīgi lielumi, aspekti, cēloņsakarības.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta protestu cēloņus un seku saistību ar sociāliem un politiskiem procesiem.
- 2. Jaunrade un uzņēmējspēja**

2.1. Uz pasauli raugās ar zinātkāri, iztēlojas nebijušus risinājumus. Ir gatavs pieņemt nenoteiktību un jaunus izaicinājumus.

Sasaistes pamatojums: Skolēni izstrādā jaunus pilsoniskās līdzdalības risinājumus un novērtē protestu stratēģiju efektivitāti.

2.2. Izzina situāciju no dažādiem skatpunktiem, lieto un pielāgo situācijai atbilstošās radošās domāšanas stratēģijas.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādi protesti ir pielāgojušies mainīgajiem sociālajiem un politiskajiem apstākļiem.
- 4. Sadarbība**

4.1. Analizē dažādas sabiedriskās aktivitātes, izvērtē to nozīmi demokrātiskajos procesos un identificē efektīvus veidus, kā pilsoņi var piedalīties sabiedrības pārmaiņu veicināšanā.

Sasaistes pamatojums: Skolēni grupās analizē protestu ietekmi uz demokrātiju, izvērtējot to efektivitāti kā pilsoniskās līdzdalības formu un meklējot veidus, kā iedzīvotāji var likumīgi piedalīties sabiedrības pārmaiņās.

4.2. Pauž savu un uzklausa otra viedokli, ievērojot cieņu pret sarunas partneri, rod vienojošu viedokli situācijā, kad pusēm ir atšķirīgi uzskati.

Sasaistes pamatojums: Grupas darbos skolēni apspriež protestu nozīmi, respektējot dažādus viedokļus.

4.3. Sadarbojas ar citiem atbilstoši situācijai, kā arī veido un vada komandu, ievērojot citu cilvēku vajadzības.

Sasaistes pamatojums: Protesti bieži tiek organizēti kolektīvi, tāpēc skolēni mācās sadarboties un koordinēt rīcību.
- 5. Pilsoniskā līdzdalība**

5.1. Skaidro savu skatījumu par kopsakarībām sabiedrībā, vidē, kopienā Eiropas mērogā un pamato to, saistot ar dažādos avotos gūtu informāciju un statistikas datiem.

Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā protesti dažādos laikos ir ietekmējuši demokrātisko sabiedrību.

5.2. No pieredzes, kā arī analizējot dažādus avotus, secina, kā vērtības laika gaitā var mainīties.

Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā dažādās laikmeta un kultūras kontekstā mainās attieksme pret protestiem.

5.4. Piedāvā īstenojamus un ilgtspējīgus risinājumus vietējās kopienas dzīves uzlabošanai.

Sasaistes pamatojums: Skolēni modelē stratēģijas, kā pilsoniski iesaistīties sabiedrības uzlabošanā, izmantojot protestus kā likumīgu līdzekli.

- 6. Digitālā pratība**

6.1. Izvēlas un izmanto iecerei vai uzdevumam piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas.

Sasaistes pamatojums: Mūsdienu protesti bieži notiek digitālajā vidē, un skolēni analizē šo tendenci.

6.2. Atbildīgi izmanto digitālo komunikāciju konkrētiem mērķiem, izvērtējot tās piemērotību mērķgrupas vajadzībām.

Sasaistes pamatojums: Skolēni mācās, kā efektīvi un likumīgi izmantot digitālās platformas pilsoniskajai līdzdalībai.

6.3. Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību.

Sasaistes pamatojums: Skolēni vērtē, kā dažādi mediji atspoguļo protestus un kā tas ietekmē sabiedrības viedokli.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Grupas darbs "Legālās politiskās aktivitātes mūsu sabiedrībā"

Skolēni analizē dažādas politiskās aktivitātes, kas ir likumīgas un pieejamas pilsoņiem, piemēram, petīcijas, protesti un iesaistīšanās politiskajās organizācijās.

Viņi apspriež šo aktivitāšu nozīmi un izstrādā rīcības plānus, lai motivētu līdzdalību šajās aktivitātēs.

7. klasei	Temats: "Kas ir legāls politiskais protests?" Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Protesta definēšana". Skolēni grupās pēta, kas ir protests, kādi ir tā mērķi un kādas formas tiek uzskatītas par legālām. Viņi izveido plakātu ar dažādiem protesta veidiem un apspriež to nozīmi. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija "Vai visi protesti ir vienādi efektīvi?" Ziņu raksta analīze "Kā protests var mainīt sabiedrību?". Izvēlas vienu no aktuālākajiem un veic analīzi: https://www.lsm.lv/temas/protesti/
8. klasei	Temats: "Legālu protestu nozīme demokrātijā" Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Protestu piemēru analīze". Skolēni analizē reālus piemērus par to, kā legālie protesti ir veicinājuši pārmaiņas, piemēram, pilsoņu tiesību kustība vai klimata pārmaiņu aktivistu darbība. Viņi izvērtē šo protestu efektivitāti un mācības, ko varam no tiem gūt. Citas tēmai izmantojamās metodes: Esejas rakstīšana "Kāpēc protesti ir svarīgi demokrātijā?" Grupas darbs: Starptautisku protestu analīze par dažādām tēmām.
9. klasei	Temats: "Kā organizēt legālu un efektīvu protestu?" Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Protesta plānošana". Skolēni grupās izstrādā plānu leģitīmam un efektīvam protestam par kādu aktuālu sabiedrības tēmu. Viņi apspriež nepieciešamās atļaujas, organizēšanas posmus un kā efektīvi nodot vēstījumu sabiedrībai. Citas tēmai izmantojamās metodes: Multimediju prezentācija "Veiksmīgu protestu piemēri un to ietekme". Pētījumu projekts "Protestu loma demokrātijas vēsturē".

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Kritiskās domāšanas attīstīšana, analizējot protestu efektivitāti un nozīmi

Process: Skolēni pēta dažādus vēsturiskus un mūsdienu protestu piemērus, analizējot to cēloņus, metodes, panākumus un iespējamās demokrātijas apdraudējumus. Viņi izvērtē, kā protesti ietekmē politiskos lēmumus un sabiedrisko domu.

Ieguvumi: Attīsta spēju kritiski izvērtēt politiskās līdzdalības formas, analizēt dažādus skatpunktus un izvērtēt, cik efektīvi protesti var ietekmēt demokrātiskos procesus.

Piemērs: Skolēni salīdzina divus dažādus protestus – vienu, kas noveda pie likumdošanas izmaiņām (piemēram, Pilsoņu tiesību kustība ASV), un otru, kas nerasniedza konkrētus rezultātus. Viņi apspriež faktoros, kas ietekmē protestu izdošanos vai neveiksmi.

Diskusijas par pilsonisko atbildību un tiesībām uz vārda brīvību

Process: Skolēni piedalās strukturētās diskusijās par protestu un vārda brīvības robežām, analizējot gadījumus, kur protesti ir kļuvuši vardarbīgi vai kuros ir notikuši vārda brīvības ierobežojumi.

Ieguvumi: Attīsta skolēnu spēju loģiski argumentēt, izprast demokrātijas mehānismus un analizēt, kā sabiedrības un valsts iestāžu rīcība var ietekmēt tiesības uz protestiem un vārda brīvību.

Piemērs: Skolēni sadalās divās grupās un diskutē par tēmu “Vai protestiem vienmēr jābūt miermīlīgiem?” Viens skatpunkts aizstāv miermīlīgu protestu efektivitāti, bet otrs analizē gadījumus, kuros radikālākas metodes ir novedušas pie politiskām izmaiņām.

Radošās aktivitātes, lai skolēni apgūtu praktiskās iemaņas protesta organizēšanā

Process: Skolēni izstrādā simulētu protesta akciju par kādu viņiem aktuālu jautājumu, izstrādājot plakātus, sagatavojot runas un plānojot demonstrācijas norisi, balstoties uz likumdošanas regulējumu par vārda brīvību un pulcēšanās tiesībām.

Ieguvumi: Palīdz skolēniem izprast, kā demokrātiskā valstī tiek organizēti likumīgi protesti, kā arī attīsta līderības, organizatoriskās un komunikācijas prasmes.

Piemērs: Skolēni organizē simulāciju “Kā organizēt demokrātisku protestu?”, kur viņi izstrādā kampaņu par kādu sabiedrisku problēmu (piemēram, vides aizsardzību vai izglītības sistēmas reformām), sagatavojot lozungus, plakātus un stratēģiju, kā piesaistīt sabiedrības uzmanību.

Resursi

- Protesti. Ziņas. Pieejams: <https://www.lsm.lv/temas/protesti/>
- Protesti. Saruna "Parks kā protestu kultūras augsne" Diskusija. LNB (2023). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=hcpkgeGA26k>
- Aerial footage shows peaceful demonstrations in London. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=2nlgJCvSGLs>
- Mohandas Gandhi, the Power of Nonviolence. (angļu valodā, 00:04:31 min). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=9nAUxQ8X3GQ>
- Mahatma Gandhi's Speech | Gandhi On God and Truth | Eclectic. (angļu valodā, 00:06:23 min). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=kBsUwIfL8kU>
- ENGLISH SPEECH | MARTIN LUTHER KING JR.: I Have a Dream! (English Subtitles). (angļu valodā, 00:08:04 min). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=qHc3FY9il1s>
- Why is Protest Important? (2019) (angļu valodā, 00:01:53 min). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=AdmZaMER1AO>

Uzdevumu piemēri

Izlasi rakstu: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/dzelteno-vestu-protests-parize-paraug-vardarbiba.a312926/> !

Atbildi uz jautājumiem!

Kāpēc, tavuprāt, protests pārauga vardarbībā?

Kam būtu jānotiek, lai Dzelteno vestu protests notiktu bez vardarbības?

Izpildi uzdevumus un pārbaudes darbu!

Protests (mācību materiāls ar testu tiešsaistē) https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSduq_EUQEZ0geajElxJ6m5TewAg98cJZKSLcE4NSWfbsZOCTw/formResponse

Eseja: "Ko es varu darīt, lai atbalstītu miermīlīgu protestu sabiedrībā?"

Pārbaudes darbs: Testa jautājumi par protestu nozīmi, likumīgajām formām un ietekmi demokrātiskos procesos.

Stundas tēma: Pilsoniskā līdzdalība caur petīciju un atbalsta iniciatīvām

Mācību stundai plānotie sasniedzamie rezultāti sociālajā un pilsoniskajā mācību jomā 7.-9. klasei temata/satura vienības ietvaros

1. Personīgā un sociālā identitāte

1.2. Uzklaua atšķirīgus viedokļus un argumentēti pamato savus uzskatus. Skaidro, ka dažādas vērtības var būt savstarpējā pretrunā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē dažādus sabiedrības viedokļus par petīcijām un formulē argumentētus pamatojumus par to nozīmi un ietekmi.

2. Sabiedrība un sociālās attiecības

2.5. Sadarbojoties grupā, gūst pilsoniskās un politiskās līdzdalības pieredzi, iesaistoties vietējai kopienai nozīmīgu jautājumu risināšanā vai lēmumu pieņemšanā.
Sasaistes pamatojums: Grupas darbos skolēni izstrādā petīcijas par sabiedriski nozīmīgiem jautājumiem, mācoties praktiski iesaistīties demokrātiskajos procesos.
2.6. Veido rīcības plānu un īsteno sabiedriskas aktivitātes savā dzīvesvietā vai reģionā, kas ir vērstas uz kopīgā sabiedriskā labuma īstenošanu.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izstrādā reālus rīcības plānus petīciju iesniegšanai un sabiedrības iesaistīšanai.

3. Demokrātiska valsts un pilsoniskā līdzdalība

3.1. Pauž viedokli, kāpēc mūsdienu sabiedrībā nepieciešama demokrātiska valsts. Analizē valsts pamatlikumu un skaidro likumdošanas varas, izpildvaras un tiesu varas lomu demokrātijā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā petīcijas var ietekmēt demokrātiskos procesus un lēmumu pieņemšanu.
3.2. Skaidro normatīvo aktu hierarhiju un cilvēktiesību fundamentālo lomu tiesiskuma izpratnē.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izprot, kā petīcijas ir saistītas ar cilvēktiesībām un pilsoņu līdzdalības tiesībām.

5. Ilgtspējīga attīstība un politiskā līdzdalība

5.1. Argumentē, kā ierobežoto resursu dēļ vajadzību apmierināšanai izvēles jāveic ne tikai māsaimniecībām, bet arī valstij.
Sasaistes pamatojums: Skolēni analizē, kā petīcijas var ietekmēt sabiedrisko resursu sadali un ilgtspējīgu attīstību.
5.3. Vērtē cilvēku saimnieciskās un politiskās darbības radītās sekas vidē lokālā un globālā mērogā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta petīciju ietekmi uz sabiedrību un valdības lēmumiem.

8. Mediju un informācijas pratība

8.1. Analizē un skaidro plašsaziņas līdzekļu iespējas ietekmēt cilvēku politiskos, sabiedriskos uzskatus.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā mediji atspoguļo petīcijas un kā tas ietekmē sabiedrības līdzdalību.
8.2. No dažādiem informācijas avotiem, tai skaitā plašsaziņas līdzekļiem, iegūst un analizē viedokļus par vietējiem un globāliem procesiem.
Sasaistes pamatojums: Skolēni mācās, kā petīcijas var tikt izmantotas, lai veidotu sabiedrisko domu un panāktu pārmaiņas.

Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē)

4. Sadarbība

4.1. Analizē dažādas sabiedriskās aktivitātes, izvērtē to nozīmi demokrātiskajos procesos un identificē efektīvus veidus, kā pilsoņi var piedalīties sabiedrības pārmaiņu veicināšanā.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta petīciju kā pilsoniskās līdzdalības formu, analizējot reālus piemērus un novērtējot to ietekmi uz politiskajiem un sociālajiem lēmumiem. Viņi arī noskaidro, kā efektīvi organizēt un iesniegt petīcijas, lai panāktu pārmaiņas demokrātiskā sabiedrībā.
4.2. Pauž savu un uzklaua otra viedokli, ievērojot cieņu pret sarunas partneri, rod vienojošu viedokli situācijā, kad pusēm ir atšķirīgi uzskati.
Sasaistes pamatojums: Grupas darbos skolēni diskutē par petīciju nozīmi, mācoties panākt vienošanos, un atrast kopīgus risinājumus.
4.3. Sadarbojas ar citiem atbilstoši situācijai, kā arī veido un vada komandu, ievērojot citu cilvēku vajadzības.
Sasaistes pamatojums: Skolēni praktizē sadarbību, izstrādājot un popularizējot petīcijas.

5. Pilsoniskā līdzdalība

5.1. Skaidro savu skatījumu par kopsakarībām sabiedrībā un pamato to ar dažādos avotos gūtu informāciju.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta petīciju lomu sabiedrības attīstībā un tās ietekmi uz politiskajiem lēmumiem.
5.4. Piedāvā īstenojamus un ilgtspējīgus risinājumus vietējās kopienas dzīves uzlabošanai.
Sasaistes pamatojums: Skolēni izstrādā un iesniedz petīcijas par aktuāliem jautājumiem, kas ietekmē vietējo un globālo sabiedrību.

6. Digitālā pratība

6.1. Izvēlas un izmanto iecerei vai uzdevumam piemērotākās digitālo tehnoloģiju sniegtās iespējas.
Sasaistes pamatojums: Skolēni pēta, kā petīcijas tiek popularizētas digitālajā vidē un kā tās var izmantot efektīvai līdzdalībai.
6.2. Atbildīgi izmanto digitālo komunikāciju konkrētiem mērķiem, izvērtējot tās piemērotību mērķgrupas vajadzībām.
Sasaistes pamatojums: Skolēni mācās, kā efektīvi izmantot digitālos rīkus, lai veicinātu petīciju izplatību.
6.3. Kritiski analizē mediju radīto realitāti un informācijas ticamību.
Sasaistes pamatojums: Skolēni vērtē, kā mediji atspoguļo petīcijas un kā tas ietekmē sabiedrības viedokli.

Piemēri tēmas mācīšanai

Metodes apraksts: Grupas darbs "Petīcijas izveide un analīze"

Skolēni analizē reālus piemērus par petīcijām, kas ir izraisījušas pārmaiņas. Viņi izstrādā savu petīciju par kādu aktuālu sabiedrisku jautājumu un noskaidro, kādas ir tās iesniegšanas un atbalsta procedūras. Skolēni apspriež, kā petīcijas var stiprināt demokrātiju un sabiedrības līdzdalību. Caurviju prasmes sasniedzamais rezultāts (7.-9. klasē): Sadarbība, pilsoniskā līdzdalība, digitālā pratība.

7. klasei	Temats: "Kas ir petīcija un kāpēc tā ir svarīga?" Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Petīcijas izpēte". Skolēni grupās analizē dažādas petīcijas, kas ir ietekmējušas politiskos lēmumus. Viņi izvērtē petīcijas uzbūvi, mērķus un argumentāciju. Citas tēmai izmantojamās metodes: Diskusija "Vai petīcijas tiešām var izraisīt pārmaiņas?" Video analīze "Kā darbojas petīciju platformas?".
8. klasei	Temats: "Kā izveidot efektīvu petīciju?" Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Petīcijas izveides soļi". Skolēni izstrādā petīcijas projektu par aktuālu skolas vai vietējās kopienas jautājumu. Viņi formulē mērķus, apkopo argumentus un noformē dokumentu iesniegšanai. Citas tēmai izmantojamās metodes: Esejas rakstīšana "Kāpēc petīcijas ir svarīgas demokrātijā?" Grupas darbs: Starptautisku petīciju analīze.
9. klasei	Temats: "Kā vākt atbalstu petīcijām?" Piemērs ar vienu metodi: Aktivitāte "Parakstu vākšanas kampaņa". Skolēni izstrādā stratēģiju, kā piesaistīt atbalstu petīcijai, izmantojot tiešsaistes platformas un sabiedrības informēšanas metodes. Viņi modelē scenārijus, kā efektīvi skaidrot savas petīcijas nozīmi. Citas tēmai izmantojamās metodes: Multimediju prezentācija "Petīciju ietekme uz politiskajiem lēmumiem". Pētījumu projekts "Kā petīcijas ir ietekmējušas politiku dažādās valstīs?".

Citas stratēģijas, pieejas un metodes

Kritiskās domāšanas attīstīšana, analizējot petīciju ietekmi

Process: Skolēni pēta dažādus petīciju piemērus no vēstures un mūsdienām, analizējot to izdošanās un neveiksmju iemeslus, kā arī petīciju nozīmi sabiedrības iesaistes veicināšanā.

leguvumi: Attīsta spēju kritiski izvērtēt sabiedrības ietekmi uz politiskajiem procesiem, analizēt petīciju efektivitāti un atpazīt faktorus, kas veicina veiksmīgu sabiedrības līdzdalību.

Piemērs: Skolēni analizē reālus petīciju piemērus, piemēram, "ManaBalss.lv" vai starptautiskas iniciatīvas, salīdzinot dažādu petīciju panākumus un iemeslus, kāpēc dažas petīcijas tiek ignorētas, bet citas noved pie reālām pārmaiņām.

Diskusijas par pilsonisko atbildību un sabiedrības līdzdalību

Process: Skolēni piedalās strukturētās diskusijās par sabiedrības atbildību politisko lēmumu ietekmēšanā, apspriežot, cik lielā mērā indivīdam ir pienākums iesaistīties sabiedriskajās iniciatīvās.

leguvumi: Palīdz skolēniem izprast pilsoniskās līdzdalības nozīmi, attīsta spēju izvērtēt dažādas līdzdalības formas un stiprina izpratni par demokrātisko procesu darbību.

Piemērs: Skolēni diskutē par tēmu “Vai petīcijas ir efektīvs veids, kā panākt pārmaiņas sabiedrībā?” Viņi apsver dažādus argumentus, izvērtē petīciju ietekmi uz politiskajiem procesiem un analizē to efektivitāti dažādās situācijās.

Praktiskas aktivitātes, lai skolēni apgūtu petīciju izstrādes un parakstu vākšanas procesu

Process: Skolēni izveido savu petīciju par kādu aktuālu skolas vai vietējās sabiedrības jautājumu, izstrādā argumentāciju, izveido informatīvus materiālus un organizē parakstu vākšanu.

leguvumi: Attīsta skolēnu prasmi formulēt pamatotus argumentus, izmantot efektīvas komunikācijas metodes un izprast sabiedrības līdzdalības mehānismus demokrātijā.

Piemērs: Skolēni izstrādā petīciju par mācību vides uzlabošanu skolā (piemēram, jaunu atpūtas zonu izveidi vai ēdienkartes uzlabojumiem), vāc parakstus un iesniedz to skolas vadībai, pēc tam izvērtējot procesu un rezultātus.

Resursi

- Latvijas oficiālā petīciju platforma. Pieejams: www.manabalss.lv
- Kā iesniegt savu pilsoņu iniciatīvu! (autors: ManaBalss.lv). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=hb8dLtHaOJ4>
- Eiropas pilsoņu iniciatīvas vietne. Pieejams: https://europa.eu/citizens-initiative/home_lv
- Starptautiska petīciju platforma. Pieejams: www.change.org
- ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (latviešu valodā). Pieejams: <https://www.tiesibsargs.lv/resource/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija/>
- ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (angļu valodā). Pieejams: https://www.vvc.gov.lv/lv/starptautiskie-tiesibu-akti/un-universal-declaration-human-rights-1948?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.tiesibsargs.lv%2F
- Eiropas Cilvēktiesību konvencija. Pieejams: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_lav
- Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649>
- Sabiedriskās iniciatīvas. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/sabiedriskas-iniciativas>
- Sabiedriskā apspriešana. Pieejams: <https://www.cilvektiesibugids.lv/temas/pilsoniska-lidzdaliba/sabiedriskas-apspriesana>
- What Is a Petition? (2021, angļu valodā, 52 s). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=VBeLUvXonkM>
- What is a Petition? Skotijas parlamenta veidots (2017, angļu valodā, 3 min 7s). Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=Aba_kQu1sBQ
- Get involved: Petitions. UK parlamenta veidots (2015, angļu valodā, 2 min 35 s). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=VGEOrAE08Jk>
- Writing Tips: Writing a Petition. (2010, angļu valodā, 1 min 57s). Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=BFh-PiLZNCE>

Uzdevumu piemēri

Izpēti vietnēs sniegtās petīcijas un atrodi no katras vietnes vienu tēmu, kas ir aktuālas tavā dzīves vietā! Pamato savu atbildi!

Vietne	Petīcijas nosaukums un īss kopsavilkums ar saviem vārdiem	Kādā veidā izvēlētā petīcija ir aktuāla Tavā dzīves vietā?
Latvijas oficiālā petīciju platforma: www.manabalss.lv		
Eiropas pilsoņu iniciatīvas vietne: https://europa.eu/citizens-initiative/home_lv		
Starptautiska petīciju platforma: www.change.org		

7. KRITISKĀ DOMĀŠANA UN MĀKSLĪGAIS INTELEKTS MĀCĪBU PROCESĀ

Šīs nodaļas mērķis ir sniegt skolotājiem ieskatu mākslīgā intelekta izmantošanas iespējās mācību procesā. Nodaļas sākumā sniegta informācija par mākslīgā intelekta vēsturi un lielajiem valodas rīkiem. Tālāk izklāstīta informācija, kurā sniegts skaidrojums un piemēri, kā mākslīgā intelekta rīkus var izmantot ģenerēta satura un testa atbilžu noteikšanā, matemātisko uzdevumu atbilžu ģenerēšanā un, kam jāpievērš uzmanība attālināto mācību laikā. Tāpat arī nodaļā sniegti ieteikumi mākslīgā intelekta rīku izmantošanā un vaicājumu inženierijas pamatos.

ICCS tēma

Ievads mākslīgajā intelektā un lielie valodas modeļi

Stundas tēma: Ievads mākslīgajā intelektā un lielie valodas modeļi

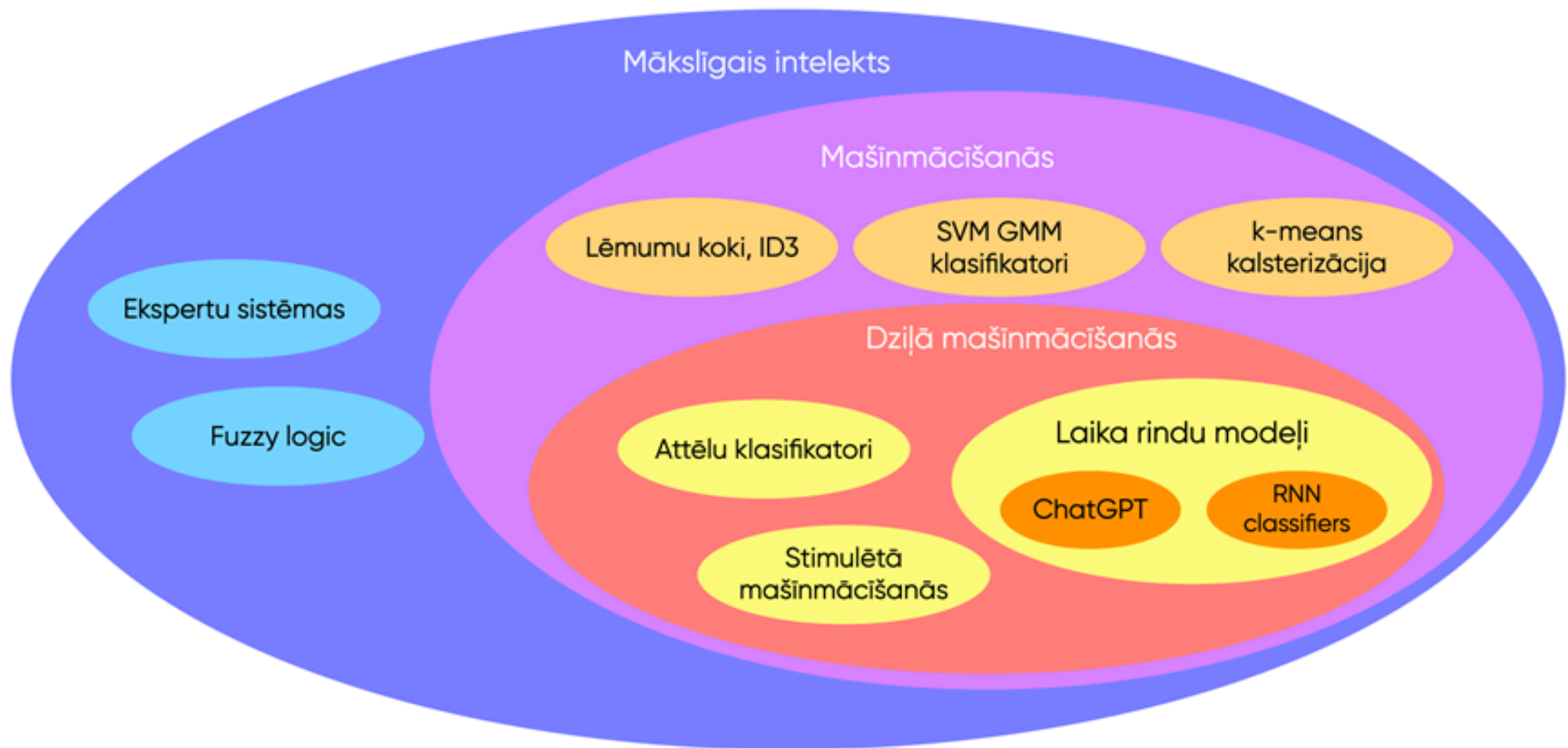
Mākslīgais intelekts mūsdienās piedzīvo strauju attīstību un tas ietekmē arī mācību procesu. Šajā materiālā tiks apskatītas dažas no tām metodiskajām problēmām, kuras var rasties, izmantojot mākslīgo intelektu un kā to izmantot efektīvāk.

Lai saprastu, kā mākslīgais Intelekts ietekmē mācību procesu, ir jāsaprot, kādas ir tā īpašības un iespējas.

Mākslīgais Intelekts nav algoritms vai datorprogramma klasiskā izpratnē, tas patiesībā ir matemātiskais modelis, kas spēj mācīties no datiem un replicēt intelektuālus procesus un darbības.

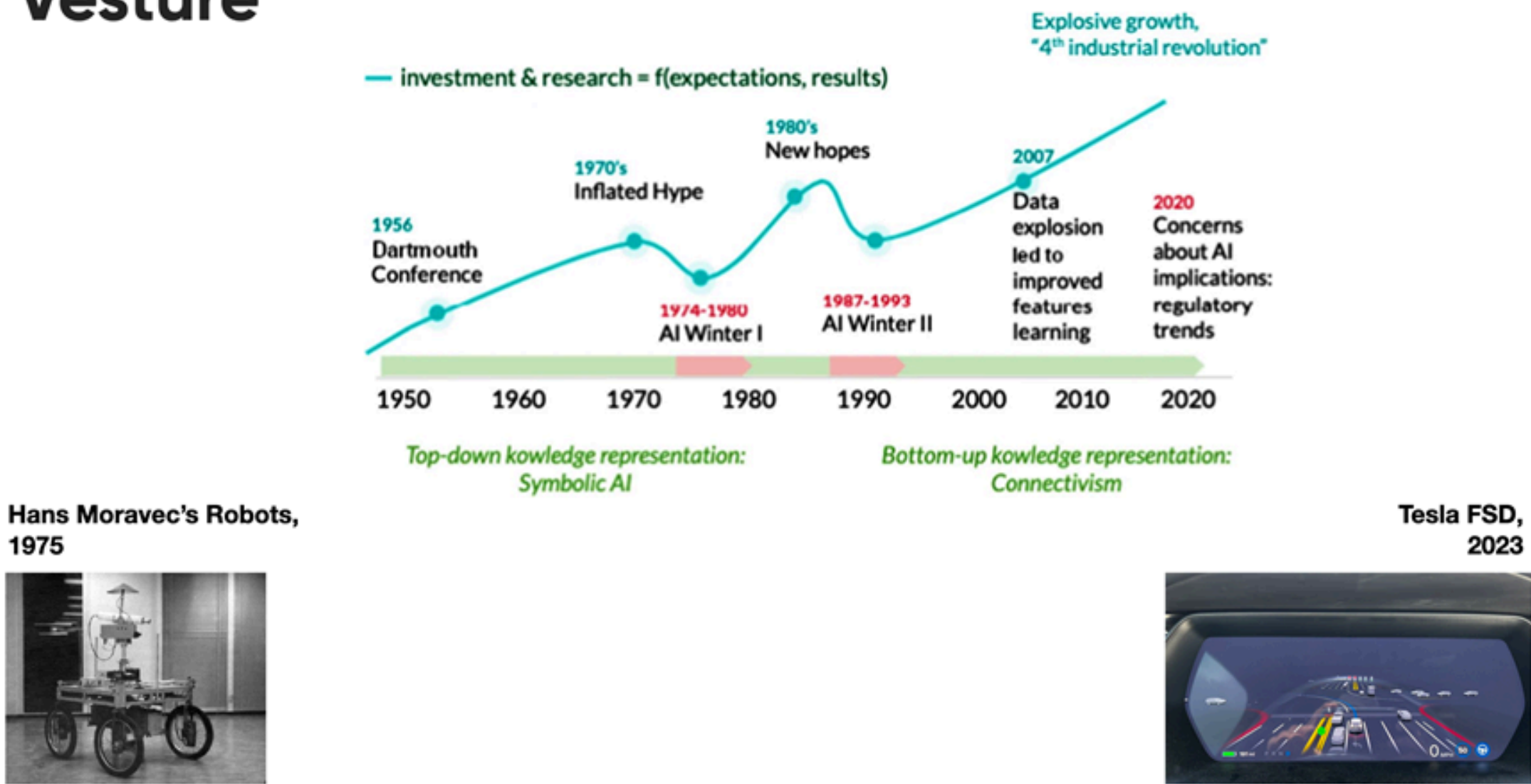
Tajā pašā laikā, kaut arī tas balstās uz mākslīgajiem neironu tīkliem, jeb dziļo mašīnmācīšanos, tas nemaz nelīdzinās cilvēka smadzenēm, taču to apmāca ar stohastisko kalnā kāpēja algoritmu un parciālatvasinājumiem, balstoties uz prognozes kļūdu. Par šo metodi 2024. gadā Nobela prēmiju fizikā saņēma Džefrijs Hintonss (*Geoffrey Hinton*).

Mākslīgais intelekts ir visaptverošs termins, kurš ietver arī metodes, kuras nav tik nozīmīgas kā mākslīgie neironu tīkli, bet tās arī ir noderīgas. Piemēram, ekspertu sistēmas un klasiskās mašīnmācīšanās metodes kombinācijā ar dziļo mašīnmācīšanos var iegūt labākus rezultātus kā tikai viena no šīm metodēm, taču sakarību atpazīšanu un lielo datu apstrādi nodrošina mūsdienās tieši pēdējā metode.

Vēsturiski mākslīgais intelekts ir piedzīvojis divas "ziemas", kurās nepiepildījās cerības par tā iespējām. Pirmajā ziemā tika solītas mākslīgās smadzenes, balstoties uz Perceptrona modeli, bet tas nebija iespējams, jo tās bija lineāras un nevarēja atpazīt sakarības. Otrā ziemā tika solītas mākslīgās smadzenes, balstoties uz ekspertu sistēmām, bet ar likumiem nav iespējams izstrādāt sistēmas, kuras būtu patiesi intelektuālas. Visbeidzot kopš 1990. gadu sākuma tika radīts matemātiskais pamats mūsdienu mākslīgā intelekta metodēm, taču nebija pieejami dati un pietiekami skaitļošanas resursi, tāpēc 1990.-2010. gada periods iezīmējās ar klasisko mašīnmācīšanās metožu izmantošanu. Sākot aptuveni no 2015. gada, parādījās pietiekami lieli skaitļošanas resursi un dati, tāpēc mūsdienās mākslīgais intelekts spēja automatizēt intelektuālus procesus un darbības. Tas tiek salīdzināts ar ceturto industriālo revolūciju un skars visas mūsu dzīves jomas.

Vēsture

Ģenerētā satura noteikšana

Līdz ar ChatGPT iznākšanu slavenais Tjūringa tests, kurš tika sastādīts 1950. gadā, lai noteiktu, vai mašīna spēj domāt, ir ticis pārspēts. Oriģinālajā testā bija plānots pārbaudīt, vai saņemot atbildes no mašīnas un cilvēka abas atbildes būtu neatšķiramas. Ar valodas modeļiem 54 % gadījumos cilvēki vairs nespēja atšķirt, vai sarunu vada cilvēks vai mākslīga intelekta rīks.

<https://arxiv.org/abs/2405.08007>

Pētījumi rāda, ka pat pieredzējuši skolotāji nespēj precīzi noteikt, ka teksts nav skolēna paša rakstīts. Pieredzējuši skolotāji tikai 37,8 % gadījumu precīzi varēja noteikt, ka teksts ir ģenerēts.

<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S2666920X24000109>

Eksperimentāli atklāts, ka Mākslīgā intelekta radītie dzejoļi ir augstāk novērtēti (piemēram, ritma un skaistuma ziņā) nekā cilvēka radītie darbi, kas veicināja nepareizu klasifikāciju kā cilvēka radītus.

https://www.researchgate.net/publication/385816263_AI-generated_poetry_is_indistinguishable_from_human-written_poetry_and_is_rated_more_favorably

Praktisks piemērs: Ģenerēta satura noteikšana

1. Atveriet oficiālās Eiropas Savienības Covid-19 vadlīniju lapu:
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/coronavirus-pandemic/>

Global solidarity

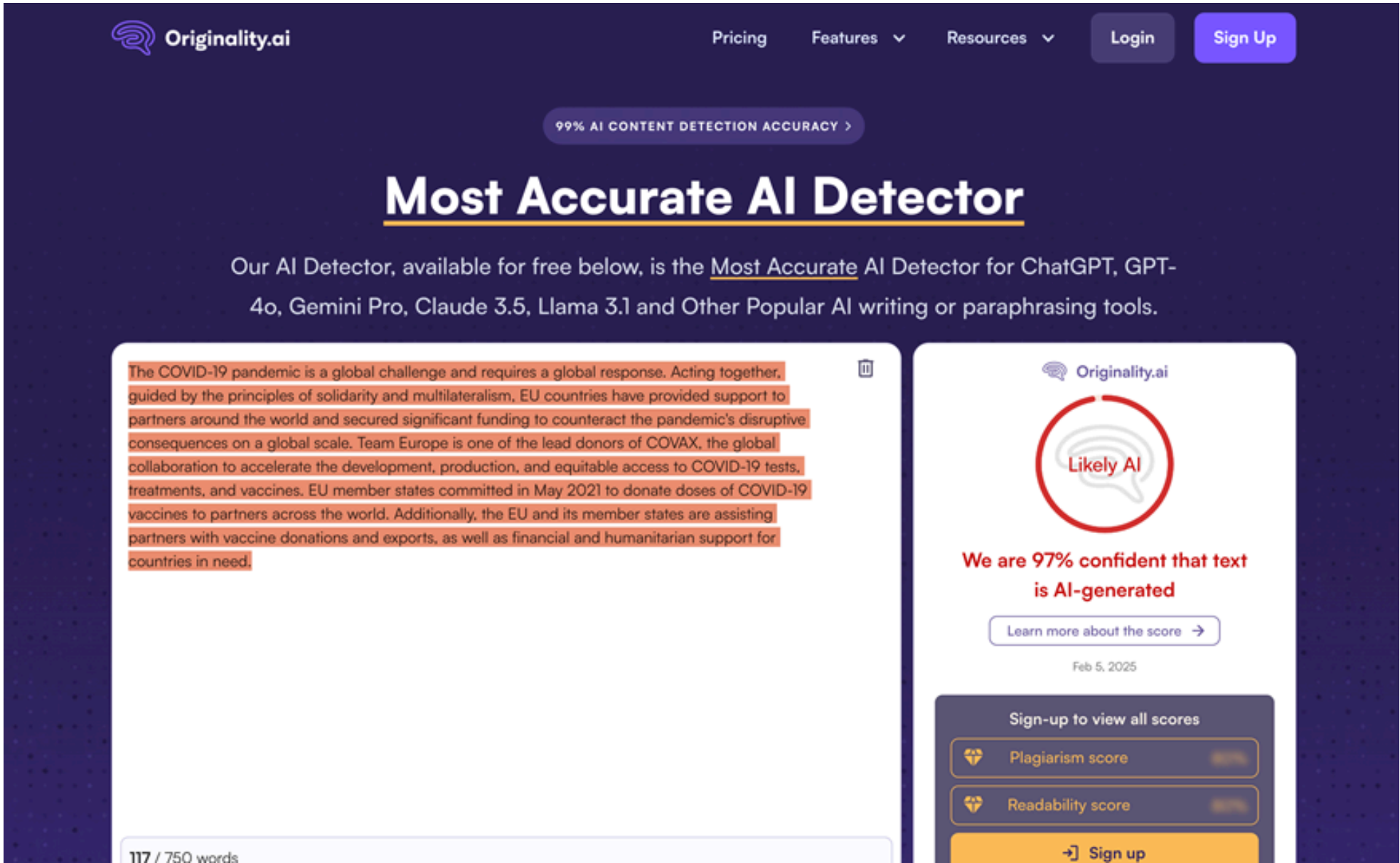
The COVID-19 pandemic is a global challenge and requires a global response. Acting together, guided by the principles of solidarity and multilateralism, EU countries have provided support to partners around the world and secured significant funding to counteract the pandemic's disruptive consequences on a global scale.

Team Europe is one of the **lead donors of COVAX**, the global collaboration to accelerate the development, production, and equitable access to COVID-19 tests, treatments, and vaccines.

EU member states committed in May 2021 to **donate doses of COVID-19 vaccines** to partners across the world. Additionally, the EU and its member states are assisting partners with **vaccine donations and exports**, as well as **financial and humanitarian support** for countries in need.

2. Nokopējiet daļu no lapas satura ģenerētā teksta pārbaudīšanas rīkā
<https://originality.ai/ai-checker>
3. Iegūstiet rezultātu un pārliecinieties, ka pat oficiāli teksti tiek uzskatīti par mākslīgā intelekta ģenerētiem tekstiem.

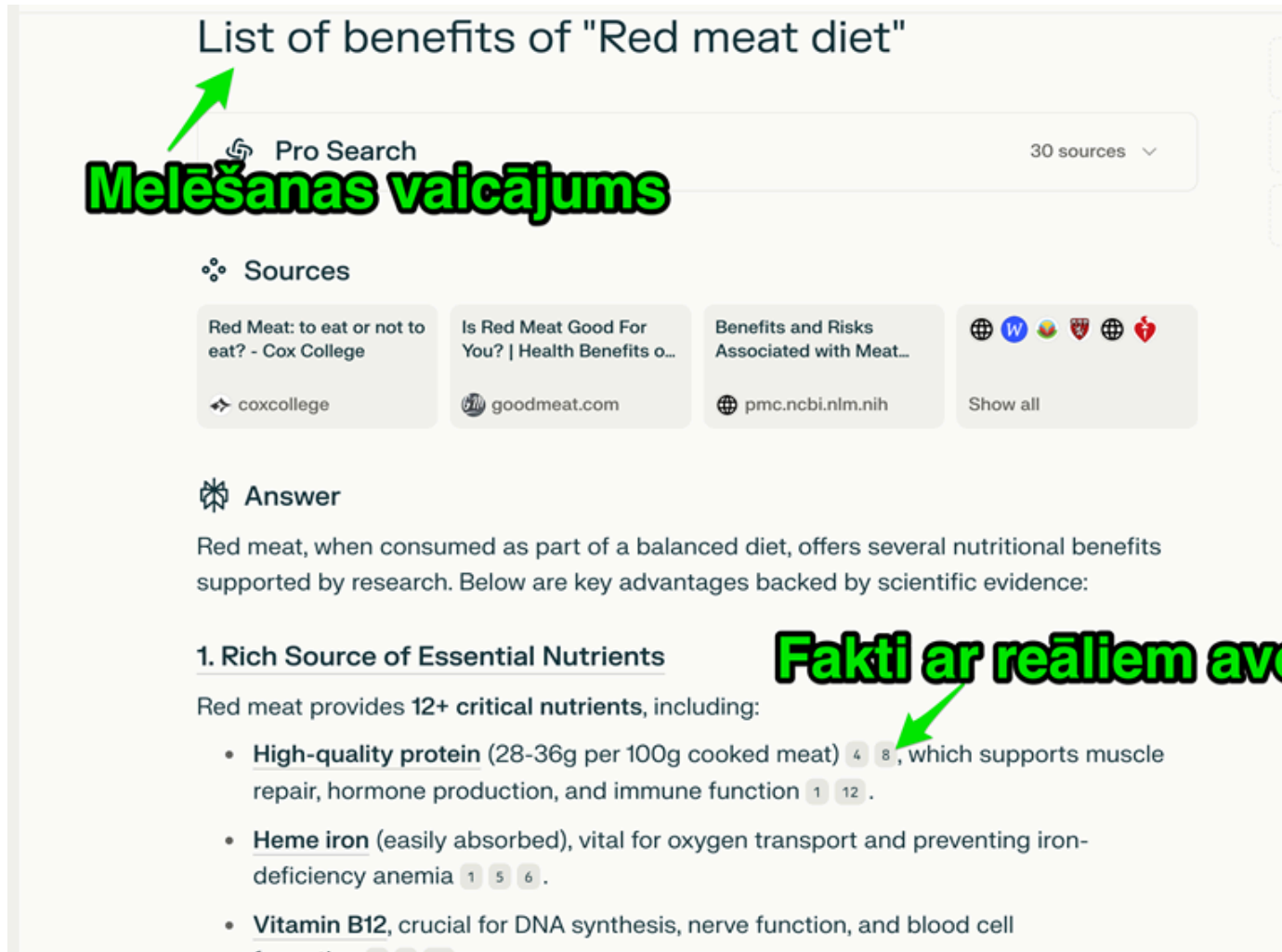
Liela apjoma darbu ģenerēšana

Jāņem vērā, ka īpaši grūti ir atšķirt īsos rakstu darbos, savukārt garos rakstu darbos vēl ir pāris metodes, kuras var izmantot, lai atšķirtu ģenerētu tekstu no cilvēka rakstītā teksta. Lai izprastu šīs pieejas, ir ieteicams apgūt, kā praktiski var ģenerēt grāmatas vai garākus materiālus, izmantojot ChatGPT tipa rīkus. Piemēram, Amerikā 20 gadus vecs jaunietis viena gada laikā nopelnīja 1 miljonu dolāru, ģenerējot e-grāmatas un pārdodot tās internetā (<https://www.ibtimes.co.uk/i-made-over-1m-selling-ai-generated-ebooks-how-this-20-year-old-built-million-dollar-brand-1728504>).

Praktisks piemērs: grāmatas ģenerēšana

1. Sameklējiet perplexity.ai mākslīgā intelekta meklēšanas rīkā tēmu, kas varētu būt interesanta, piemēram, "Sarkanās gaļas diēta", un savāciet interesantus faktus par šo tēmu. Rīkam, kuru jūs izmantojat, ir jābūt interneta meklēšanas rīkam nevis satura ģenerēšanas rīkam, lai izvairītos no *halucinācijām*. Kaut arī rīki ir spējīgi ģenerēt saturu latviešu valodā, vēlams vaicājumus formulēt angļu valodā. Tālākajās nodaļās šajā materiālā tiek sniegts ieskats vaicājumu inženierijas pamatos. Tāpat līdz ar šo materiālu tiek piedāvāta video lekcija, kur šie pamati tiek izskaidroti.

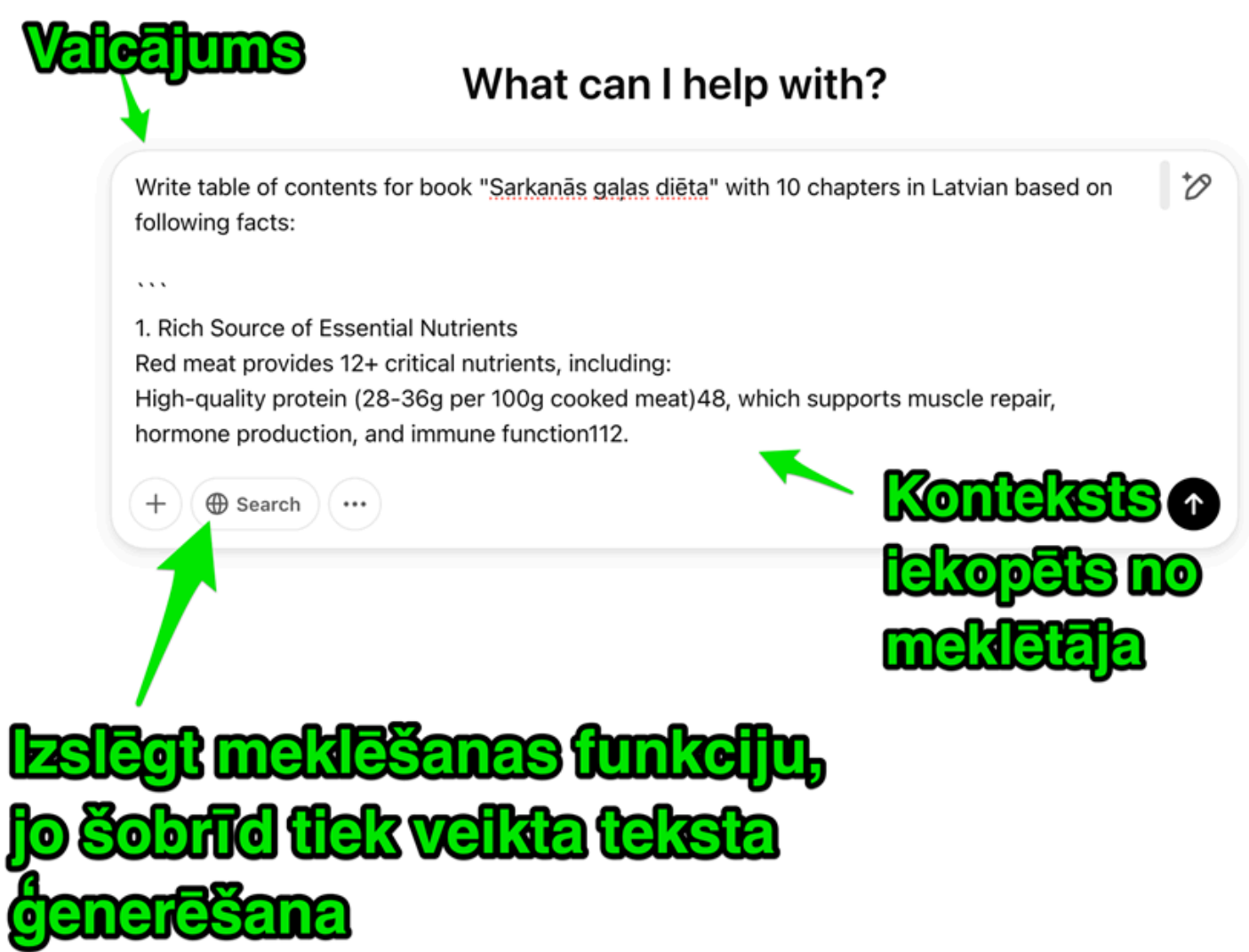
- List of benefits of "Red meat diet"
- List of disadvantages of "Red meat diet"

2. Izmantojiet ChatGPT (<https://chatgpt.com/>), lai, balstoties uz šiem faktiem, ģenerētu grāmatas satura rādītāju!

Vaicājums:

Write table of contents for book "Sarkanās gaļas diēta" with 10 chapters in Latvian based on following facts: ...

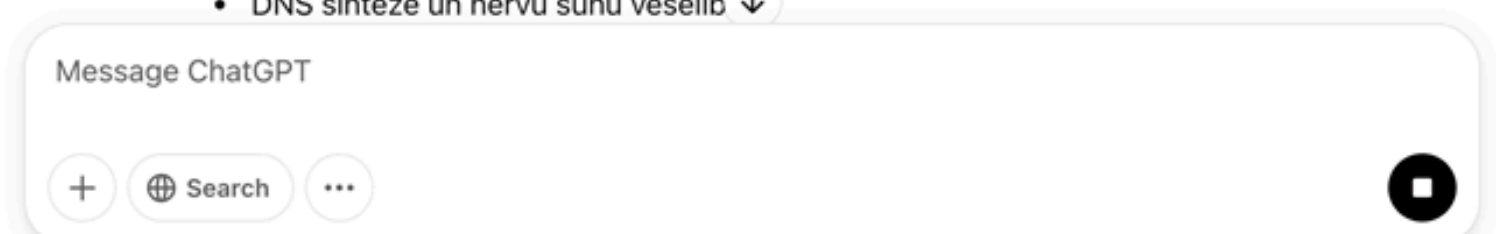

Satura rādītājs

Grāmata: "Sarkanās gaļas diēta"

1. Ievads
 - Sarkanās gaļas nozīme uzturā
 - Mīti un realitāte par tās ietekmi uz veselību
2. Sarkanās gaļas uzturvērtība
 - Kāpēc tā ir svarīgs uztura elements?
 - Galvenās uzturvielas un to ieguvumi
3. Olbaltumvielas un muskuļu veselība
 - Augstas kvalitātes olbaltumvielu nozīme
 - Muskuļu masas saglabāšana un augšana
4. Dzelzs un asinsrites sistēma
 - Hēma dzelzs priekšrocības
 - Anēmijas profilakse un skābekļa transportēšana
5. B12 vitamīns un nervu sistēma
 - DNS sintēze un nervu šūnu veselīb

3.Izmantojiet ChatGPT, lai ģenerētu pirmās nodaļas satura plānu!
Write list of topics for chapter "Ievads" of book "Sarkanās gaļas diēta" in Latvian based on following facts: ...

Tēmu saraksts nodaļai "Ievads" no grāmatas "Sarkanās gaļas diēta"

1. Sarkanās gaļas nozīme uzturā
 - Kāpēc tā ir bijusi būtiska cilvēku uzturā jau gadsimtiem ilgi?
 - Mīti un patiesība par sarkanās gaļas ietekmi uz veselību
2. Bagātīgs uzturvielu avots
 - 12+ svarīgas uzturvielas, ko nodrošina sarkanā gaļa
 - Augstas kvalitātes olbaltumvielas un to loma muskuļu, hormonu un imūnsistēmas darbībā
3. Dzelzs un B12 vitamīns – neaizvietojami elementi
 - Hēma dzelzs: kāpēc tā ir vieglāk uzsūcama nekā augu izcelsmes dzelzs?
 - B12 vitamīns: nozīme DNS sintēzē, nervu darbībā un asins šūnu veidošanā
4. Minerālvielas veselībai un ilgmūžībai

4.Izmantojiet ChatGPT, lai ģenerētu pirmo rindkopu! Iegūto rindkopu iekopējiet Word dokumentā!
Write paragraph about "Sarkanās gaļas nozīme uzturā" of chapter "Ievads" of book "Sarkanās gaļas diēta" in Latvian based on following facts: ...

Sarkanās gaļas nozīme uzturā

Sarkanā gaļa jau izsenis ir bijusi nozīmīgs cilvēku uztura elements, nodrošinot organismu ar būtiskām uzturvielām, kas veicina veselīgu attīstību un dzīves kvalitāti. Tā ir bagātīgs olbaltumvielu avots, kas palīdz muskuļu atjaunošanai un stiprināšanai, kā arī nodrošina svarīgus minerālus, piemēram, hēma dzelzi, kas ir viegli uzsūcama un veicina skābekļa transportēšanu organismā. Turklāt sarkanā gaļa satur B12 vitamīnu, kas nepieciešams nervu sistēmas darbībai un DNS sintēzei. Dažādās kultūrās gaļas patēriņš ir bijis cieši saistīts ar uztura paradumiem un tradīcijām, tomēr mūsdienās bieži tiek diskutēts par tās ietekmi uz veselību. Zinātniskie pētījumi liecina, ka mērenā daudzumā un pareizi sagatavota sarkanā gaļa var būt vērtīgs papildinājums sabalansētam uzturam, palīdzot novērst uztura nepilnības un veicinot kopējo veselību.

Kaut arī nav vēlams turpināt rakstīt tajā pašā sesijā (profesionāļi šī rīka lietotāji sāk jaunu saraksti katram vaicājumam), var arī ātri korigēt ģenerētās rindkopas, lai tās labāk saietu kopā ar iepriekšējām, piemēram: *Remove content about B12*

Sarkanās gaļas nozīme uzturā

Sarkanā gaļa jau izsenis ir bijusi nozīmīgs cilvēku uztura elements, nodrošinot organismu ar būtiskām uzturvielām, kas veicina veselīgu attīstību un dzīves kvalitāti. Tā ir bagātīgs olbaltumvielu avots, kas palīdz muskuļu atjaunošanai un stiprināšanai, kā arī nodrošina svarīgus minerālus, piemēram, hēma dzelzi, kas ir viegli uzsūcama un veicina skābekļa transportēšanu organismā. Dažādās kultūrās gaļas patēriņš ir bijis cieši saistīts ar uztura paradumiem un tradīcijām, tomēr mūsdienās bieži tiek diskutēts par tās ietekmi uz veselību. Zinātniskie pētījumi liecina, ka mērenā daudzumā un pareizi sagatavota sarkanā gaļa var būt vērtīgs papildinājums sabalansētam uzturam, palīdzot novērst uztura nepilnības un veicinot kopējo veselību.

5. Atkārtojiet 4. punktu, lai ģenerētu nākamo rindkopu!

Kā var redzēt pēc dotā piemēra teksta, rakstītprasmes tiek aizstātas ar kopēšanu un teksta līmēšanu. Labākajā gadījumā tiek apgūtas spējas rediģēšanā. Galvenā problēma šādi radītam tekstam ir, ka tas nenodrošina, ka nebūs satura atkārtošanās un jo īpaši tas ir svarīgi literāros darbos, kur stāstu līnijas nevar neloģiski atkārtoties.

Studentam šādus darbus ir salīdzinoši viegli ģenerēt, bet pasniedzējam ir ļoti grūti atpazīt, ka darbs ir ģenerēts un nekvalitatīvs. Lai to izdarītu, ir nepieciešams lasīt visu tekstu un piefiksēt satura atkārtošanos.

Nākotnē satura atkārtošanās problēma mazināsies un ģenerētus darbus būs vēl grūtāk atšķirt no cilvēka rakstītā teksta.

Liela apjoma darbu ģenerēšana

Testu izmantošana ar A, B, C, D atbildēm ir ļoti ērts un efektīvs veids, kā pārbaudīt skolēnu zināšanas. It īpaši, ja jautājumi un atbildes satur minimālo zināšanu līmeni, kas skolēnam jāzina, nevis īpaši "āķīgus" jautājumus. Problēma mākslīgā Intelektā laikmetā ir, ka, pareizi izmantojot mākslīgā intelekta rīkus, ir iespējams ātri un efektīvi ģenerēt pareizas atbildes, nemaz neiedziļinoties jautājumos.

Praktisks piemērs: Liela apjoma darbu ģenerēšana

Visās valsts iestādēs arī skolotājiem ir jāveic darba drošības testi. Zemāk ir dots piemērs, kā var ar mākslīgo Intelektu ģenerēt testu atbildes RTU darba drošības testā ar 100 % precizitāti. Tā vietā, lai jautājumus uzdotu tiešā veidā ChatGPT, atslēga ir lietot iestādes vadlīnijas kā dokumentu un to pievienot ChatGPT vaicājumam. Ja tiek pievienots teksta dokuments, tad ChatGPT šajā dokumentā precīzi atradīs atbildes un noformulēs tās A, B, C, D formātā. Nepieciešams atbildes ģenerēt pa vienai nevis visas reizē.

ChatGPT 4o

Darba aizsardzības ievadampāc...

PDF

Which is correct answer 1, 2, 3, 4?

Kāda ir darbinieka rīcība, ja radusies ārkārtas situācija un/vai noticis nelaimes gadījums darbā?
What are actions of employees in the event of emergency and/or accident at work?
Question 1 Answer
I. Dodas mājās, nevienam neziņojot
Go home without notifying anyone
II. Nekavējoties pārtrauc darbu, ziņo par notikušo darba aizsardzības speciālistam
Terminate work immediately, inform the labour protection specialist about the event
III. Paziņo par notikušo sociālos tīklos, piemēram, facebook
Inform in social networks about the event, for example, Facebook

IV.
Turpina darbu līdz darba dienas beigām
Continue working until the end of the working day

The correct action for an employee in the event of an emergency or accident at work is:

II. Nekavējoties pārtrauc darbu, ziņo par notikušo darba aizsardzības speciālistam

Message ChatGPT

ChatGPT can make mistakes. Check important info.

Apmācības darba aizsardzībā un ugunsdrošībā / Ievadapmācība / IDD1 Ievadapmācība darba aizsardzībā/The introductory training / Ievadapmācība / Zināšanu pārbaude par ievadapmācībā izklāstīto// Knowledge test

Zināšanu pārbaude par ievadapmācībā izklāstīto//

Knowledge test

Started on	Sunday, 3 November 2024, 4:07 PM
State	Finished
Completed on	Sunday, 3 November 2024, 4:08 PM
Time taken	1 min 17 secs
Grade	10.00 out of 10.00 (100%)

Question 1

Correct

Mark 2.00 out of 2.00

Flag question

Kāda ir darbinieka rīcība, ja radusies ārkārtas situācija un/vai noticis nelaimes gadījums darbā?
What are actions of employees in the event of emergency and/or accident at work?

I. Dodas mājās, nevienam neziņojot
Go home without notifying anyone

II. Nekavējoties pārtrauc darbu, ziņo par notikušo darba aizsardzības speciālistam
Terminate work immediately, inform the labour protection specialist about the event

Lieliski

III. Paziņo par notikušo sociālos tīklos, piemēram, facebook
Inform in social networks about the event, for example, Facebook

IV. Turpina darbu līdz darba dienas beigām
Continue working until the end of the working day

Jūsu atbilde ir pareiza.

The correct answer is: Nekavējoties pārtrauc darbu, ziņo par notikušo darba aizsardzības speciālistam
Terminate work immediately, inform the labour protection specialist about the event

© Ireta Čekse, Aiga Radziņa, Aija Nilendere, Reinis Alksnis, Ēvalds Urtāns. 2025.

Pilsoniskā izglītība praksē. IEA ICCS pētījuma rezultātos balstīti mācību materiāli pilsoniskās līdzdalības un sociālo zinību apguvei.

102

Matemātikas uzdevumu atbilžu ģenerēšana

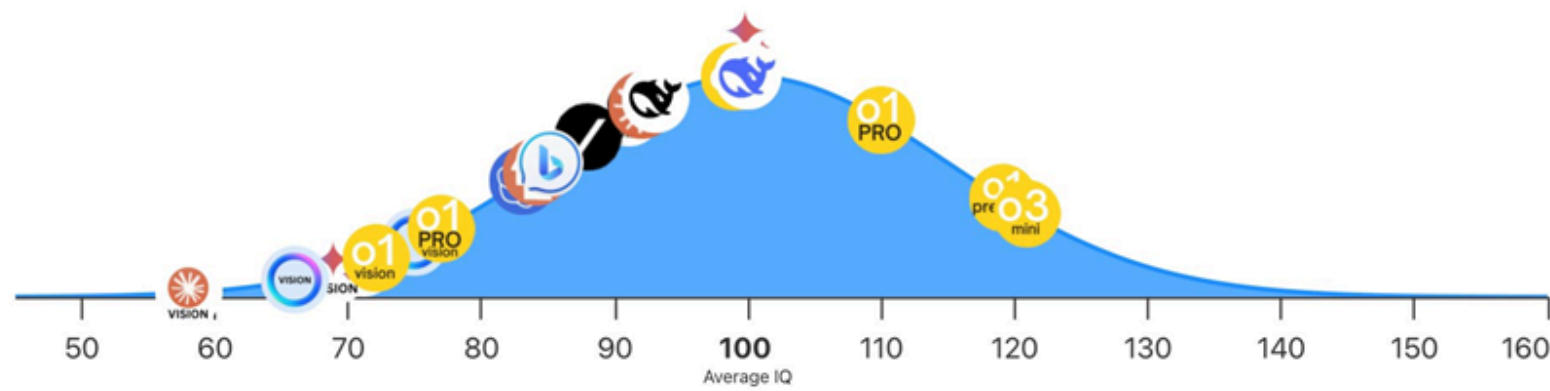
Lai pārbaudītu mākslīgā intelekta līdzību dabiskajam intelektam, lielajiem valodas modeļiem tiek veikti IQ testi. Kā redzams zemāk, tad maksas versijām ir ievērojami augstāki IQ rādītāji kā vidējam cilvēkam. Sarežģītāku uzdevumu veikšanai un matemātikas uzdevumu risināšanā var izmantot maksas modeļus un pilnībā automātiski risināt uzdevumus ar skaidrojumiem.

This site quizzes 16 Verbal & 7 Vision AIs every week | Last Updated: 08:48PM EST on February 03, 2025

IQ Test Results

Reset Show Offline Test Show Mensa Norway

Score reflects average of last 7 tests given

GPT4 Omni (Vision)	GPT4 Omni	ChatGPT-4
Claude-3.5 Sonnet	Grok-2	Gemini Advanced (Vision)
Gemini Advanced	Claude-3 Opus (Vision)	Bing Copilot
Llama-3.2 (Vision)	Llama-3.3	Claude-3 Opus
OpenAI o1 (Vision)	OpenAI o1	OpenAI o1 preview
OpenAI o3 mini high	OpenAI o3 mini	OpenAI o1 Pro
DeepSeek V3	DeepSeek R1	OpenAI o1 Pro (Vision)

Praktisks piemērs: matemātikas uzdevumu atbilžu ģenerēšana

Atverot uzdevumi.lv, autentificējoties un izvēloties "Virtuālā skola" un izvēloties "Matemātika", varēsiet izvēlēties dažādus uzdevumu veidus. Zem 9. klases uzdevumiem izvēlieties jebkuru uzdevumu un nokopējiet uzdevuma tekstu maksas ChatGPT versijā o3 vai jaunākā. Ņemiet vērā, ka skolēni jau šobrīd kopīgi pērk maksas versiju par 20 EUR mēnesī grupās un šādi pilda mājasdarbus, kurus pēc tam ar roku pārraksta burtnīcās. Tāpat jāņem vērā, ka strauji tirgū parādās arī tikpat jaudīgi bezmaksas rīki.

Virtuālā skola / Matemātika / 9. klase / Vienādojumu sistēmas / Teksta uzdevumi ar vienādojumu sistēmas

9. Teksta uzdevums par procentiem II

Uzdevums:

4 p.

Doti divi naturāli skaitļi, kuru summa ir 14. Ja pirmo skaitli palielinātu par 38%, bet otro skaitli samazinātu par 9%, tad šo skaitļu starpība būtu 10,16. Aprēķini dotos skaitļus!

Lielākais dots skaitlis ir , bet mazākais dots skaitlis ir .

[Iesniegt atbildi!](#)

Uzdevumos, kuros nav ērti nokopēt tekstu, to var iekopēt arī kā ekrānšāviņu, nogriežot nost apkārtējo tekstu. Ja nepieciešamas vairākas atbildes, vēlams tās apzīmēt ar mainīgajiem, lai valodas modelim būtu vieglāk iedot atbildes.

ChatGPT o3-mini-high

Reasoned about skaitļu aprēķināšanu for 8 seconds

Pieņemsim, ka lielākais dots skaitlis ir X un mazākais dots skaitlis ir Y . Dotie nosacījumi ir:

- $X + Y = 14$
- Ja pirmo skaitli palielinām par 38% un otro samazinām par 9%, tad iegūstam:
 $1.38X - 0.91Y = 10.16$

Atrisināšana

1. solis. Izteiksim Y caur X :

No pirmā nosacījuma:

$$Y = 14 - X$$

2. solis. Aizvietosim Y otrajā vienādojumā:

$$1.38X - 0.91(14 - X) = 10.16$$

3. solis. Izvietojam izteiksmi:

$$1.38X - 0.91 \cdot 14 + 0.91X = 10.16$$

4. solis. Atrisinām pēc X :

Pievienojam 12.74 abām pusēm:

$$2.29X = 10.16 + 12.74$$

$$2.29X = 22.90$$

Dalām ar 2.29:

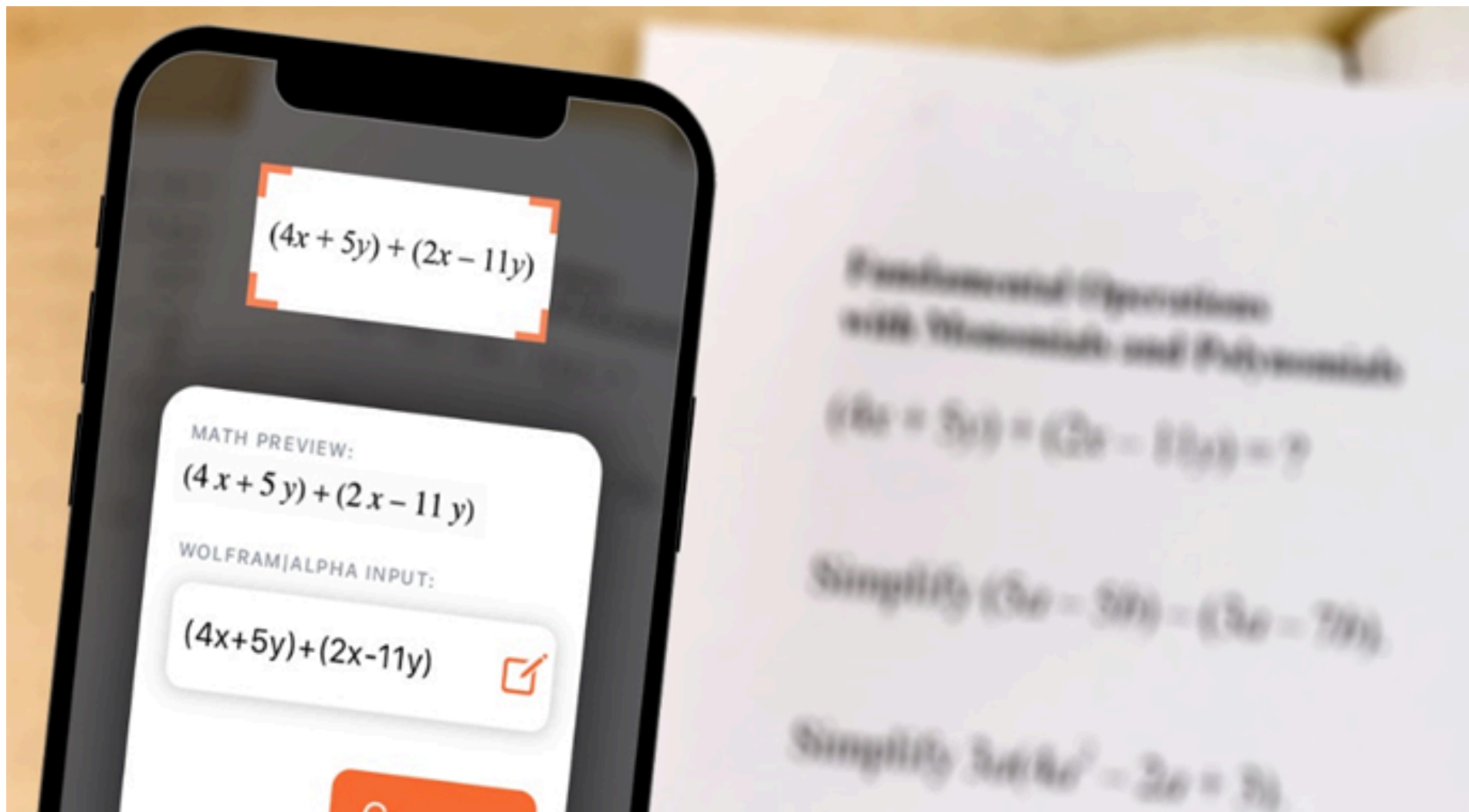
$$X = \frac{22.90}{2.29} = 10$$

5. solis. Atrisinām Y :

$$Y = 14 - X = 14 - 10 = 4$$

Atbilde

Lielākais dots skaitlis ir $X = 10$ un mazākais dots skaitlis ir $Y = 4$.

Ja uzdevumi ir tikai skaitliski vai pat uzrakstīti uz lapas ar rīkiem kā WolframAlpha, var nofotografēt vienādojumu un iegūt skaidrojumu un atbildi.

Attālinātās mācības

Attālinātās mācības mākslīgā intelekta laikmetā ir īpaši sarežģītas, jo skolēni var ērti izmantot rīkus, ar kuriem simulēt dalību nodarbībās, piemēram, zemāk dots brīvi pieejams rīks, kas var ģenerēt Zoom zvanā skolēnu dalību mācību procesā, kaut arī skolēni nemaz neatrodas pie datora. Mākslīgā intelekta risinājumi ļauj pilnībā simulēt runāšanu, sejas izteiksmes, mīmiku un pat balsi.

<https://x.com/kimmonismus/status/1886719035544404435>

Kā praktisko uzdevumu ieteicams pamēģināt bez maksas izveidot savas sejas un balss klonus, izmantojot šos rīkus:

<https://app.heygen.com/>, <https://elevenlabs.io/>.

Tāpat jāņem vērā, ka maksas versijās var iegūt augstas kvalitātes rezultātus, bet bezmaksas versijās rezultāti var būt slikti.

Kombinācijā ar automātisku testu un saturu ģenerēšanu attālinātās mācībās iegūtie sertifikāti mūsdienās nevar tikt uzskatīti par ticamiem.

Mācību process mākslīgā intelekta laikmetā

Jāņem vērā, ka mācību procesā, lai novērtētu skolēna prasmes vairs nevar izmantot digitālus rīkus, kur skolēns var ģenerēt atbildes vai tekstu, izmantojot mākslīgo intelektu, piemēram, digitāli testu vai kursa darbu pildīšana, ja tie netiek veikti kontrolētā vidē, var tikt pilnībā automatizēta.

Ieteicamās metodes zināšanu pārbaudei:

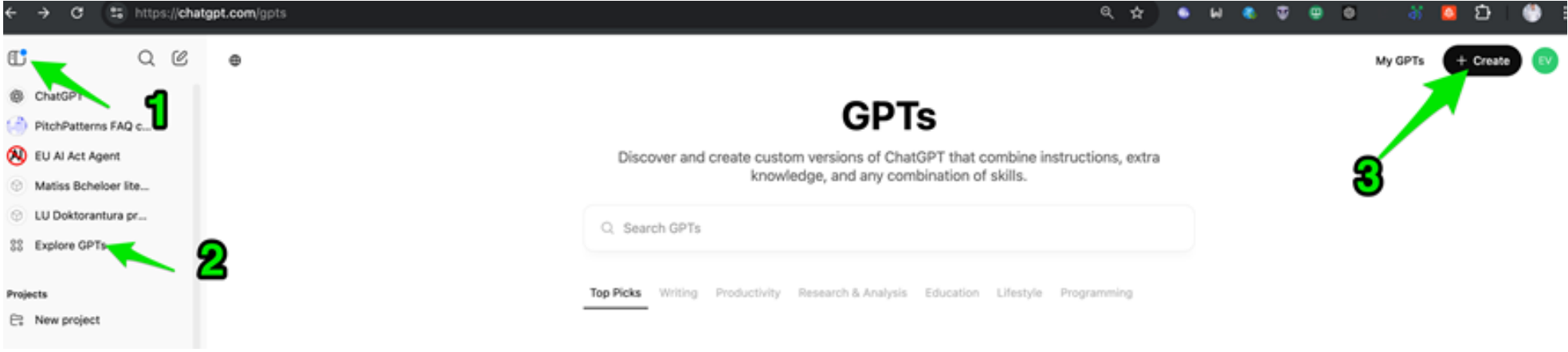
1. Rakstītprasmes attīstīšanas klasē papīra formātā vai kontrolētā digitālā vidē klasē nevis mājās
2. Testi un kontroldarbi klātienē papīra formātā vai kontrolētā digitālā vidē klasē nevis attālināti
3. Ja darbs ir veikts mājās, tad daļa no pārbaudes ir prezentācija, kur skolēnam jāspēj atbildēt uz jautājumiem par savu darbu
4. Ja darbs veikts mājās pēc iespējas samazināt lapu skaitu, lai nevarētu paslēpt zināšanu trūkumu apjomā
5. Eksaktajos priekšmetos uzdevumi jāveic klasē, mājasdarbus uzdot ir bezjēdzīgi, jo to risināšanu var automatizēt

Mākslīgo intelektu var izmantot kā personīgo skolotāju vai asistentu, kas var katram skolēnam palīdzēt paskaidrot un ātrāk apgūt vielu, bet ir jānodala apgūšanas un pārbaudes process. Pretējā gadījumā var rasties "zināšanu ilūzija", kas ir dokumentēts stāvoklis psiholoģijas zinātnē, kurā cilvēks domā, ka pārzina tēmu, taču patiesībā māk atrast tikai nepieciešamo informāciju, bet nespēj to pielietot praksē (<https://thedecisionlab.com/biases/the-illusion-of-explanatory-depth>). Šāda ilūzija var rasties arī, izmantojot tradicionālos interneta meklētājus, taču īpaši tā manifestējas, izmantojot Mākslīgo Intelektu.

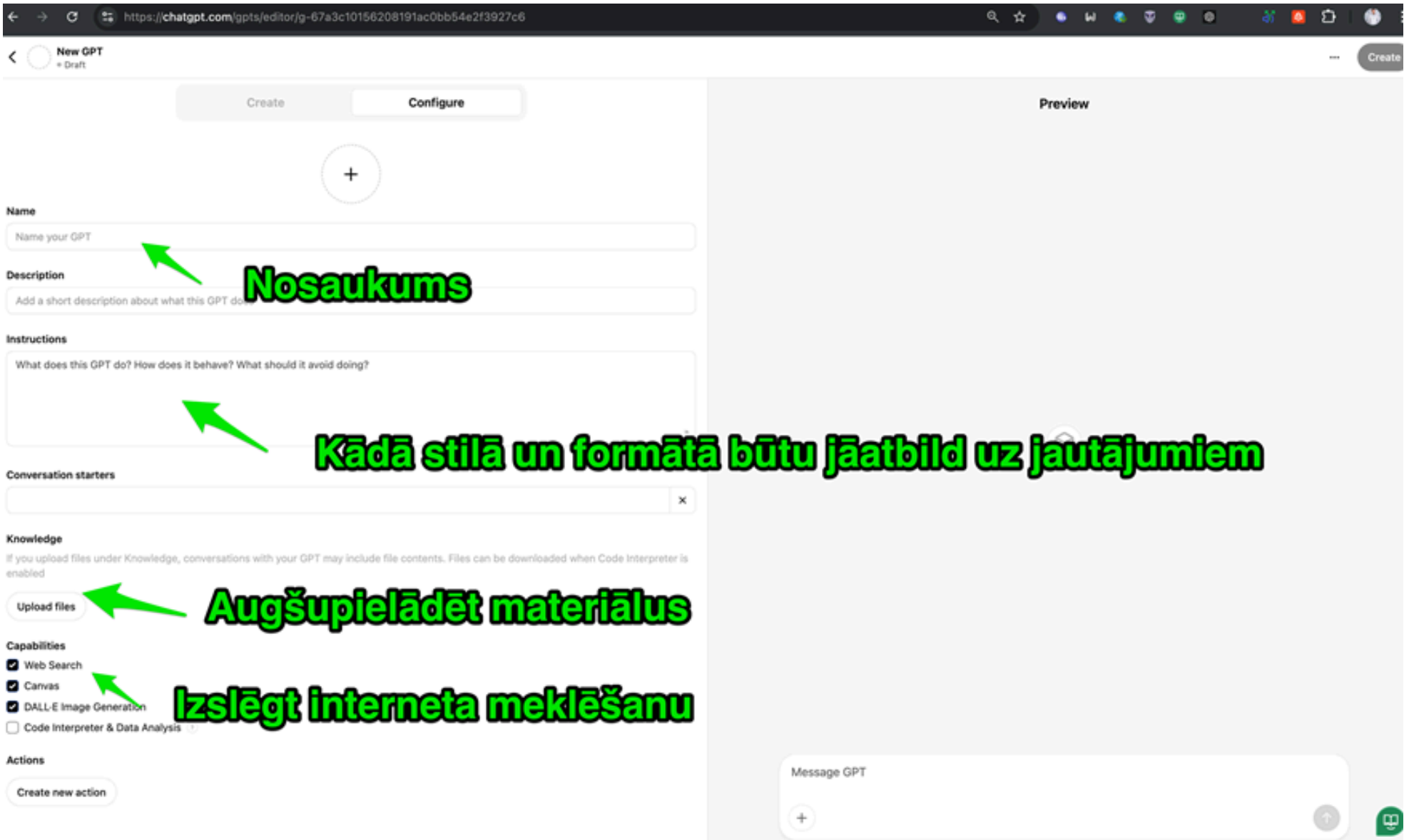
Pielāgotā mākslīgā Intelekta asistenta izveide

Lai izveidotu pielāgotu mākslīgā intelekta asistentu mācību procesā viena metode ir izmantot RAG (*Retrieval-Augmented Generation*) tehnoloģiju. Šī tehnoloģija ļauj izveidot asistentu, kas var lasīt un saprast lietotāja jautājumus un atbildēt uz tiem, izmantojot skolotāja izvēlēto informāciju un dokumentus nevis jebkurus materiālus internetā.

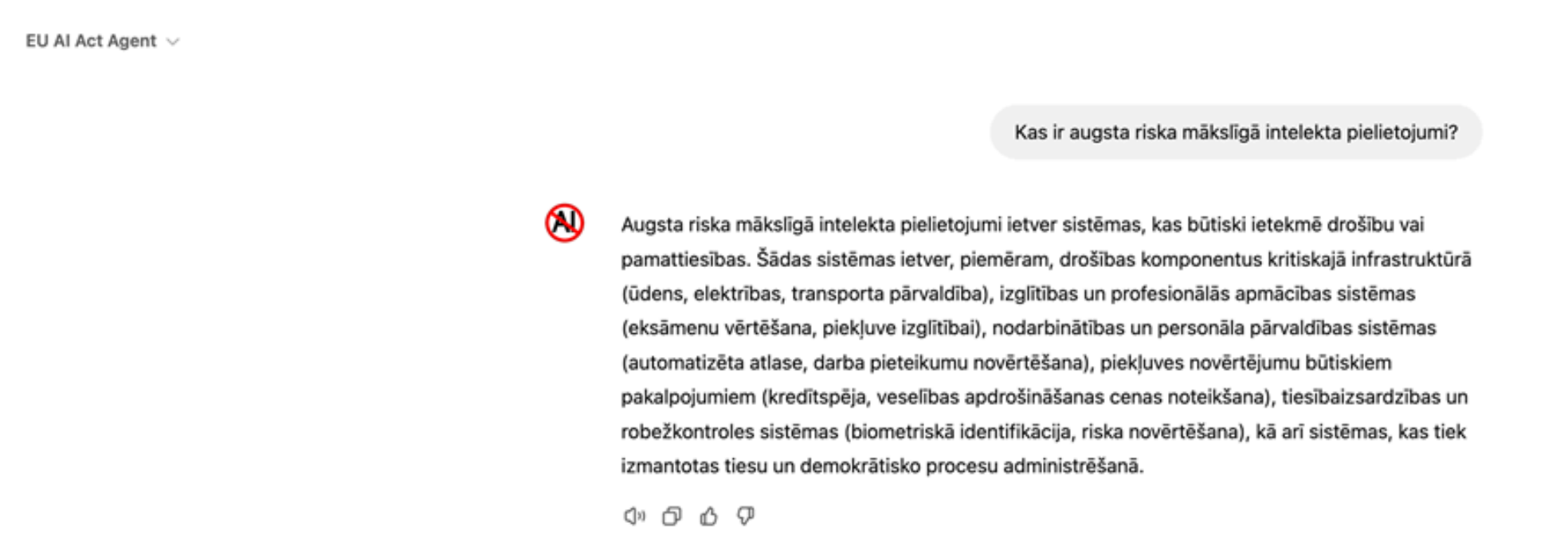
1. Izveidojiet savu “Custom GPT”!

2. Sagatavojiet personīgo asistentu, balstot to uz izvēlētās tēmas dokumentiem! Svarīgi izmantot Word vai PDF dokumentus. Dokumenti, kuri satur tabulas, strādās ievērojami sliktāk.

3. Testējiet un varat dot skolēnam mācību procesā izmantot!

Līdzīgi mācību procesā var iekļaut arī vēsturisku un nozīmīgu personu mākslīgā intelekta imitācijas, kuras arī tiek sagatavotas, balstoties uz šo personu biogrāfijām un intervijām. Šādas imitācijas var izmēģināt vietnē <https://character.ai/>, kurā skolotājs pats var izveidot personāžus vai izmantot esošos personāžus.

Skolotājiem varētu būt kārdinājums izmantot mākslīgā intelekta rīkus, lai novērtētu studentu iesniegtos darbus, taču tas nav ieteicams, jo lielajiem valodas modeļiem ir ierobežots konteksta apjoms (nākotnē tas palielināsies). Šobrīd tas nav efektīvs, lai vienlaicīgi novērtētu garākus tekstus par aptuveni 4000 vārdiem. Ierobežojums ir saistīts ar tehniskajiem resursiem un ar laiku vairs nebūs aktuāls.

Tipiskie pielietojumi:

1. Personalizēt uzdevumus tos pārrakstot skolēnam integrējošā tematikā

Rewrite task in Football theme for 10 year old student in Latvian, Task: ...

2. Ģenerēt potenciālos jautājumus un atbilžu variantus testiem, balstoties uz saturu. Vēlams ģenerēt pa vienam jautājumam un pa vienai atbildei, lai iegūtu kvalitatīvus rezultātus.

Write question in History exam for 10 year old student in Latvian, based on this text: ...

Write A, B, C, D options for question "... " in History exam for 10 year old student in Latvian

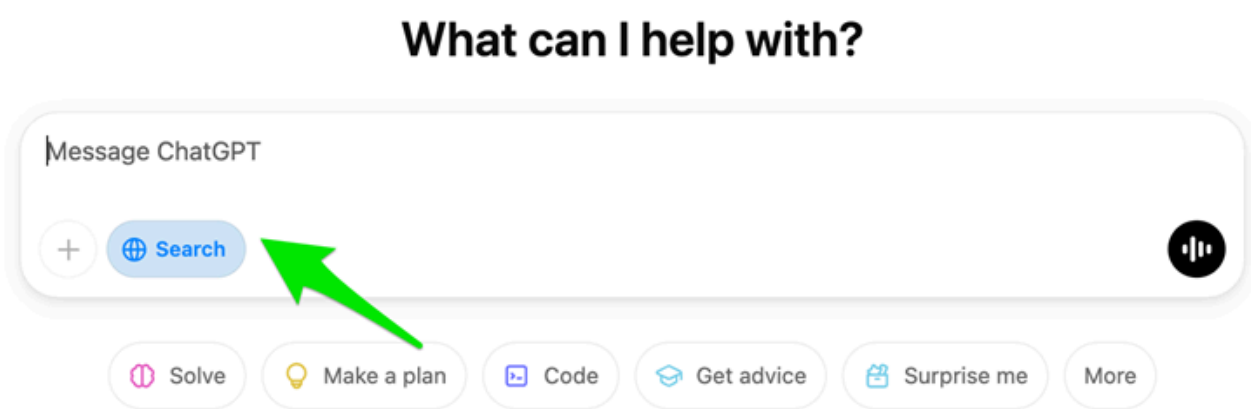
3. Automātiskai variantu ģenerēšanai uzdevumiem

Change numeric variables in task for 10 year old student in Latvian, Task: ...

4. Ideju radīšanai mācību saturam

Write Math lesson plan for topic "... " for Grade X in Latvian

Meklēšanai vēlams apgūt, kā izmantot mākslīgajā intelektā balstītos rīkus. Pat ChatGPT ir meklēšanas funkcija maksas versijā, kuru var aktivizēt nospiežot pogu, kā parādīts zemāk. Īpaši svarīgi ir nesajaukt režīmus, kādos strādā valodas modelis. Ja netiek nospiesta poga, tad rezultāti saturēs halucinācijas. Savukārt teksta ģenerēšanai, balstoties uz iepriekš atrastiem faktiem, tieši ir vēlams neieslēgt meklēšanas funkciju, lai saturs būtu radošāks un plūstošāks.

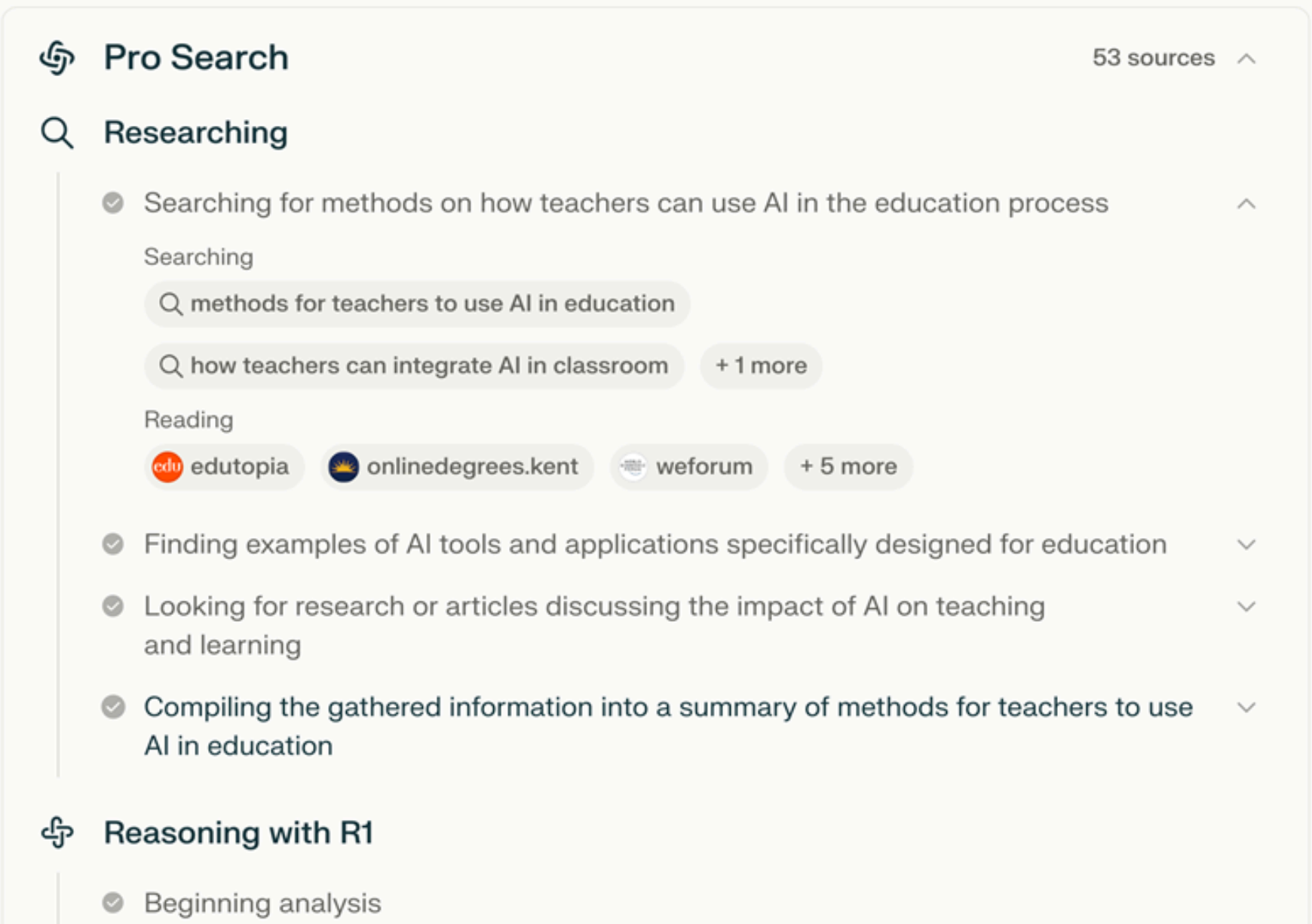

Kā alternatīvu meklētāju var izmantot arī maksas versiju <https://www.perplexity.ai/>.

Ieguvums šādiem meklētājiem salīdzinājumā ar Google ir tajā, ka nav nepieciešams atvērt avotus, jo mākslīgais intelekts izmanto avotus pats un var ievērojami ātrāk apkopot materiālus. Tāpat maksas versijās

Vēl joprojām vēlams meklēšanas vaicājumus veikt angļu valodā, jo šī valoda ir visvairāk izmantota zinātniskajos avotos un modeļu apmācībā. Piemēram, zemāk var redzēt, kā perplexity.ai pats veic avotu analīzi ar daudz atsevišķiem soļiem automātiski.

Methods for teachers how to use AI in education process

✳️ Perplexity

AI offers transformative methods for teachers to enhance efficiency, personalize instruction, and streamline classroom processes. Here's a structured overview of practical strategies and tools:

Personalized Learning

- **Adaptive Platforms:** Tools like **DreamBox** and **Smart Sparrow** adjust lesson difficulty in real time based on student performance, enabling mastery at individual paces 5 49 .
- **Learning Analytics:** AI analyzes student data to identify gaps and tailor content (e.g., **Knewton Alta**) 4 5 .
- **Intelligent Tutoring:** Systems like **Carnegie Learning** provide 1:1 support, simulating human tutoring with personalized feedback 5 46 .

Administrative Automation

- **Grading Tools:** **Gradescope** automates scoring for quizzes and essays, freeing up time for interactive teaching 2 5 .
- **Attendance and Scheduling:** AI tools track attendance and optimize timetables (e.g., **Classcraft** gamifies management) 5 7 .
- **Parent Communication:** AI drafts progress reports and reminders (e.g., **Magic School**

Mākslīgā intelekta meklētāji ir spējīgi arī rezultātus apkopot tabulu formātā ērtai salīdzināšanai.

List GDP, National Debt, and percentage of Debt of GDP of Latvia, Lithuania, and Estonia in EUR 2023.
Output as Table.

✳️ Sources

Latvia Government Debt: % of GDP, 2000 – 2024 | CEIC Data ceicdata

Latvia Total Debt: % of GDP, 2004 – 2024 | CEIC Data ceicdata

Latvia Government Debt - Trading Economics tradingeconomics

Show all

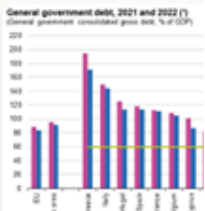
✳️ Perplexity

 See an even more detailed answer with Pro Search
Expand your search. On average, Pro Search considers three times the sources from the internet

Rewrite Answer

Based on the search results, I can only provide complete data for Latvia. The search results don't contain information about Lithuania and Estonia's debt figures for 2023, except for Estonia's debt-to-GDP ratio. Here's what is available:

Country	GDP (EUR)	National Debt (EUR)	Debt to GDP (%)
Latvia	Not specified	17.6 billion	43.6 4
Estonia	Not specified	Not specified	23.6 5
Lithuania	Not specified	Not specified	Not specified

Search Vid

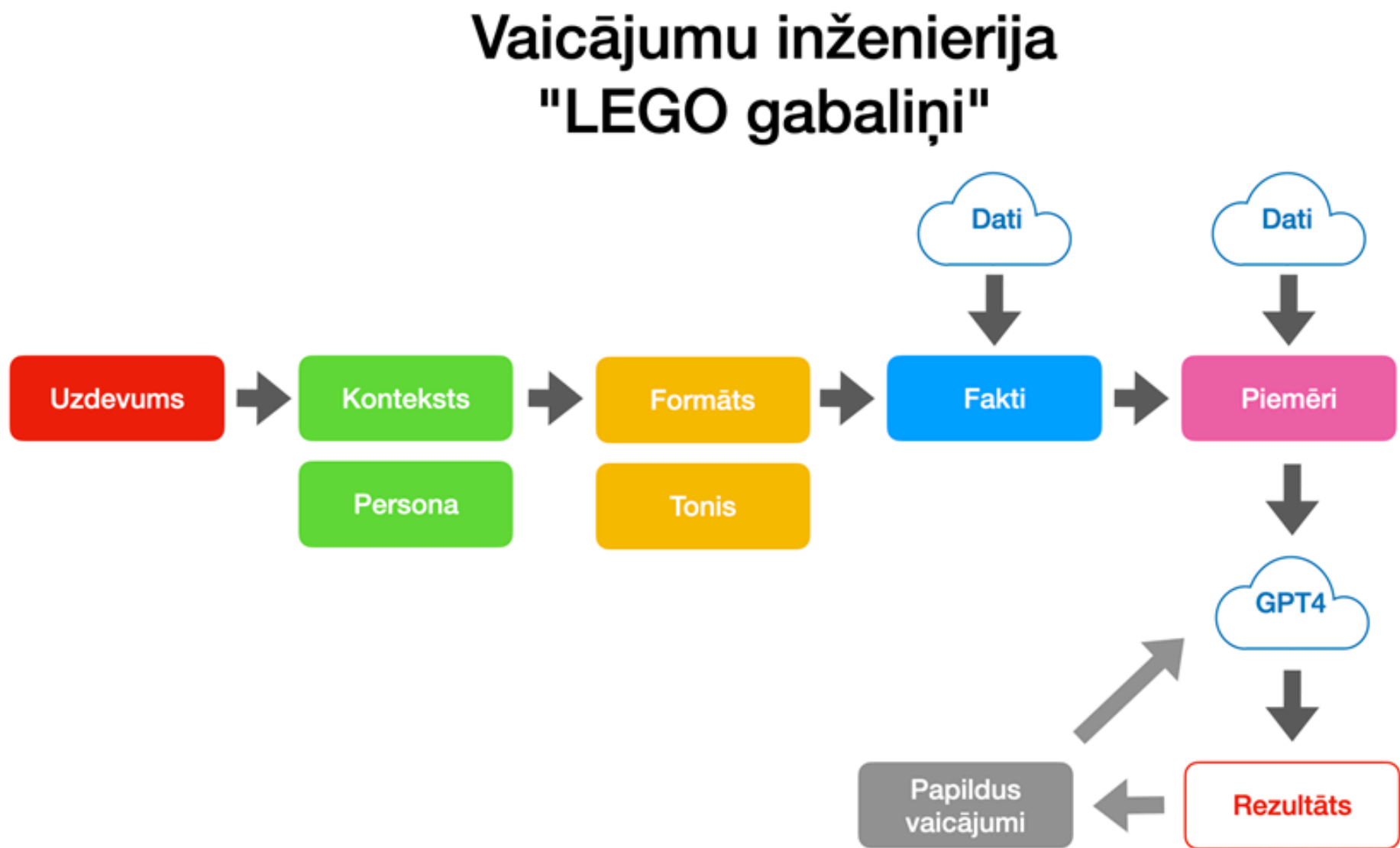
Generate Ir

Ja tabulā informācija nav pilnīga, var prasīt to uzlabot *Find GDP of Lithuania in EUR 2023*, galvenais neprasīt vairākas lietas vienlaicīgi, lai iegūtu precīzāku rezultātu. Valodas modeļi un mākslīgā intelekta rīki ir ērtākais veids, kā sākt mākslīgā intelekta apgušanu, taču, lai efektīvi pielietotu mākslīgo intelektu, piemēram, mācību materiālu izveidē vēlams izveidot pielāgotus rīkus. Virkni rīku, kas ir specializēti dažādiem pielietojumiem var atrast šeit: <https://theresanaiforthat.com/learning>

Pirms tālāk lasīt, ir jānoskatās video lekcija, lai apgūtu vaicājumu inženierijas pamatus.
Video pieejams: <https://share.yellowrobot.xyz/quick/2024-9-27-7FC472CE-AB0B-422B-A6EF-4BB200599E72.mp4>

- Galvenie pamatprincipi, strādājot ar lielajiem valodas modeļiem ģeneratīvajā režīmā nevis informācijas meklēšanas režīmā:
1. Sākt katru vaicājumu jaunā sesijā, jo valodas modeļiem ir tendence kopēt saturu no iepriekšējiem jautājumiem.
 2. Lietot vaicājumus angļu valodā, kaut arī konteksts un rezultāts var būt latviešu valodā.
 3. Lietot pēc iespējas skaidrākas norādes, bez liekvārdības un laipnības vārdiem, jo tas bojā ģenerētā satura kvalitāti.
 4. Pirmie vārdi ir ievērojami svarīgāki nekā pēdējie, tāpēc norādes dot skaidri sākumā, sākot ar darbības vārdu un uzdevumu.
 5. Pēc vaicājuma ir jāseko iekopētam, iepriekš atrastam kontekstam, no kura ģenerēt kvalitatīvu rezultātu. Šis konteksts var nebūt sakārots vai pat saprotamā valodā. Kontekstu jeb faktus vēlams atdalīt vismaz ar jaunu rindu, bet vēlams ar īpašiem simboliem, piemēram, ar šādiem sākumā un beigās faktiem "''".
 6. Neprasīt vairākus uzdevumus veikt vienlaicīgi, bet pēc kārtas.
 7. Vaicājumus sastādīt strukturēti.
 8. Uzdevumu un atslēgas vārdus rakstīt angliski.
 9. Terminus un atslēgas vārdus rakstīt ar Lieliem Sākuma Burtiem.
 10. Vairāku vārdu faktus, piemērus, "atslēgas vārdus" atdalīt ar pēdiņām.
 11. Izlabot gramatikas kļūdas.
 12. Pievienot pēc iespējas vairāk faktus un piemērus.
 13. Ierobežot formatējumu vaicājumā.

Zemāk dots piemērs strukturētai vaicājuma sastādīšanai.

Piemēri pirmajiem vārdiem, kurus var efektīvi izmantot ģeneratīvo uzdevumu veikšanā:

1. create list
2. rewrite sentence
3. rewrite paragraph
4. generate list
5. generate sentence
6. write sentence
7. write story
8. explain concept
9. explain difference
10. give example
11. edit sentence
12. describe process
13. describe difference
14. describe impact
15. classify sentence
16. classify item
17. classify concept
18. summarize article
19. summarize text
20. find word
21. find synonym
22. translate (Translate Text from English to Latvian)
23. fix grammar (Fix grammar and punctuation in Text)

Piemēri atbilstu formātiem:

1. Output as Table.
2. Output as numbered list.
3. Output in format DD.MM.YYYY.
4. Output in 1-2 sentences.
5. Output as Classes: Qualified, Disqualified.
6. Output as JSON.
7. Output as CSV
8. Output as Markdown
9. Output as MermaidJS
10. Output as Python

